

B-2990

Szolgálati használatra!

MN ZMKA
KUTATÓ KÖNYVTÁRA (archív)
L. sz.: 236/1033

Nyf. sz.: 391.....

HADTÁP

Biztosítás

MN ZMKA
KÖNYVTÁRA
1013/HM

A TARTALOMBÓL:

Az MN hadtáp hadtudományi kutatómunka néhány kérdése

A szocialista gazdálkodás általános törvényei és törvényszerűségei a hadtápellátásban

A vezetés gépesítésének és automatizálásának hatása és követelményei a hadtáptörzsek munkájában

Az USA katonai költségvetési rendszere és az 1973/74. évi komplex katonai költségvetési programok

2

1973

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT

Szolgálati használatra!

„A hadtápbiztosítás magában foglalja mindazokat a rendszabályokat, amelyek a hadtáp megszervezésére, valamint a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb irányú biztosítására és kiszolgálására irányulnak.”

[MN HARCÁSZATI SZABÁLYZATA

(ho.-e.) 47. pont]

HADTÁPBIZTOSÍTÁS

1973

2

MN HADTÁPFŐNÖKSÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Magyar Tudományos Akadémia
Közlemények a Magyar Tudományos Akadémia
Közlemények a Magyar Tudományos Akadémia
Közlemények a Magyar Tudományos Akadémia

Magyar Tudományos Akadémia
Közlemények a Magyar Tudományos Akadémia

Készült: 650 pld.-ban
Egy példány: 111 lap

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

1951

Szerkeszti: A Szerkesztő Bizottság
A Szerkesztő Bizottság elnöke: Dr. Damó László ezredes
Szerkesztőség: Budapest V., Pálffy György u. 7—11. MNHF Tö. Kik. o.
Felelős kiadó: Lex Mihály

Az MN hadtáp hadtudományi kutatómunka néhány kérdése

Babarczy Tivadar mk. alezredes

A hadtudományi kutatómunka napjainkban alapvető változáson megy át, azáltal, hogy a hadseregfejlesztés egyre növekvő feladatai elengedhetetlen feltételként követelik a különféle folyamatok objektív törvényszerűségei tudományos feltárását, a társadalom- és természettudományok rohamos fejlődéséből adódó eredmények megismerését.

Amint a szocialista társadalom építésében a tudomány mindinkább termelő erővé válik, másszóval a tudományos eredmények a termelés növelését szolgálják, úgy a hadtudomány területein végzett tudományos kutatómunkát is minden erővel a hadseregfejlesztés és a fegyveres küzdelem korszerűsítésének szolgálatába kell állítani.

Természetes, hogy a Magyar Néphadseregben a hadtudomány különféle ágain, területein és szakterületein nem egyforma súllyal kerül előtérbe a hadtudományi kutatómunka eredményeinek adaptálása az egyes szakterületek differenciált felkészítettsége miatt.

Nyilvánvaló, hogy a hadművészet elméletét néhány éve forradalmasító rakéta-nukleáris fegyverek megjelenésével, illetve az azt követő korszerűsítéssel nem minden tudományág és terület tudott megfelelő ütemű lépést tartani — úgy gondolom elegendő, ha csak a katonai vezetésre, a haditechnikai tudományok egyes ágaira, valamint a hadtápbiztosítás néhány szakágának fejlesztésére utalok — így ezeken a területeken feltétlen nagyobb hangsúlyt kell adni és fokozottabb ütemet kell diktálni a hadtudományi kutatómunkának.

A tudomány eredményeinek megismerésére, valamint a problémák feltárására és megoldási alternatívái kimunkálására való törekvés nem egyes személyekhez kötődő spontán jelenség, hanem a társadalmi fejlődés, valamint a tudományos és technikai forradalom eredményeként létrejött objektív törvényszerűség.

A valóság megismerése, de különösen a fegyveres küzdelem összefüggéseinek és törvényszerűségeinek feltárása a legbonyolultabb komplex feladat.

E feladat csak egy feszesen szervezett dinamikus — az állandóan változó jelenségeket felismerő — tudományos kutatómunkával oldható

meg, amely nem ragad meg a tapasztalt jelenségekből fakadó problémák felismerésében és adott helyzetre történő megoldás megkeresésében, hanem előre mutat, feltárja a fejlődés törvényszerűségeit, alapot szolgáltatva ezáltal a hosszabb időre történő fejlesztés megvalósításához.

Az MN hadtápján belül végzett hadtudományi kutatómunka értelmezése a kutatómunka hatékonyságának növelése, valamint a személyi állomány tevékenységének aktivizálása érdekében szükségesnek tartom néhány gondolatban összefoglalni a hadtáp hadtudományi kutatómunka tartalmát, formáit és módszereit.

Tartalmát tekintve „tudományos munkának” kell tekinteni minden olyan írásos anyagot, amely akár önálló kezdeményezésre, akár központiilag meghatározott témákban egyes személyek vagy kollektívák által olyan tartalommal kerül kidolgozásra, hogy az alapot szolgáltat az MN hadtápbiztosításán belül egy-egy rész-, vagy főfolyamat teljes keresztmetszetű korszerűsítésére, és amelynek következtetései bizonyíthatóan tudományos analízis és szintézis (elemzés, összegezés) eredményeként kerültek kidolgozásra.

A tudományos kutatómunka — azon belül, hogy az MN hadtápbiztosítása fejlesztését és korszerűsítését szolgálja — lehet (a teljesség igénye nélkül a legfontosabb fő formákat tekintve):

1. Egy adott szakterület vagy az egész hadtáp fejlesztésére vonatkozó *közép- és hosszú távú előrejelzés (prognózis)*, amely többnyire megfelelő összetételű kollektívák által kerül kidolgozásra és amelynek kidolgozásához a hadtudomány összes tudományterületei, valamint a kapcsolódó tudományágak és területek eredményeit és előrejelzéseit is figyelembe kell venni.

Egy ilyen tudományos kutatási feladat előtt a kutatók részére csak az elérendő fő célkitűzés kerül meghatározásra, a cél elérését biztosító főterületek kutatási-fejlesztési irányainak meghatározása a kidolgozók feladata.

2. *Egy konkrét fejlesztési célkitűzés* megvalósítása érdekében végzett tudományos kutatómunka, amely lehet:

a) a cél elérésének útjait feltáró alternatív *elméleti kutatómunka*, amelyen belül egyik alapvető kutatási feladat lehet pl. a célszerűség és gazdaságosság vizsgálata,

b) a megvalósítás bizonyos fázisaiban (időszakaiban) végrehajtott *„gyakorlati kísérlet”*, amely elsősorban az eddig elért eredmények kontrollját és a további tevékenység irányát hivatott meghatározni.

3. *Folyamatkutatás*, amely egy több — de egymással szorosan kapcsolódó — mozzanat résztevékenységeinek vizsgálatából, analíziséből, szintéziséből áll. Tartalmát és bizonyos mértékig módszerét tekintve itt is találkozunk az „elméleti megalapozás” és a „gyakorlati kísérlet” módszerével, illetve kutatói tevékenységgel.

4. *Adaptáció*, amely más tudományágak és területek által elért eredmények adott területen történő alkalmazására és átvételére vonatkozik. Ma, amikor a tudományos és technikai előrehaladás forradalmi időszakát éljük, feltétlenül tisztán kell látni azt, hogy a polgári tudományos ered-

mények nemcsak hogy nem választhatók el a hadtudománytól, hanem azal szoros összefüggésben vizsgálhatók, ugyanakkor minden vonatkozásban ki kell zárni a párhuzamosan végzett kutatómunkát.

Ennek megfelelően a hadtudományi kutatómunkában alapvető figyelmet kell fordítani más tudományágak, valamint más országok hadseregeiben végzett hadtudományi kutatómunka eredményeinek megismerésére és adaptálására.

A teljesség igénye nélkül felsorolt tudományos kutató tevékenységek mindegyike megtalálható a hadtudományi kutatómunka végzésében, azonban a katonai tevékenység összefüggő, komplex jellegét tekintve, mind tartalmat és módszert vizsgálva (hiszen a kettő egymástól el nem választható) alapvető a *folyamatkutatás*.

Bár a tudományos kutatómunka hely és beosztás tekintetében nem választható szét, azonban az elérendő célt és a tartalmat tekintve feltétlenül szükségesnek látszik különbséget tenni abban, hogy milyen szinteken, kik és milyen mélységig végezhetnek, vagy még helyesebben végezzenek tudományos kutatómunkát.

„*Tudományos prognosztika*” készíthető minden szintű tudományos kutató, illetve kutatócsoport részéről azzal a megjegyzéssel, hogy minden szinten csak előljárói engedéllyel, vagy felkérésre, MN egészét (MN hadtápját) érintő kérdésekben az MN felső katonai vezetése (MN hadtáp felső vezetése) által kijelölt vagy felkért személyek által.

A *prognózis* vagy más néven *előrejelzés*, konkrét fejlesztési elgondolások és az állami (katonai) vezetés által elfogadott tényadatok alapján történő összefüggő kidolgozást jelent, amelyek horizontális és vertikális összefüggések elemzését és összegzését feltételezik, és amely adatokkal kizárólag a felső katonai vezetés rendelkezik.

Lényegében tehát a prognózis készítés olyan tudományos kutatómunka, amely jó közelítéssel állami ún. „doktrinális” tevékenységnek számít és amely alapját képezi egy következő időszak (többnyire tervidőszak) konkrét fejlesztési elgondolásai megvalósításának.

Jogosan vetődik fel az a kérdés, hogy egy olyan kutató vagy kutatócsoport által készített több éves távlatra szóló fejlesztési elgondolás mi-nek nevezhető akkor, ha az teljesen intuitív alapon, vagy az irodalmi forrásmunkák alapján, egy adott szakterületre vagy az MN egészére vonatkozó javaslatot tartalmaz, de javaslatai a tényadatok ismerete hiányában csak részben hasznosíthatók.

Úgy vélem, hogy egy ilyen munka feltétlenül igényt tarthat hasznosságától függően a „tudományos munka” címre, konkrétabb megnevezés esetén véleményem szerint „Prognosztikai javaslat” lehet, amelynek következtetései csak részben megalapozott hipotéziseken nyugszanak.

Anélkül tehát, hogy kimondanám azt a hibás nézetet, amely szerint mindenki csak a saját területén végezzen tudományos kutatómunkát, azt feltétlenül szükségesnek tartom megemlíteni, hogy az „*MN egészét érintő fejlesztési előrejelzések kidolgozására csak a felső katonai vezetés által meghatározott adatok birtokában kerülhet sor*”, amely egyben feltételezi azt is, hogy erre a feladatra megfelelő felkészültségű és ismeretanyaggal rendelkező kutatók kerülnek kijelölésre és felkérésre.

Itt azonban úgy érzem meg kell állni egy gondolatra, mert az előző okfejtés esetleg azt eredményezheti, hogy a különböző szinteken tevékenykedő állomány félreértve az elmondottakat, nem mer vállalkozni arra, hogy egy-egy terület vagy folyamat „prognosztikus javaslat” formájában történő kidolgozását öntevékenyen végrehajtja.

Ezúton is fel kell hívni a figyelmet arra, hogy egy adott területen dolgozók tudományosan megalapozott javaslatai, „tudományos munkái” adhatnak megfelelő alapot arra, hogy az MN egészére, illetve hadtápjára vonatkozó konkrét fejlesztési elgondolások (prognózisok) reális alapokon kerüljenek kidolgozásra.

Ezek a kidolgozások, tanulmány vagy cikk formájában készülhetnek előljárói kijelölés, felkérés útján, de alapvetően öntevékeny úton.

Az ilyen jellegű tudományos kutatómunkák tartalmukat tekintve vonatkozhatnak „egy-egy szakterület vagy folyamat” vizsgálatára és fejlesztési elgondolásának indoklására, de tartalmazhatnak kellő indokokkal alátámasztott „adaptációs” javaslatokat is.

Minden tudományos kutatómunkával szemben, bármilyen szinten és bármilyen nagyságrendű kérdést vizsgál is, alapvető követelmény az, hogy a javaslatát a jelenlegi helyzet értékeléséből kiindulva a folyamat vizsgálatán keresztül tegye meg, figyelembe véve azt, hogy az MN szempontjából alapvető a harckészültség fokozása, az adott folyamat hatékonyságának növelése és a gazdaságosság szem előtt tartása.

Különösen nagy jelentőségű és bonyolult feladat napjainkban a háborús hadtápbiztosítás korszerűsítése érdekében végzett hadtudományi kutatómunka szervezése és végrehajtása, mivel a fegyveres küzdelem hadtápbiztosításának korszerűsítése talán minden területnél jobban függ az egyes tudomány és szakterületeken elért eredményektől. Úgy gondolom, elegendő ha arra utalok, hogy a hadtudomány általános elméletének, valamint a hadművészet elméletének fejlődése alapvetően meghatározzák a fegyveres küzdelem lefolytatásának rendjét, ezáltal követelményt szabnak — többek között — a hadtápbiztosítás fejlesztésére, amelyet azonban alapvetően befolyásolnak a haditechnikai tudományok egyes szakterületeinek, az ország gazdasági potenciáljának, valamint a természettudományok kapcsolódó ágainak elért eredményei és előrejelzései, valamint az MN hadtápjá egészén belül végzett tudományos kutatómunkák eredményei.

Ennél a kérdésnél tartom célszerűnek kitérni a hadtudományi prognosztika (hadtudományi előrejelzés) döntő jelentőségére, amelyen belül a hadászati, hadműveleti, harcászati, haditechnikai és hadigazdasági prognosztika alapvető és meghatározó a fegyveres küzdelem hadtápbiztosításának korszerűsítésére vonatkozó 10—20 éves fejlesztési prognosztika összeállításában és kidolgozásában, természetesen ide sorolva a katonai vezetés fejlesztésére vonatkozó előrejelzést is.

Az MN felső katonai vezetése által az elmúlt évek során meghatározott „távlati hadtudományi kutatótervek” már azt a célt szolgálták, hogy az egyes tudomány- és szakterületeket orientálják az állami, „doktrinális” tevékenység tudományosan megalapozott előkészítésére, a fejlesztési folyamatok objektív törvényszerűségei feltárására, a végrehajtandó feladatok tudományos analizésére és szintézisére.

Minden szinten és témában végzett hadtáp hadtudományi kutatómunka kiinduló alapja az érvényben levő hadászati-hadműveleti és harcászati alkalmazási elgondolás, mivel a hadtápbiztosítás csak ennek függvényében és ennek alárendelten kerülhet végrehajtásra.

A hadtudományi kutatómunkát még napjainkban is zavarja néhány olyan szubjektív vélemény (ezt általában és nem a hadtápszolgálatra értem), amellyel szemben úgy vélem egyértelműen állást kell foglalni.

Elősként azt említeném, hogy egyesek a hadtudományi kutató munkát teljesen külön választják az úgynevezett állami tevékenységtől. Ennek a véleménynek alapja az, hogy a hadtudományi kutatómunka nem szorítható szűk keretek közé, a tudományos kutató teljes gondolati szabadságot élvez, tehát egy-egy terület feldolgozása során olyan alternatív megoldások is szülehetnek, amelyek az objektív helyzetet tekintve megvalósíthatatlanok.

Nem tagadva a tudományos kutató gondolati szabadságát, — hiszen a kutatás során sokszor addig is el kell jutni, hogy egy adott folyamat vagy elgondolás hibás és meg kell találni az optimálisan legjobb megoldást, vagy megoldásokat — úgy vélem az a célszerű és a tudományos kapacitást tekintve a leggazdaságosabb, ha a tudományos kutatót mind a téma megválasztásában, mind a szükséges adatok lehetőségeihez mérten történő átadásával, orientáljuk a minél hatékonyabb és hasznosíthatóbb eredményt biztosító tudományos munka végzésére.

Különösen nagy hibának fogható fel ez az álláspont egy-egy állami feladat elvégzése érdekében folyó tudományos kutatómunkánál, mert a nem kellően orientált tudományos kutató által felvetett gondolatok további részletes kimunkálást és bizonyítást igényelnek, sokszor az egyébként is túlságosan leterhelt szolgálati munkát végző állománytól.

Egy másik ilyen felfogásbeli probléma az előzőekből adódóan a tudományos kutatómunka és a tudományos kutató személyének tisztázatlansága. Ezen belül még ma is felvetődik az, hogy egy adott beosztásban szolgálatot teljesítő katona és polgári állományú személy szolgálati feladata végzése során végezhet-e tudományos munkát, illetve egy adott szolgálati feladat kezelhető-e úgy, mint tudományos kutatómunka.

Erre a kérdésre a jelenleg érvényben levő intézkedések alapján egyértelműen azt mondhatjuk, hogy egy elvégzett munka tudományos minősítését alapvetően a kidolgozott anyag tartalma és ezen belül is a hasznosítás mértéke határozza meg. Akár a kidolgozó által kezdeményezett, akár parancsra magas szinten végrehajtott hasznosítható feladat a „tudományos értékű munka” megtisztelő címre, de ezen túlmenően anyagi és erkölcsi elismerésre tarthat igényt.

Természetes, hogy egy szolgálati feladatként végrehajtott tudományos értékű munka anyagi és erkölcsi elismerése más feltételekhez van kötve, mint egy felkérés alapján megbízott, szolgálati tevékenységén felüli tudományos munkát végző személy anyagi és erkölcsi elismerése.

Úgy gondolom, célszerű említést tenni az aspiránsképzés helyzetéről és a jelenleginél még hatékonyabb tudományos kutatómunkára történő felhasználásáról.

Tekintettel arra, hogy az aspiránsok az adott tudomány és szakterületek legmagasabban képzett tagjai, majd a tudományos fokozat elnyerése

után az adott tudomány legmagasabb szintű művelői, ezért részükre minden esetben olyan konkrét tudományos témát célszerű meghatározni, amellyel egy adott fejlesztési célkitűzés analizisét hivatottak megoldani. Pl. ha egy aspiráns az elvonuló szárazföldi csapatok első támadó hadműveletének hadtápbiztosításával kíván foglalkozni, akkor konkrétan meg kell adni azokat az adatokat és a szinttől függő hadászati-hadművelési és harcászati elgondolásokat, amelyek annak érdekében szükségesek, hogy a kutatómunka eredménye az MN hadtápbiztosítása adott vonatkozásában teljes egészében hasznosítható legyen.

A teljesség igénye nélkül felsoroltakon kívül még célszerűnek látom megemlíteni a hadtápbiztosítás fejlesztése érdekében végzett hadtudományi kutatómunka eddig is alkalmazott, de a jövőben még célirányosabban tervezett gyakorlati módszerét, a csapat- és törzsvezetési gyakorlatok módszeres vizsgálatát.

Az elmúlt évek során végrehajtott csapat- és hadművelési hadtápbiztosítási gyakorlatok alapvető célkitűzése volt eddig is a hadtápbiztosítás fejlesztésére vonatkozó elgondolások gyakorlati alkalmazásának vizsgálata, továbbá a gyakorlatokon tapasztalt eredmények értékelése és további hasznosítása.

Nem tagadva az itt elért eredmények jelentőségét és nagyszerűségét, úgy vélem előrelépést jelentene a gyakorlati hadtudományi kutatómunka olyan módszerének alkalmazása, ahol a legfontosabb tevékenységek és mozzanatok kritikai elemzésére egy kutatócsoportot különítenénk ki, amelynek a gyakorlati munkában való részvétel mellett alapvető feladata lenne a tudományosan megalapozott értékelés és problémafeltárás végrehajtása.

A hadtudományi kutatómunka az elmúlt évek gyakorlatát tekintve többnyire a felső- és középszintű vezető szervekre, alap- és felsőszintű tisztképzést végrehajtó tanintézetekre és néhány központi szervre korlátozódott. Ezért további előrelépést jelentene az, ha a csapatoknál szolgálatot teljesítő hadtápbiztosítók, az eddigieknél lényegesen nagyobb aktivitással foglalkoznának az általuk irányított terület, vagy végzett munka, de ezen túlmenően a hadtápbiztosítás bármely területének kritikai elemzésével és a korszerűsítés irányainak és alternatíváinak kimunkálásával.

Feltétlenül eredményes lenne és elismerésre tarthatna számot az, ha egy-egy gyakorlat tapasztalatait a végrehajtó szemszögéből vizsgálva rendszeresen feldolgoznák és azt tanulmány vagy cikk formájában publikálnák.

Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy az MN hadtápbiztosítás előrehaladását is — hasonlóan más tudományterületekhez — alapvetően pozitív irányban befolyásolja az, ha a végrehajtásában tevékenykedők hozzájárulnak a problémák felvetéséhez és a megoldások kimunkálásához.

Végezetül szükségesnek látom kitérni a hadtápbiztosítás tudományi kutatómunka végzésének egy olyan kérdésére, amely ha napjainkban nem is valósítható meg — bár az igen nehéz körülmények indokolták tennék a megoldását — de előreláthatóan a közeljövő egyik legfontosabb lépését jelenti a hadtápbiztosítás tudományi kutatómunkában.

Ez a probléma a hadtápbiztosítás állomány minden szinten fennálló többoldalú leterhelése, gondolok itt a békeellátási, kiképzési, harckészültségi

és gyakorlati feladatokra, valamint a háborús hadtápbiztosítási feladatokra való felkészülésre, továbbá a közép és felső vezető szerveknél az irányítás és ellenőrzés feladataira, amelyek rendkívül nagy igénybevételt jelentenek a hadtáp tiszti állomány részére, ugyanakkor időszakonként még magas szintű hadtudományi kutatómunka végzésével is számolni kell.

Úgy gondolom, hogy a jelenlegi helyzet egyik megoldását az jelentené, ha a Hadtudományi Intézetben vagy az MN hadtápján belül létrehoznának egy állandó állományú hadtudományi kutatócsoportot, amely a jelenleg fennálló kismérvű elmaradásunk felszámolásán túl biztosítani tudná a következő 10 év során várható nagy horderejű hadtáp hadtudományi kutatómunkák végrehajtását.

Tüzérosztály támadóharcának hadtápbiztosítása

Sovány János őrnagy

A szárazföldi csapatok tűz- és csapásmérő erejének alapját a rakéta-csapatok képezik. A rakéták hatalmas pusztító erejük, nagy hatótávolságuk és manőverező képességük folytán, képesek az ellenség főcsoportosításának, fontos célpontjainak, objektumainak megsemmisítésére.

A rakéta-atomfegyverek ilyen megsemmisítő képessége és döntő szerepe mellett is a korszerű harc megköveteli, a pusztítóeszközök más fajtájának széles körű alkalmazását. Elsősorban vonatkozik ez a tüzérségre, amelynek fő jellemzői — viszonylag nagy tüzerő és lőtávolság, tüzelési pontosság, az eszközökkel és a tüzellel való manőverezés nagy lehetősége — mindezek alkalmassá teszik a rakéta csapásainak kiegészítésére, valamint a rakéták által meg nem semmisített célok lefogására, megsemmisítésére.

A tüzérség fontosságát aláhúzza, hogy a hadműveletek kezdődhetnek és egy ideig folyhatnak atomfegyver alkalmazása nélkül. Ilyen körülmények között a szárazföldi csapatok alapvető tüzerejét a tüzérség képezi és rá hárul a célok és objektumok nagy részének megsemmisítése. A fentiekből adódóan megállapítható, hogy a tábori tüzérség szerepe a tömegpusztító fegyverek alkalmazásának viszonyai között sem csökken, sőt hagyományos fegyverekkel vívott harctevékenység során nő. A tüzérezred alegységei együtt, vagy külön-külön is, önállóan oldhatnak meg feladatot. A tüzérosztály támadásban tevékenykedhet hadosztály vagy ezred tüzércsoportban, átalárendelésre kerülhet gépkocsizó (harckocsi) ezrednek, lehet gépkocsizó lövész-, vagy harckocsi zászlóalj előrevetett osztagként történő alkalmazásakor támogató. A tüzérosztály harcát fegyverzetéből és harci alkalmazásából adódóan sajátos módon vívja meg. A tüzérség tüzelőállásai, az ellenséggel közvetlen harcérintkezés esetén is, annak gyalogsági tüzfegyvereinek hatótávolságán kívül helyezkednek el. Kivételt képeznek a tüzérség figyelőpontjai, melyek az ellenség peremvonalától 800—1000 m távolságra helyezkednek el. Ez a tény több sajátos körülményt teremt a tüzérosztály hadtápbiztosításában.

A tüzérosztály hadtápbiztosítása a csapathadtáp utasításban meghatározott elvektől és rendszertől nem tér el, azonban a tüzérosztály harci

alkalmazásából, feladatából és az állomány összetételéből adódóan sajátos módon érvényesül.

A tüzércsapatok és azok hadtápjai az összefgyvernemi csapatok sávjában, azok harcrendje mögött kerülnek alkalmazásra. Így a tüzércsapatok önálló működési sávval nem rendelkeznek. A tüzércsapatok hadtápját oly irányban kell elhelyezni, ahol az alegység, egység zöme kerül alkalmazásra és olyan távolságra, ahonnan az alegységek ellátása folyamatosan biztosítva van. Ez a távolság általában 6—8 km lehet a tüzelőállásoktól számítva.

A tüzércsapatok és azok hadtápjai önálló után- és hátraszállítási utat nem kapnak, hanem az összefgyvernemi csapatok útjain kerülnek elővonásra, illetve azokat használják.

Az ellátásért való felelősség elve az alábbiak szerint valósul meg. A tüzércsapatokon belüli ellátásért a teljes felelősség a parancsnokot terheli. Ezen belül a parancsnok hadtáphelyettes felelős az ellátásért, a neki alárendelt szolgálati ágakon belül: hajtóanyag, élelem, ruházat, elhelyezési szolgálati ágakon belül, valamint a hadtáp megszervezéséért és az összes ellátási ág terén az alárendeltek felé történő szállításért.

A tüzércsapatoknál a szállítási feladatok nagyobb részét a tüzer lőszer szállítása képezi. A lőszerellátását a fegyverzeti szolgálat végzi. A fenti ellátás rendszere általában érvényes a tüzércsapatok megosztott harci alkalmazása esetén is.

A szállítási feladatok végrehajtásában az ütegek lőszer szállító eszközei a hadosztály szállítási tagozatáig is bevonásra kerülhetnek. Gyakori az egyes szállítási tagozatok megkerülése. Ezáltal rövidebb idő alatt, kevesebb átrakással kerül a lőszer a felhasználókhoz.

A tüzércsapatok egészségügyi biztosításában is több sajátosság érvényesül. Az ezred segélyhely alkalmazásra kerülhet:

- saját egység egészségügyi biztosítása érdekében;
- megerősített gl. (hk.) egység érdekében;
- lehet magasabbegység tartaléka.

A fentiekből adódóan a tüzércsapatok sebesültjeit, betegeit a megerősített vagy a hozzá legközelebb eső összefgyvernemi egység, magasabbegység által telepített segélyhelyre szállítják a területi ellátás elve alapján. Rendszerint a tüzer egységek szállítóeszközeivel kerülnek a sebesültek elszállításra az összefgyvernemi egységek telepített segélyhelyeire és itt történik a sebesültek ellátása. A sebesültek összegyűjtéséért és segélyhelyre történő szállításuk megszervezéséért a tüzércsapat egészségügyi szolgálatvezetője felelős.

A támadó harctevékenység megszervezésének időszakában a tüzerosztály ellátó részlegének felkészítése az ezred hadtáp felkészítésének szerves részét kell, hogy képezze. A tüzerosztály ellátó részlege — állományánál fogva — alapvetően az élelem- és vízellátás kérdéseivel foglalkozik. Jelenlegi szervezettségénél fogva több ellátási ág anyagával nem is tud foglalkozni. A tüzerosztály ellátó részlege áll: egy fő tiszthelyettes — ellátó részleg parancsnok — 1 fő raktáros — 3 fő szakács, 1 db tehergépkocsi és 1 db mozgókonyha.

A tüzérsztály ellátó részlege képes támadóharcban a tüzérsztály zökkenőmentes élelem ellátásának megszervezésére és végrehajtására; a tüzérsztály más anyaggal történő ellátását közvetlenül az egység hadtápkészleteiből a hadtáphelyettes irányításával a szolgálatiág-vezetők végzik. A támadóharc felkészítésének időszakában a parancsnok hadtáphelyettese fő figyelmet kell, hogy fordítson a szállítási feladatokra, elsősorban a tüzér lőszerre vonatkozóan, valamint az egészségügyi biztosítás, ezen belül is a sebesültek összegyűjtésének és hátraszállításának megszervezésére.

A tüzérsztály hadtápbiztosításának kérdései a hadtápparancsban kerülnek megfogalmazásra. Ezt megelőzően célszerű előzetes intézkedést kiadni, melynek tartalma alapvetően nem tér el a gépkocsizó lövész-zászlóalj, vagy harckocsi zászlóalj részére kiadandó intézkedéstől. A hadtápparancs kivonatot a megszervezési időszakban a tüzérsztály parancsnok részére időben ki kell adni, lehetőleg írásban.

A hadtápparancs írásban történő előkészítése és a kivonatok eljuttatása nem gátolhatja a tüzérsztály időbeni felkészítését. A hadtápparancs tartalmát célszerű az osztályparancsnokokkal — amennyiben erre mód és lehetőség van — szóban ismertetni.

A tüzérsztály-parancsnok megismerve a támadó harc hadtápbiztosítását, saját alegységére vonatkozóan, a harc feladat figyelembevételével tisztázza helyzetét, majd a támadóharcra vonatkozó elhatározásában meghatározza:

- a lőszer szükségletet, annak lépcsőzését és az egyes feladatokhoz felhasználható lőszer mennyiségét és fajtáját darabban;
- a hajtóanyag feltöltés és utántöltés;
- a meleg étkezés kiosztásának;
- a sebesültek és sérült technikai eszközök összegyűjtésének és hátraszállításának, valamint az ellátó részleg mozgásának és vele való összeköttetésnek rendjét.

Mindezen feladatok végrehajtásának megszervezésével, ellenőrzésével a tüzérsztály törzsfőnökét bizza meg. A támadóharc folyamán az osztály parancsnoknak nincs ideje a hadtápbiztosítás részkérdéseivel foglalkozni. A tüzérsztály törzsfőnök teljes mértékben ismeri az osztályparancsnok támadóharcra vonatkozó elhatározását és a harc folyamán is az osztályparancsnok közelében tartózkodik (osztály figyelőponton), így állandó összeköttetésben van az ütegparancsnokokkal és rajtuk keresztül intézkedéseket tud fogantósítani a folyamatos ellátás érdekében.

A továbbiakban vizsgáljuk meg a tüzérsztály anyagi és egészségügyi ellátását támadóharcban.

A tüzérsztály lőszerfelhasználása támadóharcban naponta elérheti a szállítóképességének kétszeresét is. Ez a mennyiség szállítás szempontjából is nehéz feladatot ró az osztály- és az egység hadtápra egyaránt.

A tüzérsztály állományába tartozó járművek nagy vonóerővel és szállító súly kapacitással, valamint nagyfokú terepjáró képességükkel megfelelnek a korszerű harc követelményeinek. Képesek a löveg vontatása mellett egy-egy feladathoz szükséges lőszer egyidejű szállítására. Ez a támadóharc tüzérségi biztosítása szempontjából döntő jelentőségű. Mi-

előtt részletesen rátérnek a tűzérosztály lőszerellátásának tárgyalására, szükségesnek tartom olyan kérdések megemlítését, amelyek ugyan nem hadtáp jellegű feladatok, de szorosan hozzátartoznak az ellátás rendszeréhez és csak ezen keresztül tudjuk egységesen értelmezni, hogy miként jut el a lőszer az előljáró raktárhoz a tűzérségi tüzelőállásba, illetve a lövegekhez.

Tüzelőállás elfoglalása után az üteg első tiszt parancsára a lövegektől jobbra vagy balra 3—5 méter távolságra lőszerfülkéket és a lövegállástól hátrafelé szétszórva 15—30 méter távolságra lőszervermeket kell berendezni. A lőszerfülkéket és -vermeket úgy kell berendezni, hogy a bennük elhelyezett lőszer védve legyen az atomrobbanás léglokési hullámától, a lövedék becsapódása és repeszek ellen, továbbá a helyszínen található anyagokkal be kell fedni, hogy a lőszer az eső, hó, homok, por és a napsugarak ne ériék. Fedett tüzelőállásban, a lőszerfülkében egy feladat végrehajtásához szükséges lőszer mennyiséget lehet tárolni egy időben. A többi lőszer a lőszervermekben és a gépjárműveken málházva a vontatótelephelyen kell tárolni. Ha elegendő idő áll rendelkezésre, a lőszervermeket és a lövegállásokat közlekedő árkokkal kell összekötni. Az elhasznált lőszer a lőszervermekből a kezelők pótolják. A lövegállás területén és a lőszerfülkékben a lőszer rakásokban kell tárolni — ládában vagy ládából kiemelve gerendán, helyszínen található aljzatra kell rakni. A lőszervermekben a lőszer lőszerládákban, becsomagolva, becsukott zárossal kell őrizni. A lőszerhüvelyeket össze kell gyűjteni és a fegyverzeti szolgálatnak hátra kell szállítani és leadni.

Az ütegpáncsok a löveg vontató és lőszer szállító gépkocsik részére a tüzelőállás mögött jobbra vagy balra a terepviszonyoktól függően 400—500 méter távolságra vontatótelephelyet jelöl ki. A vontatótelephely kijelölésénél figyelembe kell venni, hogy jó összeköttetés és a vontatóknak a lövegekhez történő gyors behajtása biztosított legyen. A vontatók és lőszer szállító gépjárművezetők a gépkocsiknál tartózkodnak. A vontatótelephely parancsnoka, az osztály technikus tiszt helyettes és az üteg szolgálatvezető a telephelyen tartózkodik.

A tűzérosztály lőszerellátása, mint már említettem az előljáró raktárak készleteiből történik. A gyakorlatok eddigi tapasztalatai alapján kialakult módszernek tekinthetjük, hogy a tüzelőkészítéshez szükséges lőszer a tüzelőállásban földre rakjuk, míg a löveg vontatókon és a lőszer szállító eszközökön, a további szükségletek felmálházott állapotban vannak. A tüzelőkészítésre meghatározott lőszer mennyiséget az előljáró szállító eszközei a tűzérségi tüzelőállásába szállítják. A tüzelőállás mögött a terepviszonyoktól függően 400—500 méter távolságra lőszer lerakó (lőszer átvevő) helyet jelöljenek ki, melynek parancsnoka az üteg első tiszt, aki a kiszállított lőszer átveszi. Az ő feladata egyben a lőszer lerakó hely kijelölése is. Ezzel a kezelő állománnyal rövid idő alatt ideig vonjuk el és több ideig tényleg. Így a lőszer átadása az ütegek részére a lőszervermekben is történhet. Ezzel a lőszer átadása az ütegek részére a lőszervermekben is történhet. Így a lőszer átadása az ütegek részére a lőszervermekben is történhet. Így a lőszer átadása az ütegek részére a lőszervermekben is történhet.

A lőszervermekben az elfogyasztott lőszer elsősorban az ütegek lőszer szállító járműveiről pótolják. Az így felszabadult szabad szállítótér a magasabbegység-parancsnok hadtáphelyettese vagy az egységparancsnok

hadtáphelyettese intézkedése szerint, rendszerint bevonásra kerül. A támadóharc egy napján 2—3 esetben is előfordulhat, hogy az előljáró szállítási tagozatban saját anyag (tüzér lőszer) szállítására a szállító eszközök bevonásra kerülnek.

A tüzéregységnél rendszeresített szállítótérrel és jól összehangolt szállítási feladatokkal zökkenőmentesen megoldható a tüzérosztály folyamatos lőszerellátása. Ennek alapvető feltétele, hogy a parancsnok hadtáphelyettese és fegyverzeti szolgálat főnöke együttműködjön a szállítási feladatok megoldásában. A fegyverzeti szolgálat főnök folyamatosan kísérfje figyelemmel a tüzérosztály lőszerfogyasztását és kellő időben jelentse a szállítótér igényét: honnan, hova, mikorra kell mennyi löszert kiszállítani.

A tüzérosztály részére a támadóharc folyamán egy-kettő, majd a nap végén a másnapi harctevékenységhez egy alkalommal számolnak tüzér löszerszállítással. Lövész lőszer szállítással a nap második felében vagy a nap végén kell számolni. A nap végén történő szállításoknál különösen fontos, hogy a világító- és jelzőgránátok az éjszakai harctevékenység megkezdése előtt eljussanak a tüzérseg tüzelőállásaiba.

A tüzérosztály üzemanyaggal történő ellátása kisebb terjedelmű feladatot jelent, mint a löszrellátás, azonban jelentősége semmivel sem kevesebb. A támadóharc megkezdése előtt a tüzérosztály hajtóanyag készletei a mozgókészlet szintjére feltöltésre kerülnek. Célszerű a harcbevetés terepszakaszaig szükséges hajtóanyagot kiegészítő készletként kiadni. A tüzérosztály hajtóanyag ellátását elsősorban az ezred raktár készleteiből, valamint az előljáró által biztosított készletekből pótoljuk. A tüzérosztály gépjármű állománya hajtóanyag minőség szempontjából igen különböző. A támadóharc ütemét és napi távolságát figyelembe véve, valamennyi gépjármű mozgókészlete fedezi a napi szükségletet, azonban a támadóharcnap második felében és a nap végén szükséges az elfogyasztott készletek pótlása. Támadóharc folyamán napközben nem indokolt a hajtóanyag utántöltés.

A nap végi feltöltést több változat szerint hajthatják végre. Elsősorban és egyik leggyorsabb módszernek tekinthetjük a töltőgépkocsival történő töltést. Ehhez azonban az szükséges, hogy a töltés megkezdése előtt a gépjárműveket csoportosítsák és úgy helyezték el, hogy egyidőben négy jármű feltöltése váljék lehetővé. Így egy üteg járműveinek feltöltése — beleértve a mozgási időt is — 15 perc alatt megoldható. A másik feltöltési változat a kannacserével történő megoldás, vagy hordóból, illetve e kettő kombinációjával. Itt a feltöltési idő egy ütegre vonatkozóan 25—30 percre emelkedik, elsősorban a hordóból történő utántöltéskor. A tüzérosztály esetében célszerű az utántöltést ütegenként végrehajtani a vonatkozó telephelyeken. Itt a töltőgépkocsit alkalmazzuk, míg a tüzér figyelőpontokon levő gépjárműveknél a kannacserével történő feltöltés a célszerűbb megoldás.

Az élelemellátást a tüzérosztálynál az ellátó részleg végzi. A támadóharc megkezdése előtt a személyi állományt meleg étkezésben kell részesíteni, erre rendszerint az első alkalommal a reggeli alkalmából kerül sor. A tüzérosztály alkalmazásából adódóan, mivel az egyes tüzelőállásokban huzamosabb ideig is tartózkodik, lehetőség van a meleg étkezés támadó-

harc közbeni kiszolgálására is. Ennek egyik feltétele, hogy a tüzérsztály törzsfőnök időben intézkedjen az ellátó részleg parancsnoka felé a meleg étkezés elkészítésére és kiszolgálására. A meleg ebéd biztosítása megoldható úgy is, hogy a személyi állomány részére a felkészülés időszakában készített adnak ki és a saját melegítőeszközével melegíti fel, valamint úgy, hogy a készített az ellátó részleg mozgókonyhában felmelegítik és háti éthordókban szállítják el az ütegeknek. Az ellátó részleg támadóharcban képes kétfogásos étel elkészítésére és kiszolgálására. Az étel elkészítése után az ellátó részleg a terepet kihasználva, a tüzelőállások mögött ételkiosztó helyet létesít. Az ütegek szolgálatvezetői az ételosztó helyről felvételezik az élelmet és a vizet, majd a tüzelőállásban kiosztják a személyi állomány részére. A személyi állomány étkeztetése eltér a gépkocsizó lövészcsoportokétól. A tüzérsztály állománya kétharmad részének a tüzelőállásban állandóan tüzkésznek kell lenni, így a személyi állomány egyharmad része étkezhet egyidőben.

Ennek gyakorlati végrehajtását az ütegpáncsnokok határozzák meg. Hasonló módon történik a tüzérsztályi figyelőpontokon levő állomány élelem-ellátása is. Éjszakai harctevékenység esetén az éjszakai pótlékot a vacsorával együtt célszerű kiadni. Az étkezésekkel egyidőben a személyi állomány evőcsészéinek és evőeszköz készletének elmosogatásához melegvizet kell biztosítani. A támadó harctevékenységet megelőzően célszerű a tüzérsztály ellátó részlegének 2—3 napra szükséges nem romlandó élelmet az étlap alapján kiadni, így a naponkénti utánszállítás élelem vonatkozásában a romlandó élelemre és vízre korlátozódik.

A személyi állomány időben és jó minőségű élelemmel való ellátása nagymértékben fokozza a személyi állomány hangulatát és fizikai állóképességét.

A tüzérsztály egészségügyi biztosítása alapvetően a területi ellátás elvei szerint történik. A sebesültek összegyűjtését és hátraszállítását az ezred egészségügyi szolgálatvezető szervezi meg. A megszervezés időszakában a tüzérezred-segélyhely alkalmazásától függetlenül az összefegyvernemi egység egészségügyi szolgálatvezetővel pontosítani kell a sebesültek ellátásának és hátraszállításának lehetséges módjait. Ez történhet sebesültszállító-gépkocsival vagy sebesült szállításra berendezett tehérgépkocsival. Ez utóbbira abban az esetben kerülhet sor, amikor az ezred löszerszállító eszközei a tüzelőállásba löszert szállítottak, majd a löszlerakás után a tehérgépkocsikat sebesült szállításra berendezik. Így 1 db tehérgépkocsi képes 3—5 fő fekvő sebesültet elszállítani. Nagyon fontos tényező, hogy az útbaindítás előtt ezekre a járművekre tegyünk fel hordágyakat, mivel a tüzérsztály csak 3 db hordágygal rendelkezik, ami a sebesültek sebesültgyűjtő fészekbe való szállításához szükséges.

A tüzérsztály állományából kiképzési időszakonként és ütegenként 2—2 fő kerül sebesültvivő kiképzésre. Így a tüzérsztály rendelkezik 1 fő egészségügyi tiszthelyetessel, 3 fő egészségügyi katonával és 18 fő sebesültvivő kiképzésen részt vett katonával, akik a lövegrajok állományába tartoznak. Ezen sebesültvivők képesek a sebesültek összegyűjtésére és folyamatos hátraszállítására. Az ütegek 1—1 db hordágygal rendelkeznek, így egyidőben 1—1 fő sebesültet tudnak szállítani 1 sebesültgyűjtő fészekbe. Az egészségügyi katona egyben képes a sebesültek elvtársi

segélyben való részesítésére, szorító kötések felrakni, törött végtagokat rögzíteni.

Az osztály egészségügyi tiszthelyettes a sebesültgyűjtő fészekben tartózkodik az üteg harcrendje mögött 200—300 m távolságra. Részt vesz a sebesültek összegyűjtésének és sebesültgyűjtő fészekbe való szállításának szervezésében, irányításában és ellátja a sebesülteket, hogy azok szállíthatók legyenek.

Ha figyelembe vesszük, hogy a tüzérosztály egy adott feladatánál pl. egy ellenséges ellenlökés elhárításának tüzérségi támogatásánál 12 fő sebesült keletkezett, melynek megoszlása 4 fő az osztályparancsnok figyelőjében, 3 fő 1. üteg és 5 fő a 2. ütegnél, akkor a sebesültek összegyűjtése és hátraszállítása egy változatban az alábbiak szerint oldható meg:

Az OPK figyelőjében keletkezett 4 fő sebesültet a 2. gl. ZSH-re szállítják a sebesültvivő katonák. Az 1. és 2. ütegnél keletkezett sebesülteket a tüzérosztály által létesített sebesültgyűjtő fészekbe szállítják a sebesült vivők. A sebesültgyűjtő fészekben az osztály egészségügyi tiszthelyettes elsősegélyben részesíti a sebesülteket, megigazítja kötéseiket, fájdalomcsillapítót ad, szállíthatóvá teszi, majd az ezredsegélyhelyre szállítja. A fenti példában az 1. ütegtől az első sebesült 15—20 perc, míg a harmadik sebesült 35—50 percen belül eljut a sebesültgyűjtő helyre, ahova megérkezik az ezredsegélyhely mentő gépkocsija és a sebesültek 2—3 órán belül elsőorvosi ellátásban részesülnek. Mindehhez az szükséges, hogy az egészségügyi szolgálatvezető az ezredsegélyhelyen a sebesülést követően 50—60 percen belül értesüljön és a sebesültszállító eszköz útba-íratására intézkedjen. Hasonló időben oldható meg a feladat abban az esetben, ha a löszerszállító járművek pl. a tüzelőállás területén, vagy közvetlen mögötte 800—1000 m-re tartózkodnak.

Hogy a tüzérosztály sebesültjei viszonylag rövidebb idő alatt jutnak el az elsőorvosi segélyig, ez abból a helyzetből adódik, hogy a tüzérosztály tüzelőállásai 3—4 km-re vannak az ellenség peremvonalától és az ezredsegélyhely települése is mintegy 3—5 km-en belül történik.

Megemlíteném, hogy az ütegek löszerszállító gépkocsijai nem rendelkeznek hordágyfüggesztő és rögzítő felszereléssel. A sebesültek hátraszállításának időbeni végrehajtását döntően befolyásolja, hogy megfelelő rádióösszeköttetés álljon rendelkezésre. Ennek hiánya esetén a sebesültek 2—3 órán belüli szállítása úgy is megoldható, hogy mozgó összeköttetés kapcsán értesítjük az ezredsegélyhelyet a keletkezett sebesültek számáról, helyéről.

Véleményem szerint az az idő, hogy a sebesült eljusson az ezredsegélyhelyre tovább csökkenthető azáltal, hogy a tüzérosztály mögött látótávolságra meneteltetünk az ezredsegélyhely állományából 1 db sebesültszállító gépkocsit, ez az osztály egészségügyi tiszthelyettes jelzése alapján a sebesültgyűjtő pontról azonnal az ezredsegélyhelyre szállítja a sebesülteket.

A tüzérosztály ellátó részlegének őrzését-védelmét a tüzérosztály törzsfőnök szervezi meg. Az őrzés-védelem szempontjából a vontatótelephely és az ellátó részleg elhelyezkedése egy objektumot képez. Különösen nagy figyelmet kell fordítani a légicsapások, valamint a mélységben tevékenykedő felderítő csoportok elleni védelemre, ezért a terepadta

lehetőségeket maximálisan ki kell használni és az ellátó részleg, valamint a vontató telephely állományának tevékenységét össze kell hangolni.

A fentiekből adódóan megállapíthatjuk, hogy a tüzérosztály hadtápbiztosítása támadóharcban sokban eltér a gépkocsizó lövész- (harckocsi) zászlóalj ellátásától. Ezért a tüzegegység hadtáp közvetlen feladata a tüzérosztály hadtápbiztosításának megoldása. A tüzérosztály ellátó részlege az élelemellátást meg tudja oldani, azonban részére minden anyagot ki kell szállítani. A tüzegegység hadtáp állományából és technikai feltöltöttségéből adódóan képes a tüzérosztályok hadtápbiztosításának eredményes megoldására.

A gépkocsizó lövészászlóalj hadtápbiztosítása menetben

Bagdács Gyula őrnagy

A Magyar Néphadsereg kijelölt egységénél befejeződött a PSZH-k rendszerbe állítása. E minőségi fejlesztés kapcsán nagymértékben megnőtt a gépkocsizó lövészcsapatok tűzereje, terepjáró- és manőverező képessége. A PSZH, mint kollektív védőeszköz megbízható védelmet nyújt a személyi állomány részére a gyalogsági fegyverek tüzeivel szemben (géppisztoly, könnyű géppuska), valamint a harcjárművön belül nagyfokú a sugárvédettség, ezáltal sugár és vegyileg szennyezett terepen is megbízható az alegység személyi állományának védeltsége.

A PSZH egyben lehetővé teszi, hogy az alegységek harcukat a harcjárműből (-ről) vívják meg, ami már eleve feltételezi a tüzérok hatékonyabb kihasználását, valamint az erők és eszközök irányonként történő hatásos alkalmazását.

A PSZH-k rendszerbe állításával hatásosabban lehet megvalósítani a különböző fegyvernemi alegységekkel való együttműködést, különösképpen a harckocsialegységekkel.

Az a tény, hogy a PSZH-k tömeges megjelenése az egységeknél befejeződött, nagymértékben nőtt a harckészültség és a harcképesség színvonala.

Természetesen a minőségileg új szervezetek kiszolgálása, tevékenységüknek hadtápbiztosítása megkövetelte, hogy az egység, alegység hadtápb vezető állománya, hadtápalegységei megteremtsék egy minőségileg magasabb hadtápbiztosítás feltételeit.

Anélkül, hogy kisebbitenénk a hagyományos szervezetben működő alegységeknél végzett hadtápbiztosítási feladatokat, jelen szervezeti formában az eddiginél alaposabb, összehangoltabb, előrelátó munkát kell végezni a hadtápb megszervezése során.

Az alegység hadtápb jelenlegi szervezeti formája, állománya és technikai felszereltsége csak feszes, összehangolt, lelkiismeretes munkával tudja biztosítani az alegység tevékenységének anyagi, technikai és egészségügyi biztosítását. Vagyis a harci technika a fegyverzet számának, az ellátási feladatok terjedelmének növekedése maga után vonta az egység hadtápb törzs, a zászlóaljparancsnok és törzse, valamint a hadtápalegység

parancsnokok magasabb felelősségét és a hadtápegységek beosztottai-
val szemben támasztott nagyobb követelményt.

A hadtápbiztosítási feladatok új követelményeknek megfelelő végrehajtása szükségszerűen vetette fel a gépkocsizó lövészászlóalj menete hadtápbiztosítási feladatainak új átgondolását és megvalósítását, szem előtt tartva azt a tényt, hogy a hadtápszolgálat technikai eszközeinek minőségi fejlesztése lassúbb ütemben valósul meg, mint a harci technikai eszközök rendszerbe állítása. Az alegység hadtáp személyi állományának stabil kialakítása sem problémamentes.

Jelen cikkemnek alapvető célja, hogy a gyakorlat oldaláról beszámoljak arról, hogy milyen módszerekkel, eszközökkel valósítjuk meg egy PSZH-val felszerelt gépkocsizó lövészászlóalj menetének hadtápbiztosítását a kiképzés során, és hogyan érvényesül a hadtápvezetés a gépkocsizó lövészászlóalj hadtápegységeinek irányításában és a hadtápegység parancsnokok vezetésében. Végezetül számot kívánok adni arról, hogy miként határozzuk meg a hadtápbiztosítást végző hadtápegység parancsnokok köteleit, feladatait, valamint jogkörét a gépkocsizó lövészászlóalj menetének hadtápbiztosításában. Természetesen a kialakult módszer, a feladatvégrehajtási modell csak egy változatát adja a feladat végrehajtásnak, nem tévesztve szem elől a Csapathadtáp Utasítás elveit és a központi elképzeléseket.

A gépkocsizó lövészászlóalj menetre történő felkészítésénél a felkészítést végző hadtáp szolgálatiág-vezetőknek ismerniük kell, hogy a gépkocsizó lövészászlóalj menetének célja mely meghatározott körlet, vagy területszakasz elfoglalása. A menetre való felkészítésnél követelmény, hogy az alegységek megőrizzék harcképességüket. E cél érdekében kell megtervezni és vezetni a hadtápbiztosítási feladatokat.

A hadtápbiztosítási feladatokat, a felkészítés körülményeit a békehelyőrségből történő menet megkezdése előtt az alábbiak jellemzik.

Rövid idő áll rendelkezésre. Ez azt jelenti, hogy a menet megkezdése előtt foganatosítani kell mindazokat a rendszabályokat, amelyeket a korábbi kiképzések során már gyakoroltattunk és a hadtápegység-parancsnokok is ismernek. A menet megszervezésekor azt kell feltételezni, hogy a menet megkezdésére a:

- veszélyeztetettségi időszakban vagy
- háború kezdetén, illetve a
- háború folyamán kerül sor.

Ezekben a helyzetekben a gépkocsizó lövészászlóaljnál az alábbi feladatokat hajtják végre:

- a megalakított és az alegység raktárakban tárolt készleteket felmálházzák,
- az élelmiszerkészletet az előkészített elosztók alapján kiosztják a személyi állománynak vagy felmálházzák az alegység (század) szállító járművére,
- az alegység raktárban tárolt egynapos hideg élelmet a harcjárművekbe kell málháztatni,
- egyéni egészségügyi csomagokat ki kell osztani az állománynak,

— a zászlóalj szintű anyagi készleteket felmálházatjuk az ellátó szakasz kijelölt gépkocsijaira.

Az anyagi készletek málházásának idején az egység hadtáp szolgálatiág-vezetői részéről külön ráhatást nem kell foganatosítani a zászlóalj hadtápalegységek felé, mert a menetre való felkészülés — amely tulajdonképpen felöleli az FHKSZ és THKSZ feladatainak végrehajtását — az előre elkészített tervek alapján történik és elegendő feladatot jelentenek a végrehajtóknak.

A helyzet ismeretében milyen feladatai vannak a PK HTPH-nek:

— intézkedést ad ki a ZPK részére, amelyben meghatározza mindazon rendszabályokat, amelyeket a menettel kapcsolatban foganatosítani kell,

— meghatározza a megerősítő hadtáptechnikai és anyagi eszközök mennyiségét és felhasználásuk módját,

— hajtóanyagból a menettávolságnak és az útviszonyoknak megfelelően meghatározza a fogyasztási normákat,

— egyértelművé teszi az egészségügyi biztosítás rendjét, a segélynyújtás mérvét, a sérültek, betegek szállításának, majd leadásának rendjét,

— intézkedik a hadtáp vezetettség biztosítására a menet végrehajtása során,

— meghatározza a feltöltés rendjét a menet alatti pihenők során, valamint a körletbe érkezés után.

A menetre történő készenlét ellenőrzése — melyet minden körülmények közt végre kell hajtani — az alábbiakat foglalja magában:

— a személyi állomány és technikai eszközök meglétének ellenőrzése,

— az anyag málházási rendjének mikénti végrehajtása, feltárt hibák esetén a hibák megszüntetésére intézkedések foganatosítása,

— az anyagi készletek lépcsőzöttsége végre van-e hajtva, az ellátó szakaszparancsnok ismeri-e, hogy milyen anyagi készletek kerültek elszállításra és azok hol helyezkednek el,

— teljes alegységre menően ellenőrizni kell a felszereltséget,

— felesleges anyagok leadása megtörtént-e, vagy előkészítették-e leadáshoz,

— a betegek, sérültek visszahagyásáról vagy az ESH-nek történt leadásról történt-e gondoskodás,

— végezetül az ellátó szakaszparancsnok és a ZSH PK beszámoltatása a feladat ismeretéről és a feladat végrehajtásának rendjéről.

A menetre történő felkészültség ellenőrzését általában az egység parancsnoka rendeli el, tehát a hadtáp ellenőrzés nem elszigetelten történik, hanem az egység törzsének ellenőrzésével összhangban. A PK HTPH minden esetben vonja be az ellenőrzési feladatok végrehajtásába azokat a hadtáp szolgálatiág-vezetőket, akiknek a legátfogóbb feladatuk van a felkészítés és végrehajtás időszakában. Ezek általában a következők:

— egészségügyi szolgálat vezető,

— üzemanyag szolgálat vezető,

— tervező-szervező tiszt.

A menet megkezdése előtt a személyi állomány élelemellátásánál követelményként támasztjuk a kalóriadús melegétellel való ellátást. Az ellátó alegység parancsnoknak intézkedést kell adni és ugyanakkor biztosítani kell az ivóvíz- vagy teaellátást.

A harc- és gépjárművek pihenők alatti utántöltésének és a körletekben a feltöltés végrehajtásának biztosítására a zászlóalj menetoszlopába kell sorolni azokat a töltő eszközöket, amelyekkel a feladatok végrehajthatók. A megerősítés gépkocsizó lövészzászlóaljanként 1—2 darab töltőgépkocsi lehet.

A menet alatti anyagi biztosítás legfontosabb része a hajtóanyaggal való folyamatos ellátás. Eppen ezért a feltöltés hatékony megszervezése csak úgy érhető el, ha az alegységparancsnokkal, ellátó szakaszparancsnokkal pontosan értelmeztetjük a feltöltésből eredő feladatokat. A pontos, maradéktalan végrehajtás annál is inkább fontos, mivel a körletbe érkezés után megérkezik az előljáró, vagyis az egység PK HTPH intézkedése az anyagi készletek meghatározott szintjének visszaállítására vagy kiegészítő készletek képzésére.

A gépkocsizó lövészzászlóalj menetre való felkészítésének utolsó szakasza az, amikor a zászlóaljparancsnok kiadja menetintézkedését, aminek alapján a zászlóalj ellátó szakaszparancsnok most már részletre menően felkészíti az alegység hadtáp személyi állományát a menet alatti tevékenységre.

A zászlóalj ellátó szakaszparancsnok a gépkocsizó lövészzászlóalj menetre történő felkészítése során felelős:

- a szakasz személyi állományának minden irányú felkészítéséért,
- a hadtápalegység fegyverzetének, technikai eszközeinek és mozgó anyagi készleteinek meglétéért, azok helyes lépcsőzéséért,
- a zászlóalj hadtáp menetre történő felkészítéséért olyan követelménnyel, hogy az alegység bármikor kész legyen ellátási feladatok végzésére,
- a hadtápalegység személyi állományának, anyagi és technikai eszközeinek tömegpusztító fegyverek elleni védelméért.

Kötelességei:

- állandó helyzetismeret a zászlóaljról és saját hadtápalegységeiről,
- az egység PK HTPH intézkedése, valamint a zászlóalj parancsnok parancsa alapján a zászlóalj hadtápot telepítse és folyamatosan vonja előre,
- szervezze minden körülmények között az alegység hadtáp tömegpusztító fegyverek elleni védelmét, őrzését és védelmét,
- minden helyzetben legyen képes a zászlóalj alegységeinek ellátását biztosítani és az anyagok szétosztását, kiszállítását megszervezni és végrehajtani az ellátó szakasz eszközeivel,
- biztosítsa a személyi állomány pihentetéséhez szükséges anyagokat,
- esetlegesen szervezze meg a zászlóalj alegységeinek fürdetését, tisztaruha váltását.

A zászlóalj ellátó szakaszparancsnok kötelességeinek ilyen meghatá-

rozása túllép a menet hadtápbiztosításának keretén, de összességében tevékenységi rendjébe tartoznak a felsorolt feladatok.

Még a menetre történő felkészülés előtt alapvető feladata az ellátó szakasparancsnoknak, hogy begyakoroltassa az üzemanyag feltöltés különböző célszerű változatait. A folyamatos, készségig elsajátított fogások csak akkor sajátíthatók el, ha a gépkocsizó lövésszáslőalj ellátó üzemanyag tisztese, üzemanyagot szállító gépkocsivezetője az egység hadtáptöltőgépkocsi vezetőivel együtt kapja kiképzését és a különböző alegység gyakorlatokon önálló feladatként kell a gép- és harcjárművek üzemanyaggal történő feltöltését elvégezni. A kiképzés időszakában a zászlóalj üzemanyag tiszthelyetteseit megfelelő váltási rendszerben be kell vonni az egység üzemanyag szolgálatához gyakorlati munkavégzésre, ahol elsajátítják az üzemanyag ellátás alapvető szabályait.

A menet alatti ellátás, egészségügyi biztosítás, kisjavítások végzése a harc- és gépjárműveken csak akkor végezhető eredményesen, ha az ellátó szakasparancsnok (ZPK) és a PK HTPH közt folyamatos a kapcsolat.

Az ellátást irányító személy tevékenységi rendjének meghatározásakor ismernie kell a gépkocsizó lövésszáslőalj menetrendjének felépítését, menetvonalat, pihenők helyét és a feltöltésre kerülő anyag-mennyiséget. Az nyilvánvaló, hogy rövid pihenők alatt nincs mód az üzemanyag töltőgépkocsiból történő hajtóanyag utántöltésre. A rövid pihenők alatt az üzemanyag, kannákból történő feltöltését alkalmazzuk és egynél több rövid pihenő esetén a kiürült kannák feltöltésére intézkedünk vagy kannacserét hajtunk végre. A körletbe történő beérkezés után viszont minden esetben az egység hadtáptól biztosított töltőeszközöket használjuk a hajtóanyag feltöltés gyors végrehajtására.

Tapasztalatból ismert, hogy a menet hadtápbiztosításánál mindenkor a kiemelt feladatok sorába tartozik a hajtóanyaggal történő feltöltés, valamint téli időszakban a személyi állomány melegítő itallal való ellátása. Viszont a menet jellemzői és PSZH-k rendszerbe állításával jelentkező új tényezők tovább nehezítették a gépkocsizó lövésszáslőalj menet közbeni ellátásának és anyagi utántöltésének lehetőségeit, valamint ezzel párhuzamosan nehezebb lett az ellátás gyakorlati megvalósítása. A megnövekedett feladatoknak, a végrehajtás körülményeinek bonyolultabb jelentkezése mind az egység, mind a gépkocsizó lövésszáslőalj hadtáptörzstől alapos, aprólékos, átgondolt és minden szempontból összehangolt tervező, szervező, irányító tevékenységet kíván. A hadtápt vezető állományának felkészítése mellett nagy súlyt kell helyezni a hadtápt személyi állományának kiképzésére, hogy bonyolult helyzetekben önálló megoldásokat, új módszereket legyenek képesek alkalmazni az ellátási feladatok végzésében.

A fő területek, ahol elengedhetetlen a kiképzettség magas foka:

- üzemanyag ellátás végrehajtása,
- melegélelem biztosítása,
- sebesültek összegyűjtése és egészségügyi ellátása,
- a meghibásodott technikai eszközök javítása.

A ZPK menetintézkedése alapján a zászlóalj ellátó szakasparancsnok

felkészíti a zászlóaljhadtáp személyi állományát a menet alatti tevékenységre és magatartásra. A személyi állomány felkészítésével párhuzamosan történik a technikai eszközök felkészítése a várható igénybevételre, és besorolásuk a zászlóalj menetrendjébe.

Összességében a gépkocsizó lövész zászlóalj menetének hadtápbiztosítása egy komplex feladat, melynek eredményes teljesítése érdekében az egység és az alegység hadtápjainak együtt kell működnie, a rendelkezésre álló anyagi és technikai eszközöket a legcélszerűbben és a megfelelő időben kell felhasználni, éppen ezért a gépkocsizó lövész zászlóalj menetrendjében a hadtápilegységeket úgy kell menetteltetni, hogy bármikor végre tudják hajtani az alegységek menet alatti, rövid megállások idején történő ellátását.

A központ üzemanyag raktárak őrzési rendszerének korszerűsítésével kapcsolatos tapasztalatok és feladatok

Kentner László alezredes, Király Kálmán alezredes

A Magyar Néphadsereg objektumainak őrzés-védelme, a csapatok, intézetek és egyéb katonai szervek belső-külső összeköttetése, valamint belső életének vezetése, a hadsereg jellegéből fakadóan szabályzatok által behatárolt *harci-, szolgálati* feladat, amelynek szervezése és irányítása a parancsnoki állomány elsőrendű fontos feladata. E feladat szervezéséhez és végrehajtásához szervesen kapcsolódik a *harckészültség* magas szinten való biztosítása, a harckészültségből fakadó feladatok tükröződése, az őrzés-védelmi, vezetési, kiképzési feladatok, valamint az adott állomány erkölcsi-politikai felkészültsége. Ebben az összetett feladatban fontos szerepet töltenek be a 24 órás szolgálatok.

A Magyar Néphadsereg objektumainak őrzés-védelmét, összeköttetésük folyamatos fenntartását, a belső élet vezetését, a napi feladatok irányításának jelentős részét a szolgálati utasítások érvényrejuttatásával a 24 órás szolgálatok, a különböző szintű parancsnoki, tisztii, tti-, sor- és polgári állomány hajtja végre.

E sokrétű feladatból a cikk korlátozott lehetőségein belül a központ üzemanyag raktárak 24 órás szolgálatainak tevékenységét vizsgáljuk. Összefogott képek sorozatával bemutatjuk fejlődésüket, mert az elmúlt években sorozatos változások következtek be, illetve a közeljövőben több új módszer és eljárás lesz bevezetve. Minden felvetett kérdésben csak a lényeges tapasztalatok ismertetését tervezzük, a jó és hasznos eredmények terjesztése és általánosítása és a hibák megelőzése céljából. Meggyőződésünk, hogy mindezek nemcsak a központ üzemanyag raktáraknál, hanem a központ hadtáp valamennyi bázisánál és az MN intézeteinél, szerveinél is hasznosíthatók.

I.

A KÖZPONT ÜZEMANYAG RAKTÁRAK 24 ÓRÁS SZOLGÁLATÁNAK TAPASZTALATAI ÉS FŐBB FELADATAI

A Magyar Néphadsereg 24 órás szolgálatainak ellátását egységes szabályzatok és utasítások határozzák meg. A központ üzemanyag raktárak

szolgálati lényegében azonosak a csapatokéval, néhány szolgálat azonban — a feladatok függvényében —, a központ üzemanyag raktáraknál nincs bevezetve, miután ezt a hadseregben elfoglalt helyük és szerepük nem teszi szükségessé. (Egy változat az 1. sz. vázlat szerint.) A központ üzemanyag-raktáraknál vezényelt 24 órás szolgálatok sajátosságai azonban még az egyes raktárak viszonylatában is eltérőek lehetnek, amelyet a helyi sajátosságok, illetve egy-egy speciális feladat körülményei határoznak meg. Az eltérések természetesen a központ raktárak politikai, szakmai, katonai és HKSZ feladataira nem gyakorolhatnak negatív befolyást.

A központ üzemanyag raktárak 24 órás szolgálatainak főbb felkészítési feladatai:

1. A szolgálatokat ellátó egész személyi állomány célirányos alap, szakmai és politikai kiképzése majd az ismeretszint folyamatos és állandó továbbfejlesztése.

2. A szolgálatok (különböző szintűek) szolgálatba lépés előtti felkészítése és felkészülésének ellenőrzése, a szolgálat feszes végrehajtásának megkövetelése.

3. A szolgálati személy tekintélyének biztosítása, intézkedőképességének, határozott fellépésének, biztonságérzetének megteremtése.

4. A szolgálatok tevékenységét meghatározó szabályzatok, helyi utasítások átfogó és alkalmazási szintig történő besulykolása.

5. Az intézet életének — a parancsnok távollétének idején történő — vezetése, a napirendek, és egyéb normatívák előírásainak betartása, betartatása.

6. Az intézet belső és külső összeköttetésének mindenkor folyamatos fenntartása.

7. A HKSZ feladattal kapcsolatos okmányok naprakészségének biztosítása, a szolgálatot érintő tevékenység maradéktalan ismerete, végrehajtási feltételeinek megteremtése.

8. A szolgálati idő alatt beállott váratlan feladatokra, eseményekre való gyors reagálás, a szolgálati utasításokban meghatározottak szerinti tevékenység vezetése.

9. A szolgálati okmányok pontos és folyamatos vezetési szabályainak ismerete.

10. A parancsnok időbeni tájékoztatásának és az előírt jelentések időbeni végrehajtásának megkövetelése.

A felsorolt tíz tevékenység felőleli azokat a főbb felkészítési feladatokat, amelyek elengedhetetlen követelményei minden 24 órás szolgálat ellátásnak. A szolgálatok ellátásához, a szolgálatra való felkészüléshez e gondolatok mindegyike alapvető jelentőséggel bír, mert ezek közül bármelyik elhanyagolása súlyos következményekkel járhat.

Néhány területen azonban még a maximális követelmény fenntartása mellett is számos hiányosság tapasztalható a különböző szintű szolgálati

személyeknél. Ezeket az előjáró szervek, valamint a helyi ellenőrző személyek az alábbiak szerint összegezték:

a) A szolgálati személyek a felkészülés időszakában (a kötelemkeri meghatározott időben és időtartamban) nem kellő körültekintéssel folytatják a felkészülést, nem térnek ki minden részlet áttekintésére és így az esetleges váratlan események megoldásában az intézkedések vontatottak — vagy esetenként egyes részfeladatok jelentése, megoldása nem történik meg a kívánt szinten. Pl. az alegységek elemi csapások esetén való kirendelése a laktanyából és ennek jelentése az előjáró szolgálatnak (MNVKF 0073/1972. sz. Utasítás II. fejezet 12. pont).

b) A kellő felkészültség hiánya a szolgálatok meglepődését okozza egy-egy váratlan feladat esetén, ami még az ismert, az ügynevezett rutin feladatok végrehajtásában is károsan jelentkezik. Pl. HKSZ feladatok általános sorrendisége, jelentése, feladatok visszaellenőrzése stb.

c) Számos problémát okozott és okoz jelenleg is a rejtjelző eszközök használatának nem kellő ismerete, az adott táviratok megfejtésének időbeni végrehajtása és a válasz tömör és gyors elkészítése.

A gyakorlások, az ellenőrző vizsgáztatások alkalmával olyan tapasztalatot is szereztünk, hogy egyes „kód”-ok — rejtjelző eszközök — gyakorlásának elmaradása, a „kezelési feledés”-t okozza.

d) A szolgálatok részére előírt ellenőrzések területén egyes esetekben egysíkú sablonos (időben, témában) végrehajtás tapasztalható, ami az ellenőrzött területen tevékenykedő személyeknél hasonló vetületet alkot és így nem történik meg azonnal az esetleges hiányosság kijavítása, ami esetenként így hosszabb ideig is fennmarad.

e) A vezényelt 24 órás szolgálatok közötti együttműködés terén tapasztalt hiányosságok azt mutatják, hogy az nem mindenben felel meg a kívánt követelményeknek. Az együttműködésben fontos szerepet tölt be és alapelv, a haladéktalan jelentés és tájékoztatás. Ennek hiánya a szolgálatok feszes és mindenre kiterjedő figyelését, reagálását, a feladat pontos ellátását gátolja. Esetenként ezzel egy-egy szolgálat tájékoztatatlansága vagy az ügynevezett „takargatás” előidézője lehet egy rendkívüli eseménynek.

Mindezek azt bizonyítják, hogy a 24 órás szolgálatok ellátására való felkészülés az előzőekben összefoglalt néhány főbb követelmény betartása a jelzett hibaterületek lényeges csökkentését eredményezi. Ezért a szolgálatok eligazítása és szolgálatba lépés előtti felkészítés, a parancsnoki ellenőrzés fontos tényezői és jelentős segítői a szolgálat eredményes ellátásának.

„A”

Az őrszolgálatról az egység ügyeletesig

A központ üzemanyagraktárak 24 órás szolgálatai egyenként és összességében kötelesek biztosítani a raktár őrzését-védelmét, tűzvédelmét, továbbá a napi folyamatos feladatok terén a személyi állományra háruló kötelem napirend szerinti végrehajtását, vezetését. E szolgálatok egységes tevékenységét az *egység ügyeletes* fogja össze és vezeti, ezért a köz-

pont raktárak valamennyi 24 órás szolgálata az *egység ügyeletes* alárendeltségébe tartozik szolgálati ideje alatt.

A 24 órás szolgálatok részére megfelelő körülményeket kell biztosítani, mert felelősségteljes szolgálatuk ellátása komoly szellemi, fizikai erőnléti igénybevételt jelent. Szolgálati helyének megfelelően a parancsnoknak biztosítani kell mindazokat a feltételeket, amelyek ehhez hozzájárulnak és a feladat végrehajtását elősegítik. Ezek:

— a szolgálati személyek kiválasztása és az MNVKF 0073/1972. sz. Utasítás szerinti vezénylésük;

— a szolgálatok erkölcsi megbecsülésének, jogi helyének és tekintélyének biztosítása;

— a technikai berendezések ismeretének és alkalmazási feltételeinek megteremtése;

— a szolgálati helyiségek alkalmassá tétele a feladatok ellátására;

— a szabályzatokban, szolgálati utasításokban előírt általános kedvező feltételek biztosítása (pihenés, étkezés, szállítás, fűtés, tisztálkodás stb.);

— az összeköttetésük megfelelő szinten való biztosítása.

Az őrszolgálattól az egység ügyeletesig átfogott szolgálatok a központ üzemanyag raktárak őrzés-védelmének, erkölcsi-fegyelmi szilárdulásának, az állomány szolgálati vezetésének munkaidő alatti és munkaidőn túli irányításának fontos tényezői, amelyek feladatuk határain belül maximálisan hozzájárulnak a raktárak egész életének formálásához, katonai-politikai, szakmai és HKSZ feladatainak eredményes végrehajtásához.

„B”

A harcckészültség és a 24 órás szolgálat

A központ üzemanyagraktárak 24 órás szolgálatainak kötelmei, feladatai szervesen kapcsolódnak a raktárak HKSZ feladataihoz, annak részeként számos tevékenységet kell megoldaniuk, amelyek biztosítják a harcckészültségi feladatok beindítását, megkezdését, majd végrehajtását.

A 24 órás szolgálatok a harcckészültségbe helyezés elrendelésétől a harcckészültség eléréséig, annak különböző szakaszában, illetve egész folyamataiban aktívan részt vesznek.

A harcckészültségben való részvételük néhány fontosabb mozzanata:

— a HKSZ riasztás vétele, ellenőrzése és végrehajtása a kiadott utasítások, kötelmek a HKSZ feladatok alapján;

— a szolgálat alatt a kiértesítési és riasztási rendszerek ellenőrzése, szükség szerinti javításukra való azonnali intézkedés;

— az őrszolgálat megerősítése, a technikai eszközök, gépjárművek feladatalkésztségének biztosítása;

— a híradó eszközök ellenőrzése, az összeköttetés biztosítása;

— a kiszolgáló rendszerek energiaforrásának ellenőrzése, működésének biztosítása;

— a szakmai feladatok ellátásának megkezdéséhez szükséges kapuk és útvonalak biztosítása, forgalomszabályozói munkák végzése;

— a távollevők berendelése, — a korlátozó rendszabályok továbbítása;

— a belső hírszerzőrendszeren keresztül a parancsnokkal, illetve a munkaterületekkel az összeköttetés fenntartása;

— járőrözés, tűzvédelmi feladatok végrehajtása, vegyi- és atomfigyelés, értékelés;

— a HKSZ-nek megfelelő napirend életbeléptetése és fenntartása, és még számos, részben a felsoroltakból fakadóan, részben pedig más, a raktár feladatát szolgáló és segítő tevékenység végrehajtása.

A HKSZ feladatok végrehajtása megoszlik a különböző 24 órás szolgálatok között. A szolgálatok egységes vezetése és irányítása azonban az *egységügyelet*es kezében van és így teljes felelősséggel tartozik a szolgálatok HKSZ feladatainak maradéktalan teljesítéséért.

E néhány gondolat is mutatja, hogy a 24 órás szolgálatokra és köztük az *egységügyelet*esre igen nagy és felelősségteljes feladat hárul. A hadseregben néhány éve beindult a szolgálati helyek korszerűsítése — mely a központ üzemanyag raktárakra is érvényes —, új feladatokat szabott meg. Ez a feladat nehézségén és sokoldalúságán nem változtat ugyan, de a végrehajtás gyorsaságán, megbízhatóságán és az irányítás jobbá tételén keresztül nyújtja a kedvezőbb lehetőségeket.

A 24 órás szolgálatok összeköttetését, az objektumok őrzés-védelmét, valamint a HKSZ-t szolgáló egyéb híradó eszközök — melyek alkalmazása könnyíti a feladatok végrehajtását —, az alábbiak:

- telefon,
- hangos telefon,
- jelzőberendezés,
- géptávíró,
- vezérlő pultok, erősítők, magnetofonok, rádiók, TV,
- munkaterületek hangszórói (szektorok szerint),
- korszerűsített őrtornyok,
- nagyteljesítményű reflektorok,
- sziréna,
- jelzőcsengők (riasztó csengők).

(Egy változat a 2. sz. vázlat szerint.)

A híradó eszközök technikai biztosítékot nyújtanak a 24 órás szolgálatban levők feladatainak vezetéséhez, irányításához és gyors végrehajtásához. Ehhez párosul a jó felkészültség. Mindez egy folyamat a szolgálatot adó állomány alapkiképzésétől a leszerelésig. A folyamatban erősödik, korszerűsödik a szolgálat.

II.

A KORSZERŰSÍTÉS SZÜKSÉGESSÉGE, KÖVETELMÉNYEI ÉS MEGVALÓSÍTHATÓSÁGA

a) *A korszerűsítés szükségessége, előidéző okok és területei, ezek realizálása*

Az MNVKF elvtárs 026/1970. sz. utasítása alapintézkedéseket fogantatott az MN őrzés-védelmi rendszerének korszerűsítésére annak folya-

matos megkezdésére, végzésére. Ebben meghatározza a néphadseregre vonatkozóan, hogy az őrszolgálat ellátását — a létrehozandó korszerűsítés technikai berendezéseit — milyen módon és ütemben kell megvalósítani.

Ezek között szerepelnek:

- a nevelési, kiképzési feladatok,
- csapaterőből való technikai stb. kivitelezések,
- központi beruházásból történő kivitelezés.

Figyelembe kell venni, hogy a korszerűsítéssel a létrehozható technikai berendezések, az őrszolgálat és a 24 órás szolgálatok ellátása könnyebbé válják. Nevezetesen:

- javuljon az őrszolgálatba vezényelt állomány pszichikai — egészségügyi helyzete;
- biztosítsa a szolgálat nyugodtabb ellátását (őrszoba berendezés, őrtornyok);
- az örök többszintű összeköttetésben legyenek az őrszobával és
- a technikai berendezések együttesen a biztonságosabb őrzést segítsék elő.

A korszerűsített őrzés-védelmi objektumok kialakítása, a technikai eszközök alkalmazása egymagukban azonban még nem oldják meg a problémákat. E munkában — mint azt a VKF elvtárs utasítása is első helyen említi —, fontos helyet foglal el a nevelés és kiképzés, a feladatok gyakorlati elsajátítása, a készség szintjéig.

A központ üzemanyag raktárak őrzés-védelmének korszerűsítése és ennek szükségessége, helyük és szerepük vizsgálatával egyértelmű. Az MN Üzemanyag Szolgálata, a VKF elvtárs utasítása alapján a raktárak őrzés-védelmének felmérésén keresztül hatékonyan és eredményesen foglalkozik e kérdéskomplexumon belül az egységes 24 órás szolgálat korszerűsítési feladataival. Ma már számos eredményről, megvalósított nevelési, kiképzési és technikai fejlődésről lehet számot adni, amelyeket a későbbiekben ismertetünk.

b) A korszerűsítés követelményei és megvalósításának tapasztalatai

A VKF elvtárs utasításában és a kiadott kézikönyvben levő elemzések feltárják a hagyományos őrzési rendszereknél fellelhető hibákat, egyben meghatározzák azokat a követelményeket is, amelyeket a „korszerűsítés” folyamán annak egyenes következményeként biztosítani kell.

E követelményeket azonban egyértelműen — magát a korszerűsítést is —, a megvalósítás szintjén a 24 órás szolgálatokra is egyidőben alkalmazni kell;

- az őrszolgálat és a 24 órás szolgálatok belső viszonyának, felelősségteljes helyzetének, a szolgálati morálnak magas szinten való biztosításával;

- a kiképzések, továbbképzések, módszertani bemutatók — felkészítések és a felkészülések gyakorlatiasságával, a feladatokra épülő oktatások végrehajtásával, a kapcsolatos utasítások egyértelmű és világos magyarázatával;

— a szolgálatot ellátó őrségek és más 24 órás szolgálatban levő személyek vagy alegységek szolgálati helyeinek a feladat függvényében, a „szolgálat korszerű alapkultúrájának” megfelelően való berendezésével;

— vezényelt személyek alkalmasságának biztosításával;

— a párt- és KISZ-szervek nevelésben való hatékonyabb részvételével a szolgálat korszerűsödése érdekében folyó átnevelésben, a szolgálati tudat formálásában, a szolgálati erkölcs színvonalának fokozásában;

— a 24 órás szolgálatok helyzetének elemzésével, fejlődésének hatékonyságával a követelmények egyenletes szintjével, és az ellenőrzések tartalmas, a szabályzatok és utasítások által előírtak betartásával;

— kiegyensúlyozott és tudatos szolgálati személyiségekkel a szolgálatok „félelemmentes” ellátásával,

— mindezeknek (korszerűsítés) hozzá kell járulni a szolgálati fegyelem növekedéséhez, a folyamatos fejlődéséhez, a szolgálati vétségek csökkentéséhez, a 24 órás szolgálatoknál előforduló események és rendkívüli események megelőzéséhez.

E követelmények tartalmukban nem új keletűek, de a korszerűsítéssel járó feladatok újra és újra vizsgálat tárgyává teszik a parancsnoki és a 24 órás szolgálatok minden irányú tevékenységének elemzését, mert csak az egységes, mindenre kiterjedő és figyelő, intézkedőképes szolgálat képes a katonai követelményeknek megfelelni.

Ezt szolgálják a néphadsereg felső vezetésének intézkedései, e feladatok végrehajtásában tevékenykednek a központ üzemanyag raktárak is.

A 24 órás szolgálat korszerűsítésének tapasztalatai a központ üzemanyag raktáraknál

Az őrzés-védelem korszerűsítése folyamatos tevékenység.

Saját erőforrásokra támaszkodva a 24 órás szolgálatnál a következő feladatokat végezték el:

— az őrszolgálati helyek jelzőcsengővel vagy más rendszerű jelzőkkel (pl. lámpákkal) való felszerelése;

— az őrszobában, illetve az egységügyeletes szobájában jelfogó, jelzőrendszer, amely az őrhelyekkel vagy őrszobával van összeköttetésben;

Saját és az előljáró szerv által adott segítséggel (a VKF 0478/70. sz. kézikönyv alapján) korszerű őrtornyokban kerültek felszerelésre:

— hangos telefon (Orifon),

— jelzőlámpa,

— belső hálózati telefon,

— fűtés (elektromos),

— nagyteljesítményű reflektor,

— őrtornyok közötti távolságjelző táblák,

— belső, külső világítás.

(Egy változat a 3. sz. vázlat szerint.)

További korszerűsítési területek a 24 órás szolgálatnál:

— az egységügyeletes szoba felszerelése,

- a belszolgálatok összeköttetésének erősítése,
- az orifon rendszer, valamint
- a riasztási rendszerek csengővel való erősítése a belső távbeszélő hálózaton kívül,
- az őrszoba korszerűsítése.

A különböző rendszerek életbeléptetésénél szerzett tapasztalatok

A különböző ellenőrző és bejelentkezést szolgáló rendszerek bevezetésével könnyebbé vált az őrség és a belszolgálatok ellenőrzése, és biztonságosabbá vált az összeköttetés, illetve többszörös összeköttetés alakult ki;

- a szolgálat ellátásához nyugodtabb körülményt biztosít a korszerű őrtornyok felszerelése;

- az őrzendő terület áttekinthetősége kedvezőbbé vált;

- csökkent az őrszolgálat és vele párhuzamosan az egység ügyeleti szolgálat megterheltsége;

- kevesebb az egészségügyi panasz, az őrszolgálat alatt korábban jelentkező megfázás, lábfájás, gombásodás szinte teljesen felszámolódott, ami a szolgálatba vezényléseket lényegesen megkönnyíti, mert nincs személyi kiesés az őrszolgálatban bekövetkezett betegség miatt;

- a korszerűsített őrtornyokban lényegesen kevesebb a fizikai fáradtság, megnőtt viszont a szellemi és figyelési megterhelés, ez azonban kedvezőbben elviselhető;

- a híradó összeköttetések és ellenőrző rendszerek éberségnövelő hatást váltanak ki, mert a jelző rendszerek egyrészt hanggal, másrészt hangtalanul, fényel működnek;

- jó tapasztalatokat nyújt, hasznosnak bizonyult az egység ügyeleti szoba korszerűbb, a feladatokat segítő berendezése. Ez biztosítja a felelősségteljes szolgálat ellátását, az egész objektum átfogását és ezen belül a gyors jelentés adását, vételét, a szolgálat nyugodtabb ellátását.

A korszerűsítés hatásai a szolgálatot végrehajtó és vezető személyi állomány körében

1. A korszerűsítés élénk érdeklődést váltott ki, ami abban nyilvánult meg, hogy:

- a sorállomány tevékenyen részt vett a híradó rendszerek kivitelezési terveinek elkészítésében, szerelésében, a tornyok szerelésében;

- a parancsnoki állományt élénken foglalkoztatta a jobb és gazdaságos megoldások lehetősége, kivitelezése.

2. A különböző rendszerek bevezetése *a megelégedettséget* juttatta kifejezésre, ami a közös munkának első eredménye. Pl. az őrtornyok építése, felállítása, a híradó rendszerek szerelése, majd használatba vétele.

3. Az egységügyeleti szoba korszerűsítésével — kulturáltsága mellett —, a szolgálati személyek nyugodtabban és mindenre kiterjedően képesek feladataikat ellátni.

4. A korszerűsítések jelentősen javították az állomány szolgálathoz való viszonyát:

— kedvezően alakultak a szolgálatba vezényelhetők arányai (a szolgálatokból más alegységek is arányos terheket kaptak);

— jobb a kiképzés színvonala, mert pihentebben vesznek részt a foglalkozásokon;

— kedvezőbb a htp. munkák elvégzésének lehetősége,

— bevezethető lett a reggeli órákban történő őrsváltás;

— kedvezőbbek a szolgálatok felkészüléseinek lehetőségei, és ennek hatására ezek tartalmasabbak az előző rendszernél;

— javult a fegyelmi helyzet, őrszolgálati vétség még kisebb mértékben sem fordult elő;

— jelentősen javult az egészségügyi helyzet, őrszolgálatból eredően megbetegedés nem fordult elő;

— az őrtoronyban biztosítható kedvezmények jó hatásúak (cigaretta, hűsítő);

— az összeköttetés biztosítja az ellenőrzés folyamatosságát és több rendszeren való fenntartását;

— gyakorlatilag az őrszolgálatlal járó fizikai fáradtság megszűnt (gk. szállítás);

— a 24 órás szolgálat ellátásánál a kiegyensúlyozottság, az erőnlét kedvező alakulása vált jellemzővé.

Összefoglalva: az őrszolgálatnál és vetületeként a többi 24 órás szolgálatnál megkezdett, használatba vett, illetve folyamatban levő technikai korszerűsítések, valamint az állomány felkészülése ezek használatára, a nevelésben mutatkozó kedvező eredmények erősítették a fegyelmi helyzetet, javították a szolgálati fegyelmet és az eddigi tapasztalatok biztosítékot adnak arra, hogy ez a jövőben az MNVKF elvtárs által meghatározott elvárásoknak, valamint a kiadott parancsoknak és utasításoknak egyre hatékonyabban megfeleljenek.

A párt- és KISZ-szervek tevékeny részvétele, agitatív és nevelő munkája segítséget ad a parancsnoki vezetésnek a szolgálati feladatok eredményesebb végrehajtásában. Az emberi tartalommal megtöltött intézkedések, azok erkölcsi és tudati megértése egységes akaratot és végrehajtást mutat.

Az elért eredmények ma még nem 100%-osak, számos feladat még megoldatlan, azonban kellő türelemmel, jó hozzáállással, az állomány képességeinek maximális hasznosításával egyes feladatok megoldása előbbre hozható. Tovább kell munkálkodni, hogy az elvárások, követelmények végrehajtása hatékonyabb legyen, további erőfeszítéseket kell tenni a fegyelem, benne a szolgálati fegyelem erősödése érdekében.

A kiképzések gyakorlatias oktatásán keresztül biztosítani kell a technikai eszközök megismerését (alapkiképzések) kezelésének még jobb elsajátítását, az anyagok megóvását és az egyes eszközök élettartamának, üzemképességének meghosszabbítását. Erősíteni kell a 24 órás „Harciszolgálati” feladatot ellátó állomány biztonságérzetét, helyük, szerepük értékét, jelentős tevékenységük elismerését.

A 24 órás szolgálatot vezető és irányító parancsnoki állománynak fo-

lyamatosan kell e tevékenységet elemezni, a tapasztalatokat ismertetni, hogy a VKF elvtárs 026. sz. Utasítása szellemében, zömében saját erőre támaszkodva — minden központ raktárnál, bázisnál, intézetnél —, alkotóan és előrelátóan tudjunk munkálkodni a személyi állomány szolgálati körülményeinek javítása érdekében.

(A vázlatok a folyóirat végén találhatók.)

Javítsuk a tartalékos hadtáp tiszti és tiszthelyettesi hallgatók csapatgyakorlati képzésének színvonalát

Tóth László alezredes

A tartalékos tisztek és tiszthelyettesek folyamatos és rendszeres kiképzésére minden állam komoly gondot fordít abból a célból, hogy a káderfejlesztési terveinek megfelelő létszámú, a vezetésben, irányításban és végrehajtásban megfelelő ismeretekkel és jártassággal rendelkező, jól képzett fiatal vezető állomány álljon a hadserege rendelkezésére.

A kiképzett tartalékos tiszti és tiszthelyettesi állományból biztosítják a hadsereg fejlesztéséből adódó háborús szükségleteket, a háború során harcképtelenné váló tisztek, tiszthelyettesek pótlását. A békeidőszakban a kiképzett állományból pótolják az egészségileg alkalmatlan minősítéssel rendelkezőket, továbbá az előírt korhatárt elért tartalékos tiszteket és tiszthelyetteseket.

A harceljárásokban végbemenő változások, az egyre bonyolultabb technikai eszközök rendszerbe kerülése folytán mind problémásabb a képzés helyes rendszerének kialakítása, valamint a kiképzés követelményeinek meghatározása. Mindenütt keresik azt a kiképzési formát, amelynek alkalmazásával aránylag rövid idő alatt felkészíthetők a tartalékos tiszti és tiszthelyettesi hallgatók a beosztásukból adódó feladatok maradéktalan végrehajtására bonyolultabb viszonyok között is.

A Magyar Néphadseregben folyó tartalékos hadtáp tiszti és tiszthelyettesi kiképzés folyamatában a hallgatók képzése tanintézeti képzésből és csapatgyakorlati képzésből tevődik össze. A tanintézeti képzésükre fordítandó idő nagyobb, mint a csapatgyakorlati képzés ideje. A hallgatók a tanintézeti képzés során megismerik és elsajátítják — általában a polgári végzettségükhöz közel álló hadtáp szakon — az adott hadtáp szolgálati ág háborús tevékenységének alapelveit. A levezetésre kerülő foglalkozások során a hallgatók módszereket kapnak a várható beosztásuk ellátásához. Az egyes tárgykörök feldolgozása során kialakított helyzetek önálló gondolkodásra és tevékenységre készítetik a résztvevőket. A tanintézeti kiképzés tárgyi feltételei a tanintézet korszerűen berendezett tantermeiben, kabinetjeiben, különböző szabadtéri foglalkozási helyein biztosított.

Jelen cikkem keretében a tanintézeti képzést csak a legszükségesebb mértékben érintem, néhány gondolattal a csapatgyakorlati képzés fontosságával kívánok foglalkozni.

Az oktatás, nevelés terén megfelelő tapasztalatokkal rendelkező tanári (oktatói) állomány által alkalmazott módszerek lehetővé teszik a tanintézeti képzéssel szemben támasztott követelmények maximális teljesítését.

A többéves tapasztalatok alapján megállapítható, hogy a képzésbe kiválasztott csapathadtáp törzsek eddig is rendszeresen bevonták a vezényelt hallgatókat a hadtáp előtt álló feladatok végrehajtásába, tervszerűen foglalkoztak felkészítésükkel, minden elkövetek azért, hogy a tartalékos állomány minél többet megismerjen és elsajátítson a hadtápszolgálat előtt álló sokrétű feladatokból. Elszigetelten talán előfordult, hogy a hallgatót a polgári szakképzettségének megfelelő munkakörben is foglalkoztatták (pl. csapatépítkezések irányítása, a kisegítő gazdaság átszervezése, korszerűsítése stb.), vagy a képzésüket nem tekintették elsődleges feladatuknak. Ez utóbbi jelenségek károsan befolyásolhatják az adott alakulatnál levő hallgató teljes értékű felkészítését. A polgári szakképzettségben történt foglalkoztatás jóllehet hasznos az alakulat részére, mert a „szakember” által irányított munka időre és jó minőségben elkészül, vagy a kisegítő gazdaság terméshozama növekedést eredményez. Mindez nem mentesít a felelősség alól, mert a tartalékos tiszti és tiszthelyettesi hallgatók a más irányú foglalkoztatás miatt nem sajátítják el, gyakorolják be azokat az oktatási kérdéseket, melyek — adott esetben — a háborús feladataik ellátásához, illetve egy magasabb képzettséget biztosító néhány hónapos tanfolyam eredményes elvégzéséhez feltétlenül szükségesek, továbbá amit elvárnak a csapatkiképzés, avagy a tartalékos tiszti továbbképzés lefolytatása során. Következésként megállapítható, hogy a kiképzés komplexitása csak úgy biztosított, ha a csapatgyakorlati képzésre rendelkezésre álló rövid idő az előírt követelményeknek megfelelően kerül felhasználásra.

Amint már az előző bekezdésben kitértem rá, a csapatgyakorlati képzést végző alakulatok hadtáptisztjei és tiszthelyettesei alapvetően eddig is megoldották a feladataikat, mégis azzal kívánok foglalkozni, hogy tovább kell javítani a képzés eredményességét. Joggal felmerül a kérdés, hogyan lehet tovább fokozni a hallgatók csapatgyakorlati képzésének jelenlegi színvonalát?

Megítélésem szerint e kérdéskomplexum megoldása nemcsak a képzést végrehajtó csapat hivatásos tiszti és tiszthelyettesi állományára hárul, ebben jelentős szerepet kell vállalni a felső- és középirányító hadtápszerveknek, a magasabbegység hadtáptörzseknek és a tanintézeti képzést folytató tanári állománynak is.

a) A felső vezető szervek a tartalékos tiszti és tiszthelyettesi kiképzési programok kidolgozása során meghatározták a képzés követelményeit szakonként. E követelményeket a programok tartalmazzák. Mivel ezen programokkal a seregtestek, magasabbegységek, egységek nem rendelkeznek, ezért részükre külön intézkedés írja elő a hallgatók csapatgyakorlati képzésével szemben támasztott követelményeket, melyek az alábbiakban foglalhatók össze:

— a hallgató ismerje meg és a lehetőségek szerint gyakorlatok keretében gyakorolja az adott egység hadtápszolgálata (szolgálati ág) feladatait a háborús követelmények között;

— a gyakorlati képzés során a hallgató kapjon áttekintést a csapat szervezetről, a hadtáp tevékenységéről és munkájának általános rendjéről;

— biztosítsa a hallgató részére a tanintézeti képzés során elsajátított elvi kérdések gyakorlati alkalmazását, az adott hadtáp szolgálati ághoz tartozó szaktechnikai eszközök igénybevételének, üzemeltetésének (alkalmazásának), karbantartásának tanulmányozását;

— a hallgató ismerje meg az adott szolgálati ág (beosztás) gazdálkodásának rendjét, a békeidőszakban végrehajtandó ellátási és hadtáp kiképzési feladatokat, különös tekintettel a különböző helyeken levő alegységek mindennemű anyaggal való ellátására.

A hallgatók csapatgyakorlati képzésre való vezénylését ugyancsak a felső vezető szervek végzik. Nem közömbös, hogy a hallgatók melyik alakulathoz kerülnek csapatgyakorlati képzésre. E kérdés helyes eldöntése előtt több tényező meglétét kell vizsgálat tárgyává tenni. A döntés kialakításában minden esetben bevonásra kerülnek a középírányító hadtápszervek is. Megalapozott javaslataik alapján történik a csapatgyakorlati képzés bázisainak kijelölése. A felmérés során az alábbiakat kell figyelembe venni:

— a csapatgyakorlati képzés folytatására csak azok az egységek jöhetnek számításba, ahol a hadtáp önálló gazdálkodást folytat és megvan-nak mindazok a hadtáp szaktechnikai eszközök, anyagok, amelyek szükségesek a tanintézeti képzés során biztosított (megszerzett) elméleti ismeretek gyakorlatban való realizálásához, a jártasságok kialakításához;

— a csapatgyakorlati képzés ideje alatt lehetőleg legyenek harcászati (szakharcászati) gyakorlatok, különböző kiképzési foglalkozások;

— az adott egységek hadtáp tiszti és tiszthelyettesi állománya rendelkezzen a legalapvetőbb pedagógiai alapismeretekkel, a hadtáp szolgálati ágak tevékenységét legalább a „megfelelő”, illetve „jó” színvonalon végezzék.

Ez utóbbi szempont alapvető fontossággal bír a csapatgyakorlati képzést folytató alakulat kiválasztása során, ami egyben az adott csapat hadtápjának értékelését is tükrözi. Mindezek ismeretében a képzés lefolytatására való kijelölés egyben az érintett egység hadtápjá tevékenységének elismerése. Mindez nem jelenti azt, hogy ahol nem folyik tartalékos hadtáp tiszti és tiszthelyettesi csapatgyakorlati képzés, ott a hadtáp „rosszul” dolgozik. Ezen egységeknél valószínű, hogy nincsenek meg együttesen a szükséges feltételek (pl. technikai eszközök, önálló gazdálkodás stb.).

A képzés színvonalának javítását szolgálja, ha a képzés lefolytatására kijelölt egységek hadtáp tiszti állománya részére esetenként módszertani foglalkozás kerül levezetésre az egységes értelmezés kialakítása és a különböző helyőrségekben kialakult módszerek MN szinten történő alkalmazása érdekében. A csapatgyakorlati képzés hatékonyságát emeli a különböző vezető és irányító szintek részéről a segítő jellegű ellenőrzések rendszeres végrehajtása, a tapasztalatok gyűjtése a vélemények és javas-

latok alapján — a szükséghez mérten — a képzést szabályozó intézkedések kiadása.

b) A seregtest hadtáptörzsek általában a kiképzési év kezdetén megközelítő pontossággal értesülnek a csapatgyakorlati képzés idejéről és a hozzávetőleges hallgatói létszámról. Tehát azt sem lehet mondani, hogy az „utolsó percben” nem volt idő a számításba vehető alakulatok lehetőségeinek minden oldalú felméréséhez.

Véleményem szerint a seregtest és magasabbegység hadtáptörzseknél a képzés színvonalának emelése érdekében reálisan kell az alárendelt csapathadtápok helyzetét felmérni. A feltételek hiánya esetén előfordulhat olyan eset is, hogy egyidőben egyazon egységhez, ugyanazon szakra 2—3 fő vezénylésére tesznek javaslatot. Ez esetben a hallgatók sok kérdésben a feladat megoldásának helyes módját — egymással történő megbeszélések során — képesek kialakítani. Foglalkoztatásuk a PK HTPH, valamint a hadtáp tervező-szervező tiszt mellett végrehajtható. Javulást eredményezne a seregtest- és magasabbegység-törzsek rendszeres segítő ellenőrzése is. Az ilyen irányú ellenőrzés kapcsolható az előjáró által végrehajtandó különféle ellenőrzési formákhoz, azok egyik szempontját képezné. Az általuk megoldható feladatok helyszíni realizálása, észrevételeik és javaslataik felterjesztése, intézkedés kiadásával, vagy módszertani foglalkozáson a jó tapasztalatok általánosítása a színvonal további emelésének egyik formája. A tartalékos tiszti és tiszthelyettesi hallgatók csapatgyakorlati képzése napirendi pontját képezheti az évente levezetendő szakmai továbbképzéseknek és az előjáró által megszabott beszámoltatásnak is.

c) Felmerül a kérdés, hogy mit tehet a tanintézet tanári állománya a hallgatók csapatgyakorlati képzésének eredményes végrehajtása érdekében. Előjáróban leszögezhetjük, hogy nagyon is sok függ a tanári állománytól. Elsőnek említem a csapatgyakorlati képzés programjának elkészítését. Az adott szakágak tanári állománya ismeri legjobban a tartalékos tiszti és tiszthelyettesi állomány kiképzésével szemben támasztott követelményeket, a képzés tematikáját, a hallgatók egyéni képességeit és a tanintézeti képzés során oktatott tananyag elsajátíttatása érdekében alkalmazott módszerek összességét. Nem túlzás, ha azt mondom, hogy a hallgató képességeinek ismeretében szinte egyénenként meghatározható a csapatgyakorlati képzés tematikája. Nyilvánvalóan minden turnusban vannak olyan hallgatók, akik rátermettségük, vezetői készségük folytán alkalmasak lehetnek — egy újabb néhány hónapos tanfolyam elvégzése után — magasabb képzettséget követelő beosztások ellátására, mások viszont a hadtáptörzsekben a beosztott tiszti feladatok végrehajtására alkalmasak. Nyilván más irányú csapatgyakorlati képzés szükséges a különböző adottságokkal rendelkező személyek részére. Amíg az előbbieknél a vezetéssel kapcsolatos kérdéseket célszerű előtérbe helyezni, addig az utóbbiaknál a végrehajtói feladatokra kell a hangsúlyt helyezni.

Példaként említem a tartalékos hadtáp tiszthelyetteseket is. A jó felkészültséggel és vezetői készségekkel rendelkezőknél a csapatgyakorlati képzés követelményeit a szolgálatiág-vezetői szintre kell emelni, míg másoknál a raktárvezetői feladatok gyakorlását kell előtérbe helyezni. A

végkövetkeztetésként megállapítható, hogy — bár a programokban egy-
séges követelmények szerepelnek — a csapatgyakorlati képzés programját
célszerű személyekre vonatkozóan elkészíteni, legalább olyan súlyozással,
hogy vezetői és törzsbe beosztott, illetve végrehajtói feladatkörben fog-
lalkoztassák a csapatgyakorlati képzésre vezényelt hallgatót. Ezen tago-
zatnál is fontosnak tartom az ellenőrzések végrehajtását, mégpedig kettős
céllal. Egyrészt a tanári állomány meggyőződik a hallgató foglalkoztatá-
sáról és a hallgató gyakorlati tevékenységéről, másrészt maga is tapasztalato-
kat szerez a csapatoknál folyó mindennapi tevékenységről, amit
eredményesen gyümölcsozthat a következő turnusok tanintézeti kép-
zése során.

A továbbiakban néhány vonatkozásban vizsgáljuk meg azt, hogy a
csapatgyakorlati képzés lefolytatására kijelölt csapathadtáp hivatásos tiszti
és tiszthelyettesi állománya mit tehet a hallgató mindenoldalú felkészí-
tése érdekében, mennyiben képesek javítani a képzés jelenlegi helyzetét.

Megítélésem szerint a csapatgyakorlati kiképzést folytató hadtáptörz-
seknek ismerni kell néhány olyan általános jellegű kérdést, melynek bir-
tokában reálisan tervezhetik és folytathatják a hallgatók felkészítését.

Az első ilyen kérdés a csapatgyakorlati képzés időtartama. Fontos
ismerni azért, hogy a rendelkezésre álló idő felhasználását — a hallgató
által átadott programot — a csapat előtt álló feladatokkal egyeztetve,
helyesen tervezhessék meg. A jelenleg kialakított kiképzési rendszerben
a csapatgyakorlati képzés ideje 3—4 hét, ezt követi a hallgatók vizsgá-
ztatása, a tartalékos tiszti, illetve tiszthelyettesi kinevezés (előléptetés),
majd a leszerelés.

A másik kérdés az, hogy milyen felkészültséggel rendelkezzenek a
csapatgyakorlati képzésre érkező hallgatók, mennyiben ismerik az adott
hadtáp szolgálati ág tevékenységét. E problémakör tisztázása azért fontos,
mert ettől függ, hogy milyen alapokon lehet megkezdeni a hallgatók
gyakorlati felkészítését. E vonatkozásban a kérdés vizsgálata összetettebb,
amíg a tartalékos hadtáp tiszti hallgatók előtt az adott munkaterület tel-
jesen újszerű, addig a tiszthelyettesi hallgatók között már többen van-
nak, akik számos kérdésben a jártasság szintjén uralják a tevékenységük-
kel összefüggő feladatok végrehajtásának módjait.

A tartalékos tiszti hallgatók egy része már teljesített 11 hónapos sor-
katonai szolgálatot az egyetemi felvételt követően, mint „egyetemi elő-
felvételt nyert személy”. Ezek ismerik az összefegyvernemi, illetve fegy-
vernemi csapatok alegységeivel megoldható feladatokat, azonban a had-
tápszolgálat tevékenységéről, „létezéséről” csak a mindennapi ellátásuk
során szereztek tudomást. A tartalékos tiszti hallgatók másik csoportja
pedig még sorkatonai szolgálatot sem teljesített, illetve tanfolyamok első
hónapjában részesültek alapkiképzésben. Részükre újszerűen hat a lak-
tanya, a laktányában folyó élet.

A tartalékos hadtáp tiszthelyettesi hallgatók általában már teljesí-
tették az előírt sorkatonai szolgálatot, sőt jelentős részük a csapathadtáp
különböző szolgálati ágainál (pl.: hadtápirnok, raktárkezelő, egészségügyi
katona, szállító, gépjárművezető, illetve rajparancsnok, szakács stb.).

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a tartalékos hadtáp tiszti hall-
gatóknál a csapatgyakorlati képzés valamennyi oktatási kérdését alap-

fokon kell kezdeni, az egyszerűtől a bonyolult felé haladva. A képzés differenciált végrehajtása csak a képzés folyamatában valósítható meg. A tartalékos hadtáp tiszthelyettesi hallgatóknál a követelmények differenciált teljesítése már a csapatgyakorlati képzés kezdetén megkövetelhető. Világosan kell látni, hogy a csapatgyakorlati képzésre vezényelt hallgatók jelentős része csak elméletileg képzett.

A csapatgyakorlati képzés a tartalékos hadtáp tiszti és tiszthelyettesi hallgatók „alapképzése” a tisztté, tiszthelyettesessé képzés első fázisa. Az itt megszerzett gyakorlati jártasságokat a későbbiekben sorra kerülő „csapatképzés” és a „magasabb kvalifikációt igénylő beosztások ellátására előkészítő tanfolyam”, valamint az MHSZ-nél szervezett továbbképzések keretében, mint kinevezett (előléptetett) tartalékos hadtáp tisztek és tiszthelyettesek továbbfejlesztik.

A képzés időpontjának, a hallgatók várható felkészültségének, valamint a csapatgyakorlati képzés programjának ismeretében a magasabb szintű képzés érdekében a csapathadtáp hivatásos és továbbszolgáló tiszti és tiszthelyettesi állományra feladatait az alábbiakban foglalom össze:

a) A programban meghatározott feladatok végrehajtását — egyeztetve az egység előtt álló feladatokkal — meg kell tervezni, hogy a hallgatók elfoglaltsága rendszeres legyen. A tervet a képzésben érintett állománnyal ismertetni kell, hogy időben megismerjék a hallgatók képzéséből rájuk háruló feladatokat és megfelelő idő álljon rendelkezésükre a végrehajtás feltételeinek mindenoldalú előkészítésére. Egyidejűleg célszerű a tervet ismertetni a hallgatóval is, hogy összefüggésében előre lássa a képzés folyamatában végrehajtandó feladatait.

A hallgató ismeretszintje és gyakorlati jártassága alapján sor kerülhet a terv módosítására különös tekintettel a vezetői készségek fejlesztésére.

b) A csapathadtáp személyi állományát minden tevékenységében, megnyilvánulásában a példamutatás, a fokozatos követelménytámasztás jellemezze. Rendszeresen foglalkozzanak a hallgatók által felvetett szakmai kérdések tisztázásával, az egyéni problémáik megoldásával, hogy a hallgató a figyelmét a feladatok végrehajtására összpontosítsa. Biztosítsák mindazon feltételeket, melyek a tervben szereplő oktatási kérdések eredményes elsajátítását elősegítik. A gyakorlati ténykedés megkezdése előtt célszerű röviden összefoglalni az adott témával kapcsolatban a szabályzatok és az utasítások előírásait és nem a helyi „szokásokat”. A végrehajtás során a hallgató figyelmét fel kell hívni a szabályzatok, utasítások előírásainak megfelelő, és az adott legcélravezetőbb fogások és módszerek alkalmazására, teljes mértékben biztosítva a hallgató önállóságát.

c) A hallgató által végrehajtott feladatot rendszeresen értékeljék, kihangsúlyozva az eredményeket és a hiányosságokat. A foglalkozások levezetésére kijelölt ht. tiszti és tiszthelyettesi állomány ismerje meg a hallgató pozitív tulajdonságait és a negatív oldalát is. A képzés során szerzett tapasztalatokat rendszeresen értékeljék és a további képzési munkájukban hasznosítsák.

d) A képzés folyamatában a különböző módszereket — a követelményeknek megfelelően — helyesen alkalmazzák. Véleményem szerint helyes eljárás, ha — a szakharcászati, alaki foglalkozásokhoz hasonlóan —

rendelkezésre álló idő kisebb részében foglalkoznak az egyes részfeladatok begyakorlásával, és az idő jelentősebb részében egy-egy folyamatban ismételt elvégzik a részfeladat megoldását, de más-más szituációban és más módszerekkel.

e) A gyakorlati képzés során a hallgatók részére biztosítani kell az önállóságot, felelősségteljes munkák elvégzésének útján. Ez azért is fontos, hogy szabad teret kapjon a hallgató az önálló cselekvési készség kifejlesztéséhez. Tevékenységébe csak akkor avatkozunk be, ha a szabályzatokkal, utasításokkal ellentétes irányban halad.

Az eddig ismertetett néhány gondolatból, úgy vélem kitűnik, hogy a tartalékos tiszti és tiszthelyettesi hallgatók csapatgyakorlati képzése terén a jobb eredmények elérése nemcsak egyoldalúan a csapathadtáp hivatásos tiszti és tiszthelyettesi állományon múlik. E téren komoly teendőik vannak a képzést folytató csapat elöljáróinak, valamint a tanintézeti képzést folytató tanári állománynak egyaránt. Az eredményesség attól függ, hogy az elöljárók által kiadott követelmények megfelelnek-e a tartalékos tiszti- és tiszthelyettesképzés követelményeinek, a szükséges feltételekkel a képzést folytató csapat rendelkezik-e és a képzésbe bevont állomány hozzáállása, felkészültsége biztosítja-e a követelmények maradéktalan teljesítését.

A hadtápkiképzés új normatívái

Tóth József alezredes

A hadtápkiképzés új követelményeinek megfelelően összeállított és az elmúlt évben kiadott Összkövetelményi Program előírásai szükségessé tették az érvényben levő normák átdolgozását is. A kiképzési normák a hadtápegységek és azok sorállományának, tiszthelyetteseinek és tisztjeinek normáit tartalmazza kiképzési áganként, azzal a céllal, hogy elősegítsék a jártasság, készség kialakítását az érintett kiképzési területeken.

E cikk keretében a hadtápkiképzési normák szerepével, alkalmazásának eddigi tapasztalataival és az új normák kialakításával kapcsolatos központi elgondolásokkal kívánok foglalkozni. Felvetéseimmel szeretnék segítséget nyújtani a meglevő normafeladatok felülvizsgálási módszereinek kialakításához, az újonnan rendszerbe állításra kerülő normatívák mérési feladatainak végrehajtásához és az ezekkel kapcsolatos szemlélet egységesítéséhez.

A kiképzési normák szerepe és jelentősége igen nagy a békekiképzés időszakában, mivel a normázott tevékenységek képezik elemeit a kiképzési munka egészének. Ismeretes, hogy az egyes feladatok begyakorlásának színvonala határozza meg adott időszakban a kiképzettség helyzetét, a katonák, alegységek hadrafoghatóságát. Az érvényben levő és a kiképzés valamennyi formájában alkalmazott normák ösztönzik a katonákat a mérhető eredmények, feladatok magasabb szintű elsajátítására. Nagy jelentősége van az alkalmazott normáknak abban is, hogy lehetővé teszik az önkontrollt, hogy segítséget nyújt a parancsnoki állománynak a kiképzés hatékonyságának megállapításához. Az alkalmazott normáknak érdemi és pszichikai hatása is van. A normák segítségével pontosan megismerheti mindenki, hogy az adott időszakban a kiképzési feladatokból mit tud végrehajtani, milyen területen van elmaradása, mit kell még tennie az esetleges felzárkózás érdekében. A parancsnoki állomány világosan látja kis alegységenként, de személy szerint is, hogy hol állnak a feladatok végrehajtásában, hol kell feszíteni az egyes foglalkozások követelményein, esetleg hol lehet könnyíteni csoportonként, vagy egyénenként. Tehát a kiképzési normák következetes alkalmazásával fel lehet kelteni a személyek érdeklődését a soron következő feladatok mind jobb végrehajtására, a versenyszellem fokozására és ugyanakkor ez érdemben pozitív hatással van az eredményességre is.

A hadtápkiképzés területén 1968-ban bevezetett normafeladatok alkalmazása jelentős eredményt hozott. Elősegítette a hadtápszolgálat valamennyi területén az általános katonai és szakmai kiképzés minőségének javítását, a szocialista versenymozgalom szélesebb körű kibontakozását, eredményesebb szervezését, végrehajtását, ezzel együtt a kiváló, élenjáró katonák, alegységek, valamint az osztályba sorolt személyek számának növekedését. Lehetővé tette a személyi állomány kiképzettségi fokának — többé-kevésbé objektív módon történő, mérésekkel való — egységes megállapítását.

A jelenleg még érvényben levő kiképzési normák hosszabb ideig helytállóak voltak. Egyes területeken a normaidők lazább, néhány területen feszítettebb követelményeket írnak elő. Több normafeladat végrehajtása nem minden esetben követel komoly fizikai igénybevételt, viszont jó néhány pedig igen szűken szabott időnormákat tartalmaz. A kiképzési normatívák akkor reálisak, ha azokat fáradtan, leterhelt állapotban is végre tudják hajtani az egyes személyek, csoportok vagy teljes állományú alegységek.

Tapasztalataink szerint kiképzési normáink jelentős része reális, végrehajtható időadatokat tartalmaz, ezért azokat nem is tervezzük módosításra.

Az MN Hadtápfőnökség a kiképzési normakövetelmények felülvizsgálata során a meglévő normákat a szükséges mértékben átdolgozta és az új Összkövetelményi Program előírásainak megfelelően szakszolgálati, valamint általános hadtápbiztosítási kérdésekben is új normafeladatokat alakított ki, ezzel együtt új normatívákat kíván meghatározni.

Az új „Kiképzési Normák” tervezete az Összkövetelményi Program felépítésének megfelelően került összeállításra. Azaz két nagy fejezetre van osztva; első részében az egyénekre és csoportokra vonatkozó normafeladatokat tárgyalja általános katonai és szakszolgálati áganként, második része a hadtápagegységekre vonatkozó normafeladatokat tartalmazza hasonló bontásban. Mindkét fejezeten belül a programban tárgyalt sorrendben foglalkozik a különböző kiképzési ágak időkövetelményeivel, a végrehajtás körülményeivel és feltételeivel.

Jelentős számban növelésre kerültek az egyedi normafeladatok, mind az általános katonai, mind a szakkiképzés területén. Például az egyéni (hadtápkatonákra, kisebb csoportokra vonatkozó) normafeladatok közül, az általános katonai kiképzés keretén belül a „lőkiképzés”-nél beállításra kerültek a PA-63-as pisztollyal kapcsolatos követelmények, „a tömegpusztító és gyújtófegyverek elleni védelem” tantárgynál a sugárzásmérő műszerek méréshez való előkészítése és működőképességük ellenőrzése, az egyéni fegyverzet teljes vegyi-, sugármentesítése (fertőtlenítése), a gépjárművek és motorkerékpár részleges, vagy teljes vegyi-, sugármentesítése. „Tereptani kiképzés” tantárgynál a gépkocsival való mozgás azimut és térképészlet alapján. „Híradó kiképzés” tantárgyaknál URH rádióállomás telepítése, üzemeltetése és bontása, a TBK-67 bekapcsolása két vezetékes vonalba.

A legjelentősebb mennyiségi és minőségi normafeladat növelés azonban a szakkiképzési tantárgyakon belül történik. Néhányat kiemelve, például: a szállító szolgálaton belül új normatívaként kerülnek meghatáro-

zásra olyan, a békekiképzés időszakában rendszeresen ismétlődő feladatok, mint a gépjárművek menet utáni karbantartása, I. és II. számú technikai szemlére és rövid tárolásra való előkészítésük, rakodó álláshoz (rakodógéphez) való beállításuk feladatai. Vagy az „egészségügyi kiképzés” keretében beállításra került, mint legújabb egészségügyi technikai eszköz, a tábori desztilláló és sterilizáló berendezés (AKVA) telepítésével, áttelepítésével kapcsolatos feladatok, továbbá az ételmezési szolgálat normafeladatainál a 69. M mozgókonyha telepítésének, üzemeltetésének normatívái.

A kollektív (hadtápegységekre vonatkozó) normafeladatok képezik az új normatívák egy részét. Ezekben belül a lehetőségekhez képest feldolgozásra kerülnek mindazon legfontosabb rész- és komplex feladatok, amelyek alapját képezik a hadtápegységek béke-, de elsősorban tábori kiképzésének. Például az új normatívákban szerepel valamennyi legfontosabb hadtáp technikai eszköz és alegység részleges vegyi-, sugármentesítésének időigénye a rendelkezésre álló rendszeresített és szükség mentesítő eszközök, anyagok felhasználásával. Vagy a különböző hadtáp anyagi és technikai eszközök csoportos telepítésével, műszaki munkálataival, álcázásával kapcsolatos normafeladatok.

Alapvetően új normaként jelennek meg a hadtápegységek személyi állományának tevékenységét kifejező harcászati kiképzéssel kapcsolatos és az ellenséges csoportok támadásának elhárítására irányuló feladatok (szétbontakozás és előremozgás ellenséges tűzhatás alatt, menetből történő tüzelés gyalogosan és gépkocsiról, hadtápegységek tevékenysége védelemben, a személyi állomány összevonása munkahelyekről, szétbontakozás munkahelyzetből harcalakzatba stb.).

A normakönyv-tervezet második fejezetét képező „hadtápegységek komplex tevékenysége harcban” témákon belül találkozhatunk a legtöbb új fogalommal. Itt egy-egy normafeladat komplex végrehajtása kerül felmérésre alegység, egység, magasabbegység kis alegységeinek bontásában. Például „a hadtápegységek szétbontakozásának végrehajtása a szétbontakozási pontról” normafeladaton belül részletezésre kerül az alegységnél, egységnél és magasabbegységnél található összes hadtápegység (lőszer-, ételmezési, egyéb anyagellátó rajok, zászlóalj segélyhely, törzs ellátó szakasz, szállító szakasz, különböző egység és magasabbegység raktárok stb.) adott feladattal kapcsolatos és a követelményeknek megfelelően igényelt időtényezői.

A többi kollektív normafeladat is hasonlóan komplex módon került összeállításra.

A hadtápkiképzési normafeladatok többségénél meghatározásra kerülnek a normaidők, a végrehajtás feltételei (mely egységes helyzetbe állítást követel meg), tartalmazza az értékelési mutatókat csökkentő jelentősebb hibák felsorolását és a nem megfelelő értékelést kiváltó hiányosságok megjelölését. Ezzel azt a célt kívánjuk elérni, hogy mindenütt (csapatoknál, intézeteknél) azonos követelmények szerint lehessen elbírálni adott helyzetben a hadtáp- katonák és alegységek ugyanazon tevékenységét.

Nem minden normafeladatonál található a fenti részletezés, részben azért, mert úgy láttuk, azoknál nem célszerű, vagy nem is lehet teljesen

behatárolni a feladatokat, részben pedig nem lehet (a gyakorlati kísérletek előtt) még előre látni a helyzetbe állítás követelményeit, igényeit. Több normafeladatnál viszont talán nem is szükséges az értékelési mutatók csökkentését meghatározó feltételeket feltüntetni, mivel azoknál csak azt kell eldönteni, hogy meg tudják oldani vagy nem a hadtáp katonák, illetve hadtápalegységek.

A magasabb igényeknek megfelelő, a kiképzési feladatokat segítő és azokhoz jobban konkretizált, reális normatívák kialakítása csak gyakorlati felmérések útján lehetséges. Ehhez a csapathadtáp alegységek, egységek és hadtáp anyagi-technikai eszközökkel rendelkező tanintézetek széles körű kísérleti tevékenységére van szükség. Ezt rendelte el a Magyar Néphadsereg hadtáptörzsfőnök, MNHF h. elvtárs 33/1973. számú utasításában, amelyet a seregtest hadtáp törzsek által — normafelmérési feladattal — kijelölt magasabbegység hadtáptörzsek és -csapatok, valamint hadtáp oktatással foglalkozó tanintézetek kaptak meg az új „Kiképzési Normák” című tervezetekkel együtt.

Az intézkedés értelmében az új hadtáp kiképzési normák időadatainak megállapítása egyének, csoportok és hadtápalegységek különböző feladataira vonatkozóan egyaránt a csapatok és a tanintézetek feladata, tehát azok végzik a felmérést, akik napi kiképzési tevékenységük során azokat majd fel is kell használni. Éppen ezért e kérdésben felelősségük is igen nagy. Nagy azért, mert a normatívákban megjelölt kiképzési feladatokat igen reálisan, becsületesen, az elvárt követelmények teljesítése érdekében kell időtényezőik alapján megállapítaniuk és felelősségük nagy azért is, mivel ezek alapján lesz a jövőben hosszabb időn keresztül a Magyar Néphadsereg valamennyi katonájának, alegységének kiképzési tevékenysége elbírálva. Így a véglegesen rögzített kiképzési időnormáknak a jelent és a jövőt egyaránt ki kell fejezniök.

A továbbiakban szeretnék néhány gondolatot felvetni, amely segítséget nyújthat a normafeladat tervezetben szereplő feladatok időadatai gyakorlati felmérésének megszervezéséhez és végrehajtásához.

Megítélésem szerint az adott normafeladatokat mindenekelőtt elméleti foglalkozások keretében célszerű megismertetni a katonákkal és hadtápalegységekkel. Ez politikai előkészítő munkát is igényel; meg kell győzni őket a feladat jelentőségéről, lelkiismeretes teljesítésének szükségességéről. El kell mondani nekik az egyes normafeladatok leírását, a feltételeket és a várható normaidőket is.

Meg kell ismerjék részleteiben is az adott normafeladat teljes munkafolyamatát, az előkészítésbe tartozó teendőket és a konkrét időmérés alatti feladataikat mozzanatról-mozzanatra. Mindezen elméleti előkészítés után lehet csak a gyakorlati végrehajtáshoz kezdeni. A gyakorlati tevékenység többségénél sem lehet azonnal az időadatokat mérni. Az összetettebb feladatokat kezdetben célszerű a helyzetbe állítás után is csak mérés nélkül lefuttatni, ugyanúgy mint, amikor egy szakharcászati alakfi foglalkozást kezdünk gyakoroltatni a katonákkal, mivel akkor sem lehet első nekifutásra a normakövetelmény teljesítését elvárni. Ezután a már egyszer gyakorlatban végrehajtott feladatot, feladatsort meg lehet próbálni időre mérni.

A méréseket véleményem szerint csak az alegységparancsnokok (tiszt, tiszthelyettesi állomány) végezhetik. Részben azért, mert ők ismerik legjobban a feladat végrehajtásának gyakorlatát, részben azért, mert a végrehajtás Összkövetelményi Program előírásának megfelelő követelményekkel is ők vannak legjobban tisztában és nem utolsósorban azért, mert leginkább az ő érdekük az, hogy a béke, a tábori kiképzési feladatokat szabályszerűen és megfelelő gyorsasággal hajtsák végre katonáik, illetve alegységük. Így tehát elsősorban az alegységparancsnokok követelménytámasztásán múlik az, hogy az egyes általános katonai vagy szakmai kiképzés keretébe tartozó normafeladat milyen időtényezővel kerül be a véglegesen összeállított normakönyvbe.

Feltételezem, hogy a kijelölt hadtápegység-parancsnok, tiszt, tiszthelyettes elvtársak lelkiismereti kérdésnek tekintik a reális normaidők meghatározását és kerülik annak lehetőségét, hogy lazán állapítsák meg egy-egy feladat időnormáját. Hiszen tisztában kell lenniük azzal, hogy a laza norma csökkenti a kiképzettség színvonalát, akadályozza egy következő komplexebb feladat végrehajtásának feltételeit, a háborús felkészítés eredményességének egészét.

Kihangsúlyoznám azt is, hogy a normaidők mérését a realitás érdekében bizonyos terhelés alatt álló személyi állománnyal célszerű végrehajtani. Ehhez elég az, ha a gyakorlati kiképzési foglalkozások második felében kezdik a normagyakorlatok időmérését, vagy elég az is, ha egy-egy összetettebb feladat folyamatos végrehajtását megelőzi annak ismételt begyakorlása is. Azt azonban mindenképpen kerülni kell, hogy éjszakai pihenő után reggel azonnal időmérésekkel kezdjék a kiképzési foglalkozásokat, mivel pihenten gyorsabban és pontosabban képesek katonáink tevékenykedni. Így az ekkor mért és rögzített normaidők sújtani fogják a fáradtabb állapotban levő katonák, hadtápegységek későbbiek során végrehajtott ellenőrzéseken időre mért tevékenységét.

A normafeladat tervezetben levő feladatok normatíváinak felmérésére elsősorban a kiképzési foglalkozásokat kell felhasználni, mégpedig az adott kiképzési terv által előírt program szerint, mivel erre az felépítésénél fogva lehetőséget biztosít. Tehát mindig a programban előírt és végrehajtásra kerülő feladatokat kell normáztatni, nem pedig attól eltérően a „normatívák kialakítása” érdekében más-más kérdésekkel foglalkozni. Esetenként szükségessé válhat a kiképzési időn túl is foglalkozni normafelmérésekkel. Ez minden esetben az alakulat (szerv) parancsnoki állományától függ, mivel nekik kell megtalálni a módját, a helyi sajátosságoknak legjobban megfelelő körülményeket a norma gyakorlások, időmérések végrehajtásához.

Az érvényben levő hadtápegység Összkövetelményi Program előírja néhány kiképzési feladat éjszakai végrehajtását is. Ezeket nappal is teljesíteni kell, természetesen éjszaka, vagy rossz látási körülmények között a feladatok megoldása nehezebb, lassabb, esetleg körülményesebb, így az időtényezőknél ezt is kifejezésre kell juttatniuk.

A normatervezetben szép számmal szerepelnek — a jelenlegi normafüzetünkben is rögzített — időnormázott feladatok. Vannak közöttük olyanok is, melyek a korábbi tapasztalatok alapján már pontosításra kerültek, de többségük változatlanul maradt. Ezért szükséges, hogy ezeket

a normafeladatokat újból mérjék fel mindenütt, ha szükséges saját tapasztalataik alapján helyzetbe állításuk körülményeit, feltételeit is módosítsák, az időpontokat pontosítsák.

Az új normafeladatokat célszerű a végrehajtás folyamatában több esetben is mérni és véglegesen az átlagidőt rögzíteni. Ebben az esetben nagy szerepe lesz a korábbi tapasztalatoknak, akár a megkívánt helyzetbe állítások, akár a mérési eljárások rutinszerű végrehajtása tekintetében.

A kiképzési feladatok helyes időnormáinak kialakítása akkor lesz eredményes, ha az adott helyen a véglegesen rögzített időadatok alsó határát legalább megfelelő szinten teljesíteni tudják a hadtáp katonák és alegységek.

Néhány példán keresztül szeretném bemutatni elgondolásomat egy-egy konkrét normafeladat mérésének gyakorlati végrehajtására vonatkozóan.

Vegyük például a jelenleg még érvényben levő normafüzetből átvett „Gázálarc és összefegyvernemi védőkészlet felvétele” megnevezésű normafeladat végrehajtása feltételeinek és időnormája felülvizsgálásának, ismételt felmérésének feladatát. Mindenekelőtt meg kell vizsgálni a végrehajtás körülményeinek (feltételeinek) helytállóságát. Véleményem szerint ez a helyzetbe állítás jelenlegi követelményeinknek is. A végrehajtásra kötelezettek is változatlanok maradnak, hiszen a hadtápszolgálat személyi állományának valamennyi kategóriájára vonatkozik. Az időnormákon már lehetne szorítani. Ugyanis ma már a régi programokat túlhaladva, általános követelmény a fent részletezett feladat végrehajtása és szinte minden más, szakmai kiképzési feladathoz is szorosan kapcsolódik, így teljesítése — a nagyobb készség, jártasság elérése következtében — kevesebb idő alatt is végrehajtható megfelelő, jó és kiváló szinten egyaránt, úgy az egyénre, mint az alegységekre vonatkozóan is. Tehát itt az időnormákat kell gondosan felülvizsgálniuk a kijelölt csapatoknak, szervezeteknek.

Más a helyzet az újonnan beállításra kerülő normafeladatok esetében. Ezek többsége teljesen új módon került összeállításra, a feladatok mozzanatonként és komplexen is jelentkeznek, szintenként elkülönülve.

Vegyük például a korábban már megemlített „A hadtápalegységek szétbontakozásának végrehajtása a szétbontakozási pontról” című normafeladatot.

A végrehajtásának feltételei azonosak kell legyenek valamennyi érintett hadtápalegységnél. Tehát technikai eszközeik málházott állapotban és az adott települési körlet (hely) bejárata előtt menethelyzetben legyenek. A korábban kijelölt előkészítő részleg (személy) végrehajtotta a különböző funkcionális részlegek helyének és az egyes konkrét munkahelyek kitűzését és felkészült a járművek bevezetésének végrehajtására.

Az oszlopparancsnok szétbontakozásra vonatkozó parancsának elhangzása után kell az időmérést megkezdeni és a feladat végrehajtásának jelentése után befejezni.

A normafeladatba beletartozik a járművek munkahelyekre történő beállítása, a funkcionális részlegek (eszközök) munkahelyeinek előkészítése, a technikai eszközök működőképességéhez szükséges telepítése, a munkahelyek álcázása, a szaktechnikai eszközök üzembe helyezése, tehát

tábori körülmények között a teljes működőképesség elérése és annak jelentése.

Amennyiben az egységes feladatmegfogalmazás szükségessé teszi, véleményem szerint méterben megállapítható lehet az az ideális távolság is az oszlop első járművétől a települési körlet bejáratáig, amelyet minden helyzetben és bármilyen terepviszonyok között is fel lehet venni. Ebben az esetben célszerű ezt a távolságot — akár javaslatként is — rögzíteni a végrehajtás feltételei között.

A normatervezet 223. oldalán a „megjegyzés”-ben is utalt műszaki munkanormákra nem kell kitérni a felmérések során, mivel azok külön normázásra kerülnek és az azokra fordítandó időnormákat pluszként veszik figyelembe az ellenőrzések során.

A normatívák kialakításához szükséges időméréseket külön-külön kell végrehajtani a következő módszerekkel.

Alegység viszonylatában

— A zászlóalj löszerellátó rajnál:

a szétbontakozás végrehajtására adott parancs után az állománytáblának megfelelő állománnyal elfoglalják a munkahelyeket (gépkocsi állásokat), a környező terepet szükség szerint megtisztítják az esetleges felesleges aljnövényzettől, végrehajtják a járművek álcázását, felkészülnek anyag átadási-átvételi feladatokra, kiállítják az őrkatonát (őröket), majd a löszerellátó raj parancsnoka előljárójának jelenti a készenlét elérését.

A norma ebben az esetben a szétbontakozási parancs elhangzásától a készenlét jelentés megtörténtének befejezéséig eltelt idő lesz.

— A zászlóalj élelmezési ellátó rajnál:

a szétbontakozásra vonatkozó parancs után az élelmezési ellátó raj teljes állománya, funkcionális részlegei szerint elfoglalja a kijelölt munkahelyeket. Részleteiben: a szállító járművekről lekapcsolják a vontatmányokat (mozgókonyhákat és a vízzállító utánfutót), elhelyezik azokat a munkahelyeken, a járműveket a terep adta lehetőségeknek és az előírásoknak megfelelően beállítják kijelölt helyeikre, szükség szerint lemálházzák azokat és a járműveken maradt anyagokat hozzáférhetővé teszik.

A mozgókonyhákat telepítik (a 69. M mozgókonyha esetében, végrehajtják a kitámasztást, leveszik a tetőzetet, felállítják fölé a sátrat stb., előkészítik a mozgókonyha felszereléseket a használathoz, begyűjtik a gázégőfejeket). A vízzállító utánfutót központi helyre állítják be, kitámasztják, alkalmassá teszik a vízbiztosításra. Ezek után végrehajtják az előírt álcázásokat, a környező terep megtisztítását, megszervezik az őrzésvédelmet az egész alegységre vonatkozóan, majd az élelmezési ellátó raj parancsnoka jelenti a működőképesség elérését.

A normaidőt a löszerellátó rajhoz hasonló módon kell mérni. Itt megjegyezném azt, hogy a korábban már mért normaidőket egyes részfeladatok végrehajtásánál következetesen alkalmazni kell. Például a mozgókonyha telepítésének ideje most sem lehet magasabb, mint amikor csak egy mozgókonyha telepítése a feladat. Természetesen ebben az eset-

ben nem kell külön kifejezésre juttatni ezt a normát, hanem be kell számítani az alegység komplex feladatának végrehajtásába.

— A zászlóalj egyéb anyagellátó rajnál:

a kiindulási alap hasonló, mint az első két raj esetében volt. Az üzemanyagot és egyéb fegyvernemi anyagot szállító tehergépkocsi elfoglalja kijelölt helyét, lekapcsolják róla az üzemanyag utánfutót, a szükséges anyagokat, üzemanyag mérő- és technikai eszközöket lemálházzák róla, majd a rajta maradó anyagokat hozzáférhetővé teszik. Az üzemanyag utánfutót előírászerűen telepítik (kitámasztják, földelik), a kéziszivattyút működőképes helyzetbe hozzák. Ezután végrehajtják a szükséges álcázást, gondoskodnak az őrzésről és az egész raj munkahelyeinek működőképességéről. Ezt követően jelent a rajparancsnok előljárójának.

A norma itt is a parancs elhangzásától a működőképesség jelentésének befejezéséig eltelt idő lesz.

Az ellátó szakasznál:

a szakasz értékelését a három szervezett szerű raja működőképességének elérése és az összefüggő őrzés-védelmi rendszer kialakításának megtörténte alapján lehet időnormában meghatározni. Tehát a normáját a szakaszra vonatkozó szétbontakozási parancs elhangzásától számítva az egész szakasz működőképességét igazoló jelentés befejezéséig eltelt idő képezi.

Hasonló módon kell eljárni az egység és magasabbegység viszonylatában is a normafelmérések során. Például az egység ellátó százada akkor éri el működőképességét, ha valamennyi funkcionális részlege (alegysége) jelentette már a feladat végrehajtását. Természetesen a reális időfelméréshez az szükséges, hogy valamennyi részleg (alegység) egy időben kapja meg a feladat végrehajtására vonatkozó parancsot.

A többi normafeladat felmérését is ilyen és hasonló módszerrel javasolom megoldani.

A normatervezetben megkülönböztetésre kerül — elsősorban a szállító alegységekre vonatkozóan — a különböző számú járműállomány is. Ez lehetővé teszi a hasonló rendeltetésű, de más feltöltöttségű alegységek normafeladatának reálisabb megítélését. Tehát, ha például egy szállító szakasz kisebb létszámú járműállománnyal rendelkezik, akkor viszonylag rövidebb idő alatt kell megoldani hasonló feladatát, mint a nagyobb állományú szakasznak. Az időkülönbség elsősorban a komplex tevékenység során végrehajtásra kerülő őrzés- és körkörös védelem megszervezésével eltöltött időben, valamint a személyi állomány közötti létszámelterésben mutatkozik meg, hiszen a többi feladatot egyénenként kb. ugyanannyi idő alatt kell tudni megoldania mindenkinek.

Nem tér külön ki a normatervezet a különböző fegyvernemek hadtápegységeire. Ezek beállítása egyrészt nagyon megnövelte volna az egyébként is terjedelmes normakönyvet, másrészt igen sok ismétlődéshez vezetne. Mert például a különböző tüzéralgységek, műszaki-utász zászlóalj élelmezési ellátó raja állományának szervezése hasonló a gépkocsizó lövészeugység törzs ellátó szakaszának élelmezési ellátó rajához. Így a vonatkozó normafeladatokat mindenkor a hasonló szervezésű, állományú — és a normatervezetben szereplő — hadtápegységekre megállapított

normatívákhoz kell igazítani. Természetesen előfordulhat, hogy egyes speciálisan szervezett fegyvernemi hadtápegységeket, azok feladatát nem lehet sehová sem viszonyítani. Ebben az esetben szükség van a normatervezetet a szükséges mérvben kiegészíteni. Ezért szívesen fogadjuk az ilyen irányú javaslatokat, sőt kérjük az ilyen és hasonló problémák feltétlen felvetését, jelzését.

E cikk keretében igyekeztem bemutatni a hadtáp kiképzési normatívák átdolgozásának, kibővítésének és szerkezetében történő alapvető változások bevezetésének jelentőségét, szükségességét, valamint a normafelmérések végrehajtásának célszerű módszereit. A cikkben alkalmazott példák elsősorban a normafelméréssel megbízott csapatoknak, törzseknek (szerveknek) jelent tájékoztatást, ezért is hivatkoztam a normatervezet előírásaira, melyekkel csak azok rendelkeznek. Feltételezem, hogy azért esetenként mások is hasznosíthatják e gyakorlatokat a hadtáp katonák és alegységek kiképzésének szervezése és végrehajtása során.

A normafeladatok időtényezőinek kialakítását feltétlenül a tervezetben szereplő követelményeknek megfelelően, vagy ahhoz — a helyi körülmények figyelembevételével — hasonlóan szükséges végrehajtani. De ismételten felhívom a figyelmet arra, hogy csak komplett raktárak, részlegek, alegységek stb. tevékenységének felmérése vezethet reális normatívák kialakításához, mert csak így lehet egységes helyzetbeállítás, időadat igényével fellépni a Magyar Néphadsereg különböző seregtestjeinek alárendelt csapatok, valamint a tanintézetek normázó tevékenységével szemben; továbbá csak így lehet egységes, mindenütt egyaránt helyesen alkalmazható normatívákat kialakítani.

Előfordulhat, hogy a tervezetben leírt normafeladatok közül némelyek megfogalmazásukban, helyzetbeállításukban nem eléggé egyértelműek vagy a végrehajtásuk körülményes, nehézkes, esetleg egyáltalán megvalósíthatatlannak tűnik. Ez esetben feltétlenül szükséges az alapgondolatnak megfelelő szövegezésben is módosítást, változtatást végrehajtani. Ez nagy segítséget jelenthet a tökéletesebb normafeladatok megoldásának.

A 33/1973. számú utasítás feladatul szabja, hogy a csapatok által megállapított normaidőket a magasabbegységek hadtáptörzsei ellenőriztessék, pontosítsák. Ez az általánosított időnormák kialakítása érdekében szükséges, mert ezzel lehetővé válik azonos magasabbegységben belül több helyen mért és javasolt normatívák egy időtartamban történő meghatározása. Ugyanez vonatkozik az érintett seregtest hadtáp törzsekre és az MN Hadtápfőnökség illetékes szerveire is.

Ezzel a metodikával összeállított kiképzési normatívák el kell érjék azt a célkitűzést, hogy a véglegesen összeállított kiadvány több év perspektívájában reálisan és megalapozottan tartalmazza a hadtáp katonák, hadtápegységek, egységek alapvető és legfontosabb gyakorlati-kiképzési feladatait, így alkalmas legyen mindenkor és mindenütt a kiképzettség színvonalának megállapítására alakulaton belül és kívül egyaránt.

A CSAPATGAZDÁLKODÁS ELMÉLETE, ELLÁTÁS, GAZDÁLKODÁS

A szocialista gazdálkodás általános törvényei és törvényszerűségei a hadtápellátásban

Dr. Zimonyi István ezredes, a hadtudományok kandidátusa

A szocialista gazdálkodásunk egységes rendszeréből, a társadalmi-gazdasági élet minden területén megvalósuló osztatlan uralmából következik, hogy annak mind a termelő, mind a nem termelő szférájában egyaránt törekedni kell a gazdálkodás általános törvényeinek, törvényszerűségeinek, szocialista elveinek minél teljesebb érvényesítésére a szocializmus építésének meggyorsítása érdekében.

A népgazdaságban a szocialista gazdálkodás törvényei, törvényszerűségeinek érvényesítése a gazdasági tevékenységben alapvetően kimunkált terület. Másképpen vetődik fel ez a probléma a hadsereg sajátos viszonyai között, ahol alkalmazásuk elméleti és gyakorlati kérdései még korántsem tisztáztak, ahol nemcsak a gazdasági, hanem a katonai követelményeket is számításba kell venni.

A tervszerű, arányos fejlődés törvénye

A tervszerű, arányos fejlődés törvénye — a szocializmus gazdasági törvénye — miként a népgazdaságban, a hadseregben is biztosítja a fejlődés kiegyensúlyozottságát, összhangját a mindenkori szükségletek és azok kielégítésére rendelkezésre álló erőforrások között.

A tervszerűség érvényesítését alapvetően befolyásolják annak lehetőségei.

Mely tényezők segítik elő a tervszerűséget a hadsereg gazdálkodásában:

- a hadsereg tevékenységének (kiképzés stb.) szabályozott rendszere,
- a kötött ellátási normák,
- az alapvető szükségletek kielégítésének bizonyos fokú primátusa a népgazdaság más területeivel szemben (a védelem alapvető szükségleteit feltétlenül ki kell elégíteni),

O mint költségvetési szervnek alapvetően csak a kiadásait kell megtervezni, melyek fedezete a jóváhagyott költségvetés keretein belül biztosított;

— a hadsereg viszonylagos önállósága belső ellátási (gazdálkodási) rendszere kialakításában,

— a fegyveres erőkhöz a centralizmus a gazdasági tevékenység területén is mindig erősebb, mint a polgári életben.

A hadsereg gazdálkodásának tervszerűségét befolyásoló negatív sajátosságok:

— mindenekelőtt a hadsereg tevékenységének szoros összefüggése a nemzetközi helyzet alakulásával (pl. berlini események, Karib-tengeri válság, Csehszlovákia megsegítése),

— a technikai eszközök, fegyverzeti rendszerek erkölcsi avulásának egyre gyorsuló tendenciája,

— a várható ellenség potenciáljának alakulása és mások.

A kedvező és fékező tényezők együttes hatását értékelve megállapítható, hogy a hadsereg gazdálkodásában a tervszerűség — bár sajátos viszonyok között — biztosítható. A tervszerűség szükségessége mellett tehát megvannak érvényesítésének feltételei is.

A néphadsereg ellátási tevékenysége egészére jellemző: a tervszerűséget elősegítő, illetve kedvezőtlenül befolyásoló általánosan ható tényezők teljes mértékben hatnak a hadtáp anyagellátás (gazdálkodás) tervezésére is.

A hadtápszolgálat vonatkozásában a tervszerűséget kedvezően befolyásoló tényezőket ki lehet bővíteni azzal, hogy az anyagok túlnyomó többségét a hazai gazdaság állítja elő, ellentétben a technikai jellegű anyagellátással. A személyes ellátás (élelmezés, ruházat, eu-ellátás) érdekében szükséges anyagi és pénzeszközöket a kormány által jóváhagyott normáknak megfelelően a népgazdaság mindenkor teljes egészében biztosítja.

A tudatosság szerepe a gazdálkodásban

A tudatosság — mint a tervszerűség egyik alapvető eleme* — feltételezi a gazdálkodásban az anyagi és pénzeszközök célirányos felhasználását, a közvetlen és közvetett, tehát komplex hatások előrelátását, a várható tényezők minimumra csökkentését.

Az arányos fejlődést a hadseregben is tudatosan a célok helyes rangsorolásával és a helyes módszerek megválasztásával lehet biztosítani.

Újszerűen merül fel a tudományos kutatómunka igénye a hosszú távú előrejelzések, prognózisok készítése érdekében, melyeket a gazdasági vezetés mind kevésbé tud nélkülözni, mely nélkül a jelen igényeink kielégítésével egyidejűleg nem tudjuk a jövő várható követelményeit is figyelembe venni.

* „A tervszerűség tudatosan fenntartott arányosság, tehát két eleme van: „a tudatosság és az arányosság.” A szocializmus politikai gazdaságtana 78. old. Kossuth, 1967.

A tudatosság a gazdálkodásban feltételezi a gazdasági szemlélet kifejlődését és érvényesítését. Egyaránt szükséges a harcászútsági, kiképzési és a gazdasági feladatok végrehajtásánál, tehát nem korlátozódhat csak a gazdasági tevékenységre.

A gazdasági szemlélet olyan magatartást jelent a hadseregben, amely a katonai feladatok maradéktalan és magas színvonalú végrehajtásánál a döntések előtt mérlegeli annak gazdasági kihatásait is, előnyt biztosít az optimális variánsnak. A katonai követelmények primátusának oka az az objektív szükségszerűség, hogy a harcászútság, illetve azt növelő tényezők az elsődlegesek, azok határozzák meg a gazdálkodási tevékenységét és nem fordítva.

A gazdasági szemlélet kifejlődését jelentősen segíti, ha az ellátási rendszer olyan elemeket tartalmaz, amelyek lehetőséget adnak az ellátásnak a feladatokhoz való rugalmas alkalmazására. Ezt segíti elő a közgazdasági módszerek bevitel a hádtápgazdálkodásba, mint pl.: a csapatok közvetlen érdekeltiségenek elősegítése a gazdálkodás eredményeiben, ha a gazdálkodás előírásai általában nem esetekre vonatkoznak, hanem elveket rögzítenek.

Az arányosság a gazdálkodásban

Az arányosság elvének érvényesítése nélkülözhetetlen a követelmények és azok kielégítésének harmonikus viszonyában, melynek megsértése egyik fő forrása az ellátásban keletkező feszültségeknek.

Az arányosság biztosítását mind rövidebb, mind hosszabb távon permanens dinamizmus jellemzi, mely szükségessé teszi az arányok folyamatos vizsgálatát, az arányosságra ható tendenciák feltárását, a tervezésben való figyelembevételüket.

Abból kiindulva, hogy az „arányosság”-ot (minőségi kategória) az ellátási tevékenység különböző területein meglévő „arányok” (mennyiségi kategória) összessége mutatja, következik, hogy az arányosság elemeit képező arányok elsősorban az időszak (mely a konkrét helyzetből következik) fő feladatának vannak alárendelve. Éppen az arányok érvényesülésének ebből a sajátosságból fakad, hogy a fejlődés során az alapvető területek egyensúlyi állapotának fenntartása más ellentmondások bizonyos időre és mértékben való háttérbe szorításával járhat.

Az ellátás követelményei és a kielégítés lehetőségei között permanens ellentmondásokból következnek, hogy minden időben, s minden területen egyaránt objektíve nincs lehetőség az optimális arányok megteremtésére. A gazdasági irányításnak egyik alapvető — felelősségteljes — feladata, hogy az adott időszakban azon arányokat kell elsősorban biztosítani, amelyek — a lehetőségekkel összhangban — maixmálisan segítik elő a fő célkitűzések elérését.

Ezen elvből kiindulva a hádtápellátás területén is pl.: a fejlesztési kérdésekben — a harcászútsági célkitűzések érdekében — az első lépésben levő csapatokat indokolt előnyben részesíteni, esetenként tudatosan vállalni az átmenetileg keletkező aránytalanságokat.

Az alapvető arányok fel nem ismerése, vagyis a tudatosság hiánya következtében előálló aránytalanságok váratlanul érik a vezetést, és ne-

gativ hatása átgyűrűzik a kapcsolódó területre is, vagyis tervszerűtlenség jön létre.

A hadtáp tevékenységének széles skálája, átfogó szerepe a hadsereg anyagellátásában különösen indokolja a tudatos ráhatást az arányok alakulására, azok dinamikájának folyamatos elemzését.

A gazdaságosság elve

A gazdaságosság elve** megköveteli, hogy a gazdálkodási tevékenységet társadalmi méretekben az ésszerű gazdálkodás elvére kell felépíteni.

A gazdaságosság törvénye így a társadalmi-gazdasági élet minden területén felveti a gazdaságosság elvének érvényesítése és megvalósítása módjának kérdését, az adott tevékenységi szféra specifikációjának megfelelően.

A hadseregben is alapvetően abban a törekvésben jut kifejezésre a gazdaságosság, hogy az adott célt minél kisebb ráfordítással érjük el, vagy azonos ráfordítással minél nagyobb eredményt produkáljunk.

A gazdaság termelő zónájában a gazdaságosság a termelés állandó növekedéséhez járul hozzá. A hadseregben viszont — mint fogyasztó gazdaságban — a gazdaságosság elvének érvényesítése a szükségletek kielégítésének emelkedő színvonalában jut kifejezésre. Eredménye összességében a harcokészültség adott színvonalában realizálódik.

Amikor a gazdaságosság elvének érvényesítése a hadseregben sajátosan merül fel a társadalmi-gazdasági élet más területeivel szemben, ugyanakkor differenciálni kell a hadseregben belül és a tevékenységek különböző területei szerint.

A hadtápszolgálatban fokozottan húzza alá a gazdaságosság elve érvényesítésének szükségességét, hogy ráfordításai zömmel fenntartási jellegűek, így eredményei egyaránt hozzájárulhatnak néphadsereg szinten, illetve a néphadsereg hadtápjá fejlesztési és fenntartási költségarányainak javításához, a fejlesztésre fordítható kiadások növeléséhez, a szolgálaton belül a szükségletek magasabb színvonalú kielégítéséhez.

A hadtáp alárendeltségében működő szolgálati ágak tevékenységének heterogén jellegéből következik, hogy a gazdaságosság megvalósításának változatos formáit szükséges alkalmazni, melyeket két alapvető csoportba lehet osztani.

a) Az ellátás egyes területein a gazdaságosság úgy érvényesül, ha a normában biztosított pénz- és anyagi eszközök teljes mennyiségben és minél hatékonyabban kerülnek felhasználásra. A gazdaságosságnak itt nem célja a „megtakarítás”. Ilyen tipikus terület az élelmezési ellátás vagy a gépjárműveknél a meghatározott igénybevétel (kilométer, üzemóra) után előírt olajcsere.

b) A gazdálkodás más területein viszont a gazdaságosság érvényesítése elvének klasszikus formáját kell alkalmazni, vagyis a legkisebb rá-

** „Gazdaságosság: a gazdálkodás általános érvényű alaptörvénye, azt a szükségyszerűséget fejezi ki, hogy a lehető legnagyobb eredményt a lehető legkisebb ráfordítással érjük el.” Gazdaságpolitikai Kiszótár, Kossuth, 1966. 83. old.

fordítás mellett a maximális eredmény elérését tűzi ki célul. Itt a gazdaságosság eredménye hatékony gazdálkodás esetén effektív megtakarításban is realizálódik. A gazdaságosság ilyen formában való megvalósulása jellemző a ruházati szolgálatban és az üzemanyag-szolgálatban hajtóanyagoknál, továbbá általában a karbantartási, javítási hitelek felhasználásánál.

A gazdaságosság célszerű érvényesítési formájának helyes megválasztásánál mindenkor szem előtt kell tartani, hogy a gazdaságosság elvével ellentétben minden olyan módszer, amely a harckészsétséget veszélyezteti, a technikai károsodását eredményezi, vagy éppen a személyi állomány élet- és munkakörülményeinek tervszerű emelését akadályozza.

A gazdaságosság elvének gyakorlati megvalósítására kedvezően hat, hogy a hadtápszolgálat tevékenységének jelentős területén mérhető és számszerűsíthetők a ráfordítások és eredmények, melyek lehetővé és szükségessé teszik a gazdaságossági számítások fokozott alkalmazását a gazdasági döntések megalapozására.

Az eddigiek folyamán kialakult gazdaságossági számítás modelljei alapvetően az egyes szolgálati ágak néhány tevékenységét szolgálják. Nem alakultak még ki a hadtápszolgálat komplex ráfordításai gazdaságosságát elemző módszerek, melyek kimunkálása a közeljövő egyik fontos feladata.

A gazdálkodó szervek irányítási és gazdálkodási hatáskörének kiterjesztésével szorosan összefüggő, fontos és megoldandó probléma: kimunkálni a gazdasági ösztönzők megfelelő rendszerét, a gazdálkodás színvonalának gazdasági eszközökkel történő befolyásolását a csapatoknál, amelyek a költségvetési gazdálkodás elvei alapján tevékenykedő gazdálkodó szervek. E feladat végrehajtása ugyancsak feltételezi a csapatok gazdasági tevékenysége szintetikus mutatóit, amelyek egzakta formában tükrözik a gazdálkodás eredményeit.

A komplex gazdaságossági számítások alkalmazásának egyik akadályát a régi számviteli rendszerben találjuk, mely csak „ágazati” bontásban és természetes mértékegységben elégíti ki a költségek elszámolását, vagyis költségnemenkénti rendszerben, de már nem teszi lehetővé a ráfordítások „értékben és költség hely” igénye szerinti megjelenését.

Különös jelentősége van az érték szerinti nyilvántartás megvalósításának a hadsereg ingatlanállománya vonatkozásában, mely előfeltétele többek között a felújítások megalapozott tervezésének.

A magasabb színvonalú, átfogó szemléletet érvényesítő gazdaságossági számítások és más gazdasági tevékenységgel összefüggő feladatok is igénylik tehát a nyilvántartási, elszámolási rendszer korszerűsítését.

Értékkategóriák, piaci-pénzügyi formák

A közvetett gazdaságirányítás rendszerében — a szocializmus fejlődése elért magasabb fokának megfelelően — hasznos szerepet tölt be az áru- és pénzvviszonyok aktivizálása, a piac szerepének megnövekedése, a pénzügyi formák intenzívebb alkalmazása.

A hadseregben — így a hadtápszolgálaton belül is a fenti kategóriák felhasználásának lehetőségei — a katonai gazdálkodás speciális jellege

miatt — korlátozottak, amely körülmény azonban nem jelentheti teljes figyelmen kívül hagyásukat.

Már az eddigi tapasztalatok is bizonyították, hogy megfelelően beilleszthetők a hadtápszolgálat gazdálkodásába, segítik annak hatékonyságát.

A tervezésben és az ellátás bonyolításában egyaránt segíti a gazdaságosság érvényesítését, a szükségletek rugalmasabb kielégítését, a helyi döntések realizálását az érték kategóriák, a piaci-pénzügyi formák alkalmazása.

A pénzügyi formák bizonyos szemléletbeli változásokat is idéznek elő, befolyásolják a gazdasági döntéseket, mérlegelésre ösztönöznek a dolgok előnyös oldalainak kihasználására, jobban érzékelhetővé teszik a hátrányos motívumokat.

A pénzkategóriák felhasználását — a hadtáp ellátó tevékenysége valamennyi területét, átfogó alkalmazását — szükségessé teszi a korszerű nyilvántartás, elszámolás megvalósítása, a gazdálkodás eredményének átfogó értékelése, az információs rendszer egységesítése, az erőforrások szabad áramlásának biztosítása a szükségletek gyors kielégítésére.

A szocialista gazdálkodás általános törvényei és törvényszerűségei sajátosan érvényesülnek a hadsereg és azon belül a hadtápszolgálat gazdálkodásában, ahol a katonai követelmények kielégítése mellett, annak viszonyai között kell kialakítani alkalmazásuk optimális módszereit, formáit.

A költségvetési gazdálkodás rendje, helye és szerepe a csapatok hadtápbiztosításában

K. Tóth Lajos alezredes, Dr. Kajdi József őrnagy

A szocialista társadalmi rendszerben a termelés és a fogyasztás népgazdasági méretű szervezését az állam végzi. Az állam gazdasági és társadalmi irányító tevékenységének pénzügyi alapját a költségvetés képezi. *Ez jelenti azt a központi pénzalapot, amelyből az állam gazdálkodik, összegyűjti benne az állami bevételeket és teljesíti az állami funkciók ellátásával — a termelés színvonalának növelésével, tartalékalapok képzésével, általában a közös társadalmi szükségletek kielégítésével és az ország honvédelmi képességével — kapcsolatos kiadásokat.*

A Magyar Népköztársaság honvédelmi kiadásai közvetlen és közvetett honvédelmi kiadásokra oszthatók fel.

A közvetlen honvédelmi kiadások — béke időszakban — a hadsereg fejlesztési célkitűzéseinek megvalósításával, az állandó harckészültség magas szinten tartásával, a kiképzéssel, a működéssel (a személyi állomány ellátásával, a technika üzemeltetésével, a csapatok elhelyezésével stb.) kapcsolatos személyi, dologi és egyéb költségeket foglalja magába.

A közvetett honvédelmi kiadások — a közvetlen kiadásokon felül — az ország háborúra való felkészítéséhez (hadszintér-előkészítés, mozgósítás, hadiipari kapacitás kiépítése, lakosság részére védelmi eszközök és anyagok beszerzése stb.) szükséges költségvetési (anyagipénzügyi) kiadásokat tartalmaznak.

A hadseregben az állandó harckészültség időszakában folytatott gazdálkodási tevékenység (katonai gazdálkodás) lényegében a közvetlen honvédelmi kiadások körére terjed ki, melynek tervezése — a párt és a kormány által meghatározott követelmények alapján — a Honvédelmi Minisztériumban folyik. A közvetett kiadásokat a HM költségvetéséből elkülönítetten az illetékes népgazdasági szervek tervezik, a Honvédelmi Minisztériummal együttműködésben.

Az MN költségvetési gazdálkodása

Az MN-ben folyó gazdálkodás pénzügyi alapját az állami költségvetés közvetlen honvédelmi kiadásokra rendelkezésre bocsátott része, a Honvédelmi Minisztérium költségvetése képezi.

A költségvetési gazdálkodás a néphadseregben a rendelkezésre bocsátott költségvetési lehetőségek célirányos, tervszerű felhasználását szolgáló tevékenység, mely magában foglalja a néphadsereg személyi, dologi, működési szükségleteivel kapcsolatos költségek megtervezését, a jóváhagyott költségvetés végrehajtását, valamint a költségvetés teljesítéséről történő beszámolást.

A költségvetési gazdálkodás fogalma szűkebb, mint a katonai gazdálkodás, annak lényeges részét képezi, meghatározó jelleggel bír a néphadsereg előtt álló, alapvetően a fejlesztéssel, a korszerű háborúra való felkészítéssel, a harcászultság magas szinten tartásával, valamint a fenntartással kapcsolatos feladatok anyagi-technikai biztosítására.

Az MN költségvetésének tervezése központilag történik. A központi tervezés főfeladata a néphadsereg tervszerű, arányos fejlesztése, harckészultsége, hadművelleti alkalmazása követelményeinek megfelelően biztosítani a katonai szükségleteket, összhangban a gazdasági lehetőségekkel, erőforrásokkal; meghatározni az alapvető anyagi-technikai eszközök fejlesztésének, rendszerbe állításának, átcsoportosításának, kivonásának, a kiemelt beruházások megvalósításának fontossági sorrendjét, ütemét, a készlet- és tartalékképzés mérvét, illetve feltöltésének rendjét; biztosítani a rendelkezésre álló központi anyagi erőforrások elosztásának, a fejlesztés-fenntartás optimális arányait a haderőnemek között.

A központi tervezés meghatározó, alapvető szabályozó szerepet tölt be a néphadsereg anyagi-technikai biztosításában. Alapját s kötelező tervszámait képezi a kiemelt fejlesztési és más fontosabb feladatok végrehajtásának, orientációt biztosít a fenntartási jellegű szükségletek, mindenek előtt a személyi állomány szolgálati, élet- és munkakörülményeinek állandó és fokozatos javítását szolgáló célkitűzések megvalósításához, összhangban az általános társadalmi fejlődés, a lakosság élet- és kulturális színvonalának növekedésével.

A központi tervezés a vezérkarnál és a felsőszintű gazdálkodó szerveknél bonyolódik.

A vezérkar szolgáltatja a néphadsereg anyagi-technikai fejlesztésére és biztosítására vonatkozó alapvető követelményeket, a tervezés bázisadatait, a feladatok végrehajtásához szükséges költségvetési előirányzat kereteket. A felsőszintű gazdálkodó szervek tervjavaslatai alapján elkészíti az MN anyagi-technikai biztosításának átfogó terveit.

A felsőszintű gazdálkodó szervek szakterületüknek megfelelően tervezik meg — a rendelkezésre bocsátott kereteken belül — az anyagi, technikai (beruházási, szolgáltatási) szükségleteket és ezek költségeit, részleteiben:

- a kiemelt anyagi-technikai eszközökre,
- építési beruházásokra, felújításokra,
- a központi és speciális import beszerzés és ellátás körébe tartozó anyagokra, alkatrészekre és egyéb eszközökre,
- központi és ipari javításokra,
- „M” készletekre és tartalékokra,
- csapathatáskörben felhasználásra kerülő költségvetési előirányzatokra,

- a műszaki fejlesztésre és
- egyéb központi feladatokra vonatkozóan.

A jóváhagyott központi tervek szerint történik a központi beszerzések, építési beruházások, felújítások, műszaki fejlesztési és más központi feladatok végrehajtásának, a csapatok központilag tervezett anyagi-technikai eszközökkel való ellátásának, a csapatszükségletek biztosításának tervezése, bonyolítása. Ez utóbbi a csapattervezés rendszerében kerül további pontosításra.

A csapatok az MN jóváhagyott költségvetésének felhasználásához kapcsolódnak, a pénzsükségletek helyi viszonyoknak, körülményeknek, sajátosságoknak megfelelő tervezésével, figyelembe véve a központi szabályozásokat (utasításokat, normákat, állománytáblákat stb.) Ezen tevékenységüket az 1972. január 1-vel bevezetett ún. „önálló költségvetési gazdálkodás rendszere”-ben végzik.

Az „önálló költségvetési gazdálkodás” lényege, hogy a csapatok önálló költségvetési előirányzatot (pénzsükségleti tervet) készítenek. Költségvetésükben megszűnt az egyes tételek szolgálati ág szerinti tagozódása. Az előirányzat biztosítása egycsatornás rendszerben, az MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség költségvetéséből történik. A költségvetési előirányzat tervezésénél a felső szintű szervek által meghatározott rendelkezések, normák betartása kötelező. Az anyagi és pénzügyi eszközök felhasználásánál csak a kötelező jelleggel meghatározott ellátási normákat (kereteket) kell betartani, egyéb normáknál — a tényleges szükségletet mérlegelve — el lehet térni. Ennek megfelelően a parancsnokok — a kiemelten jóváhagyott költségvetési tételek kivételével — központilag nem korlátozott előirányzat-átcsoportosítási jogkört kaptak, mely lehetőséget nyújt számukra, hogy a rendelkezésre álló költségvetési előirányzatot a fegyvernemi követelményekből és helyi körülményekből, sajátosságokból fakadó differenciáltság figyelembevételével használják fel.

Az MN hadtápszolgálat költségvetési gazdálkodása

Az MN hadtápszolgálat költségvetési gazdálkodása szerves részét képezi az MN költségvetési gazdálkodásának, annak keretében bonyolódik.

Az MNHF-ség az MN költségvetési gazdálkodási rendszerében egységes, önálló területet képvisel. Mint felsőszintű gazdálkodó szerv önálló költségvetést készít a hatáskörébe tartozó anyagi (technikai), szolgáltatási és beruházási szükségletek költségeinek biztosítására, önállóan gazdálkodik azokkal az előirányzat-keretekkel, melyek felhasználása központilag történik.

Az MNHF-ség szolgálat főnökségei belső gazdálkodó szervek, szakterületükre vonatkozóan tervjavaslatot készítenek feladataik megoldásához, az MNHF által jóváhagyott költségvetési előirányzatot kapnak, mellyel az MNHF átruházott hatáskörében önállóan, teljes felelősséggel gazdálkodnak.

A csapatok felhasználási körébe tartozó költségvetési előirányzat a HM költségvetés tervezési időszakában átadásra kerül az MN Pénzügyi

Szolgálat Főnökségnek. Ezen költségvetési előirányzat keretében a csapatok gazdálkodását az MNHF-ség a „pénzgazdálkodás” elvén szabályozza, mely szervesen illeszkedik az MN csapatainak „Önálló költségvetési gazdálkodás”-i rendszerébe.

Az MNHF-ség költségvetési gazdálkodása

Az MNHF-ség költségvetési gazdálkodásának alapját a népgazdaságban a költségvetési szervek gazdálkodási rendjét szabályozó általános érvényű rendelkezések, valamint a HM belső gazdálkodására vonatkozó utasítások képezik.

Az MNHF-ség költségvetési gazdálkodása alapvetően a néphadsereg harcckészültségének hadtápbiztosítását, a kiképzés végrehajtását, a csapatok elhelyezését, a személyi állomány élet-, munka- és szolgálati körülményeinek megfelelő szinten tartását szolgáló és a működéssel kapcsolatos egyéb, hatáskörébe tartozó anyagi (technikai) szolgáltatási, beruházási szükségletek költségeinek tervezésére, a jóváhagyott költségvetés optimális hatékonysággal történő végrehajtására irányul.

Az MN hadtáp költségvetési szükségleteinek tervezése, rulirozó módszerrel két évre¹ — a vezérkar által meghatározott keretek között — az MNHF követelményeit, fejlesztésre vonatkozó irányelveit figyelembe véve szakterületenként (szolgálat főnökségenként) decentralizáltan, illetve a szolgálat főnökségek tervjavaslatai alapján centralizáltan történik. (1. sz. vázlat.)

A szolgálat főnökségek részére az MNHF meghatározza a nagybani előirányzat kereteket, melynek alapján megtervezik:

- a csapatelőirányzatokat, valamint
- a központi jellegű költség-szükségleteket és elkészítik költségvetési tervjavaslataikat.

A költségvetési tervjavaslat alapvetően három részből áll:

- a szolgálat alapvető fejlesztési és fenntartási célkitűzéseire vonatkozó elgondolás,
- a költségvetési előirányzat terv, és
- gazdasági indoklás.

A szolgálat főnökségek költségvetési tervjavaslatait — az MNHF Közgazdasági Osztály érdemileg és számszakilag ellenőrzi. Az ellenőrzés alapvetően a költségvetés tervezésére vonatkozó szabályok betartására, az MNHF által meghatározott követelmények, fejlesztési irányelvek maradéktalan érvényesítésére terjed ki.

A szolgálat főnökségek tervjavaslatai alapján az MNHF Közgazdasági Osztály elkészíti az MNHF-ség összesített költségvetési tervét, melynek mellékletét képezik a szolgálat főnökségek tervjavaslatai.

Az MNHF-ség költségvetését — megfelelő belső megkötöttségek mellett (kiemelt tételek stb.) — az MNVKF egy összegben (illetve számítási

¹ A tárgyévre költségvetési terv, a következő évre előterv készül.

anyagként szolgálati ágak szerinti bontásban) az MNHF részére hagyja jóvá, aki annak felhasználását a költségvetés tervezésére általa meghatározott követelmények és az összhadtáp feladatok alapján, valamint az évközben felmerülő egyéb feladatokat figyelembe véve irányítja, illetve a Közgazdasági Osztály útján koordinálja.

Fontos jelentőséggel bír, hogy az MNHF — a felsőszintű gazdálkodó szervek vezetőire meghatározott jogokon felül — átcsoportosításokat rendelhet el a költségvetési rovatokon belül a nem kiemelten jóváhagyott tételekre, illetve anyagokra és technikai eszközökre, a kiemelt tételeken belül az altételekre, értékhatárra és szolgálati ágakhoz való hovatartozásra tekintet nélkül.

Az MNHF a részére visszaigazolt költségvetési előirányzathból megfelelő összegben miniszterhelyettesi tartalékot képezhet, amelynek felhasználásáról — az év közben felmerülő feladatoktól függően — saját hatáskörben gondoskodik. A visszaigazolt, előző évi felhasználható maradvány, továbbá a képzett tartalék lehetőséget biztosít arra, hogy a szakági elgondolások mellett, összhadtáp érdekű feladatok megoldása, beszerzések meggyorsítása, újonnan felmerülő szükségletek kiadásainak finanszírozása valósuljon meg.

Tekintettel arra, hogy a költségvetési előirányzat két évre előre kerül jóváhagyásra, az MNHF-nek jogában áll a következő évi előirányzat 50%-a erejéig kedvező beszerzési lehetőségek esetén lekötéseket, megrendeléseket eszközölni. Beszerzési megghiúsulás vagy gazdaságtalan beszerzési feltételek esetén (pl. kis mennyiségű szükséglet miatt) az MNHF jogosult az ilyen beszerzésekre tervezett összegeket az adott évben más területekre (szolgálati ágak) átcsoportosítani, amelyet a következő évben, illetve amikor a gazdaságos beszerzési feltételei biztosítottak, az érintett szerveknek visszaad.

Az MNHF a központi beszerzés és a csapatok ellátásának folyamatos biztosítása érdekében az alapvető anyagokból (üzemanyag, élelmezési anyag, ruházati anyag, gyógyszer) — a költségvetési előirányzaton belül — központi törzskészletet alakíthat (gazdálkodhat) ki.

Az MNHF hatáskörét és jogköreit az alapvető kérdésekben személyesen gyakorolja, a főfeladatok megvalósítását szolgáló rész kérdésekben első helyettesére, a szakterületeken az MNHF-ség szerveinek vezetőire ruhazza át.

Az MNHF személyes hatáskörébe és jogkörébe fenntartott főbb kérdések:

- a gazdálkodás, valamint az anyagi-technikai eszközök fejlesztési célkitűzéseinek, főfeladatainak meghatározása, illetve jóváhagyása,
- a szervek költségvetési előirányzatainak visszaigazolása, költségvetési előirányzat-tartalékképzése és felhasználásának engedélyezése,
- a szervek költségvetési előirányzatai közötti átcsoportosítás,
- a gazdálkodási rendszer fejlesztésére, szabályozására vonatkozó tervek jóváhagyása, utasítások kiadása.

Az MNHF első helyettes hatáskörébe és jogkörébe tartozó kérdések:

- az MNHF által meghatározott (jóváhagyott) célkitűzések, főfeladatok elérése, végrehajtása érdekében a szervek felé további követelményeket szabni, közbeeső döntéseket hozni,

— a szervek költségvetési gazdálkodásának operatív vezetésével kapcsolatos teendőket ellátni (a költségvetési tervkészítés rendjének szabályozása, költségvetés tervezési keretek kiadása, tervtárgyalások előkészítése, költségvetési tervjavaslatok, pótelőirányzat igények, költségvetési beszámoló jelentések elbírálása, a VK illetékességébe tartozó ügyekben eljárni stb.),

— a szervek költségvetési előirányzat gazdálkodásának felügyeletét, rendszeres ellenőrzését biztosítani,

— az MNHF hatáskörébe, döntési jogkörébe tartozó kérdések előkészítését megszervezni, a szervek előterjesztéseit elbírálni, a hadtápszolgálat gazdálkodási rendszerének továbbfejlesztésére, szabályozására javaslatot tenni.

A szolgálat főnökök hatásköre és jogköre a részükre jóváhagyott költségvetési előirányzat keretein belül kiterjed:

— szerződések megkötésére (módosítására), megrendelésekre összeghatár korlátozás nélkül,

— import beszerzések bonyolítására,

— népgazdasági szervekkel (vállalatokkal, országos főhatóságokkal, szakminisztériumokkal) szükséges kapcsolatok kialakítására, tárgyalások lefolytatására,

— a költségvetési rovatokon belül a nem kiemelten jóváhagyott tételek, illetve anyagok és technikai eszközök átcsoportosítására, összeghatár korlátozás nélkül,

— értékhatár alatti haditechnikai eszközök árki alakítására, árfelülvizsgálatára, valamint a limit és szabadárakkal kapcsolatos ártevékenységre, az előnyös ármegállapodásokból származó megtakarítások felhasználására,

— a szakanyagellátás bonyolítására (csapathitelek, anyagkeretek, illetmények meghatározására, központi forgóalap, törzskészlet képzésére, az anyagellátás szabályozására stb.),

— felesleges (inkurrens) anyagok értékesítésére,

— elhasználdott anyagok selejtítésére,

— kölcsönbérleti ügyek intézésére.

Az MNHF-ség költségvetési gazdálkodásának központi tervező, szervező, koordináló szerve — az MNHF, illetve az MNHF első helyettes közvetlen alárendeltségében — az MNHF Közgazdasági Osztály. Feladatköre:

— az MNHF-ség rövid és középtávú költségvetési terveinek elkészítése, az MNHF-ség szervei javaslatainak figyelembevételével,

— a költségvetési gazdálkodás MNHF (MNHF I. h.) hatáskörébe tartozó ügyeinek (a szervek költségvetési előirányzatainak jóváhagyása, költségvetési tartalék felhasználás, költségvetési előirányzat kiadás, átcsoportosítás, megvonás, pótelőirányzat biztosítása stb.), döntésre történő előkészítése, bonyolítása, a vezetés átfogó tájékoztatása a költségvetési gazdálkodás helyzetéről,

— az MNHF-ség költségvetési előirányzatáról, annak elosztásáról, a felhasználás (lekötés) helyzetéről operatív nyilvántartás vezetése,

— a szervek költségvetési beszámolóinak (tájékoztatóinak) elemzése, értékelése, az MNHF-ség költségvetési beszámoló jelentésének elkészítése,

— az MNHF, illetve az MNHF első helyettes megbízásából az MNHF-ség szervei költségvetési gazdálkodásának ellenőrzése,

— a hadtápszolgálat gazdálkodási rendszerének továbbfejlesztésére, a gazdálkodás szabályozására javaslatok kidolgozása, az MNHF-ség szerveinek a szakanyaggazdálkodás fejlesztésére, szabályozására vonatkozó javaslatainak véleményezése.

A szolgálat főnökségek költségvetési gazdálkodása a főnökségek és az alárendeltségükbe tartozó „Ellátó Központ”-ok útján bonyolódik.

Korábban a központi végrehajtó jellegű feladatok jelentős része az MNHF-ség szerveinek tevékenységi körében centralizálódott. Ez az állapot lényegében a néphadsereg fejlődésének első időszakában — a nem elhanyagolható történelmi körülmények (a politikai hatalom megszilárdítása, a hidegháború stb.), mellett — a gazdaságirányítás „tervutasításos” rendszeréből fakadt, megfelelt a katonai gazdálkodás akkori központosított ellátási rendszerének, mely a vezetési funkcióval kapcsolatos nézeteket is meghatározta. A szocialista társadalmi-gazdasági viszonyok jobb megismerése, a tervgazdálkodásról alkotott koncepció fejlődése és ennek a gazdaságirányítás reformjában történt realizálódása kapcsán érlelődött meg a hadtápszolgálatban is az a felismerés, hogy decentralizálni kell mindazokat a feladatokat, melyekkel kapcsolatos döntésekhez szükséges információk alsóbb szinten közvetlenül állnak rendelkezésre.

Az MNHF-ség szerveinek vezetését funkcióját negatívan befolyásoló operatív gazdálkodási feladatok decentralizálásának igénye alapvetően belső szükségletből fakadt. Ezt a folyamatot objektíve sürgették a gazdaságirányítási rendszer reformjából eredő követelmények, a népgazdasági kapcsolatokban kialakult új körülmények, lehetőségek is. Az új helyzetben a hadtápszolgálat gazdálkodásában is feltétlen szükségszerűvé vált új, hatékonyabb módszerek, formák keresése és alkalmazása, melyek kedvezőbb feltételeket teremtenek — a központi akarat megfelelő érvényesülése mellett — az alsóbb szinten tevékenykedők alkotó kezdeményezésének kibontakoztatására, a helyi erőforrások intenzívebb kiaknázására.

Az új szervezetek létrehozásával további eredményes lépés történt a felsőszintű hadtápvezetés hatékonyságának növelésére; a népgazdasági kapcsolatok szilárdítására a hadtápszolgálat szükségleteinek biztosítása terén; továbbá a csapatgazdálkodás korszerű közzgazdasági eszközökkel történő irányításához szükséges feltételek megteremtésére.

Az MNHF-ség vezető-irányító funkciója a nem miniszteriális jellegű feladatok leadásával a jövőben megalapozottabbá, tudatosabbá válhat. Tevékenységének nagyobb része az MN hadtáp működésével, fejlesztésével, háborús felkészítésével, a gazdálkodási rendszer korszerűsítésével kapcsolatos prognózisok, hosszú és középtávú tervek, éves fejlesztési tervek kimunkálására és ez úton a seregtettek hadtápvezetése színvonalának javítására, ellenőrzésének fokozására irányulhat. Emellett szélesedik tevékenységi és feladatkörük a rendszerbe kerülő költségvetési üzemek közvetlen gazdasági felügyeletével.

A különböző, korábban is működő szervek (áruforgalmi, átvételi, fejlesztési stb., osztályok) integrálásával nemcsak csökken az MNHF-ség közvetlen irányítása alá tartozó központi szervek száma, hanem kedvezőbb feltételek alakulnak ki a központi hadtáp komplex, összehangolt ve-

zetéséhez és irányításához; a központi feladatok koordinált végrehajtásához; a csapatok operatív gazdasági irányításához, a népgazdasági kapcsolatok megfelelő szintre decentralizálásához.

Az „Ellátó Központ”-ok alapadatokat szolgáltatnak a szolgálat főnökségek tervező munkájához és végrehajtják a szakszolgálat költségvetésében meghatározott — tevékenységi körükbe utalt — feladatokat. A szolgálat főnökség által meghatározott követelmények, szabályok, előirányzat keretek alapján további részletterveket dolgoznak ki az anyagi (szolgáltatási) szükségletekre, piackutatást végeznek, ártevékenységet folytatnak, szerződéseket kötnek, ellenőrzik a megrendelt anyagok gyártását, minőségileg átvesszik a leszállításra kerülő anyagokat, kiegyenlítik a leszállított anyagi eszközök költségeit, irányítják a készletgazdálkodást, biztosítják a csapatszükségletek kielégítését, rendszeresen tájékoztatást nyújtanak a költségvetési előirányzatok teljesítéséről, helyzetéről, a csapatok ellátását befolyásoló körülményekről, negatív jelenségekről.

Az MNHF-ség költségvetési gazdálkodási rendszere megfelel a korszerű követelményeknek, összhangban van az MN gazdálkodási rendszerével, a döntési körök megfelelő decentralizáltsága biztosítja mind a központi, mind a szakmai érdekek összehangolt érvényesülését, a felsőszintű és a központi végrehajtó jellegű tervező, irányító, bonyolító feladatok egységes szétválasztását, szervesen kapcsolódik a csapathadtápban egyre szélesebb területen alkalmazott „pénzgazdálkodás” rendszeréhez.

A pénzgazdálkodás elvei és gyakorlati kérdései a csapathadtápban

A pénzgazdálkodás — általános közgazdasági értelemben — „a gazdálkodó szervek tevékenységének fontos része, amely arra irányul, hogy egyrészt a működéshez szükséges pénzeszközöket biztosítsa, másrészt, hogy a gazdálkodó szervezet tevékenységének javításával a pénzügyi eredményeket fokozza. A pénzgazdálkodás fogalma tehát bővebb, mint a pénzellátás (finanszírozási rendszer). Míg az utóbbi a költségvetési és hitelrendszer által nyújtott pénzeszközök igénybevételének feltételeit jelenti, a pénzgazdálkodás a feltételeket figyelembe vevő gazdasági tevékenység”.²

A pénzgazdálkodás a hadtápszolgálatban a csapatok ellátásának, a csapatgazdálkodás bonyolításának egyik (korszerű) módszere, mely a rendelkezésre álló pénzkereten (költségvetési előirányzaton) belül a szükségletek meghatározott körének fegyvernemi és helyi sajátosságoknak, körülményeknek megfelelő biztosítására irányul, figyelembe véve a központi és az előjáró szervek követelményeit. Alapját a pénzértékben meghatározott tervezési normák, normatívák képezik, melyek a közgazdasági szabályozó szerepét töltik be.

A pénzgazdálkodás a hadtápszolgálat területén meghatározott anyagokra és szolgáltatásokra kiterjedően a csapatok „önálló költségvetési

² Vállalati gazdasági lexikon 172. oldal.

gazdálkodási rendjé"-nek keretében, az MNHF-ség által szabályozott elvek, követelmények szerint bonyolódik.

A csapatok a pénzgazdálkodás körébe utalt anyagok és szolgáltatások biztosítására — a tervezési alapegységére meghatározott pénznormák alapján — pénzzilletményt számíthatnak fel, melynek határáig — a kiadásaik fedezéséhez szükséges pénzt — költségvetési előirányzatban megtervezik. Szükségeiteket — a jóváhagyott költségvetési előirányzat terhére, térítés ellenében polgári, illetve honvédségi (ellátó, szolgáltató) szervektől szerzik be. A gazdálkodási feladatok teljesítéséről, illetményeik, anyagi eszközeik felhasználásáról alapvetően pénzürtékben számolnak el.

A fentiek szerint tehát a pénz az anyagforgalomban (a beszerzésben) a bonyolítás tényleges eszközét tölti be.

A hadtápszolgálat gazdálkodási rendszere fejlődésének korábbi szakaszában a pénzgazdálkodásnak olyan módszere is alkalmazásra került, amelyben a pénz csak az értékmérő funkcióját töltötte be, az anyagforgalom (ellátás) tényleges bonyolításában nem játszott szerepet. Az ellátás kereteit a jóváhagyott pénzzilletmények képezték. A gazdálkodásnak ez a módszere a természetbeni normagazdálkodáshoz viszonyítva számos előnnyel rendelkezett, jelentős és eredményes fejlődési szakaszát képezte a hadtápszolgálatnak, összhatását tekintve azonban nem nyújtotta mindazokat, amelyek a tényleges pénzforgalom mellett bonyolódó gazdálkodásban rejlének.

A pénzgazdálkodás rendszerében lényegében az az alapeszme tükröződik, hogy a felső szintű hadtápvezetés a csapatok ellátásával, minden oldalú hadtápbiztosításával kapcsolatos feladatok és felelősség egy részét megosztja a központi szervek és a csapatok között. A megosztás elve: a gazdálkodás, ellátás valamennyi makroökonómiai feladatát központilag és valamennyi mikroökonómiai feladatát csapatszinten végezzék.

A pénzgazdálkodás a hadtápszolgálatban csapatszinten az éves költségvetésnek több mint 55⁰/₀-ára terjed ki.³ Szolgálati ágankénti alkalmazása még differenciált képet mutat. A szolgálati ágak költségvetésének arányában:

— az elhelyezési szolgálatban	52 ⁰ / ₀
— az egészségügyi szolgálatban	2 ⁰ / ₀
— a közlekedési szolgálatban	57 ⁰ / ₀
— az üzemanyag szolgálatban	2 ⁰ / ₀
— az ételmezési szolgálatban	81 ⁰ / ₀
— a ruházati szolgálatban	65 ⁰ / ₀

A pénzgazdálkodás az egyes szolgálati ágak vonatkozásában kiterjed:

- az elhelyezési javító, fogyó és karbantartó anyagokra, közszolgáltatásokra, energiára, meghatározott használati és berendezési tárgyakra, gépi eszközökre, javítási szükségletekre,
- egészségügyi gyógyintézményeknél meghatározott, központilag nem biztosított, különleges és sürgős gyógyszer szükségletekre,
- vasúti és közhasználatú közúti szállítások pénzügyi bonyolítására,

³ Az 1973. évi tervszámok alapján.

- minőségi átvételt nem igénylő üzemanyagokra (a karbantartó anyagok 8^{0/0}-ára),
- a csapatok élelmezési és élelmezés-felszerelési gazdálkodására,
- a csapatok ruházati gazdálkodására.

A pénzgazdálkodás a legkifejlettebb formában — alapvetően az adott szakterület egészére kiterjedő módon — az élelmezési, majd a ruházati gazdálkodásban valósult meg. Kedvezően hatott, hogy ezúton a gazdasági döntések nagy része közelebb került a felhasználókhöz, ahol azok eredményei közvetlenebbül mérhetők és ellenőrizhetők. Növekedett a csapatok érdekeltsége, önállósága a gazdálkodásban, mely elősegítette az öntevékenység kibontakozását, a helyi lehetőségek, erőforrások feltárását és intenzívebb kihasználását, következésképpen az ellátás színvonalának a gazdálkodás hatékonyságának javulását.

A gazdálkodási hatáskörök és feladatok leadása a közvetlen végrehajtó szervezetnek megváltoztatta és kedvezően befolyásolta a felső és középirányító szervek munkáját, tervező, szervező, irányító tevékenységét és módszereit. Előtérbe kerülhetett a vezető szervek eredményesebb funkcionálását biztosító, komplex gazdasági-műszaki elemzésen alapuló távlati tervezés.

A középirányító szervek bizonyos tartalékkal rendelkeznek, melynek rendeltetése, hogy esetenként operatívan beavatkozva gyors segítséget nyújtsanak alárendeltjeik részére. Ez megfelelő biztonságot, kellő rugalmasságot nyújt a felmerülő problémák nagy részének alsóbb szinten történő időbeni rendezéséhez, s egyben reális feltételeket teremt azon elv érvényesítéséhez, hogy a gazdasági döntések az érdekek és az informáltságnak megfelelő szinten történjenek.

A csapatgazdálkodás új rendszere alapvetően megszilárdult. A csapatok parancsnoki és hadtápvezetése többségében megértette és mind helyesebben él kibővített gazdálkodási hatáskörével, melynek eredményei a harcészültség, a kiképzés anyagi biztosításának, valamint a személyi állomány szolgálati-, élet- és munkakörülményeinek javításában, magasabb szintjében mérhetők.

A megnövekedett lehetőségek nem feltétlenül és kizárólag a költségvetési eszközök effektív növekedését jelentik. Az MN hadtápvezetés törekvése arra irányul, hogy — az árváltozásokkal összefüggő normarendezés költségkihatásainak biztosítása mellett — az adott költségvetési kereteken belül is megteremtse a feltételeit az ellátás színvonalának javításához azáltal, hogy csapatszinten tágabb teret ad az anyagi-pénzügyi eszközökkel történő gazdálkodásnak: a korábbi, idejét múlt megkötöttségek megszüntetésével, az ágazati elkülönültség feloldásával, a parancsnokok döntési jogköreinek, hatásköreinek bővítésével.

Természetesen a jogkörök és hatáskörök növekedése egyben a parancsnoki felelősség fokozódását is jelenti. A csapatgazdálkodás fejlődő struktúrája, új vezetési módszereket igényel a gazdálkodás megvalósításának szintjén is. Mindinkább nő a jelentősége a csapatoknál is a döntések gazdasági megalapozottságának, a feladatok végrehajtását megelőző gazdaságossági, hatékonysági elemzéseknek. Meg kell tanulni minden szinten komplex módon, előrelátóan gondolkodni. A gazdasági jellegű döntéseknél

kellően mérlegelni kell a kapcsolódó járulékos kihatásokat is. Ennek hiányában az előnyösnek vélt intézkedések, könnyen okozhatnak meglepetéseket a vezetés számára.

A gazdálkodási hatáskörök jelentős decentralizálása, a helyi beszerzések körének és volumenének kibővülése, a költségvetési előirányzat átcsoportosításának lehetősége nagymértékben elősegítette a gazdasági eszközök hatékonyabb, a tényleges szükségletnek jobban megfelelő felhasználását, de a korábbi problémák egy részét nem kellően oldotta meg, más vonatkozásban újabbak keletkezéséhez vezetett.

A csapatgazdálkodás jelenlegi szervezeti struktúrája (a fegyvernemi szolgálatokat is beleértve) csak igen erőteljes egyszemélyi parancsnoki beavatkozás mellett képes megfelelni a megváltozott gazdálkodási követelményeknek. Ennek egyik alapvető oka, hogy az indokoltnál erőteljesebben fennmaradt a gazdálkodás területén az egyes szakágak elkülönültsége. Ezzel függ össze, hogy kellő koordináció és szakszerűség hiányában gyakori még az elaprózott, gazdaságtalan beszerzés. Nem mindenütt élnek azzal a lehetőséggel, hogy a rendelkezésre álló anyagi eszközöket elsősorban a soron levő feladatok megoldása érdekében használják fel, tekintet nélkül az ágazati hovatartozásra. Előfordul, hogy merev szakági szemléletből kifolyólag az egyik szolgálati ág nem segíti ki a másikat s emiatt a feladat időbeni végrehajtása csorbát szenved.

Az átcsoportosítási jogkörök gyakorlása terén a döntéseket nem előzi meg minden esetben az érintett szakterületek helyzetének, hátralevő feladatainak körütekintő, alapos elemzése, értékelése. Gyakori az olyan döntés, ami kellő megfontolás hiányában károsan hat a megvont összeggel érintett szolgálati ág gazdálkodására. A probléma okát abban látjuk, hogy nincs a csapatoknál egy objektív javaslatot előkészítő szervezet („gazdasági bizottság”), amely részrehajlás nélkül képes a felmerült igényeket elbírálni, a megvalósításhoz szükséges költségvetési előirányzat átcsoportosítási lehetőségeket feltárni, az ezzel kapcsolatos parancsnoki döntést megfelelően előkészíteni.

Ugyancsak az ágazati elkülönültségből fakadó negatív jelenség, hogy a helyi beszerzés körének jelentős kibővítése és az ehhez kapcsolódó anyagi érdekelttség — a minél kedvezőbb áron történő beszerzés — ugyanakkor nem egy esetben a nagy távolságról történő, néphadsereg szinten ésszerűtlen és gazdaságtalan szállításokhoz vezet, a saját eszközökkel történő szállítás „ingyenessége” miatt.

Ez a körülmény egyben rámutat gazdálkodási rendszerünk azon fogyatékosására is, hogy nem biztosított a költségtényezők komplex tervezése, mérése. A kiadások jelenleg nem tükrözik megfelelően a gazdálkodás hatékonyságát. A takarékos gazdálkodás eredményessége nem biztosítható kellően a költségalakulás komplex vizsgálata, elemzése nélkül. Az ágazati jellegű gazdálkodási rendszerben a költségtényezőket csak az ágazaton belül vizsgálják, s a szakanyaggazdálkodás hatékonyságát sok esetben más terület terhére (pl. szállítási) érik el. Ilyen körülmények között lehetséges, hogy valamely részterületen a gazdálkodás hatékonysága nő, ennek ellenére az ellátás végrehajtásában a költségek összességében emelkednek.

A gazdálkodás új rendje szakterületenként kellően szabályozott, az intézkedés helyállóságát a gyakorlati végrehajtásban elért eredmények igazolják. Ezen a téren fennálló fő probléma egyrészt a szabályozás elaprózottsága. A számtalan — a korábbi évek során felgyülemlett — utasítás, intézkedés, valamint az átfogó szabályozás hiánya megnehezíti a gazdálkodást végrehajtók eligazodását, tisztánlátását. Másrészt egyes területeken a szabályozás elavultsága vagy éppenséggel hiánya okoz nehézségeket a feladatok helyes, egyértelmű megoldásában. Ilyenek a profilok nem kellő rendezettsége, a gazdasági számvitel elavultsága, az ellenőrzés rendszerének nem kellő szabályozottsága.

A pénzgazdálkodás fejlesztésének, szélesítésének lehetőségei

A pénzgazdálkodás módszerén alapuló ellátási-gazdálkodási rendszer a katonai gazdálkodás fejlettebb formája. Előnyei abban összpontosulnak, hogy az állandó harckészültség időszakában — az egyre dinamikusan fejlődő népgazdasági lehetőségek alapján — alkalmasabb rendszere a csapatok anyagi biztosításának, a hatékony gazdálkodásnak mint a természetes normagazdálkodás.

A csapatok anyagi biztosításának (ellátásának) rendszere rugalmasabbá válik. Fokozottabb mértékben realizálódik az az elv, hogy a gazdasági döntések meghozatala az informáltság és az érdekek szempontjából a legmegfelelőbb szinteken történjen. A csapatok önállóan, a fegyvernemi és helyi sajátosságoknak, körülményeknek megfelelően tervezhetnek a maguk szférájában. Közvetlenül érdekelték abban, hogy az adott lehetőségek és feltételek mellett ésszerűen gazdálkodjanak, belső erőforrásaikat maximálisan kihasználják.

A felsőszintű szervek gazdasági irányító-tervező, szervező, szabályozó tevékenysége megalapozottabbá válhat. Az operatív gazdasági ügyek özőnének intézése helyett figyelmüket valóban a makroökonómiai kérdések elemzésére, a legjobb megoldási módok vizsgálatára, a mindenkor kulcsfontosságú katonai gazdaságpolitikai feladatokra, a szakterület össz-tevékenységének ellenőrzésére koncentrálnak.

A pénzgazdálkodás nyújtotta lehetőségek realizálódása, pozitív hatásának teljesebb kibontakozása természetesen igen sok tényezőn múlik és várhatóan még hosszabb időt vesz igénybe. A végrehajtók részéről a megfelelő hozzáértés kifejlesztése, gyakorlati tapasztalat, jártasság megszerzése mellett igen nagy szükség van arra, hogy mindenkor kellő összhang legyen a szabályozás követelményei és a végrehajtás feltételei között. Nem kevésbé fontos, hogy a törekvés, a jószándék párosuljon a végrehajtók közigazdasági érettségével, felkészültségével, közmegelegedésével. A felső vezetésnek állandóan figyelemmel kell kísérni és tanulmányozni a katonai gazdálkodás szabályozására kiadott rendelkezéseinek összehatását, a különböző szinteken és területeken differenciáltan jelentkező tendenciákat, s a változó helyzeteknek, körülményeknek, lehetőségeknek és követelményeknek megfelelően módosítani, korrigálni a fegyveres erők fejlesztését, felkészítését szolgáló gazdaságpolitikai célok elérésének módszereit, eszközeit.

A katonai gazdálkodás rendszere ma még korántsem egységes. Magánviseli a korábbi fejlesztési időszakban megcsontosodott, elkülönült ágazati szemléleti módból fakadó — ma már a továbbfejlődést gátló tényezőjeként ható — differenciáltságot, részben még a régi, elavult, másrészt a már fejlettebb, korszerűbb módszerek következtében kialakult ellentmondásokat, feszültségeket. *A különböző szolgálati ágak, szakterületek közötti közgazdasági összhang megteremtéséhez elengedhetetlen az alapvető célok és módszerek, elvek felső szintű egyeztetése, közelítése, lehetséges egységesítése.* Amíg erre nem kerül sor, továbbra is számolni kell a nem kívánatos jelenségekkel, problémákkal.

A katonai gazdálkodás sokrétűsége, feladatainak változatossága, az egyes ágazatok — a fegyveres erők harcászaltsága biztosításában betöltött — szerepének differenciáltsága jóllehet nem tűri a sablonokat, az önkényeskedést. A védelem alapvető céljainak elérését nem lehet bizonytalan tényezőkre, pusztán a spontán tendenciák érvényesülési lehetőségére alapozni. De mint ahogy az már bebizonyosodott: a katonai követelmények érvényesítése, a feladatok maradéktalan teljesítése nem összeegyeztethetetlen a közgazdasági megfontolások érvényesítésével,⁴ ezért nem mondhatunk le arról, hogy a feltételeknek és a célszerűségnek megfelelően ne keressük a katonai gyakorlatban egyes területeken már funkcionáló, s kezdeti eredményeket felmutató közgazdasági módszerek szélesebb körű alkalmazásának lehetőségeit, azok pozitívumaira, a katonai gazdálkodás optimális hatékonyságának fokozásában betöltött szerepére, s ezen az alapon a gazdasági folyamatok további integrálhatóságára tekintettel.

A pénzgazdálkodás mint gazdálkodási módszer a katonai gyakorlatban is megfelelő alapul szolgálhat a csapatok anyagi-technikai biztosítási (ellátási) rendszere elvi egységének perspektívikus megteremtéséhez, így a jövőben a fejlesztés általános, valamennyi szakterület vonatkozásában tudatosan és tervszerűen összehangolt irányát képezheti. Megfelelő rugalmas feltételeket nyújt ahhoz, hogy a katonai gazdálkodás sokrétű, egymástól eltérő speciális sajátosságai, követelményei az egységes elveken belül differenciáltan érvényesítésre kerüljenek. Emellett teljes körű kibontakoztatásához, az átállás zavartalanosságának biztosításához, a beszerzési, elsősorban import lehetőségek differenciáltságából fakadó esetleges ellátási problémák áthidalásához feltétlen indokolt a józan mértéktartás, a fokozatosság elvének betartása, illetve bizonyos korlátozó rendszabályok átmeneti alkalmazása.

A fentiek szellemében a hadtápszolgálatban a pénzgazdálkodás kiterjesztésének lehetőségeit célszerű vizsgálni az üzemanyag, az üzemanyag-technikai eszköz, a bűtorzat és berendezési anyag, valamint a tüzelőanyag ellátás területén. Ezzel párhuzamosan indokolt a gazdálkodás számvitelét is korszerűsíteni a kettős könyvvitel elvén, mely megteremti a feltételeit a komplex költségtervezésnek és elszámolásnak. E törekvés realizálásához kedvező lehetőségeket teremt a csapatoknál a „Számviteli és Adatfeldolgozó Pont”-ok tervezett kialakítása.

⁴ Példa erre a harcászaltság szempontjából olyan fontos szolgálati ág, mint a Pc. és Gjmű. Tech. Szolgálat, több év óta sikerrel folytatott kísérletek — az alkatrész ellátás terén — a pénzgazdálkodás bevezetésére.

A jelzett területeken a pénzgazdálkodás megvalósításának lehetőségeit a pénzüsszegben megállapítható alap- és utánpótlási normák; az egyértelműen meghatározható felszámítási alapok biztosítják. Szükségességét mindenekelőtt a használatos anyagok, cikkek, berendezések, felszerelések nagy száma; a forgalom jelentős volumene; a jelenlegi gazdálkodási formából fakadó megkötöttségek, ellátási problémák feloldása, bürokratizmus megszüntetése; a kapcsolódó területekkel való összhang megteremtése, s a hadtápszolgálat gazdálkodási rendszere egységének (integrációjának) további szilárdítása indokolja.

(A vázlatok a folyóirat végén található.)

A csapatgazdálkodás fejlődésének eredményei és továbbfejlesztésének elgondolásai az üzemanyag-szolgálatban

Balogh Lajos alezredes, Bogya István alezredes

Az MN üzemanyag-szolgálatának alapvető feladatai közé tartozik az egyre fokozódó műszaki követelményeknek megfelelően, de a gazdaságosság figyelembevételével ellátni az MN csapatait a földi, légi, vízi és különleges harceszközök, valamint az egyéb technika üzemeltetéséhez szükséges mindenfajta üzemanyaggal és a tároláshoz, kiszolgáláshoz szükséges üzemanyag-technikai eszközökkel.

I.

A CSAPATGAZDÁLKODÁS FEJLŐDÉSÉNEK EREDMÉNYEI AZ ÜZEMANYAG-SZOLGÁLATBAN

Az elmúlt tervidőszakban bevezetett új gazdaságirányítási rendszer közvetlenül és közvetve is kedvező hatást gyakorolt az MN üzemanyag-szolgálatának egészére. Hatására mind a felső vezetésben, mind a csapatgazdálkodás rendszerében egészséges korszerűsítési folyamat indult meg néhány évvel ezelőtt.

A munka beindításakor a felső szinten bevezetett gazdasági szabályozók alapján nagy gondot fordítottunk a döntési jogkörök, egyes csapatirányító szintek közötti helyes elosztására, a felső szintű vezetés feladat köréből mindazoknak a feladatoknak és jogköröknek leadására, amelyek végrehajtásához a szükséges információk alsóbb szinten állnak rendelkezésre.

A tényleges gazdálkodás alapelveinek megfelelően, a hatékonyság növelése érdekében került létrehozásra az MN Üzemanyag Áruforgalmi Osztály, majd 1973-ban az MN Üzemanyag Ellátó Központ (ÜEK). Az MN ÜEK a beszerzési, ellátási feladatokhoz megfelelő gazdasági hatáskörökkel és intézkedési jogkörel rendelkezik, mind a népgazdasági vállalatok, mind a központi üzemanyagraktárak és a csapatok viszonylatában.

Az MN ÚAFO eddigi tevékenységével igazolta, hogy létrehozása szük-

séges volt és jelenleg teljes értékkel valósítja meg — a többi feladattal együtt — az MN csapatainak zavartalan ellátással kapcsolatos feladatait.

A végrehajtott korszerűsítések és a gazdálkodás új lehetőségei, lehetővé tették a csapatok gazdálkodását szabályozó és korszerűsítő intézkedések kiadását, a jogkörök bővítését.

Ennek megfelelően:

— a beszerzés és ellátás gazdaságosságának és korszerűsítésének fokozása érdekében szélesítettük a pénzgazdálkodást, a csapathitel terhére, készpénzért vásárolható üzemanyag-féleségek körét, figyelembe véve a kereskedelmi beszerezhetőséget és a minőségi követelményeket;

— lehetővé tettük és biztosítottuk az üzemanyag-technikai eszközök csapattagozatban történő javítását;

— megszüntettük a gépkocsi fűradtolaj leadási kötelezettséget, biztosítottuk a csapat hatáskörben történő értékesítés lehetőségét, az ebből eredő bevételek felhasználását a harcckészültség biztosításához, kulturáltabb raktározáshoz szükséges anyagok, eszközök megvásárlását,

— a megfelelő gazdálkodási szintek részére biztosítottuk az egyes üzemanyag-technikai eszközök selejtezésének differenciált jogkörét;

— egyszerűsítettük a vasúti szállítási igényvel kapcsolatos csapattevékenységet. Az ellátás rendszerében eredményesen alkalmazzuk a gyártóműtől közvetlen csapatokhoz történő hajtóanyag-kiszállítást. Az ellátás ilyen módja szállítási költség és szervezési munkák megtakarítását eredményezi;

— megszüntettük az E-76-os autóbENZINT és az E-86-os minőség általános használatára térünk át. Ennek eredményeként racionálisabb lett a töltőjárművek felhasználása, egyszerűbbé és gazdaságosabbá vált az utanszállítás és raktározás, csökkent az adminisztráció;

— szabályozásra került az ÁFOR- és HM-jelű üzemanyagjegy ellátás rendje, amely szerint az általános ellátási rendszerbe illesztettük be és külön igénylés nélkül az ellátó tárintézetektől vételezhetők. Az ÁFOR-jegyellátás körét kiterjesztettük, amely mintegy 60 önállóan gazdálkodó szerv teljes jegyben való ellátását jelenti.

A gazdálkodás fejlődésének néhány főbb adata

— A csapatoknak az ellátás zavartalan biztosítására az elmúlt években folyamatosan mind nagyobb tömegű üzemanyag átvételét, tárolását, kiadását kellett megvalósítaniuk. Az elfogyasztott hajtóanyag-mennyiség az 1966. év bázisához viszonyítva 1972. évben gázolajból 203%-ra, repülőpetróleumból 140%-ra növekedett. Az elfogyasztott főbb hajtóanyagok mennyisége pedig mintegy 135%-ra emelkedett.

— Dieselesítési program következtében, a benzin-gázolaj részaránya a felhasználásban 1966. évi 61:39-ről 1972. évben 38:62-re változott.

— A rendszerbe lépő új technikai eszközök üzemeltetési követelménye az elmúlt években, az üzemanyagfajták számát 30—40%-kal növelte meg — ma már eléri a 250—280 cikket —, amely differenciáltabb átvételi és ellátási tevékenységet követel meg.

Fontosabb tényadatok az ellátás, gazdálkodás korszerűsítésében

— Gyakorlatilag befejeződött az MN csapatainál meglevő üzemanyag-kutak elektrifikálása, könnyítve és korszerűsítve ezzel a hajtóanyag-kiszolgálást.

— Tovább folytattuk a hajtóanyag korszerű kiszolgálását biztosító új üzemanyag-kúthálózat bővítését, a 3. öt éves tervben mintegy 3250 m³ tárolókapacitással.

— A gazdálkodás és anyagellátás, a technikai eszközök korszerűbb, gyorsabb kiszolgálásának érdekében megkezdtük és anyagilag is segítjük, és szorgalmazzuk a korszerű csapat üzemanyag-töltőbázisok kialakítását.

— Az állandó repülőtereken korszerű központosított csővezetékes repülő-hajtóanyag feltöltőrendszereket építettünk, ezzel egyidőben a repülőtéri hajtóanyag-tárolók felújítása is megtörtént. Nőtt a kiszolgálás színvonala, gyorsasága, a kiadható mennyiségek nagyságrendje.

— A sikeresen lefolytatott egységes motorolaj EM-12 és egységes hajtóműolaj EHM-13 csapatpróbájának befejezése után, megkezdődött a csapatok gépjárműveinek és „M” készleteinek folyamatos átállítása és ellátása. Az új olajok alapvető jelentősége abban mutatkozik meg, hogy az eddig használt kilenc fajta, idény jellegű motorolajat, illetve öt fajta hajtóműolajat helyettesítik. Télen-nyáron egyaránt alkalmazhatók benzin- és gázolajüzemű gépjárműveknél, munkagépeknél.

Jelentősen csökkentik a csapat üzemanyag-szolgálatok és a technikai kiszolgálás munkáját (téli-nyári igénybevételre történő felkészítésnél az olajcserék elmaradása, tárolóter-szükséglet csökkenése, kevesebb fajta anyagot kell raktározni stb.). Továbbá, jelentős anyagi megtakarításokat eredményez a megnövelt használhatóság alapján is mindkét olajfélésegg.

A gazdálkodás számvitelének helyzete

Az üzemanyag-ellátás tervezésében, a felhasználás elszámolásában bevezetésre került a komplex gépi adatfeldolgozás. Ez a csapatok, a közép és felső irányító szervek ellátástervezési, biztosítási és elszámolási munkáját nagymértékben csökkenti.

Tervezési, ellátási és elszámoltatási rendszerünk korszerűsítése mellett a kétévenkénti végrehajtás rendszere, a csapatok munkájának további csökkenését, a színvonal növekedését eredményezte.

A kétéves rendszer általunk tervezett teljes kibontakoztatását jelenleg még az alábbi tényezők akadályozhatják:

- a) nincs összhangban az egyéves költségvetési tervezési rendszerrel,
- b) nincs teljes összhangban a kétéves kiképzési rendszerrel. A kétéves ciklusos kiképzés november 1-én, a kétéves tervezés pedig — költségvetési évben —, január 1-ével kezdődik,
- c) a csapatok a gépjármű-igénybevételi kilométert, aggregátok és egyéb üzemóránormákat egy évre (nyolc hónapra) kapják meg, amelyek alapján ezek megduplázásával (12 hónapra emeléssel), kerül tervezésre a két év (gl. és hk. magasabbegység alárendeltéknél egy év) üza.-szükséglete. E módszer csak megközelítően biztosítja a két év optimális terve-

zésének alapadatait, mert óhatatlanul a második évben pontosításokat kell eszközölni, és ez bizonyos többletmunkát okoz minden szinten.

d) további feszültséget okoz a csapatoknál, hogy a rendszerbe kerülő új technikai eszközök anyagigényeiről nem kellő időben (adatait tekintve) kapnak információt. Ilyen helyzetben a szükséges anyagok biztosítását késve tudják elvégezni.

A csapatok ellátási és vételezési rendjének bonyolítása alapvetően az eddig is bevált és alkalmazott csekkrendszer alapján történik. E formában a rendelkezésre álló üzemanyagkeretekből és technikai eszköznormából a vételezés nagyságrendjét és cikkszámaikat — a gazdasági szükségleteiknek megfelelően —, a csapatok saját hatáskörükben bonyolítják.

Az üzemanyag-szükségletek tervezése és az elszámoltatás a gépi adatfeldolgozás rendszerén belül valósul meg, amely a beindítástól napjainkig az alábbi fejlődési ciklusokon ment keresztül.

A gépi adatfeldolgozás bevezetésének első szakaszában (1965—67) csak a csapatok által kiszámított üzemanyag-szükségletek összegezését és csoportosítását tudtuk gépi úton végrehajtani.

A második szakaszban (1968—1969) a hajtóanyagok mellett a kenő- és karbantartóanyag-szükségletek gépi úton történő kiszámítását, összegezését, csoportosítását is megoldottuk.

A harmadik szakaszban (1970—1971) — az érvényben levő normák és konstans adatok alapján —, a beérkező bizonylatok alapadatainak (db, típus, tervezett hajtóanyag-mennyiség) megfelelően a teljes tervezést lyukkártyás rendszerben dolgoztattuk fel.

A negyedik szakasztól (1972) kezdve a csapatok csak alapadatokat jelentenek (típus, db, tervezett km és üzemóra, tervezett javítások). Ezek alapján a kétéves, illetve egyéves üzemanyag-szükségleteket elektronikus számítógép felhasználásával számítatjuk ki és készíttetjük el az ellátási terveket.

Az üzemanyag és üzemanyag-technikai eszköz elszámolások feldolgozásának végrehajtása, a szükséges gazdálkodási mutatók, statisztikai adatok kimunkálása is a negyedik szakaszban említett módon történik.

Az üzemanyag-szolgálat ilyen irányú adatfeldolgozási rendszerével biztosítottuk a csapat üzemanyag-szolgálatvezetők megterhelésének csökkentését, a viszonylag hibátlan egységes ellátási tervek és elszámolások elkészítését, a különböző szintű döntésekhez szükséges információs anyagot, valamint a gazdálkodási tényeket, mutatókat rögzítő, rendszerezett és elemzett adatigényt.

A gépi adatfeldolgozás követelményeit lépcsőzetesen vezettük be, és ez minden szinten megfelelő eredményességet biztosított. További fejlesztése szükséges a fokozódó követelményeknek megfelelően.

Az üzemanyag-szolgálat adatfeldolgozási rendszerének kifejlesztésében és megvalósításában az MN Számítástechnikai Központ illetékes szakemberei jelentős segítséget nyújtottak és jelenleg is azon tevékenykednek, hogy feldolgozási rendszerünket tovább korszerűsítsük.

— A központi elgondolásnak megfelelően kidolgozásra került a csapat üzemanyag-szolgálat nyilvántartási, számviteli és gazdálkodási rendjét szabályozó „Számviteli Utasítás” (Tervezet) és részt vettünk a kísér-

leti bevezetés szakmai irányításában. E téren fő célkitűzésünk, hogy a csapatgazdálkodás számvitele egységes elvekre épüljön és centralizált vezetés alatt működjön, a központi és csapatgazdálkodási elveknek megfelelően.

— A központi ellátással természetben biztosított üzemanyag-ellátás és a csapatbeszerzés körébe vont üzemanyag-gazdálkodás, kiszolgálás hatékonyságának növelése érdekében kidolgoztuk az összevont laktanya üzemanyag-szolgálat létrehozásának és működésének elveit, amelyet néhány helyen kísérleti jelleggel be is vezettünk. E szervezeti forma jobban megfelel a csapatgazdálkodással szemben támasztott, egyre fokozódó igényeknek, különösen ott, ahol egy laktanyán belül több egység, önálló gazdálkodást folytató alegység van elhelyezve. Megfelelő feltételeket biztosít a meglévő tárolótér-kapacitás optimális kihasználásához, az ellátás és raktárgazdálkodás korszerűsítéséhez, a beosztott személyi állomány arányosabb munkaelosztásához, a szervezettebb munkavégzéséhez.

A csapatok gazdálkodási tevékenységét szabályozó intézkedésekben biztosított jogkörökkel és lehetőségekkel, az illetékesek általában helyesen éltek és ez az általános ellátási rend fejlődésében, korszerűsítésében, a rugalmas gazdálkodásban az utóbbi években egyre jobban érezteti hatását.

A bevezetett új gazdasági szabályozók ez idáig intenzív előrehaladást tettek lehetővé, azonban szerepüket betöltve a mai követelményeknek megfelelően már nem biztosítanak kellő perspektívát. Szükséges az elmúlt évek gyakorlati tapasztalata alapján az eddigi szabályozók felülvizsgálása és új követelményekhez történő igazítása.

II.

A CSAPATGAZDÁLKODÁS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK ELGONDOLÁSAI AZ ÜZEMANYAG-SZOLGÁLATBAN

1. Az üzemanyag-gazdálkodás vonatkozásában az új gazdaságirányítási rendszer néphadseregi hatása következtében a 3. ötéves tervben bevezetett gazdasági szabályozók eredményességének felmérése, értékelése alapján a csapatok tevékenységét szabályozó utasítás kerül kiadásra a Csapathadtáp Szolgálati Utasítás részeként, amely biztosítja a gazdálkodás még korszerűbb követelmények szerinti továbbfejlesztését.

2. Az egységes üzemanyagkészlet-gazdálkodás megvalósítása. Az üzemanyag-szolgálat különböző rendeltetésű (mozgósítási, zárolt és béke) anyagi készleteinek egységes készletként való felfogása és kezelése. Ezen belül megfelelő csapattörzskészlet létrehozása a kiképzési üzemanyagokból. A csapatok zökkenőmentes, biztonságos, folyamatos ellátása megköveteli, hogy hajtóanyagokból átlag egyhavi, kenő- és karbantartóanyagokból átlag háromhavi olyan fogyasztási szükségletekkel rendelkezzenek, amelyek — az egyéb kiképzési készleteken felül — biztosítsák a zavartalan gazdálkodást. Ezzel megvalósíthatónak látszik a csapatok központ raktáraknál történő háromhavonkénti vételezés feltételeinek biztosítása is, amely MN viszonylatban jelentős gazdasági megtakarításokat eredményez.

3. A tényleges pénzgazdálkodást tervezzük kibővíteni az alábbi ütemezésben.

— *Első ütem:* néhány gépkocsival rendelkező, viszonylag kis üzemanyag-fogyasztású szerv teljes készpénz formában történő ellátása, gazdálkodása. Ezek lehetnek: Katonai Ügyészségek és bíróságok, kiegészítő parancsnokságok, VKSZV-k, kórházak stb.

— *Második ütem:* az üzemanyag-szolgáltatásban készpénzért megvásárolható cikkek körének jelentős bővítése. Mint:

a) egyedi gépkocsi hajtó- és kenőanyag (autóbenzin ESZ-98), különféle szuper-olajok stb.,

b) olyan anyagok, amelyek nem igényelnek minőségi ellenőrzést, és a kereskedelemben zökkenőmentesen biztosítható beszerzésük, ezek: különböző gép-, orsó- és konzerváló olajok, zsírok, festékek stb.

— *Harmadik ütem:* teljes tényleges pénzgazdálkodásra történő áttérés gazdasági, adminisztratív oldalának vizsgálata és az eredménytől függő, esetleges kísérleti bevezetése.

4. Szükséges az üzemanyag-tervezés és -elszámolás kétéves rendszerének — amely a csapatok tehermentesítéséhez nagyban hozzájárult — további összehangolása a kétéves kiképzési rendszert biztosító igénybevételi normák adatszolgáltatási rendszerével.

5. A kidolgozott elveknek megfelelően az „M”-tervek feldolgozását gépi úton tervezzük végrehajtani, amely nagymértékben biztosítja a csapatok további tehermentesítését.

6. A gazdálkodás és anyagellátás, a harci technika korszerű kiszolgálása érdekében anyagilag segítjük a csapat üzemanyag-töltő-bázisok kialakítását és további beépítéssel bővítjük a csapatok korszerű üzemanyag kúthálózatát.

7. Kísérleteket folytatunk az egységes konzisztens kenőanyag kialakítására és az eldobható csomagolóeszközök rendszerbe állítására vonatkozóan.

8. A számviteli rendszert a központi elgondolással megegyezően tovább korszerűsítjük. Előreláthatóan 1975. január 1-ével az egész néphadseregben belül egységesen bevezetjük az új üzemanyag csapat számviteli és nyilvántartási rendszert.

9. Tovább korszerűsítjük a vasúti tartálykocsi-szállítás igénylési rendszerét, amelyen belül megvalósítjuk az MN ÜEK-től történő közvetlen igénylést.

10. Felülvizsgáljuk az elszámolható és felszámítható üzemanyag-vesztés normákat és új normák kiadását tervezzük, amelynél elsősorban az alkalmazás egyszerűsítésére törekszünk.

11. Még ez évben megkezdődik a csapatok feltöltése egy új, korszerű üzemanyag-töltő-gépkocsival, amely mind a gyakorlatok üzemanyag-ellátását, mind a háborús feladatokra történő felkészítést korszerűsíti és megkönnyíti.

12. A közeljövőben kerül a rendszerbe az alegység üzemanyag-technikai eszközkészlet és az egység üzemanyag minőségvizsgáló készlet. Ezek

a kiszolgálás és helyi minőségvizsgálatok elősegítése, korszerűsítése mellett több eszköz egy készletbe történő tömörítésével a nyilvántartás elszámolás-málházás egyszerűsítését is eredményezik.

E rövid értékeléssel, eddigi eredményeink rendszerezésével-összegezésével, továbbá a közeli jövőbe pillantással is fel szeretnénk hívni a csapat üzemanyag-szolgálat vezetők figyelmét a jó gazdálkodásban rejlő lehetőségek még jobb kihasználására. Egyben biztosítani szeretnénk őket arról, hogy tisztában vagyunk azokkal az erőfeszítésekkel, amelyeket a vezetés által kidolgozott elgondolások-feladatok maradéktalan végrehajtása érdekében egyes esetekben tenniük kell.

A jövőbeni elgondolás ismertetését is felkészítésük érdekében tettük, hogy ne érje váratlanul a végrehajtó állományt, akiknek jó munkájára, további javaslataira-ötleteire a jövőben is számítunk. Mert meg kell mondanunk, hogy az elgondolásoknak több alapötletét csapat üzemanyag-szolgálat vezetőitől kaptuk.

A csapatgazdálkodás fejlődésében a szállítás helyzetének problémái és továbbfejlesztésének elgondolásai a közlekedési szolgálatban

László László alezredes, dr. Bussmann Sándor százados

Az állami és pártvezetés — gondos előkészítés után — 1969-ben a népgazdaságban új gazdaságirányítási rendszert vezetett be.

Ma már több év gyakorlati tapasztalata igazolta szükségszerűségét és helyességét. Megvalósítása hat az MN ellátását biztosító szerveinek gazdálkodó tevékenységére is.

Az új gazdaságirányítási rendszer növelte a — minden szintű — vezetés felelősségét, egyben nagyobb jogkört biztosított a döntés meghozatalához, ezzel egyidejűleg nagyobb követelményt is támasztott a vezetéssel szemben.

A közép- és alsószintű vezetési tevékenységben a minőségi változás egyben azt is jelentette, hogy az eddig központilag kidolgozott és részükre végrehajtásra kiadott mindenre kiterjedő merev tervutasítás megszűnt. Vagyis meg kellett tanulni önállóan gazdálkodni. A gazdálkodási tevékenység előtérbe került a költségvetésből működő szerveknél is. Közép- és alsó szinten a feladatokat úgy kell végrehajtani, hogy a termelő egység vagy szervezet összes tevékenysége egyben feleljen meg a közgazdasági mutatók által támasztott követelményeknek.

A döntési jog biztosításán kívül növelni kell a vezetés színvonalát is, hogy az a minőségi változást és a vele szemben támasztott követelményt hatékonyan kielégíthesse. A döntés meghozatalához szükséges még, állandó és folyamatos, a valóságos helyzetet tükröző információáramlás.

Az új gazdaságirányítási rendszer természetesen befolyásolja az MN ellátását képező szerveinek a tevékenységét is. Az MN ellátási rendszerében, illetve annak minden tagozatában fokozottan előtérbe, majd megvalósításra került az önálló gazdálkodási tevékenység.

A Közlekedési Szolgálat Főnökség munkájában ez az alábbiakban érvényesül és kerül fokozatosan megvalósításra.

A Közlekedési Szolgálat Főnökségének egyik igen fontos tevékenysége az MN-ben jelentkező összes szállítási igény kielégítése, amelyet alárendelt szerveivel közösen old meg.

A végrehajtás során a szállítási tevékenység olyan folyamatként jelentkezik, amely az anyagok, személyek helyzetét változtató termelési folyamat, s melynek termelékenységi szintje azonos kell legyen az előállítási tevékenységgel.

Ertem ezt abban az esetben is, ha az MN a népgazdasággal szemben összességében mint „fogyasztó” jelentkezik és az ellátása érdekében végez ismételt elosztó tevékenységet a saját szervezetén belül. Az anyagok másodlagosan végrehajtott helyváltoztatásaira — szállításaira — fordított összeg nemcsak az MN gazdálkodására hat, hanem közvetve visszahat a népgazdaságra is.

Azért is szükséges behatóan vizsgálni és részleteiben elemezni az anyagok helyváltoztatási folyamatait, mivel ennek alacsony termelékenységi szintje miatt elveszíthető az előállítás folyamatában elért nyereség.

Különösen, mint költségvetésből gazdálkodó szervezetnél fontos a szállítási tevékenység hatékonysága az MN-ben. Nemcsak az anyagok megszerzésére szükséges pénzfedezetet vonja el a népgazdaságtól, hanem a készletezési folyamatot követő ismételt elosztási tevékenység helyváltoztatáshoz szükséges pénzfedezetet is. Ha a gazdálkodás szempontjából vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy először a népgazdasággal szemben összességében mint fogyasztó jelentkezik, majd saját szervezetén belül egyidejűleg készletez, eloszt és felhasznál.

Ez megnöveli és egyben előtérbe helyezi az MN-ben végrehajtott szállítások termelékenységének a jelentőségét.

Minden szállítási tevékenység elemzésekor a kérdést több oldalról kell megközelítenünk és egyben vizsgálnunk az arra ható és azt befolyásoló egyéb tevékenységeket is. Az MN-ben az anyagszállítások végrehajtását csak az ellátási rendszerrel egyidejűleg mint annak egyik lényeges folyamatát vizsgálhatjuk, amelyre még más egyéb körülmények is hatnak.

Az új gazdaságirányítás bevezetése után az MN ellátásában is csökkent a merev és túlzott központi beszerzés és elosztás, előtérbe került a pénzgazdálkodás még a központi beszerzésű és a központi ellátásból biztosított anyagoknál is.

A fejlődés azt követeli, hogy a pénzgazdálkodást ki kell terjeszteni az MN eszközeivel végzett közúti — központi és csapat — szállításokra is. A szállításokra fordított összeget szorosabb kapcsolatba kell hozni az ellátási tevékenységgel úgy, hogy annak alakulása jobb szervező tevékenységre készítse az ellátás végrehajtását irányító és végrehajtó személyi állományt.

Az anyagmozgatásra ténylegesen felhasznált összeg csak a mindenre kiterjedő pénzgazdálkodás bevezetése után lesz mérhető a valóságnak megfelelően.

A szállítások termelékenységének növelésére több és egymással szorosan összefüggő lehetőség is van.

Ezek a csomagolás, gépesítés, automatizálás, szállítóeszközök raksúly és térfogat kihasználása, és egyes munkafolyamatok teljes vagy részbeni elhagyása. Az utóbbi a leggazdaságosabb, mivel szervező tevékenységen kívül más beruházást nem igényel, vagy beruházás nélkül valósítható meg.

Felvetem még azt a gondolatot, hogy az „idő pénz”, vagyis nem közbős az anyagok helyváltoztatásánál az anyagáramlás sebessége sem.

A leírt gondolatok is igazolják, hogy a szállítási tevékenység önmagában, csak mint gazdasági tevékenység nem kezelhető. A megoldás érinti a műszaki problémákat is, ezért helyesebb, ha műszaki-gazdasági egységként kezeljük és keressük a fejlesztés további lehetőségeit.

A felvetett gondolatok alapján az MN-ben végrehajtásra kerülő szállítások szervezését, végrehajtását, termelékenységének növelési lehetőségeit az alábbiakban tekintem megoldhatónak.

I.

Az MN Közlekedési Szolgálat Főnöksége a gazdasági irányítási elvnek megfelelően az MN jelenlegi ellátási rendszerében a központi ellátás végrehajtása során végzett szállítási tevékenységet vizsgálta. A vizsgálat kiterjedt a szolgálati főnökségek és szolgálati ágak ellátásaira, amelyben megállapította az anyagáramlás irányait, a szállított anyag mennyiségét, a szállítási ágazatok részesedését, a szállítóeszközök kihasználtságát, a tárolás helyzetét.

A bázisév adatainak elemzése után arra a következtetésre jutott, hogy az MN jelenlegi szállítási rendszere annak alacsony termelékenységű mutatói miatt tovább nem tartható fenn.

Alacsony a szállítóeszközök raksúly- és térfogat-kihasználása, rakuslykapacitás kihasználása a vasúti szállítóeszközöknél (t), közúti szállítóeszközöknél (t),

- alacsony a szállítási sebesség:
vasúti szállításnál 6—8 km/ó,
közúti szállításnál 7—9 km/ó;
- sok a kereszt és párhuzamos szállítás, amely főleg a tagozatonkénti ellátás végrehajtásából adódik,
- alacsony fokú és kezdetleges az anyagmozgatás — rakodás — gépesítettsége,
- a tárolóhelyek elavultak, korszerűtlenek,
- hiányzik az MN összes szállítási igényeit átfogóan szervező és végrehajtó egységes szállítási szolgálat.

Az MN szállításainak a szervezésénél és végrehajtásánál elfogadjuk és az MN ellátási rendszerében végzett szállítási tevékenység miatt el is kell fogadnunk azt a legújabb terminológiát, hogy a közlekedés: „fizikai elosztás, mert egyidőben tényezője a termelésnek, elosztásnak és a fogyasztásnak, azáltal, hogy kielégíti a jelentkező mozgásigényeket.

Az MN ellátásainak biztosítása és végrehajtása érdekében az anyagokat tárolja, de egyidejűleg ismételten elosztja. Az elosztási forma fegyverem és szolgálat főnökségenként eltérő. Adott esetben növeli a párhuzamos szállításokat, a közbeiktatott tárolóhelyekkel pedig az átrakások, az ismételt polcra rakások számait, amely tovább növeli a karbantartási időt és az ismételt elosztással járó adminisztrációt.

A termelő egységtől a felhasználóig eljuttatott anyagok mozgásigényeit elégíti ki a szállítás. Ennek a hatékonyságát egyformán befolyásolja a rakományképzést biztosító csomagolási mód, a felhasznált szállítóeszköz, a tárolóhely, az anyagmozgató gépek alkalmazása, a szállítási rendszer és maga az ember.

A szállításokra fordított kiadás jelentőségét igazolja az is, hogy a termelőüzemek az új gazdaságirányítás bevezetése után a fogyasztói ár kialakításánál figyelembe vették az anyagmozgatás — így a szállítás — várható ráfordításait is. Addig az anyagmozgatási költség, mint vállalati rezsi volt elszámolva, a ráfordított összeg elemzésre sem került.

Az MN ellátásában sem lehet közömbös, hogy a beszerzés után milyen összeg kerül felhasználásra az anyagok elosztása folyamán amíg eljut a felhasználóhoz.

Eddig az ellátást végző teljesen érdektelen volt és ma is csak igen kis részben érdekelt a beszerzés és a szállítás közötti ráfordítási arány alakulásában.

A szállítási költségkeret decentralizálása a szállítást végrehajtók között csak részben ösztönöz a jobb szervezőtevékenységre, mivel az csak a polgári szállítási vállalatokkal végzett szállítások költségeit biztosítja. Az MN közúti eszközeinek felhasználása ma is csak km-felhasználásban jelentkezik. Sem a Ft felhasználás, sem a km-rel való gazdálkodás nem hat ki kellően a jelenlegi szállítások végrehajtásának jobb megszervezésére.

Hacsak az utóbbi évek szállítási költségeinek alakulását vizsgáljuk, akkor azt tapasztalhatjuk, hogy az évente 12—14⁰/₀-kal növekedett. Ezért nem mindegy az, hogy milyen hatékonysággal történik a szállítás. Ugyanis nem lehet közömbös az MN eszközeinek a felhasználása sem, amikor a bázisév adatai alapján a központi ellátás érdekében mintegy 44 000 db gépjármű szállított el 90 000 t anyagot. Ez mindössze 2,04 t raksúlykihasználást jelent. 3,5 t raksúlykapacitású gépjárművekkel számolva ez egyben azt is jelenti, hogy 63 940 t szállítókapacitás maradt kihasználatlanul.

Csak ezek az adatok önmagukban is követelik a jelenlegi szállítási rendszer azonnali és sürgős megváltoztatását.

Akkor sem lehet ilyen adatok mellett egyetlen szolgálat főnökség ellátószerve sem közömbös, ha egyenlőre az MN közúti szállítóeszközeinek a költsége — jelenleg csak fenntartási költség — más szolgálati főnökségnél, a Páncélos és Gépjármű Technikai Szolgálat Főnökségnél jelentkezik.

Mint ismeretes a szállítás hatékonyságát ugyanúgy befolyásolja a szállítóeszköz, a szállítási rendszer és maga az ember, a termelékenység növelhető gépesítéssel, automatizálással, de nem utolsósorban egyes folyamatok elhagyásával.

Bármilyen hatékony lesz is a szállítóeszközök kihasználása és gépesített az anyagmozgatás minden folyamata így a rakodásé is, ha az ellátás rendszeréből adódóan nő a szállítási távolság — amelyen egy adott útvonalon ugyanazon anyag többszöri szállítását is értem —, a kereszt szállítások száma. Növekszik továbbá az ismételt átrakások és közbeiktatott tárolások száma az adott szállítási láncban belül, és az ezzel szükség-

szerűen együttjáró adminisztráció is. A szállítás termelékenysége ezért továbbra is alacsony marad.

Nem véletlenül kívánok foglalkozni a termelékenység növekedését legjobban biztosítható munkafolyamatok elhagyásával.

Ha követjük és elemezzük az MN-ben felhasznált anyagok útjait a termelőtől a felhasználóig, azt tapasztaljuk, hogy azok először központi tárolóhelyre kerülnek igen kevés kivétellel. Onnan a seregestesz szintű parancsnokságok raktáraiba, majd a magasabbegységhez, ahonnan ismételt elosztás után kerülnek a felhasználóhoz.

Az ismételt elosztás nemcsak az adminisztráció növekedését jelenti, hanem egyben az élő munkaerő ismételt felhasználását is.

Az MN ellátásában növeli a szállítási folyamat elemzése folyamán felszínre került problémákat az is, hogy a seregestraktár a más szervet vagy alárendeltjét nem látja. Ezért gyakran előfordul, hogy a seregestraktárral azonos vagy közvetlen közelében diszlokált alakulat ugyanazon anyagot kénytelen nagy távolságról elszállítani. Véleményünk szerint a seregestraktár abban az esetben is betöltené a háborús időszak ellátási rendszere által támasztott feladatait, ha békében más MN-szerv ellátását is biztosítaná.

A központ raktár és a felhasználó esetleg annak előjárója közé iktatott seregestraktáron keresztül végzett ellátás a szállítási útvonalat nem egy esetben három, sőt ötszöröse növeli. Pl. A vegyvédelmi anyag eljuttatása egy Kalocsán diszlokált alegységhez a magasabbegység közbeiktatásával 110 km szállítási távolság helyett az anyag a valóságban 480 km utat tett meg az ismételt szállítások miatt.

Az optimum azt kívánná, hogy az anyag a termelőtől a felhasználóig közvetlenül átrakás nélkül jusson el. Ez természetesen igen ritka kivételtől eltekintve nem valósítható meg. Meg kell keresnünk a végrehajtás során azt a módot, amelyik a legjobban megközelíti, vagyis csökkenti a távolságot, az átrakások számát és a szállítási láncban a közbeeső tárolásokat.

Ha ez nem valósul meg, akkor a közlekedési szolgálat hiába választja meg helyesen a szállítási ágazatot, a megfelelő szállítóeszközt, biztosítja annak az optimumot megközelítő kihasználását, a szervező tevékenység a megnövelt szállítási útvonal miatt, a kívánt hatékonyságot mégsem tudja biztosítani.

Nem véletlenül tárta fel a közlekedési szolgálat az MN ellátását biztosító jelenlegi szállítási láncban meglévő ellentmondásokat. A leírt ellentmondás miatti feszültség a szállítások termelékenységét jelenleg erősen csökkenti. Feloldását az ellátást végzőkkel közösen kell biztosítani.

Az optimális szállítási rendszer érdekében végezte el a Közlekedési Szolgálat Főnöksége a bázis év adatainak a teljes feldolgozását. A kapott adatokból levont következtetés után kívánja az optimumot legjobban közelítő szállítási rendszer kialakítását létrehozni. Ez abban az esetben valósítható meg, ha létrejön az ellátást biztosító — a szállítást szervező — és a felhasználó között az érdekazonosság. Sőt bizonyos értelemben helyes lenne ezt a termelő bevonásával is bővíteni.

A szállításszervezés lényegében a termelőüzemben kezdődik, a termék csomagolási módjával. A szállítást szervező és végrehajtó részére az optimumot az a csomagolási mód adja, amelyik biztosítja az „egységpakomány”-képzést, a zárt csomagolási módot.

A rakományegységnek összhangban kell lennie:

- az anyag jellegével,
- a csomagolás és raktározás követelményeivel,
- az anyagmozgató eszközök alkalmazásának a lehetőségeivel,
- az elosztást végzők és a felhasználók igényeivel.

Könnyen megvalósítható rakodólap alkalmazásával, továbbá a különböző nagyságrendű konténerek felhasználásával.

A konténer felhasználása nemcsak a szállítások alatt biztosítja az anyag károsodás és rongálódás elleni védelmét, hanem elősegíti a raktározást; az elosztó tevékenységet, sőt biztosítja a földre rakás lehetőségét egy ideiglenes tárolóhelyen, amely az MN ellátási rendszerében a háború időszakában kerül előtérbe.

A szállítások végrehajtásánál csökken a kezelési igény, mint tömegáru jelentkeznek és ez lehetővé teszi a rakodás gépesítését. A rakodás gépesítése csökkenti a rakodási időt — a szállítóeszközök állásidejét —, ezáltal nő a szállítóeszközök üzemi sebessége, csökken a szállítás közbeni rongálódás és elveszés lehetősége stb.

Elősegíti a szállítási ágazatok komplex felhasználását, amellyel az MN szállításainál is számolnunk kell.

A vasút rekonstrukciója — amely jelenleg is folyik — nemcsak a pálya, a gördülőanyag és a vasúti vonóerő felújítását jelenti, hanem egyes gazdaságtalan — kislevegű — vonalak és állomások megszüntetését is a teher- vagy személyszállítás részére. Ebből következik, hogy ilyen esetben nő a fel- és elfuvarozási távolság.

A fel- vagy elfuvarozási távolság növelése adott esetben a szállítást szervező részére megfontolás tárgyává teszi a közúti szállítás kiterjesztését, ha az összességében az így lehetővé váló munkafolyamatok kiiktatásával gazdaságosabb.

A konténeres szállításokkal egyidejűleg a népgazdaságban erős fejlődést mutat a darabárus szállítási mód elterjedése is.

Az MN-ben a bázis év adatai alapján, ez, a bázis évben már 6000 tonnát tett ki. Ennek a súlynak a továbbításához 2000 db 3 t-s raksúlykapacitású gépjárműre lett volna szükség.

Ennek a szállítási módnak az a nagy előnye, hogy az anyag a bázistól — elosztóból — közvetlenül kerül továbbításra a felhasználóhoz, mely elősegíti gyors és nagyobb volumenű elterjedését. További előnye, hogy egy 1000 kg összsúlyú konténer továbbítása 200 km-re csak 358 Ft, ugyanazon anyagmennyiség az MN közúti szállítóeszközével továbbítva 400 km felhasználását jelenti és 6 Ft/km költséggel számolva 2400 Ft-ot jelent.

Ugyanerre a távolságra 3000 kg összsúlyú konténeres szállítási költség is csak 1219 Ft, amely 50%-a az MN közúti szállítóeszközével végzett szállításnak.

A bázis év vizsgálati anyagai is bizonyítják ennek előnyeit, sőt igen sok helyes, de elszigetelt kezdeményezést és gyakorlati megvalósítást is feltártak.

A fentiek igazolására kiemeljük a népgazdaságban elfogadott közlekedéspolitikai koncepcióból az alábbi részt:

„... az áruszállításban növelni kell az árutovábbítás sebességét és gazdaságosságát. Előtérbe kerülnek a több közlekedési ág szervezett együttműködését igénylő összetett fuvarozások, amelyek javítják a szolgáltatások minőségét és gazdaságosságát. Mindez együtt jár a korszerű szállítástechnikai eszközök és módszerek széles körű elterjedésével.”

Az MN-ben is az ellátás érdekében végzett szállítások korszerűsítésével egyidejűleg kell megvalósítani az anyagmozgatás gépesítését, és a gépesítés alkalmazását elősegítő egységirakomány képzését is.

Létre kell hozni az MN eszközeinek a felhasználásánál is a szállítási költség-pénzgazdálkodását biztosító központi szállítóköteléket. A központi szállítókötélék gépjárműállományát a jelentkező szállítási szükségletnek megfelelő teherbírású eszközökre kell tagolni.

Ennek keretében javasoljuk egyenlőre Budapest helyőrségben a központi tranzit darabárus raktár felállítását.

Helyes az MN különböző szerveinél levő konténerek központi kezelésbe való összevonása. Ennek előnye, hogy egy helyen biztosítható a javításuk, karbantartásuk. Az érkezés után üresen nem kell a tulajdonosnak visszaküldeni, hanem más MN szerv által is felhasználható, ezáltal szállítási költségmegtakarítás érhető el.

A központosítás által elérni kívánt hatékonyság biztosítására, a megfelelő és jól képzett személyi állománnyal rendelkező szervezetnek a döntéshez való széles körű jogosultsággal is rendelkeznie kell.

Egy rövid tanulmányban a teljes elképzelést kifejezni nem lehet. Ezért csak körvonalaiban jellemeztük, hogy melyek azok a főbb gondolatok, amelyeket a korszerűsítés folyamatában sürgősen meg kell oldani.

II.

Az ellátószervek egymástól elkülönülten, függetlenül végzik a tevékenységüket, az anyagnak a termelőtől való beszállításától a központi raktárakhoz, majd onnan a felhasználóhoz.

A közlekedési szolgálathoz, mint profilgazdához nem tartozott a megvalósításra kerülő szállítások és a felhasznált szállítóeszközök közötti összhang megteremtése.

Nem volt, s ma sincs a szállítást igénylők és azt végzők részére a szállítási költségkerettel való gazdálkodásnak ösztönző és az anyaggazdálkodást és ezen belül a szállításszervezést szabályozó hatálya.

A közlekedési szolgálat nem rendelkezik közvetlenül az irányítása alatt működő olyan központi szállítókötélékkel, amellyel hatékonyan elégeithetné ki a jelentkező szállítási igényeket.

Elkülönülten történik a csomagoló-konténer eszközök fejlesztése, beszerzése és felhasználása, ezért a kiürítés utáni üresen való visszaküldése a tulajdonos részére növeli a szállítási költség felhasználását.

A meglévő ellentmondások feloldásait biztosítaná a Közlekedési Szolgálat Főnöksége által az MN szállítási rendszerének korszerűsítésére előterjesztett javaslat.

Célszerű, hogy a közlekedési szolgálat főnöksége és alárendelt szervei illetékességi területükön, a hatáskörükbe utalt szállításoknál megfelelő döntési joggal rendelkezzenek a jelentkező szállítási igények kielégítésénél.

A leírt cél megvalósítása érdekében került végrehajtásra a közlekedési szolgálat átszervezése.

A szállítási igények kielégítésénél a döntő változást ez kell jelentse. Az új szállítási rendszerben a szállítást igénylők most már ne *szállítóeszközt*, hanem *szállítási igényt* jelentsenek be — amelyek alapján a közlekedési szolgálat megfelelő szerve dönt a szállítási ágazat kiválasztásáról és a szállítóeszköz felhasználásáról.

A közúti szállítóeszközök összevonása és a Közlekedési Szolgálat Főnökség hatáskörébe utalása, nemcsak azok jobb kihasználását biztosítja, hanem ezáltal lehetővé válik a pénzgazdálkodás kiterjesztése a közúti szállításokra is. Ezáltal mérhető annak a hatékonysága és ösztönzi a felhasználót is a jobb és gazdaságosabb szervező tevékenységre. Egyben biztosított a gépjárművek technikai kiszolgálásának a tökéletesebb megszervezése is.

Lehetővé teszi — egyenlőre csak Budapesten — egy darabáros tranzit raktár felállítását, és a darabáros gyűjtő- és terítőjárat megszervezését, amely igen megkönnyíti az ellátószervek munkáját. Egyben biztosítja annak a továbbfejlesztését az ország más területein is, a jelentkező igényeknek megfelelően.

Szükséges, hogy az ellátószervek folyamatosan tájékozódassanak a közlekedési szolgálatot a népgazdaság különböző szerveinél az MN részére beszállításra váró anyagok mennyiségéről és jellegéről. Ebből a szállítást szervező, az MN kihasználatlanul közlekedő közúti szállítóeszközeire állandó szállítási tartalékot tud képezni. Lényeges ez abban az esetben is, ha az anyag ára tartalmazza a szállítási költséget, hiszen az visszatérül az MN részére.

Szükséges, hogy a fegyvernemi és szolgálatfőnökségek érdekelt legyenek a szállítási költség felhasználásában. Elsősorban az ő szervező munkájuk segíti elő az olyan szállítási lánc kialakítását, amely a központ raktártól — esetleg a népgazdaságtól közvetlenül — juttatja el az anyagot a felhasználóhoz. Ezáltal válik lehetővé a szállítás megszervezése egy adott helyőrségbe, mint anyagátadó pontra. A szervezés, akár vasúton, akár közúton, vagy közúton meghatározott útvonalra indított terítő- és gyűjtőjáratra történik, független az útvonalon diszlokált csapatok, szervek hovatartozásától. A szállítások termelékenysége csakis ezzel a rendszerrel közelítheti meg az optimumot. Itt van döntő jelentősége a csomagolási mód megválasztásának, amely nagyban elősegíti ennek a szállítási módnak a szervezését és végrehajtását. Ezért szükséges az egységirakomány

képzését biztosító és lehetővé tevő kis, 1—3 m³-es konténerek alkalmazása is.

A megvalósításra kerülő új szállítási rendszer a gazdaságosságon kívül egyben biztosítja a minél kevesebb emberi munkaerő felhasználását. Ugyanakkor nem vonja el a személyi állományt indokolatlanul a kiképzéstől, elősegítve ezzel a csapatok magasabb HKSZ-fokon való tartását is.

A közúti szállítóeszközök felhasználásának a csökkenése automatikusan magával vonja a közúti gépjárműesemények, rendkívüli események csökkenésének a lehetőségeit.

Összességében az MN-ben is a szállítások szervezésénél figyelembe kell venni a szállítások gazdasági mutatóit.

A csapatgazdálkodás fejlődésének eredményei és továbbfejlesztésének elgondolásai az elhelyezési szolgálatban

Fodor Lajos őrnagy

Bizonyára sokan — s nemcsak a szolgálathoz közelállók — emlékeznek még arra a 20—23 évvel korábbi időszakra, amikor mindennemű elhelyezési anyagot központi kiutalás és vételezés alapján juttattunk el a felhasználási helyre, nem mindig figyelve arra, hogy az érintett anyagot méretre, minőségre tekintettel tudják-e használni vagy sem. Az első elhelyezési normák természetes mértékegységben, darabban, kilogrammban, folyóméterben fejezték ki a szükségletet „régí” illetve „új” épületre vonatkoztatva.

Ebben az időszakban a tervszerű elosztáson volt a hangsúly s ennek a negyedévenként ismétlődő rendszeres kiutalással eleget lehetett tenni, de a mechanizmus az ésszerű gazdaságosságot kizárta. A központi ellátási forma az akkori körülmények között szükségszerű volt, ugyanis a hiánygazdálkodáson alapuló népgazdasági tervutasításos rendszerből következőleg az anyagok túlnyomó többségét keretszerűen, minisztériumi szinten osztották el a felhasználók között. Pozitív vonása e rendszernek, hogy az alapvető fontosságú anyagok eljutottak ugyan a felhasználási helyekre s így a harckészültség fenntartását szolgáló üzemvitelt biztosította, de a túlzott, szinte minden anyagra kiterjedő részletessége (például: portörklő és felmosó rongyot is kiutalásra lehetett kapni a TEMAFORG vállalatnál) túlbonyolította s így bürokratikussá tette a gazdálkodást.

A túlzott biztonságra való törekvésből a „jobb, ha a raktárban megvan” szemléletből olyan elfekvő készletek keletkeztek, melyek megszüntetéséhez később sok időre volt szükség.

Az 1954—1958-as évek között a volumenében még mindig jelentős központi ellátás mellett lehetőség volt a helyi beszerzési lehetőségek kihasználására olyan anyagok vonatkozásában, melyek nem tartoztak a keretgazdálkodás körébe, nem voltak ún. „kényszer pályán”. Ez főleg a takarítási anyagok, épület és bútortárolások és csekély szerelvényanyag körére terjedt ki. Az alakulatok által végrehajtott „csapatbeszerzés”-hez a természetes mértékegységű normák alapján már „hitel” (mai értelmezés

szerint költségvetési előirányzat) került engedélyezésre, felhasználása azonban csak az érintett cikkekre korlátozódott.

A tüzelőanyagokat központi megrendelés alapján szállították a bányák, de a kiegyenlítés az alakulatok feladata volt. Saját hatáskörükben a ténylegesen felmerült költségeknek megfelelően fizették az alakulatok a felhasznált elektromos áram és egyéb közszolgáltatások ellenértékét. 1958 után, ahogyan csökkentek a kötöttségek a népgazdaság termelési, értékesítési szektoraiban, fokozatosan és folyamatosan bővültek az alakulatok által — a rendelkezésükre bocsátott költségvetési előirányzatokból — végrehajtott helyi beszerzések, egyre szűkült a központi ellátás szerepe. Alapvető változást hozott az 1961. évben hatályba lépett elhelyezési szolgálati utasítás, melyben a korábban természetes mértékegységben kifejezett normák egy része (az építmény karbantartásához, takarításhoz, fogyasztóeszköz ellátáshoz szükséges anyagbeszerzésekre, vállalati úton végeztetett javításokra) összegszerűen forintban került meghatározásra. A norma szerint illetményes járandóságokkal az elhelyezési felügyelőségek rendelkeztek, ők engedélyezték a felhasználható költségvetési előirányzatokat az alakulatok részére és év végén a maradványt megvonták. Ennek előnye és így pozitívuma az volt, hogy a rendelkezésre álló szűkös költségvetési eszközöket koncentrálni lehetett egy-egy nagyobb volumenű karbahelyezési munka elvégzéséhez. Hátrányos volt viszont abból a szempontból, hogy az alakulatokat az ingatlan állomány saját erővel végrehajtható álagmegóvására, jó karbantartására az anyagi érdekeltség hiányában nem ösztönözte.

I. Változások az új gazdaságirányítási rendszer bevezetése után

Az 1968-as népgazdasági reform, s ennek a néphadseregben bevezetett vetülete segítette, felgyorsította a csapatgazdálkodás kibontakozását az elhelyezési szolgálat végrehajtó szerveinél. A gazdálkodás korszerűsítésére kiadott utasításokban, intézkedésekben megfogalmazódott azon elv, hogy a gazdasági döntések lehetőségét közel kell vinni a közvetlen felhasználókhöz, — ahol a döntés hatása jó vagy rossz eredménye közvetlenül mérhető és ellenőrizhető —, a megvalósítás szakaszában van.

Az új gazdálkodási rendszerre való áttérés alapvetően új feladatok elé állította a parancsnoki állományt, a hadtáphelyetteseket és az elhelyezési szolgálat vezetőket. Tapasztalható volt, egy bizonyos fokú idegenkedés az alapjaiban megváltozott, megnövelt hatáskörrel járó felelősségtől. Az elhelyezési felügyelőségek ellenőrzéseiken keresztül, a rendszeresen megtartott szakmai kiképzések, összevonások útján elősegítették az új gazdálkodási rendszer alapelveinek megértését és módszertani segítséget nyújtottak a korábbi — kötött — gazdálkodási formárá az önálló csapatgazdálkodási feladatokra való zökönőmentes áttételhez. A csapatgazdálkodási hatáskörök fokozatos és folyamatos bővítése, a beszerezhető anyagfelelőségek körének növelése, a költségvetési tételek közötti átcsoportosítás lehetősége, elősegítette a parancsnoki állomány kezdeményező készségét. Ez a tény a személyi állomány élet-, munka- és szolgálati körülményei, valamint a technikai anyagok és eszközök elhelyezési színvonalának javítás-

sára való törekvésben mérhető le. Számptalan eset tanúsítja a távlatokban is gondolkodó parancsnoki döntés jó eredményét. Így létesülhettek folyamatosan — többek között — melegvizes mosdók, színvonalasan berendezett KISZ-klubok, csapatkönyvtárak, csapatpihenőhelyek. A jó gazdálkodás eredményeként megtakarított költségvetési előirányzatokból korszerű berendezések és eszközök kerültek beszerzésre. A helyi erőforrások — anyag, pénz, munkaerő — ésszerű felhasználásával létrehozott új, illetve korszerűsített létesítmények bekerülési értéke mintegy 40%-kal olcsóbb, mintha azt vállalattal végezték volna el. Igaz viszont az is, hogy az igények kielégítése terén egy-egy vonatkozásban túlságos „előrehaladás” is történt, nem számolva a járulékos következményekkel. Elég, ha erre egyetlen példát említek. 1968—1972 között több mint 10 ezer db olajkályhát szereztek be az alakulatok, de ezzel párhuzamosan nem gondoskodtak a tüzelőolajtárolás megoldásáról, vagy ha történt is rá intézkedés, a tárolók többsége nem felel meg a biztonsági követelményeknek, a tűzrendészeti előírásoknak. A fűtőeszközök minden áron való korszerűsítésének következménye volt, hogy nem egy esetben jó állapotban levő vaskályhákat vontak ki a használatból.

A kibővített gazdálkodási hatáskör fokozottabb felelősséget is jelent. Az elhelyezési szolgálat költségvetési előirányzatainak több mint felét a csapatok közvetlenül használják fel, tehát nem kis összegekről van szó, amikor az ésszerű, átgondolt, takarékos gazdálkodást hangsúlyozzuk. 1968-tól folyamatosan bővítettük a gazdálkodási hatáskört, csapatbeszerzési hatáskörbe kerültek a háztartási takarító, padlóápoló gépek, a textil berendezési tárgyak (függöny, szőnyeg). Az alakulatok gondoskodnak 1973-tól a tűzoltókészülékek javíttatásáról, elszámolásáról. Egyre bővül a saját hatáskörben lebonyolított vállalati karbantartási-javítási munkák köre, a különböző gépészeti eszközök szervizelésének végrehajtása. Az év végi pénzmaradvány terhére számos a központi gazdálkodás körébe tartozó anyag beszerzését tette lehetővé a 75/1970. sz. MNHF intézkedés. A lakás berendezések felújításával és cseréjével kapcsolatos lebonyolítás, elszámolás csapatgazdálkodási hatáskörbe tartozik. Mindezek látható, valós jegei az elhelyezési költségvetési és anyaggazdálkodás fejlődésének. Az önálló költségvetési gazdálkodási rendszer 1972-től történt általános kiterjesztése és ezzel egyidejűleg az egycsatornás költségvetési előirányzat és pénzellátás bevezetése a csapatgazdálkodás mechanizmusát egyszerűsítette. Ez a rendszer az alakulat — magasabbegység — seregest útján a szolgálati alá-fölérendeltségre épül fel, így a gazdálkodás irányításában a parancsnoki elhatározások, döntések közvetlenül érvényre juthatnak. Az elhelyezési felügyelőségek, az Elhelyezési és Beruházási Szolgálat Főnökség operatív beavatkozási lehetősége — abban az értelemben, hogy közvetlenül engedélyez, vagy elvon költségvetési előirányzatot a gazdálkodó szervektől — megszűnt. Ezt a feladatot a szervezetileg létrehozott seregest és magasabbegység elhelyezési szolgálatok vették át s az alakulatok költségvetési előirányzat tervezésének, jóváhagyásának és elszámolásának terén fokozottabb felelősség hárul rájuk. Különösen fontos feladatuk, a gazdálkodási év folyamán felmerülő terven felüli igényekre vonatkozó pótelőirányzati kérelmek elbírálása s elsősorban hatáskörön belüli — a képzett tartalék terhére történő — rendezése. Másik fontos feladatuk az

év végi pénzmaradványok felülbírálása, javaslatétel a feladat elmaradásából származó megtakarítás összegének megvonására, illetve az áthúzódó kötelezettséggel terhelt és a valóban takarékos gazdálkodás eredményeképpen keletkezett pénzmaradványok meghagyására.

Addig, amíg a seregest (magasabbegység) elhelyezési szolgálatok tevékenységi körükben már eredményesen funkcionálnak, szerepük az alárendelt laktanya elhelyezési szolgálatok irányításában kedvezően érvényesül, nincs megoldva a HM közvetlen alakulatok — intézetek — és szervek ilyen értelmű összefogása. Ennek hiánya az egycsatornás költségvetési előirányzat és pénzellátás pénzügyi szerveken történő lebonyolítása mellett is napi feladatok megoldását hátrítja át az elhelyezési szolgálat felső szintű szerveire. E probléma megoldására célszerű lenne az elgondolásokban már megfogalmazódott, „HM közvetlen hadtáp osztálya”-t létrehozni, mely hatékony segítséget jelentene minden hadtáp szervnek.

A csapatgazdálkodási rendszer nem új dolog a néphadseregben, s mégis a korszerűsített, fejlettebb módszerek bevezetése során tapasztalhatók olyan negatív jelenségek, melyek a hibás szemléletből és a helyi érdekek túlzott előtérbe állításából következnek.

Szemléletbeli — és elég gyakori — hiba, hogy a csapatgazdálkodásért felelős parancsnokok még mindig az elhelyezési felügyelőségekre s az elhelyezési szolgálat felső szintű irányító szerveire hátrítanak át felelősséget olyan problémákért, melyek megoldásához a szükséges költségvetési fedezet már csapatgazdálkodási hatáskörben van. Ennek következménye, bürokratikus vonásokban, helyszíni kivizsgálásban nyilvánul meg s csak késlelteti a megoldást.

Figyelman kívül hagyják a vonatkozó szabályozó intézkedésekben előírtakat s az év végi előirányzat maradványból nem fedezik az áthúzódó kötelezettségeket, melyet később pótelőirányzatként igényelnek.

Sajnálatos módon nem jut kellőképpen érvényre az a szabályozás, mely szerint az alakulatok részére új feladat elrendelésével egyidejűleg az elrendelőnek gondoskodni kell az anyagi-pénzügyi fedezetről is.

A hibás szemléletből keletkezett problémák, évközbéli költségvetési fedezet hiányok úgy jelennek meg, mint az adott költségvetési év tervezési hibája, nem egy esetben az „EFÜ rossz munkája”-ként. A valóságos okra csak helyszíni ellenőrzéssel lehet rámutatni, ami — tekintve a pótelőirányzati kérelmek előterjesztésének ötletszerűségét — indokolatlanul rendkívüli terheket ró egyrészt az elhelyezési felügyelőségekre, másrészt az elhelyezési szolgálat felső szintű irányító szerveire.

Az egycsatornás előirányzat — gazdálkodási és pénzellátási módszer a csapatgazdálkodásnak egy fejlettebb formája ugyan, de azt is tudni kell, hogy e módszer bevezetése több költségvetési és pénzeszközt nem eredményezett, most is annyi áll rendelkezésre, mint eddig. A fejlettebb módszer lényege abban mutatkozik meg, hogy ugyanolyan volumenű költségvetési előirányzatot éppen a leadott hatáskör szerinti parancsnoki döntés alapján hatékonyabban lehet felhasználni az elérendő cél érdekében.

A költségvetési és anyagi eszközök koncentrálására az önálló csapatgazdálkodás keretében figyelemmel a szinte korlátlan átcsoportosításra, nagy lehetőségük van a parancsnokoknak. A rendelkezésre álló erőforrások ismeretében átfogó gazdálkodási, építmény fenntartási tervet lehet

készíteni nemcsak az adott költségvetési évre, de perspektivikusan több évre is. Ennek megértésében és a feladatok helyes felmérésében rejlik a kibővített hatáskörű, korszerű csapatgazdálkodás lényege, az egységnyi ráfordítás hatékonyságának növelése.

II. A gazdálkodás továbbfejlesztésének lehetősége

Az előzőekben már említés történt arról, hogy az elhelyezési szolgálat éves költségvetési előirányzatának több mint fele az egycsatornás előirányzatgazdálkodási és pénzellátási rendszerben a csapatgazdálkodás keretei között kerül felhasználásra.

A felhasználások döntően a 03 rovaton az ingatlan fenntartási és üzemeltetési kiadásokra korlátozódnak, s a IV. ötéves terv első három évében százalékosan a következőképpen alakultak:

Kv-i rovat	1971		1972		1973	
	központi	csapat	központi	csapat	központi	csapat
1	2	3	4	5	6	7
03	23,9	76,1	24,3	75,7	30,5	69,5
05	94,7	5,3	94,2	5,8	98,3	1,7
06	100,0	—	100,0	—	100,0	—
Összesen	46,5	53,5	43,3	56,7	47,5	52,5

A táblázat adataiból látható, hogy a 03 kv-i tételben a csapatgazdálkodás felhasználási aránya igen jelentős (átlagosan 74^{0/0}). Itt a továbbfejlesztés az ingatlan fenntartási munkák és a bérleti díjak elszámolása vonatkozásában lehetséges. Ingatlan fenntartási munkáknál a rendszeres szervizelési feladatok körét célszerű bővíteni és csapatgazdálkodási hatáskörbe adni. Ezt a gyakorlatot az elhelyezési felügyelőségek a céllelőirányzatok kiadásával 1968-tól egyre intenzívebben folytatják. A bérleti díjakat norma szerinti illetményként kiadni nem lehet, ugyanis az adott helyi elhelyezési viszonyok indokolják szükségességét. Ennek ellenére, lehetőségek tartjuk ezen feladat lebonyolításának csapatgazdálkodási hatáskörbe adását ott, ahol erre az igény konkrétan felmerül. Az alakulat a ténylegesen megkötött és az EFÜ által jóváhagyott bérleti szerződés alapján az egycsatornás előirányzat gazdálkodási és pénzellátási rendszerben tervezhetné és elszámolhatná a bérleti kiadásokat. Az elgondolás megvan, a szabályozás kidolgozása szükséges.

A következő fejlesztési feladat az energiagazdálkodás területén esedékes. Az energia és ezen belül a szilárd tüzelőanyagokkal való gazdálkodás elvileg csapatgazdálkodási hatáskörbe tartozik. A gyakorlat annyiban tér el az elvtől, hogy a szilárd tüzelőanyagok (szénfélések, tűzifa) megrendelése — a laktanya elhelyezési szolgálatok éves szükségleti terve és igénylése alapján — központilag történik a bányáktól, erdőgazdaságoktól.

A központi megrendelés és szállítás az energiagazdálkodás mai elért színvonalán, különösen a szénhidrogének (gáz, tüzelőolaj) rohamos térhódítása miatt, már nem indokolt. Ezért elgondolásunk szerint a szilárd tüzelőanyag szükséglet tervezését — megrendelését, szállítását és elszámolását — tehát a gazdasági folyamatok teljes terjedelmében — csapatgazdálkodási hatáskörbe lehet adni.

A 7. EFÜ területi illetékességébe tartozó alakulatoknál 1971-től kísérletként bevezetett — a helyi TŰZÉP vállalatokra alapozott — beszerzési módszer eredményei kedvezőek. Nem csökkent az eddig már elért 4200-as átlagos kalória színvonal, az ellátás biztosítottnak mondható, bár ebben közre játszott az elmúlt két fűtési időszak viszonylag enyhe időjárása is. A kedvező tapasztalatok alapján tervünk szerint 1974. januárjától kezdődően a szilárd tüzelőanyagok helyi beszerzését az MN minden alakulatánál (intézeténél, szervénél) bevezetjük. Ennek eredményeként azt várjuk, hogy a rendszeres negyedévi igénylés és elszámoló jelentés elhagyásával csökken a laktanya elhelyezési szolgálatvezető leterheltsége, csökken a szállítási költség, a tárolási veszteség, a szénporképződés. Bizunk benne, hogy a 4200-as kalória színvonalat tartani lehet.

Az elhelyezési szolgálat anyag és költségvetési gazdálkodásában igen jelentős szerepet tölt be a központi gazdálkodás körébe tartozó anyagi eszközökkel való ellátás. A gazdálkodási rendszer korszerűsítési feladata részeként megvizsgáltuk annak a lehetőségét, hogy az addig központiasan beszerzett és kiutalt bútorok, épületfelszerelési és épületgépészeti anyagok, munkagépek, mérőműszerek az önálló költségvetési gazdálkodás elveinek megfelelően a csapatgazdálkodás keretében kerüljenek tervezésre és minden olyan esetben beszerzésre is, ha az nem sérti a katonai titoktartást, nincs ellentétben az egységes belrendeléseivel, a népgazdaság termelő és kereskedelmi szektorai korlátozás nélkül kielégíthetik a szükségletet. Vizsgálataink során arra törekedtünk, hogy a kialakításra majd bevezetésre kerülő gazdálkodási konstrukció hatékonyan szolgálja a személyi állomány szolgálati és életkörülményeinek javítását; ne legyen bürokratikus s a szervezetileg korszerűsített végrehajtó apparátussal (laktanya elhelyezési szolgálattal) is lebonyolítható legyen; fokozza a parancsnokok gazdálkodási hatáskörét s ebből következő felelősségét az elhelyezési körletek berendezési kulturáltságának színvonaláért.

A csapatgazdálkodási konstrukció azt igényli, hogy a természetes mértekegységben kifejezett jelenlegi normát pénznormaként határozzuk meg. Ez így egyszerűen hangzik, de ha figyelembe vesszük, hogy a több mint 240 féle berendezési anyaggal való ellátáshoz 90 féle felszámítási alap ismerete, bizonyítása és nyilvántartása szükséges, akkor már a megoldás kissé bonyolultabb. Egységes, minden alakulatra egyformán érvényes pénznormát úgy kialakítani, hogy az minden igényt egyformán kielégítsen — fedezze az adott egység szükségleteit, ne legyen terjengős, bürokratikus — a jelenlegi információs és adatfeldolgozási rendszer mellett nagyon nehezen lehet. A pénznorma kialakításához szükséges felmérő, elemző, kidolgozó munka — a már jóváhagyott elhelyezési normát is figyelembe véve — folyamatban van, terveink szerint azt 1974-ben befejezzük, és az 1975-ös kísérleti év tanulásaiból levont következtetések, a szüksé-

ges módosítások után az V. ötéves tervidőszak kezdetével a pénznormát bevezetjük.

E rövid tanulmány keretében megkíséreltem keresztmetszetét adni a csapatgazdálkodás elhelyezési szolgálattal kapcsolatos fejlődésének. Az elért eredmények önmagukért szólnak, a hiányosságok megszüntetését alapvető feladatunknak tartjuk. Ebben segítségünkre lesz az elhelyezési szolgálat középírányító és végrehajtó szervezetének — jóváhagyás előtt álló — korszerűsítése. A tervezett költségvetési üzemek létrehozásával az a célunk, hogy az építmények fenntartási, üzemeltetési, felújítási problémái s az ebből keletkező feszültségek feloldása érdekében még közelebb vigyük a gyors megoldás lehetőségét a használóhoz.

A gyógyszer- (egészségügyi anyag-) ellátás rendszere és sajátosságai a Magyar Néphadseregben

Megyeri György gy. őrnagy

A gyógyszer egyidős lehet az emberrel, mert az őseink is igyekeztek betegségét különböző anyagokkal (gyógyszerekkel) gyógyítani. Az ókorban a papok végezték az orvosi és gyógyszerkészítési munkát. A görögöknél és a rómaiaknál az orvosok foglalkoztak a gyógyszerkészítéssel és eladással is. A középkorban az araboknál találjuk az első nyomát az orvosi és gyógyszerészeti működés kettéválásának. Az első katonaegészségügyi anyag ellátásáról már a görögök idejéből vannak adatok, melyek szerint minden harcos olajos kócot hordott magával, ami a sebkötöző csomag egyik ősi változatának tekinthető, és az első tábori lazarettek is ez időben jelentek meg. Az első tábori kórházat a spanyol hadseregben az 1480-as évek végén szervezték, állományába gyógyszerészek is tartoztak, akik az anyagellátással foglalkoztak. I. Péter orosz cár idejében az egészségügyi anyagellátást patikusok végezték. Magyarországon az 1800-as évek elején a csapatok egészségügyi ellátásának központja — a napóleoni háborúk idején — az „ezred-, illetve zászlóalj-ispotály” volt és az alapvető egészségügyi felszereléseket a „Tábori patika” képezte. Az Osztrák—Magyar Monarchia anyagellátási rendszere a kórházi gyógyszerházakra épült és a központi ellátó bázis a KUK Medicamenten Direction (Cs. kir. eü. anyagszertár) volt. A Horthy hadseregben a békeellátás a 11 helyőrségi kórház gyógyszerházaikra épült. Az ellátás alapvetően természetbeni volt.

A felszabadulást követően 1950-ig a háború előtti ellátási rendszer volt érvényben azzal a különbséggel, hogy csupán 3—4 helyőrségi kórház volt. Az 1950-es évek elején az ellátás a normák alapján kiszámított anyagok automatikus kiutalásával történt. Ennek az ellátási módnak legnagyobb hátránya abban mutatkozott meg, hogy bizonyos anyagokból jelentős elfekvő készletek keletkeztek. Jelentős előrelépés volt a Számadás-Igénylési rendszer bevezetése, mely már figyelembe vette a felhasználást és a meglévő készleteket is. Az ellátás központilag nem fogyó anyagokra egy évre, fogyó anyagokra fél évre történt.

1958-ban kezdődött és a 60-as évek elejére kiépült az a korszerűnek

tekinthető egészségügyi anyagellátási rendszer, amely alapvetően kisebb eltérésekkel ma is érvényben van.

Az egészségügyi anyagellátás helye és feladatai

Mielőtt rátérnék a gyógyszer (egészségügyi anyag) ellátás jelenlegi rendszerének ismertetésére, szükségesnek látszik néhány alapvető fogalom tisztázása. Először is mit értünk egészségügyi anyagellátáson? Az egészségügyi anyagellátás sokkal szélesebb területet ölel fel, mint csupán a gyógyszerellátást, mert a gyógyszer-, kötszerellátáson túl magában foglalja a gyógyító-megelőző munka elvégzéséhez szükséges összes többi egészségügyi anyagnak (mint pl. reagensek, kézi műszerek, diagnosztikai eszközök stb.) a szükségletnek megfelelő minőségben, kellő mennyiségben és időben történő biztosítását. Az egészségügyi anyagellátás az egészségügyi ellátás szerves részét képezi, jelentőségét az adja meg, hogy az egészségügyi szolgálat eredményes munkát csak a szükséges anyagi eszközök birtokában tud végezni. A korszerű egészségügyi ellátás nagy mennyiségű és elsőrendű gyógyszert, kötszert, vérpótszert és egyéb egészségügyi anyagot igényel.

Mik tartoznak az egészségügyi anyagellátás feladatai közé? Az alapvető feladatok közé tartoznak:

— az egészségügyi anyagszükségletek megtervezése, annak költségvetésbe történő beállítása, beszerzése az ipartól, illetve kereskedelemtől a béke- és háborús szükséglet biztosítására;

— az egészségügyi anyagok minőségi és mennyiségi átvétele, szakszerű tárolása, karbantartása, javítása, a huzamosan tárolt készletek frissítése;

— közvetlen ellátó munka, amely a csapatok és egészségügyi intézetek folyamatos ellátását biztosítja;

— az egészségügyi anyagkészletekkel történő gazdálkodás, a készletek, az anyagfelhasználás nyilvántartása, adminisztrálása, elemzése;

— az egészségügyi anyagellátással kapcsolatos oktatás, kiképzés;

— az ellátás rendszerének tökéletesítése, továbbfejlesztése;

— az egészségügyi anyag ellenőrzésének megszervezése.

Egészségügyi anyagellátási rendszerek

A személyi állomány egészségügyi anyagi biztosítása két alapvető módon lehetséges:

— költségvetési (pénzgazdálkodási) formában, vagy

— természetbeni ellátás formájában.

Természetesen e két alapvető ellátási forma egymással kiegészíthető. Mint minden ellátási módnak, így az itt említetteknek is vannak előnyei és hátrányai is.

A *pénzgazdálkodás* előnyei közé tartoznak:

— nem korlátozza az úgynevezett „gyógyító szabadság” elvét,

— kizárja a felesleges készletek felhalmozódását (inkurenciát),

— az orvos a legjobban bevált gyógyítási eljárást választhatja,

— kisebb raktártér szükséges.

Ezzel szemben hátrányaként jelentkeznek:

- csak akkor működik, amikor „piac” van és eladás,
- ahol nincsenek meg a megfelelő ellátási egységek, nem alkalmazható,
- az ellátás megtervezéséhez-megszervezéséhez megfelelően képzett szakemberre van szükség.

A természetbeni ellátás hátrányai lehetnek:

- bizonyos mértékben megköti az orvost és korlátozza az orvosi kezdeményezést,
- elfekvő készletek keletkezhetnek,
- az orvos kénytelen a megadott anyagokból választani,
- a norma gyorsan elmarad az élettől, a normába nem kerülhetnek be idejekorán az új gyógyszerek és eszközök, így a csapatok nem rendelkeznek velük. Az elmúlt fél évszázadban az ipar soha nem látott mérvű fejlődésén belül a gyógyszeripar felfutása körülbelül két és félszerese volt a többi iparágénak és az elkövetkező években ez a rohamos fejlődés még tovább tart, ami azt eredményezi, hogy évente kb. 18—20 új készítmény kerül forgalomba csak a hazai gyógyszeripartól.

Ugyanakkor a hiányosságai ellenére nem lehet egyértelműen elutasítani a következő elvek alapján:

- a csapatok különböző helyőrségekben vannak elhelyezve, ahol nincs mindenhol megfelelő ellátási lehetőség (itt elsősorban nem a gyógyszerekre kell gondolni, hanem inkább a műszerekre és diagnosztikai eszközökre);
- vannak egyes anyagok, eszközök, amit csak az MN részére gyártanak és a helyi beszerzés lehetetlen (pl. Combinata tbl.);
- megkönnyíti a háborús egészségügyi anyagellátási rendszerre történő áttérést.

Milyen lehetőségek vannak a természetbeni ellátás hátrányainak kiküszöbölésére?

- Nem kell a norma szerinti mennyiségeket automatikusan leigényelni, csak azt, amire valóban szükség van,
- lehet normán felüli anyagot és mennyiséget igényelni, ha azt valamely feladat ellátása szükségessé teszi,
- kiegészítő pénzkeretek biztosítása a normában nem szereplő, de az egészségügyi ellátáshoz szükséges fogyó és nem fogyó anyagok beszerzése intézeteknek és nagyobb egységeknek decentralizáltan, azaz a két ellátási módot kombináljuk,
- a normán belüli (hatástani csoportokon belüli) cserék lehetőségeinek jobb kihasználása,
- háborúban a zsákmány anyagok előzetes bevizsgálás utáni felhasználása.

A normák és azok kialakításának elvei

Akár a természetbeni, akár a pénzgazdálkodási normáinak kidolgozásánál mindig az adott egészségügyi „kiüritési szakaszon” végzett egészségügyi ellátás formájából, illetve a segélynyújtás szintjéből kell kiindulni.

Mit nevezünk ellátási normának? Az ellátási norma az anyagok cikkjegyzékét és mennyiségét állapítja meg, melyek kiadásra (kiutalásra) kerülnek valamilyen meghatározott ismérv szerint (mint pl. 100 fő személyi állomány, 10—50 intézeti ágy, vagy 1 egészségügyi személy után) egy meghatározott időre (fogyó anyag), vagy meghatározott feladat elvégzésére (nem fogyó anyag).

A normák kidolgozásának sémáját mutatja be a következő táblázat (1. sz. melléklet).

Az intézet, csapat szervezetszerű struktúráját meghatározó tényezők:

- az egység, intézet rendeltetése;
- az ellátandó személyi állomány létszáma és az egészségügyi személyzet mennyisége;
- az ágyak száma.

A hivatalos rendelkezések alatt az MN egészségügyi szolgálat főnökének direktívái értendők, mint pl. a csapatok egészségügyi ellátását szabályozó egészségügyi szolgálat főnöki csapatorvosi direktíva.

Az analóg szervezetek alatt a hasonló rendeltetésű polgári intézetek, körzeti egészségügyi ellátás, a társfegyveres erőknél folyó azonos, vagy hasonló munkák hasznosítását kell érteni.

Az adott intézet, egység egészségügyi jellemzése alatt:

- a gyógyító intézet profilját,
- az intézet feladatát,
- az egységnél folyó egészségügyi ellátás rendjét, mélységét,
- az esetleges kiegészítő funkció lehetőségét kell figyelembe venni.

A személyi állomány képzettsége is befolyásoló tényező, pl. ahhoz az egységhez, ahol nincs orvos, vagy nincs fektető, nem szükséges ugyanaz az anyagmennyiség, illetve cikkjegyzék, ami egy, vagy több orvos-sal működő segélyhelyre.

A megbetegedések mennyiségénél széleskörűen fel kell használni az egészségügyi statisztika nyújtotta adatokat, a jelenleginél pedig figyelembe kell venni azt a populációt (népességet), ami az adott intézet, csapatsegélyhely ellátási körzetébe tartozik. Így pl. a csapatnormák kialakításakor alapvetően a 18—24 éves korosztályra jellemző megbetegedésekből kell kiindulni és figyelmen kívül hagyhatók olyan megbetegedések gyógyszer (egészségügyi anyag) szükséglete, amelyek erre a korosztályra nem jellemzőek, vagy ha előfordulnak is, a megbetegedettet a katonai szolgálatra alkalmatlannak minősítik (pl. cukorbetegség, TBC, egyes idegrendszeri megbetegedések stb.).

Az egészségügyi ellátás formája, terjedelme az előzőekben felsoroltak figyelembevételével az adott intézetre, csapatra meghatározható.

Az elméleti számvetéseknél az orvostudomány mindenkori állásának megfelelő diagnosztikai, megelőző és gyógyeljárásokat figyelembe kell venni.

Az új norma kialakításánál szükséges, hogy a meglevő, érvényben levő egészségügyi anyagi normákat gondos elemzés után széleskörűen figyelembe vegyük, úgy a cikklista, mint az eddigi mennyiségek tekintetében.

Így végül kialakult azoknak a fogyó és nem fogyó anyagoknak a cikklistája, mennyisége, ami az adott normát fogja képezni.

Az egészségügyi anyagok közül *fogyó anyagoknak* nevezzük azokat az anyagokat, amelyek egyszeri felhasználásra alkalmasak (pl. gyógyszerek, oltóanyagok, vegyszerek, varró anyagok, rtg. filmek stb.), továbbá azokat az egészségügyi anyagokat, amelyek huzamosabb használatra alkalmasak ugyan, de kis értékük, illetve felhasználási módjuk feleslegessé teszik a kötöttebb igénylési és nyilvántartási formát (pl. sebvarró- és injekciós tűk, üvegáru, sínek, laborfelszerelési cikkek, csomagoló anyagok stb.).

Nem fogyó egészségügyi anyagoknak nevezzük a huzamosabb használatra alkalmas anyagokat, amelyek esetleges meghibásodások után történt javítással ismét használatba hozhatók (pl. orvosi műszerek, készülékek stb.).

Az egészségügyi anyagellátás jelenlegi rendszere

Az MN-ben a csapatok, intézetek sor- és tartalékos állománya egészségügyi biztosításához szükséges anyagi eszközökkel történő ellátás központi készletekből, úgynevezett természetbeni ellátás útján történik. E készletből nem láthatók el a hivatásos (tsz.) állomány tagjai, részükre csupán elsősegélynyújtásra vehető igénybe. A hivatásos (tsz.) állomány ellátása analóg módon történik a társadalombiztosítás szolgáltatásaira jogosultakéval.

Az ellátás norma alapján történik. A csapatnorma az egységeket, intézeteket három csoportba osztja, a csapatrendelőben dolgozó egészségügyi személyi állomány képzettsége alapján. Az első csoportba tartoznak azok az egységek, intézetek, ahol honvéder orvos működik, a második csoportba tartoznak, ahol felcser vezeti az egészségügyi szolgálatot, de szerződöttest polgári orvos, vagy tartalékos orvos tiszt végzi a rendelést. Mindkét csoportnak van fektetője. A harmadik csoportba tartozó rendelő fektetővel nem rendelkezik és az egészségügyi ellátást egészségügyi tiszthelyettes irányítja. A fogyó anyagok normáját 100 főre egy évre számoljuk, a nem fogyó anyagok normája a rendelő kellálladékát tartalmazza.

Az ellátás decentralizáltan keretutalványozási rendszerben történik. Ez azt jelenti, hogy a felső szintű ellátó szerv és a közvetlen felhasználó csapatok, intézetek közé egy ellátó szervet (bázist) iktatunk. A decentralizált ellátás körébe tartoznak a magasabbegységek, valamint egyes seregtestek kötelékébe tartozó alakulatok. A többi seregtest közvetlen egységek egészségügyi anyagi decentruma a felső szintű ellátó szerv.

A fogyó anyagokkal történő ellátás

A csapatok a decentrum által meghatározott időben évente két alkalommal Számadás Igénylési Kimutatást (SZIK) készítenek (2. sz. melléklet.) A SZIK előrenyomott formában tartalmazza a csapatnormában szereplő anyagok cikkjegyzékét.

Az igénylésnél, a norma szerinti mennyiség kiszámításánál figyelembe kell venni az egységhez egészségügyi ellátásra utalt alakulat(-ok) létszá-

mát is. Ez az igénylési forma figyelembe veszi a számadási időszak alatt felhasznált és az időszak végén meglevő anyagok mennyiségét, így a következő időszak szükséglete a norma szerint illetményes és a meglevő mennyiség közötti különbségből adódik.

A decentrum az összlétszáma alapján megállapított norma szerinti anyagokból keretet kap, amit a felső szintű ellátó szerv (MN Egészségügyi Anyagellátó Központ) hagy jóvá. A jóváhagyott kerettel a decentrum rendelkezik és a csapatai részére közvetlenül a Központi Egészségügyi Anyagraktártól utalja ki az egészségügyi anyagot.

A nem fogyó anyagokkal történő ellátás

Az ellátás elve megegyezik a fogyó anyag ellátás elvével. Csupán a tervezést nem fél évre, hanem két évre a fent említett SZIK-en kell végrehajtani. A normában nem szereplő nem fogyó egészségügyi anyagigényt — mint költségvetési szükségletet — is két évre kell tervezni, éves bontásban.

A nem fogyó anyagok javítására, karbantartására a decentrumok részére az MN Egészségügyi Szolgálat Főnökség hitelkeretet biztosít. A javításra még egy lehetőség van, a Központi Egészségügyi Anyagraktárból való csere útján. (E cseréért fizetni nem kell.)

A jelenlegi ellátási rendszer előnyei és hátrányai

A jelenlegi ellátási rendszer előnyei közé tartoznak:

— igyekszik kiküszöbölni a természetbeni ellátás hibáit, azaz úgy a csapatnak, mint a decentrumnak lehetősége van a normában levő anyagmennyiségektől eltérő felhasználásra. Lehetőség van a norma alatt igényelni, így elkerülhetővé válik a felesleges készletek képződése, de ugyanakkor lehetőség van megfelelő indoklással a normán felüli anyagmennyiség igénylésére is;

— a decentrumoknak módjuk van a normában nem szereplő gyógyszerek (egészségügyi anyagok) keretükbe történő beállítására, s mivel a keretet a felsőszintű ellátó szerv (a beszerzés lebonyolítója) hagyja jóvá és a jóváhagyott kerettel már a decentrum rendelkezik, így az alárendeltek ilyen irányú igénye kielégíthető;

— a decentrum vezetőjének lehetősége van tartalékok képzésére, amit esetleges nagyszámú megbetegedés esetén az érdekelt csapatrendelőknek kiutalhat;

— a decentrum vezetője maga gazdálkodik az anyaggal, ismerve az alárendelteknel folyó munkát és a lehető legjobban kitudja elgítenni azok anyagi igényeit;

— lehetőség nyílik a decentrumon belüli átcsoportosításra.

A felsorolt előnyök mellett hátránya, hogy:

— az egységek, intézetek a teljes félévi anyagszükségletüket egyszerre kapják meg, ami nagy raktártért igényel;

— a SZIK elkészítése és az anyagvételezés között aránylag nagy idő telik el, így az igénylés elkészítésénél a meglevő mennyiség automatikus

levonása a normából (a felhasznált mennyiségek figyelmen kívül hagyása) problémaként jelentkezhet;

— alapvetően csak a normában szereplő anyagokra lehet tervezni;

— nincs biztosítva a decentrum részére pénzügyi keret az új gyógyszerek megvételére. (Megjegyzendő, hogy az új, a normában nem szereplő gyógyszerek beszerzésére mégis van mód, erről a későbbiekben részle-
sebben.);

— a központilag történő ellátás minden alakulatnak nagy biztonságot nyújt, de ugyanakkor „kényelmessé” is teszi a szervezetet ezen anyagok felhasználásában, főleg a kisértékű fogyó anyagok vonatkozásában.

Egészségügyi intézetek anyagellátása

Az eddigiek során a csapatok, intézetek egészségügyi anyagellátási rendszeréről volt szó. Ettől némileg eltér az MN egészségügyi intézeteinek (kórházak, szanatórium) egészségügyi anyagellátási rendszere. Azonosság az, hogy a gyógyintézetek is a csapatokhoz hasonlóan féléves keretet kapnak, amellyel önállóan gazdálkodnak és a Központi Egészségügyi Anyagraktárból a szükségletnek megfelelően, de a leggyakrabban havonta utalványozhatnak. Eltérés viszont a következő:

— a gyógyító intézet számára nincs norma megállapítva, a keretben a szükségletek szerepelnek, így változó szükséglet esetén is rugalmas ellátás biztosítható;

— az egészségügyi fogyóanyagok 15—20%-át kitevő hitelösszeggel rendelkeznek, amellyel szabadon gazdálkodhatnak, a központi készletből kiutalt (jóváhagyott) anyagismeretében idejében biztosítható a vásárlás útján beszerzendő anyag mennyisége.

Az egészségügyi anyagellátás sajátosságai az MN-ben

A más szolgálati ágakhoz (ezen belül is a hadtáp többi anyagi szolgálati ághoz) viszonyított sajátosságokat célszerű itt elemezni.

A sajátosság nem is annyira az ellátás módjában jelentkezik, bár eltérések itt is vannak, mert míg az egészségügynél kötött normák vannak, addig pl. az élm., ruh. szolgálatnál gazdálkodási mutatók alsó és felső szintje, amin belül szabadon gazdálkodhatnak. A beszerzés az alapvető cikkek tekintetében minden szolgálati ágnál központi, viszont az egészségüggyel ellentétben az egyes szolgálati ágak (élm., ruh.) a központi készletekből történő vételezéséért is fizetnie kell az alakulatnak.

Különbség van az ellátó bázisok tekintetében. A hadtáp többi anyagi-szolgálati ág rendelkezik magasabbegység szinten ellátó bázissal (raktárral), az egészségügyi szolgálatnál nincs szervezetszerű raktár. A decentrumok vezetői (akik a magasabbegység egészségügyi anyagellátó tisztjei) a fentebb említett tartalékképzési lehetőséggel két módon élhetnek:

1. A decentrumoknál meglévő helyséből raktárat alakíthatnak ki, amit a decentrum vezetője kezel és tart nyilván. Ez a készlet alapvetően a leggyakrabban használt fogyó anyagokból, a gyakori cserére szoruló

kézi műszerekből (pl. szike, csipesz stb.) és egyéb eszközökből (pl. fecskendő) áll.

2. A második módszer, hogy a decentrum vezetője a kerete terhére a központi tárintézetnél tárolja az anyagot és szükség esetén soron kívül kiutalással juttatja el a felhasználási helyre.

Jelenleg a decentrumok kivétel nélkül az első módszert alkalmazzák. Ugyanez a különbség egység szinten úgy jelentkezik, hogy míg a többi szolgálati ág egység raktáraihoz van szervezve raktáros, addig az egészségügyi szolgálatnál az egységek nagy többségénél a raktárosi (anyagellátási) feladatokat a vezetőorvos által e feladattal megbízott személy (tiszt, tiszthelyettes) végzi.

További sajátossága az egészségügyi anyagellátásnak, hogy a csapatok nem rendelkeznek hitelkerettel az új gyógyszerek (egészségügyi anyagok) megvételére, ugyanakkor „korlátlan” lehetőségük van e gyógyszerek beszerzésére. Miből adódik ez az ellentmondás? A gyógyító-megelőző munka egyik feladata, hogy az arra rászorulókat a gyógyulásukhoz szükséges minden gyógyszert, egészségügyi anyagot megkapjanak, függetlenül a normától. Ez elvből kiindulva a csapatorvosnak lehetősége van a szükséges gyógyszerek térítésmentes felírására, amit a HM a Társadalombiztosítási Központnak utólag kifizet. Ugyanezen elv alapján a gyógyító intézetek egészségügyi anyaggal való ellátása nem hasonlítható össze semmilyen más szolgálati ág anyagellátásával.

További feladataink az egészségügyi anyagellátás területén

Befejezésként még néhány gondolatot az egészségügyi anyagellátás további tökéletesítése terén előttünk álló feladatokról. Mik ezek a feladatok?

— Az anyagellátás tervezésénél nem lehet figyelmen kívül hagyni a gyógyszerfogyasztás világméretű emelkedését, a magyar gyógyszeripar nagymérvű fejlettségét, a használatban levő műszerpark meggyorsult erkölcsi kopását és ezért szükségesnek látszik a normák 4—5 évenkénti felülvizsgálata, továbbfejlesztése;

— a tervezésnél döntőnek kell lenni a gyógyító munka irányelveinek (főszakorvosi direktíváknak) és a lehető legnagyobb mértékben csökkenteni kell a szubjektív elgondolásokat, elképzeléseket, amelyek rossz irányba terelhetik az anyagbeszerzést;

— a tervezésnél mindjobban fel kell használni a gépi eszközöket;

— megfelelő képzettségű szakemberek biztosítására az egység — magasabbegység — anyagellátó szerveihez;

— a nem fogyó egészségügyi anyagok, készülékek rendszeres javításának, ellenőrzésének megoldása.

E cikk keretein belül kizárólag a béke egészségügyi anyagellátás rendszerével és sajátosságaival kívántam foglalkozni. Ezért nem esett szó a háborús ellátás problémáiról, rendszeréről, ami ettől eltérő sajátosságokkal rendelkezik.

(A mellékletek a folyóirat végén találhatóak.)

I R O D A L O M

- Dr. Pandula Egon: Gyógyszerészet (Medicina 1962)
- Dr. Takács László: Az utolsó nemesi felkelés csapat eü. szolgálatának működése 1809-ben (Honvédorvos 1962/4)
- Forizs Mihály —
Keserü György: Visszapillantás a magyar katonagyógyszerészet 25 éves munkájára (kézirat)
- Dr. Gonda Pál —
Lengyel József: Az eü. anyagellátás fejlődése 1945—1970. (Honvédorvos 1972/1 melléklet)
- Dr. Gonda Pál —
Dr. Kurucz Tibor: Az eü. anyagellátás fejlesztésének időszerű kérdései (Honvédorvos 1972/1 melléklet)
- KIROV Katonaorvosi Akadémia Eü. Anyagellátó Tanszék jegyzetei (kézirat)
- Utasítás a csapatok egészségügyi ellátására (Eü/16)
- Az egészségügyi biztosítás alapjai (Eü/20)
- Segédlet az egészségügyi ellátás megtervezéséhez (Eü/48)

A csapatgazdálkodás tapasztalatai az MN 5232 alárendeltjeinél*

Lapos Mihály ezredes, Miller Jenő őrnagy

Pártunk IX. kongresszusán elhatározott új gazdaságirányítási rendszer 1968. január elsején történt bevezetésével párhuzamosan, a Magyar Néphadseregben is kezdetét vette a gazdálkodás korszerűsítése.

A VKF elvtárs 068. számú utasítása meghatározta, hogy az MN gazdálkodását: „... az új gazdasági mechanizmus követelményeinek és a Magyar Néphadsereg előtt álló feladatoknak megfelelően...” kell fejleszteni, növelve a parancsnokok gazdálkodási hatáskörét, a gazdálkodás hatékonyságát és az ellátás színvonalát.

Az MNHF-ség a kitűzött irányelveknek megfelelően, számos intézkedést tett a csapatgazdálkodás fejlesztése érdekében. Az MN 5232 hadtáptörzse az elmúlt évek során mindig nagy figyelmet fordított a gazdálkodási tevékenység elemzésére és értékelésére, látva azt, hogy a gazdálkodás milyensége, eredményessége a legközvetlenebbül hat a személyi állományra, kedvezően, vagy kedvezőtlenül befolyásolja annak hangulatát

Ebből a megfontolásból kiindulva tüztük napirendre — március végén — a gazdálkodási tevékenységünk elemzését. Úgy ítéltük meg, hogy a reális helyzet, a bekövetkezett változások elemzésével a gazdálkodás új rendszerében szerzett gazdag tapasztalatok közreadásával segítjük a további előrelépést, a meglévő problémák megoldását, a szemlélet egységesítését és a gyakorlati munkában kialakult jó módszerek általánosítását.

Melyek a csapatgazdálkodásunk főbb jellemzői?

— A gazdálkodásban meghatározó elvvé vált, hogy: — a gazdasági döntések ott szülessenek, ahol a reális döntésekhez a legtöbb információ áll rendelkezésre, ahol biztosított a pénz- és anyagi javak leggazdaságosabb, legcélszerűbb felhasználása, figyelembe véve a központi akarat megvalósításának követelményét.

* Az MN 5232 PK HTPH-e szakkiképzési csoportja foglalkozása keretében megtartott csapatgazdálkodási konferencia részletesen foglalkozott a témával. Cikkünkben a konferencia anyagát adjuk közre.

— A gazdálkodási rendszer továbbfejlesztésének alapvető területét, a korábbi központi természetbeni ellátásról, egy kötetlenebb pénzgazdálkodáson alapuló, a közvetlen gazdálkodók felelőségének és jogának növelésére irányuló gazdálkodás jellemzi.

— Az elmúlt négy év során a gazdálkodás jelentősége, szerepe a csapatok harckészültsége, kiképzése, hadtápbiztosítása, valamint a személyi állomány létkörülményeinek állandó javítása szempontjából lényegesen megnőtt.

— A hatás- és jogkörök fokozatos leadásával a csapatparancsnokok — az egyszemélyi vezetés szerves részeként — tényleges irányítóivá váltak a rendelkezésre bocsátott anyagokkal és pénzeszközökkel való gazdálkodásnak.

— Egyre széleskörűbbé váit a pénzgazdálkodáson alapuló ellátás. A gazdálkodási önállóság növelése, a korábbiaknál kötetlenebb gazdálkodás, a helyi erőforrások jobb kihasználásának lehetővé tétele, a csapatok gazdálkodási érdekelttségének nagymérvű növelése és a gazdálkodásban dolgozó személyi állomány becsületes munkája fokozottabban biztosította a szükségletek növekvő mennyiségben és minőségben történő kielégítését.

Az elmúlt évek tapasztalatait elemezve megállapítható, hogy a csapatgazdálkodás új rendszerének bevezetésével megszabott követelményeknek összességében eleget tettünk. A gazdasági tevékenységünk eredményei kézzelfoghatóak a harckészültség, a kiképzés hadtápbiztosításának lényegesen jobb feltételeiben, a személyi állomány szolgálati, élet- és munkakörülményei fokozatos javulásában.

Seregtestünk viszonylatában, az MNHF-ség által biztosított lehetőségeket kihasználva a közel 750 millió Ft összegben végrehajtott csapatépítkezéssel felépítettünk többek között mintegy 170 lakást, 180 tantermet, 7000 m² alapterülettel bővült a raktárterünk, közel 6000 férőhelyes korszerű legénységi körletet alakítottunk ki, jelentősen megjavítottuk a technikai eszközök tárolásának és kiszolgálásának feltételeit. Lakatnyáink zöme ápolt, gondozott. Teljes egészében áttértünk a napi négyeszeri önkiszolgáló rendszerű étkeztetésre, a csapatok zöménél biztosított a választékos menü. Tovább fejlődött az állomány ruházati ellátottsága, biztosított az alkalomhoz illő színvonalas öltözködés.

A konkrét gazdasági eredményeken túl jelentős fejlődésnek tekintetjük azt, hogy a pártunk gazdasági-politikai elveinek megfelelően, lényeges változáson ment keresztül a vezető és végrehajtó állomány szemlélete is. Egyre szélesebb körben hódít teret a helyes közgazdasági szemlélet.

A parancsnoki állomány döntő többsége jelentőségének megfelelően nagyfokú igényességgel és gondossággal irányítja a gazdálkodást. A PK HTPH-ek és szolgálatiág-vezetők szakértelme kiszélesedett, szakfeladataik eredményes végrehajtása mellett egyre jobban szolgálják és szem előtt tartják az egységek általános érdekeit. E szemléletváltozás bekövetkezését jelentős mértékben befolyásolta és elősegítette az a munka, melyet a párt-politikai szervek ennek érdekében különböző vezetési szinteken kifejtettek.

Az általánosan jelentkező eredmények és az alapvetően jó irányú fejlődés ellenére, a gazdálkodás szervezésében és végrehajtásában jelentkezik

néhány alapvető probléma. A problémák zöme szubjektív, egy részük objektív okokra vezethetők vissza. Ezek fejlődésünk akadályát képezik, de minden feltételünk megvan azok megszüntetésére.

Milyen problémák jelentkeznek a csapatgazdálkodás tervezése folyamatában?

A csapatgazdálkodást irányítók egy részénél hiányzik még a *komplex gazdasági szemlélet*, a gazdálkodási készség, helyenként alacsony szintű a felelősségérzet, nincs kialakulva megfelelő együttműködési készség. Eből adódik, hogy esetenként gazdaságtalan döntéseket hoznak, nem dolgoznak ki megfelelő alternatívákat, a döntéseket nem előzi meg megfelelő elemzés, előkészítés.

A problémák egy másik része a gazdálkodás tervezésében jelentkezik. Ezek részben objektív, részben szubjektív eredetűek.

Ami az objektív jellegű problémákat illeti, lényege abban foglalható össze, hogy a kiképzési időszakok nem esnek össze a gazdasági két év vagy évek tervezésével. Véleményünk szerint ez körültekintő tervezéssel áthidalható.

Megítélésünk szerint a nagyobb baj a szubjektív eredetű problémáink vonatkozásában jelentkezik.

A PK HTPH-ek és szolgálatiág-vezetők egy része a tervezések időszakában nem végez körültekintő elemző munkát. Nem veszik figyelembe a körülményeket, lehetőségeket, ezért a gazdasági tevékenységre vonatkozó elgondolásaik sablonosak.

Nem érvényesül kellően az átgondoltság, a rendelkezésre álló lehetőségek koncentrált felhasználása, a legfontosabb problémák megoldására való törekvés vonatkozásában. Különösen jelentkezik ez a csapatépítkezések szervezése és végrehajtása terén. Egyidőben több építési feladat végrehajtását tervezik, melyek együttes kivitelezésére a fedezet nem áll rendelkezésre. A lehetőségek elaprózása következtében az építkezések elhúzódnak és lényegesen megrágulnak.

A célok kitűzésénél, meghatározásánál még nem jut kellően érvényre a különböző alternatívák kidolgozása, ritkán végeznek gazdaságossági számításokat, melynek következtében nem teremtik meg a legoptimálisabb megoldási módok kiválasztásának feltételeit. Gyakran találkozunk olyan nézettel is, mely szerint a gazdaságossági számításoknak a csapatgazdálkodás szintjén nincs szerepük és helyük. Véleményünk szerint ez nagyon téves felfogás.

A gazdaságossági számításnak mind a tervezés, mind a gazdasági folyamatok végrehajtása során fontos szerepe van, s csak így biztosítható a rendelkezésünkre álló javak legracionálisabb felhasználása.

A csapatgazdálkodás tervezésének alapját az előljáró követelményei, a gazdálkodást folytató alakulat lehetőségei, célkitűzései alapján két évre kialakított elgondolás képezi.

A két évre vonatkozó elgondolások kialakításánál gyakori hiba, hogy a PK HTPH-ek nem vonják be kellően a szolgálatiág-vezetőket. A célokat önállóan, csak a PK és előljárók követelményei alapján határozzák meg. Nem igénylik a szolgálatiág-vezetők alkotó kezdeményezését. Így nem is

tudják azokat kellően csatornákba állítani a kitűzött célok megvalósításáért. Másik tipikus hibaként jelentkezik az, amikor a PK HTPH a szolgálatiág-vezetőket az elgondolás kialakításába bevonja, de oly módon, hogy azok javaslatait alkotó elemzés nélkül egyszerűen összegzi — esetenként ezt az írnok végzi —, és ezzel kész is az elgondolás.

Nyilvánvaló, hogy mindkét módszer hibás és nem biztosítja a célok eredményes teljesítését. Mi azt tartjuk helyesnek, ha a tervezés alapját képező elgondolások a PK-i követelménytámasztás alapján a hadtáptörzsek alkotó tevékenysége eredményeként alakulnak ki. A PK HTPH támaszkodjon a szolgálatiág-vezetőire, azonban ez ne azok javaslatainak egyszerű összemácsolásában jusson kifejezésre, hanem a javaslatok integrált összegezésében realizálódjon.

A gazdálkodás tervezésénél különösen a kiképzési időszakok tervezésénél szinte általános problémaként jelentkezik a feladatok tervezése és a kiképzési követelmények közötti összhang hiánya. Ez arra vezethető vissza, hogy nem ismerik kellően az egységek kiképzésének rendszerét, ritmusát, a bázisokon folyó kiképzésből fakadó követelményeket, melynek következtében sok a terven kívüli feladat, a csapatok hadtápbiztosításában előtérbe kerül a kapkodás, az ötletszerűség és esetenként a számadási rend is megbomlik.

A két évre vonatkozó elgondolás kialakítása, valamint a gazdasági feladatok végrehajtása során egyaránt fontos szerepe van a PK gazdasági jellegű döntései előkészítésének. Ismeretes, hogy az egyszemélyi parancsnok az egység gazdasági vezetéséért is teljes mértékben felelős. A mai viszonyok között a PK csak akkor tud e kötelességének eleget tenni, ha kiválasztja azokat a fő kérdéseket, melyek kézbentartásával a rendszeres követelménytámasztást és a gazdasági folyamatokra való ráhatást biztosítani tudja. A másik feltétel pedig az, hogy a PK rendelkezzen olyan segítővel, vagy segítőkkal, akik az alapvető követelmények meghatározása alapján képesek a gazdálkodás teljes felelősséggel történő irányítására, szem előtt tartva az egység általános érdekeit.

A jelenlegi viszonyok között, amikor az „egycsatornás” pénzügyi rendszer dominál, a különböző jogcímenkénti elkülönülés fenntartásával, fontos szerepe van az anyagi és pénzeszközök koordinált felhasználásának. Ezért a parancsnoki munkában nagyobb figyelmet szükséges fordítani a fontosabb gazdasági döntések átgondolt, operatív előkészítésére. E célból célszerűnek látszik az egység gazdálkodási bizottságok megalakítása.

Véleményünk szerint — és ez a gazdálkodási konferencián részt vett MNHF és a hadseregparancsnok elvtársak véleményével is megegyezett — a gazdálkodási bizottságot a következő összetételben célszerű megalakítani:

Elnöke a parancsnok;

Titkára a PK HTPH-e;

Tagjai a PK TECHN-H-e és a pü. szolg. vezetője.

A bizottság jogkörét az alábbiakban célszerű meghatározni:

A **BIZOTTSÁG ELNÖKE** — mint egyszemélyi parancsnok teljes felelősséggel vezeti és irányítja a csapatgazdálkodást, meghatározza a fej-

lesztés, a gazdálkodás általános irányelveit és követelményeit. Dönt a gazdálkodási bizottság által előterjesztett kérdésekben.

A BIZOTTSÁG TITKÁRA — koordináló jogkörrel rendelkezik és személyesen felel a csapatgazdálkodás egész rendszerének átfogásáért, a döntésre váró gazdálkodási kérdések időben történő előterjesztéséért.

A gazdálkodási bizottság titkára és tagjai — az érvényben levő szabályzatok, utasítások, a biztosított és meglevő lehetőségek, a parancsnok által megszabott irányelvek és követelmények alapján:

1. TERVEZÉSI IDŐSZAKONKÉNT:

a) A szakágak előterjesztéseinek figyelembevételével elkészítik a csapat gazdálkodása fejlesztésének és végrehajtásának egy évre hatályos irányelveit.

Az irányelvek keret jellegű szabályozói megállapításával — a központi akarat és a gazdaságosság teljesítésére — kötelező érvényű koordinálást biztosítanak a szakágak gazdálkodása tervezésében és a végrehajtásában.

b) A szakágak bevonásával: kidolgozzák a költségvetésben biztosított pénzeszközökön kívüli — anyaggazdálkodási hatáskörébe vont — gazdálkodás követelményeit, valamint az alakulat által biztosítható és felhasználható bevételek stb. biztosításának rendszabályait.

c) Értékelő véleményezéssel a parancsnok elé terjesztik döntésre a költségvetési előirányzatban jóváhagyott és várható bevételekből felhasználható pénzeszközök szakágak által készített felhasználási tervét.

2. A GAZDÁLKODÁSI ÉV SORÁN:

a) Javaslatot tesznek a tartalékok, év végi megtakarításokból származó maradványok, a csapatbevételek elosztásának módosítására, a szükséges átcsoportosítások végrehajtására.

b) A gazdálkodást folytató szolgálati ágak (fn.-i, anyagi szolgálatok) önállóságának biztosítása mellett a fontosabb feladatok megtervezése; a gazdálkodási tevékenység főbb folyamatai végrehajtása; az anyagi fegyelem megkövetelése során ellenőrzik a harcalkézségség és a takarékoság követelményei érvényrejuttatását; javaslatot tesznek a szükséges átfogóbb jellegű rendszabályokra.

c) A csapat gazdálkodási helyzete, a feladatok függvényében, évente legalább egyszer átfogó értékelést készítenek a célkitűzések teljesítésének helyzetéről, a gazdálkodás hatékonysága fokozását elősegítő feladatokról.

Ha ez a bizottság működik, szerepét betölti, nyilván elkerülhetők lesznek a jogtalan és meggondolatlan átcsoportosítások.

A gazdasági folyamatok végrehajtása során jelentkező gondjaink

A reálisan meghatározott célok az átgondolt tervező munka eredményeként támasztott követelmények csak akkor realizálódnak, ha azok a gazdálkodás vezetésében és végrehajtásában résztvevő állomány következetes és energikus munkájával párosulnak. Az eredményes tevékenység

alapfeltételét képezi a végrehajtásban résztvevőkkel szembeni követelménytámasztás azok munkájának folyamatos elemzése, ellenőrzése.

Hogyan állunk mi e vonatkozásban, milyen általános jellemzői vannak e munkának?

A lefolytatott vizsgálataink tapasztalatai azt mutatják, hogy a PK HTPH-ek és szolgálatiág-vezetők gyakorlati tevékenységében e vonatkozásban is sok a kívánni való.

A PK HTPH-ek nem szervezik a kívánt mértékben a hadtápszolgálatban dolgozó különböző funkciót betöltő tiszti, tiszthelyettesi állomány munkáját. Különösen elhanyagolt kategóriák a z. ellő. szakaszparancsnokok, a különböző raktárak vezetői és az alosztály szolgálatvezetők.

Az EPK HTPH igen komoly erővel rendelkezik, még akkor is, ha a feltöltöttség nem teljes.

Ha ezzel az állománnyal (tiszt, tiszthelyettesi, legénységi) megfelelően törődünk és őket különböző beosztások ellátására felkészítjük, munkájukat szervezzük, rendszeres információt adunk és követelményeket szabunk részükre, szinte valamennyi e téren jelentkező problémánkat megoldottnak tekinthetjük.

Különösen fontosnak tartjuk a tiszthelyettesi állománnyal való foglalkozást.

Miben látjuk feladatainkat e vonatkozásban?

Az egyik legfontosabb feladat a szolgálatba bekerülő tiszthelyettesi állomány felkészítése a feladatok ellátására.

A másik fontos feladatunk a tiszthelyettesi állomány munkájának segítése, rendszeres nevelése és ellenőrzése. E vonatkozásban is sok még a formalitás. A tiszthelyetteseket feladataik végrehajtása során a problémáik megoldásában nem segítik, azok magukra maradnak, melynek következtében jelentkezik az elkedvetlenedés, majd a szolgálatból való eltávozás.

Nagyon helyesnek és követendőnek tartjuk a hadtáp tiszthelyettesi gyűlések rendszeres megtartását. Ez feltétlen serkentőleg hat.

A tiszthelyettesi állomány mozgósítása mellett a magasabbegység és egység PK HTPH-ek, részéről nagy gondot kell fordítani a tiszt állomány nevelésére, rendszeres felkészítésére is.

A hadtápszolgálatban dolgozó személyi állomány nem kellő aktivizálásával függ össze az a hiányosság is, melynek lényege abban a helyenként jelentkező hibás szemléletben és gyakorlatban jut kifejezésre, mely szerint a szolgálatiág-vezetők a személyi állomány ellátásának lehetőségét létrehozzák, de annak kihasználását nem szervezik, s ennek érdekében az alegységparancsnokok irányában követelményeket nem támasztanak. Lényegében hiányzik a tevékenység következetes végigvitele, ennek folytán a munka gyakran öncélúvá válik. Egy konkrét példa: becslt adatok alapján kialakult az a vélemény, hogy a személyi állomány részvétele a vacsorákon, az ünnepi étkezéseken 70—90%-os.

Az igaz, hogy az élelmezési szolgálatvezetőket ezért felelősségre vonni nem lehet. A kötelességüket formailag megtették, az étlapon szereplő cikkeket a konyha részére kiadták.

Azt a luxust azonban nem engedhetjük meg magunknak, hogy eleve a vacsora egy részét a sertésállomány részére készítsük.

Néhány gondolat az egyes gazdasági funkciók gyakorlásával kapcsolatos tapasztalatokról.

A gazdasági tevékenység egyik fontos részét képező anyagbeszerző tevékenység — a kellő koordinálás hiányában — elaprózott. A meglévő törekvések ellenére sem szűnt meg a „műszaki szeg és az elhelyezési szeg” problémája. Gyakori, hogy azonos anyagot többen, egyidőben keresnek és különböző áron szereznek be. Nem veszik kellően igénybe a központi területi szervek raktárak által nyújtott árubiztosítási lehetőségeket, olyan anyagok vonatkozásában, melyeket máshol sem lehet olcsóbban beszerezni. A tartalékok képzése nem kellően átgondolt, ezért gyakori a kapkodás. Az anyagok sürgős biztosításának szükségessége miatt jelentősek a kiskereskedelemből történő vásárlások.

Véleményünk szerint a beszerző tevékenység különösen a koordinálható és az alapvető általánosan használt anyagok egységes beszerzése, a jelenlegi szervezeti keretek között is megoldható. Célszerűnek tartjuk néhány alakulatnál az anyagbeszerzés egységes rendszerét kísérleti jelleggel bevezetni.

A központilag biztosított gazdasági feltételek kiegészítése, a személyi állomány lét- és munkakörülményeinek fokozott javítása szempontjából jelentős szerepe van a helyi lehetőség ésszerű és maximális kihasználásának.

Megállapításunk szerint a csapatok gazdálkodásában sok általános lehetőség van, amelyek szinte kivétel nélkül mindenütt adóttak, melyek kihasználása minden hadtáptörzsnek kötelessége. Ilyen helyi lehetőségek pl.: a *takarékosság*, a lehetőségek gazdaságos kihasználása, a tényleges szükségletek teljes kielégítése mellett a „különleges igények” mellőzése, a kisegítő gazdaságok gazdaságos működtetése stb. A gazdálkodás hatékonysága szempontjából fontos szereppel bír a *lehetőségek gazdaságos felhasználása*.

A biztosított lehetőségek kihasználásával kapcsolatos a központilag elrendelt laktanyakarbantartó brigádok foglalkoztatása is. E vonatkozásában olyan tapasztalataink vannak, hogy helyenként nem biztosított az elrendelt létszám; nem a karbantartási tervben rögzített feladatokat végzi; munkájukat nem szervezik, alacsony teljesítménnyel dolgoznak, s nem a tervszerű megelőző karbantartási feladatokat oldják meg.

Fontosnak tartjuk az anyagok hadihasználható állapotban való tartása, azok élettartamának megnövelése szempontjából a *javítóműhelyek üzemszerű működési feltételeinek kialakítását*. E tekintetben sokszor egyszerű munkaszervezéssel is jelentős előrelépés biztosítható. Elég gyakori, hogy egy-egy laktanyában pl.: 2—3 asztalos műhely is található. Ott, ahol az objektív lehetőségek adóttak, a meglévő szakmunkás- és munkagép-kapacitás jobb kihasználására célszerű a műhelyek összevonása és azoknak a korszerű javítási technológia elveinek megfelelő csoportosítása.

A személyi állomány életkörülményeinek alakulására közvetlen hatást gyakorol a kisegítő gazdaságok működésének eredményessége. Az 1972. évben a kisegítő gazdaságok 6 millió forinttal járultak hozzá, a személyi állomány jobb minőségű élelemellátásához. Ez igen szép eredmény.

Tapasztalható azonban az is, hogy a kisegítő gazdaságok nem minden alakulatnál gazdaságosak.

Miért van ez így? Azért, mert a fejlesztés koncepció nélkül történik, gazdaságtalan ágazatokat működtetnek, olyan erőgépeket vásárolnak, melyeket gazdaságosan nem tudnak kihasználni, és technikai állapotuk miatt azok üzemeltetése is igen költséges. Ez a példa sok vonatkozásban általános. Mi az álláspontunk a kisegítő gazdaságok fejlesztésével kapcsolatban? Idézzük erre az MNHF elvtársat, aki a követelményeit a következőképpen fogalmazta meg: „Nem célunk a kisegítő gazdaságok túlfejlesztése, azonban semmi körülmények között nem engedhetjük meg magunknak a jelenlegi eredmények visszaesését, és a reális lehetőségek kihasználatalanul hagyását.”

Gazdasági tevékenységünkben állandó és visszatérő problémaként jelentkezik az anyagi-fegyelem esetenkénti fellazulása és egyes egységeknél nagyösszegű rendkívüli eseményt képező károk keletkezése. Az elmúlt évek során a káresetek megelőzésében, csökkentésében komoly előrelépés történt, azonban a helyzet és a bekövetkezett események arra intenek, hogy ezt a kérdést állandóan napirenden tartsuk.

Külön szükséges boncolgatni a nagyvolumenű rendkívüli események keletkezésének körülményeit az alegységeknél és egységraktárakban.

A vizsgálataink azt mutatják, hogy az alegységeknél keletkező rendkívüli események az ellenőrzési kötelmek elhanyagolásával, a károk időbeni felfedésének elmulasztásával kapcsolatosak. A szolgálatiág-vezetők, az alegységparancsnokok csak általában foglalkoznak e kérdéssel. Nem veszik figyelembe az alegységek életét, mozgását, így a károk megelőzésére nem tesznek kiegészítő intézkedéseket egy-egy nagyobb gyakorlat vagy más jellegű feladat végrehajtása előtt, majd azok befejezése után a szükséges ellenőrzéseket nem hajtják végre. Ezek következményeként egyes alegységeknél a lerendezetlen károk fokozatosan felhalmozódnak, s két-három hónap után már rendkívüli eseményt képeznek.

Különösen bosszantóak és tűrhetetlenek az egységraktárakban előforduló rendkívüli eseményként jelentkező hiányok. A raktárak zárhatók, azokat őrzik, tehát minden feltétel megvan az anyagok megőrzésére. Helyenként még azt is kiírják, hogy „Övd a Nép Vagyonát”, mégis elég gyakori, hogy különösen a ruházati raktárakban nagyobb összegű károk keletkeznek.

Az elmúlt időszakban részleteiben elemeztük ezek okait, s egyértelműen megállapítottuk, hogy azok előidézése a felelőtlenséggel, a raktári munkák szervezésének elmulasztásával, a szabályzatok alapvető előírásainak a megsértésével, az ellenőrzések formális végrehajtásával kapcsolatosak.

E vonatkozásban első és legfontosabb követelményként a szabályzataink tekintélyének helyreállítása, a szabályzat szerinti rend megkövetelése jelentkezik. A szabályzataink jók, nem kell kitalálni új rendszabályokat, csak azok előírásai maradéktalan betartását kell megkövetelni és az ez irányban folyó kiképző-nevelő munkát megjavítani.

A vezetés folyamatában az ellenőrzés igen fontos szerepet tölt be. Az ellenőrzés alapvetően arra hivatott, hogy az adott vezető szervek az ellenőrzésen keresztül rendszeresen figyelemmel kísérjék a kitűzött célok teljesítését, megfelelő visszacsatolásokkal időben felfedjék az előfordulható problémákat és az ellenőrzés tapasztalatainak elemzése alapot adjon

az események menetének előrelátó és kedvező irányban történő befolyásolására, illetve az újonnan jelentkező feladatok helyes meghatározására. A csapatgazdálkodás szervezésében és végrehajtásában az ellenőrzésnek ezt a szerepét még nem tudjuk maradéktalanul betölteni.

Gyakori jelenség az ellenőrzés koncepció nélküli szervezése, az ellenőrzés tervezésénél nem a kitűzött fő feladatok teljesítményének követelményei szolgálnak alapul, hanem a mennyiségi követelmények. Ennek következtében az események alakulása a vezető szervek munkájában sokszor kapkodást idéz elő.

Az ellenőrző munkában tapasztalható, hogy kevés gondot fordítanak az információ útján beáramló adatok elemzés alapján történő ellenőrzésére. Ezt a módszert — nem lebecsülve a közvetlen helyszínen történő ellenőrzést — a jövőben erősíteni kell és meg kell tanulni a gazdálkodással kapcsolatos adatok elemzése alapján a kedvező, vagy kedvezőtlen tendenciák felfedését és az azokra történő operatív reagálást.

Véleményünk szerint a csapatgazdálkodás új rendszere jól bevált. A meglévő problémák ellenére elmondhatjuk, hogy a csapatok harckészültsége, kiképzése, valamint a munka- és életkörülmények hadtápbiztosításának javítása érdekében végzett gazdálkodómunkánk jó irányban fejlődik.

A jogkörök és felelősség fokozatos decentralizálása következményeként a gazdálkodást közvetlenül irányító csapatparancsnokok, a hadtáphelyettesek mind inkább a tényleges gazda gondosságával kezelik és használják a gondjaikra bízott hatalmas értékeket. Mindezek eredményeként a csapatgazdálkodás több éve tartó reformjával párhuzamosan, *biztosítani tudtuk a növekvő követelmények egyre jobb határfokú teljesítését.* Konferenciánk alapvetően azt célozta, hogy a csapatgazdálkodás terén szerzett gazdag tapasztalatainkat felhasználva segítsük a még ütemesebb előrelépést, a hatékonyság növelését, ahogy ezt a konferencia jel-szava tömören kifejezte:

„Kisebb ráfordítással nagyobb eredményt.”

A csapatgazdálkodás tapasztalatai az MN 6025 alárendeltjeinél

Rehó László alezredes

Az új gazdaságirányítási rendszer bevezetése óta öt gazdasági év telt el. Úgy véljük, ennyi idő múltán lehetséges és célszerű is számba venni azokat a legfontosabb tapasztalatokat, amelyeket a honi légvédelmi csapatok gazdálkodásának irányítása, ellenőrzése és elemzése során szereztünk. Összegezett tapasztalatainkat ezúton tárjuk érdeklődő elvtársaink elé.

Hogyan érvényesültek a csapatgazdálkodási általános törvényszerűségei a honi légvédelmi csapatoknál?

A gazdálkodásirányítás új rendszerének célkitűzéseit és irányelveit a honvédelmi miniszter elvtárs 0010/67. sz. parancsában határozta meg.

E parancs szellemének megfelelően a honi légvédelmi alakulatok hadtápszervei is arra törekedtek és törekednek ma is, hogy tervszerűbb és hatékonyabb gazdálkodással biztosítsák elsősorban a harckészültség állandó magas fokon tartását, az újrendszerű kiképzés bevezetését és meg-honosítását, valamint a személyi állomány életkörülményeinek folyamatos fejlesztését, sokoldalú javítását.

A célirányos törekvés eredményeként a honi légvédelmi alakulatok hadtápszerveinél az elmúlt öt évben jól érvényre jutottak a csapatgazdálkodásnak az egész néphadseregre jellemző általános törvényszerűségei. Ezek közül is *kiemelést érdemelnek* az alábbiak:

— *tervszerűbbé* vált a hadtápszolgálaton belül a csapatgazdálkodás, kialakult és bevált a kétéves tervezési rend;

— a szolgálati ágak túlnyomó többségénél megvalósult a teljes *pénz-gazdálkodás*;

— megnőtt a parancsnokok és szakkaderek gazdálkodási feladat-, felelősség-, jog- és *hatásköre*;

— *decentralizálódtak* a gazdálkodási feladatok és azok megvalósításának pénzügyi, anyagi feltételei;

— a gazdálkodás legalsó szintjén is valóság lett a *gazdaságosság és hatékonyság* elve;

— egyszerűbb és egységesebb lett a gazdálkodástervezés, nyilvántartás és elszámolás rendszere, megkezdődött a gazdasági adminisztráció *gépesítése*;

— az új rendszerű gazdálkodás sok területen közvetlenül erősítette a *harckészültséget*, lehetővé tette az új rendszerű *kiképzés* bevezetését, és igen jelentős mértékben javította a személyi állomány *létkörülményeit*;

— a gazdálkodás rendjében korábban tapasztalt feszültségek, *ellentmondások* feloldódtak, illetve *megszűntek*.

Az előzőekben vázolt általános törvényszerűségek érvényesülése és az azokon alapuló eredmények elérése mellett kialakult és megerősödött a honi légvédelmi csapatok gazdálkodásának *néhány sajátos vonása* is. Ezek három csoportba sorolhatók:

a) Az *első* és legjellemzőbb sajátosság: megnőtt és tovább fokozódott a harckészültség szempontjából *legfontosabb* anyagokkal való normagazdálkodás, illetve természetbeni ellátás jelentősége.

Az ezen anyagokkal való gazdálkodás körébe tartozik a többi között — mint legjelentősebb — a repülőhajtóanyag igénylése, szállítása, tárolása, kiszolgálása, felhasználása és elszámolása.

A repülő hajtóanyag-gazdálkodás reálisan a távolabbi jövőben is csak a természetbeni ellátásra alapozva valósulhat meg.

b) A *második* jellemző sajátosság: néhány területen az átlagnál *nagyobb hatékonysággal* érvényesült a gazdálkodásban az új gazdasági mechanizmus szelleme.

Az átlagnál nagyobb hatékonysággal gazdálkodó alakulatok közé sorolhatók mindenek előtt a nagy gazdasági területtel és nagy szervezettel rendelkező honi vadászrepülő csapatok. Ezen alakulatoknál lényegesen *jobb*ak a gazdálkodási lehetőségek, mint más, *kisebb* szervezetű, *elszigetelt*ebb helyőrségekben diszlokált csapatainknál, így *nagyobb* volt a lehetőség is az új gazdaságirányítási módszerek bevezetésére, meghonosítására.

c) A *harmadik* vonás: néhány körülmény kedvezőtlenül hatott és hat még ma is *több* honi légvédelmi csapat gazdálkodására. Az előnytelen tényezők között található a többi között:

— a harci alakulatok többségének elszigetelt helyeken történt diszlokálása;

— ugyanezen alakulatok „kis alakulat” jellege;

— az előző kettőből fakadó, s a reális helyzettel összefüggő nagyfokú gazdálkodási autonómia, amely előnyei mellett a lehetőségek elaprózódását vonja magával.

E tényezők összességükben leszűkítik a piacutatás lehetőségét, szükségessé teszik az alakulatok teljes állományáról — köztük a hivatásos állományúak családtagjairól is — történő gondoskodást, ami nem kis többlet feladatot ró a hadtápszervekre. Nehezítik e tényezők a nagykereskedelemben történő *beszerzéseket* is, mivel a kis alakulatok ott viszonylag jelentéktelen vásárlóerőként lépnek fel. Az önellátás feladata a rendelke-

zésre álló hadtáp szervezeteket még gyakran a reális képességeiket és lehetőségeiket meghaladó teendők elé állítja.

Összegezett tapasztalatként megfogalmazhatjuk: a honi légvédelmi csapatok hadtápszerveinek gazdálkodásában a követelményeknek megfelelően érvényesültek az új gazdaságirányítási rendszer általános törvényszerűségei, jó úton haladunk, a korábbinál lényegesen hatékonyabban gazdálkodunk.

Melyek az egyes szolgálati ágak gazdálkodásában szerzett általánosítható tapasztalatok?

A szállító szolgálat két ágazatában — a vasúti és gépkocsi szállítások terén — mind a szállítások nagyságában, mind azok teljesítésének minőségében az elmúlt öt évben jelentős fejlődés következett be.

A vasúti szállítások megkétszereződtek. A növekedést az alábbi táblázat mutatja.

Vasúti szállítási költség kifizetések:

1968-ban	100 ⁰ / ₀
1969-ben	171 ⁰ / ₀
1970-ben	188 ⁰ / ₀
1971-ben	202 ⁰ / ₀
1972-ben	226 ⁰ / ₀

A csapatok a szállítási költségkeretekkel megfelelően gazdálkodtak. Az előjáró tagozatok 10—15⁰/₀-os tartalékképzéssel biztosítani tudták a váratlan szállítási feladatok költségeinek kiegyenlítését is. Kedvezően alakultak és csökkenő tendenciát mutatnak a kocsiálláspénz és fekbér költségek. Ime az egyes évek mutatói.

Kocsiálláspénz és fekbér kifizetések:

1968-ban	100 ⁰ / ₀
1969-ben	122 ⁰ / ₀
1970-ben	89 ⁰ / ₀
1971-ben	67 ⁰ / ₀
1972-ben	50 ⁰ / ₀

Öt év alatt csapataink megtanultak a pénzzel gazdálkodni. Ez év elejére lehetővé vált a szállítási költségkeretekkel való gazdálkodásról a tényleges pénzgazdálkodásra történő áttérés.

A gépkocsi szállítások terén lényegét tekintve egy teljesen új szállítási rendszer alakult ki és valósult meg, melynek eredményeként a szállítások tervszerűbbé, szervezettebbé, gazdaságosabbá váltak. Gyakorlat lett a szállítások gazdaságosságának rendszeres elemzése és reális mutatószámok alapján való értékelés. Csapataink 5 év alatt átlagosan az alábbi mutatók szerint teljesítették szállítási feladataikat:

hasznos km teljesítés	73—75 ⁰ / ₀
szállítási idő kihasználás	32—35 ⁰ / ₀
szállítótér kihasználás	52—55 ⁰ / ₀
kapcsolt szállítás	13—15 ⁰ / ₀
terven felüli szállítás	5—7 ⁰ / ₀

Ezek a mutatók jók és néhány közülük megközelíti a népgazdaságban jellemző átlag teljesítményeket.

A még hatékonyabb szállítások érdekében a jövőben szükséges megvalósítani a szállítások szervezésének és végrehajtásának diszpécser-rendszerű irányítását. Ez a módszer további rejtett tartalékok feltárását biztosíthatja.

Az *üzemanyag szolgálat* gazdálkodásában jelentős minőségfejlesztés következett be. Megvalósult az alulról-felfelé elv alapján történő két éves tervezés. A korábbi években kis alakulataink a több 100 km-re levő tárintézetektől saját tehergépkocsijaikkal — esetenként az előjáró tagozat tartálygépkocsijaival — vételezték az üzemeltetéshez szükséges hajtóanyagokat. 1968 óta csak vasúti tartálykocsikban kapnak benzint és gázolajat. A beszerzéseket a csak vasúti tartálykocsikban történő kiszállítás gazdaságosabbá tette.

Az elmúlt öt évben csapataink csapaterővel, mintegy 250 tonna gépköcsi hajtóanyag tárolóteret építettek. Ez a tároló kapacitás növekedés biztonságosabbá tette csapataink hajtóanyaggal való ellátását. Kezdetét vette az előregedett üzemanyag-telephelyek rekonstrukciója, mellyel korszerűbbé válik az üzemanyagtárolás, kiszolgálás és az üzemanyag telepek tűzvédelme.

A csapathitelek megjelenésével és ésszerű felhasználásával lényegesen megjavult a fontos, de kis volumenű vegyi és karbantartó anyagokkal történő ellátás. A csapathitelekkel csapataink megfelelően gazdálkodtak.

Jelentős eredménynek tekintjük az üzemanyag technikai eszközök jelentős köre kiselejtezési jogának a csapatok kezébe adását. A decentralizált jogkörrel a csapat parancsnokok helyesen éltek. A használhatatlan szaktechnikai eszközök a raktárakból, járművekről eltűntek, a technikai eszközök állapota folyamatosan jó.

Az üzemanyag szolgálat összességében a korábbinál magasabb színvonalú, jó minőségű gazdálkodást valósított meg.

Az *élelmezési* szolgálatban megszilárdult a tényleges pénzgazdálkodáson alapuló élelemellátás, s kialakult az élelmezési felszerelési anyagokkal történő pénzgazdálkodási rendszer is. Csapataink jól kihasználták a pénzgazdálkodás nyújtotta lehetőségeket.

Az 1968-ban szabályozott készletgazdálkodás szintén jól bevált. A hó végén maximálisan a havi illetmények 75%-ának megfelelő értékű készleteket halmoztak fel a csapat élelmiszer raktárak.

Ezáltal nem keletkeztek elfekvő készletek, s csökkentek a természetes tárolási veszteségek is. Az 1%-os veszteségkáló évről-évre elegendőnek bizonyult, s sok szabálytalanság megelőzőjévé vált.

A népgazdaság szolgáltató képességében bekövetkezett kedvező irányú változásokat az élelmezési szolgálatok rendszeresen tanulmányozták, s az így kínálkozó lehetőségeket felhasználták a személyi állomány választékosabb élelemellátására. Öt év alatt az élelmiszer ipar több, mint 100 új élelmiszerral jelent meg a piacon, s csapataink a bő tej- és édesipari áruválasztékból jól gazdálkodtak, s a korábbinál értékesebb élelemellátást biztosítottak.

Az ésszerű gazdálkodás eredményeként általában kedvező irányba toldott el a fogyasztás szerkezete, azonban évről-évre visszatérő probléma

ként jelentkezett a hús fogyasztás elégtelen volumene. E téren a jövőben is mennyiségi növekedést kell elérni az optimális fogyasztási szint teljesítése érdekében.

A céltudatos gazdálkodás eredményeként 1968—70 között csapataink a kiegészítő gazdaságok hozamából, valamint hitelátcsoportosításból önkiszolgáló éttermi felszereléseket vásároltak. Ezzel lényegesen növelték az étkeztetés kulturáltságát. 1971 óta valamennyi alárendeltünknel önkiszolgáló rendszerben folyik az étkeztetés.

Az étellemezési szolgálat az új gazdaságirányítási rendszer nyújtotta lehetőségeket valamennyi szolgálati ág közül a leghatékonyabban használta ki. A legjelentősebb minőségfejlődés az étellemlátásban következett be.

A ruházati szolgálat gazdálkodásában is előtérbe kerültek a minőség-tényezők.

A korábbi természetbeni ellátási rendszerhez képest már jelentős fejlődést hozott az 1967-ig érvényben volt „eszmei illetmény” gazdálkodási rendszer. Bevezetésével intenzív tervező-elemző tevékenység vette kezdetét a gazdálkodó csapatoknál. Az anyagi készletek biztosítása a korábbinál jobban megfelelt a tényleges szükségleteknek. Az illetmény egy-egy részének felhalmozásával lehetővé vált előre nem ismert és nem tervezhető szükségletek kielégítése is. Az új rendszer lehetőséget teremtett a ruházati vagyron felmérésére és a gazdálkodási tendencia állandó figyelemmel kísérésére.

Még gyorsabb ütemű fejlődést eredményezett az 1968-tól bevezetett „eszmei illetmény + csapathitel” elvén alapuló gazdálkodás. A felhalmozott hitelek birtokában beszerzésre kerültek a korszerű gyakorló öltözet cikkei és a kulturált nyugvást biztosító anyagok. Hiteltüllépés nélkül a csapatok beszerezték az új mintájú kimenő ruhát. A hitelátcsoportosítás nyújtotta lehetőségek kihasználásával bővült a javító-karbantartó cikkek skálája, a csapatok mosógépeket, centrifugákat szereztek be, választékosan berendezték a karbantartó szobákat.

A teljes és tényleges pénzgazdálkodáson alapuló gazdálkodás bevezetése további lehetőségeket nyújt az ellátás és szolgáltatás még magasabb szinten történő megvalósítására.

Az *elhelyezési* szolgálat gazdálkodási tevékenységét az elmúlt 5 évben kedvezően befolyásolták a beruházások, a felújítások és az állandóan növekvő volumenű csapatépítkezések. Ezek összességükben jobb feltételeket teremtettek a laktanyai elhelyezési szolgálatok részére a csapathitelek gazdaságosabb felhasználásához, a fenntartási költségekkel való hatékonyabb gazdálkodáshoz. Az elhelyezési szolgálatok e lehetőségeket többségükben jól ki is használták. További kedvező tényezőként hatott az a tendencia, miszerint a csapat parancsnokok a legjelentősebb hitelátcsoportosításokat az elhelyezési szolgálat javára hajtották végre.

Megítélésünk szerint a csapatgazdálkodásban rejlő lehetőségeket valamennyi hadtáp szolgálati ág közül az elhelyezési szolgálat használta ki a legeredményesebben. Az elhelyezési feltételek alakulásában születtek a legkézzelfoghatóbb eredmények a honi légvédelmi csapatok többségénél. Öt év alatt a laktanyák többségében korszerűsödtek az ügyeleti és készült-ségi szolgálatban állók munka- és pihenőhelyei, a hálótermeteket beépített

szekrényekkel látták el, hideg-melegvizes blokkok jöttek létre, modern KISZ-klubokat rendeztek be, sok új, jól felszerelt tanterem épült, javult a világítás kultúra, új tárolók épültek, utakat, kerítéseket építettek, korszerűsítették az irodákat, áttértek a gázolajfűtésű kályhák alkalmazására stb.

A jövőben kell megoldani a gazdaságosabb beszerzéseket, a takarékosabb közmű igénybevételt. Fokozni szükséges a megelőző-, karbantartó munka volumenét és tervszerűségét.

Az egészségügyi anyagi szolgálatban az elmúlt öt évben váltak életképpé a Dunántúlon, a Duna—Tisza közén és a Tiszántúlon létrehozott decentrumok. Az első és az utóbbi a honi légvédelmi magasabbegységek, a Duna—Tisza közü a seregestest parancsnokság egészségügyi szolgálatának irányítása alatt eredményesen oldotta meg és végzi jelenleg is a kijelölt csapatok egészségügyi anyagokkal való ellátását, az orvosi műszerek javítását és karbantartását. Felhalmozott, illetve folyamatosan utántöltött szakanyagi készleteik fennakadásmentes természetbeni ellátást biztosítanak, az életmentő gyógyszerekből és antibiotikumokból létrehozott 15—20⁰ 11-os készletek pedig az év közben jelentkező váratlan igényeket is kielégítik. Jól gazdálkodtak a műszerek javítására és karbantartására biztosított hitelekkel. Folyamatosan és tervszerűen biztosították a hibás készülékek és műszerek vállalati úton történő javítását, tervszerű megelőző karbantartását.

Az egészségügyi anyagi decentrumok szerepüket jól betöltik.

Csapataink és a seregestest parancsnokság több jelentős minőségfejlesztési kérdést oldott meg a hitelátcsoportosítás nyújtotta lehetőségek ésszerű kihasználása útján. Például 1968—72 között alapvető alakulataink más területekről átcsoportosított pénzforrásból hordozható, egysatornás, direktíró EKG készülékeket szereztek be. Több alakulatunk a központi készletből kiutalt új, gyorsfordulatú fogászati fűrőgépek vállalati úton történő üzembehelyezése költségeit szintén hitelátcsoportosítás útján biztosított pénzből fizette ki. A seregestest parancsnokság dotálásával egy — az egészségügyi szakvizsgálatok szempontjából rendkívül fontos — repülő-hajózó „trenaszór” berendezés került beépítésre a ROVKI-ba.

Az új gazdálkodási lehetőségek kihasználása jegyében a távoli helyőrségekben levő kis alegységeinknél olyan forgó gyógyszer-készleteket alakítottak ki, amelyek minden esetben biztosítják a hivatásos és továbbszolgáló állomány, valamint családtagjaik meghitelezéses gyógyszerellátását, köztük a csecsemők és kisgyermekek ellátását is.

Az egészségügyi anyagi szolgálat az új gazdaságirányítási rendszer nyújtotta kedvező lehetőségeket jól használta ki.

Az elmúlt öt év gazdag tapasztalatai arra engednek következtetni, hogy az elkövetkezendő években a csapatgazdálkodás minősége tovább fog javulni. Még határozottabban fognak érvényesülni azok a közigazdasági szabályzók, amelyek hatására a rendelkezésünkre bocsátott anyagi javakat, pénzeszközöket még hatékonyabban tudjuk felhasználni a harc-készültség továbberosztására, az egyre növekvő követelmények szerinti kiképzés biztosítására, a személyi állomány szolgálati, élet- és munkakörülményeinek a népgazdaság átlagos színvonalával azonos szinten történő folyamatos fenntartására.

Korszerű élelmiszerek alkalmazása a Magyar Néphadseregben

Balaskó Lajos mk. őrnagy

Közismert, hogy a csapatok élelem ellátása mind békében, mind háborúban az ételmezési szolgálatban dolgozók részéről mindennapos, lelkiismeretes és feszített munkát igényel. Ezen belül nagyon sok objektív és szubjektív körülmény közrejátszásától függ az elkészült ételek minősége és — elsősorban háborúban — a katonákhoz történő eljuttatása. A gyakorlatok sikeres végrehajtásának is egyik lényeges összetevője, hangulati tényezője az ételmezési biztosítás eredményessége. Míg azonban a gyakorlatok megtervezése és lefolytatása harcászati-hadművelési szempontból — vagyis a katonák feladatát tekintve — háborús helyzetet feltételez, addig az ételmezési biztosítással szemben mind a tiszti, mind a sorállomány egy részéről az az igény, hogy az ételmezési szolgálat gyakorlatokon is a laktanyában megszokott, frissen készített ételeket biztosítsa.

Az természetesen reális igény, hogy a fiziológiailag szükséges tápanyag és kalóriamennyiség biztosításán túlmenően állandóan törekedni kell a választékos, kulturált és higiénikus ellátás megvalósítására minden körülmények között, de az kissé irreális, hogy rendkívüli viszonyok között is állandóan friss nyersanyagokból készített és választékosan ízesített, illetve fűszerezett ételeket lehessen biztosítani. Táplálkozási szokásainkból adódóan érthető, hogy a tartósított élelmiszerek állandó jellegű fogyasztása gyakorlatokon ellenérzéseket válthat ki a katonákból akkor, ha az ellátást azonos termékek naponkénti ismétlésével, illetve csak tartósított és hideg étellemmel oldják meg. Úgy vélem, hogy hasonló példákat lehetne még sorolni. A tartósított élelmiszerekkel történő ételmezés éppen a termékek jellegénél fogva, lényegesen körültekintőbb, tervszerűbb feladatot ró az ellátókra. A tartósított élelmiszerekkel szembeni — egyre csökkenő — negatív megnyilvánulások ellenére világszerte erősödő tendencia a konzervek fogyasztásának növekedése. A konzervek gyártásának és elterjedésének növekedését tapasztaljuk hazánkban is napjainkban. Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság által megjelentett tanulmány, mely kiemelt élelmiszeripari ágazatok fejlesztési koncepcióját tartalmazza,

prognosztikusan jelzi a hazailag gyártott tartósított termékek belföldi igényét.

A főbb termékekre vonatkozó belföldi igény a következő:

Belföldi igény:	mennyiség 10 t-ban:	
	1970	1980
Gyümölcskonzervek	6500	20 000
Főzelékkonzervek	7600	13 400
Leveskészítmények	350	700
Húskonzervek	1700	5 000
Készételkonzervek	1300	1 800

A konzervipar teljes termelését figyelembe véve az 1970 éves bázis szinthez viszonyítva 1980-ra a termelés várhatóan megkétszereződik.

Ezeknek a számoknak a tükrében vizsgálva a fogyasztást megállapítható, hogy a fogyasztás szerkezetében is jelentős eltolódás várható országszerte a tartósított készítmények irányában. Ennek természetes következménye, hogy az MN élelmezési ellátásban is érezeti hatását a fogyasztási szerkezetben bekövetkezett változás. A laktanyai ellátást tekintve elsősorban költségkihatása miatt ez a folyamat lényegesen lassúbb lesz, mint az „M” ellátásra tervezett élelmiszerkészletek megalakításában. Az „M” készletek korszerűsítését a következők figyelembe vételével lehet szemléltetően indokolni. Ismert előttünk, hogy a korszerű háborúban az élelem ellátás, a mennyiségi és minőségi igények maradéktalan kielégítése rendkívül sokrétű feladatot jelent.

A követelményeket szakterületünkre vonatkoztatva megállapítható, hogy a hadműveleti területre elvonult csapatok közül a közvetlen harc-érintkezésben és menetben tevékenykedő csapatok részére az étkeztetést minél rövidebb idő alatt, az előkészítő és feldolgozó munkák kiküszöbölésével, illetve minimálisra csökkentésével lehet megoldani. Ennek a feltételnek elsősorban a tartósított készítmények széles választékának biztosításával tudunk eleget tenni.

A már eddig is ellátási rendszerünkben levő *hidegen fogyasztható készítmények* és *készételkonzervek* a különböző gyakorlatok során jó minősítést kaptak.

Az általános közfogyasztásnak megfelelő ízű és tápanyagtartalmú konzervekkel praktikusán megoldható napi két főétkezés biztosítása. E téren további feladatunk, a választék bővítésével elérni azt, hogy a gyakorlatokon 7—10 napon belül ne ismétlődjenek ezek a termékek az étrendben, továbbá irányítlapokkal segítsük az élelmezési szolgálatvezetőket a szükséges tápanyag, ásványi só és vitamintartalom figyelembevételével a komplettebb élelmezés megvalósítására.

Irányelv és táplálkozás-élettanilag indokolt, hogy a szervezet számára naponta — a három főétkezésen belül — két alkalommal főtt, meleg ételt lehessen biztosítani. Ennek alapján kerültek összeállításra a csapatellátási tagozatokban az élelmiszerkészletek.

A különféle konzervekkel biztosítható főétkezés mellett a harmadik főétkezést jelenleg az 1,5—2 órai főzést igénylő élelmiszerek és segédanya-

gok készletezésével oldják meg. Az előbbieken körvonalazott követelményekből viszont egyértelműen adódik, hogy az MN csapatai korszerű élelmiszerekkel történő „M” ellátását csak a következő szempontok érvényesítésével lehet megoldani:

— a csapatokat közvetlenül hidegen, vagy melegítés után fogyasztható konzervekkel és rövid főzési idejű, konyhakész élelmiszerekkel kell ellátni;

— olyan csomagolási egységeket kell kialakítani, amelyek lehetővé teszik az élelmiszerek számolás és mérés nélküli felhasználását, szétoztását, illetve adagolását;

— meg kell oldani az ellátási rendszer mélységében a gépekkel történő anyagmozgatást, ugyanakkor gyorsítani, egyszerűsíteni kell az alegységeknél, egységeknél szükségszerűen jelentkező, kézi erővel történő szállítást is;

— növelni kell a csomagolás védőképességét, mivel csapattagozatokban a szennyeződésektől való mentesítést csak a csomagolóanyag mentesítésével, illetve a külső anyagok eltávolításával lehet reálisan megoldani.

A fémdobozba csomagolt konzerveknél ezek a követelmények általában megoldottak, ezért a harmadik főétkezésre tervezett, rövid főzési időt igénylő konyhakész (továbbiakban: félkész) élelmiszerekkel kívánok a következőkben foglalkozni.

Félkészételek: gőzzel feltárt vagy feltárás nélküli szárítmányokból, zsírból, fűszerekből és segédanyagokból összeállított konyhakész levesek és főzelékek.

Felhasználáskor — a szükséges mennyiségű víz hozzáadásával — 15—20 perces forralással jó minőségű étel készíthető belőlük. Lehetővé teszik a mozgókonyhán és az alegység főzőberendezésén történő gyors ételkészítést. Szavatossági idejük 18 hónap. A félkész ételeket 2 csoportba sorolhatjuk: *főzelékek és levesek.*

Főzelékek: készíthetők hüvelyesekből (bab, borsó, lencse) édes és kelkáposztából, burgonyából, de tágabb értelemben ide sorolhatjuk a száraztésztaát és a rizst is.

Levesek: a mindennapi étkezésben igen megszokottak. Gazdag ízanyagtartalmuk, étvágy és emésztést fokozó hatásuk miatt jelentősek. Kidolgoztuk a húsleves, zöldségkrémleves, burgonyakrémleves, csontleves, gombakrémleves receptúráját és tartósítási technológiáját. Természetesen ezen termékek választékát is lehet még bővíteni. Az egyszerű, gyors oszthatóság érdekében, figyelembe véve a gazdaságosságot is, célszerűbb a 30 adagos csomagok sorozatgyártása. A többrétegű csomagolóanyag (zárt polietilén fólia + nátronzsák + kartonláda) megfelelő védelmet nyújt a mechanikai behatások és szennyeződések ellen.

A termékek kísérleti kipróbálása több alkalommal mind hazai, mind külföldi gyakorlatokon megtörtént. A tapasztalatok azt igazolták, hogy ezek az élelmiszerek a tábori ételfőzés korábbi jellemzőit (nyersanyag-előkészítés, hosszú főzési idő stb.) jelentősen megváltoztatták, javították, íz és laktató értékük megfelelőt. A főzelékek rövid elkészíthetősége szükségessé tette, hogy a feltétként kiadásra kerülő húskészítmények, illetve

húsipari termékek is rövid idő alatt elkészíthetők legyenek. Erre a célra a *húsfeltétkonzervek* szolgálnak.

Felmelegítve — kenyérrel — szükség esetén önálló ételként is elfogyaszthatók. Egy fémdoboz 1 kg színhúst tartalmaz, mely 10 adagnak felel meg. Rendelkezünk a sertéspörkölt, csikóstokány, marhapörkölt, borsostokány és a debreceni tokány gyártásához szükséges feltételekkel. Szavatosságuk hasonlóan a többi fémdobozba csomagolt konzervhez, 3 év.

A korszerű élelmiszerek rendszerbe vitele mellett a korszerűsítés másik fontos területe a létszámra komplettírozott élelmiszerkészletek megalakítása. Ennek alapvető jelentősége abban van egyrészt, hogy az élelmiszert a rendelkezésre álló anyagmozgató eszközökkel az egység-rakomány megbontása nélkül el lehet juttatni a központ hadtáptól a zászlóalj ellátó alegységig, másrészt, hogy a békében megalakított csapat „M” készletek raktárból a szállító gépkocsira történő málházása a lehető legrövidebb idő alatt gépekkel, vagy kézi erővel végrehajtható.

A korszerű „M” élelmiszerkészletek kialakítását elsőként a csapat-ellátási tagozatokban célszerű végrehajtani. E feladat végrehajtása nagyfokú szervezettséget, körültekintést és rugalmasságot követel. A létszámra történő komplettírozást — napi javadalmazások szerinti készletezést — a zászlóalj ellátó alegységnél az egyadagos konzervekből meg lehet oldani, míg a félkészételeknél — mivel 30 adagos csomagolásúak — fel-felé történő kerekítéssel célszerű tervezni. Az ezredeknél tárolt javadalmazások hasonló elv szerint komplettírozhatók.

Ezen készletek mozgatása, málházása — figyelembe véve a jelenlegi adottságokat és a komplettírozott készletek jellemzőit — általában csak kézi erővel oldható meg. Ezért legcélszerűbb olyan hordozható málhá-eszközöket alkalmazni, melyek két fő által könnyen mozgathatók, ugyanakkor használaton kívül számottevő térigényük nincs. A különféle fa, fém eszközök kipróbálása után mind a gazdaságosság, mind az előbbieket figyelembevétele alapján legcélszerűbb megoldásnak a textil alapanyagú szállítóhevedert találtuk.

A hadosztály raktárban az alárendeltek részére tárolt „M” élelem készletek komplettírozásánál célszerű a gépi anyagmozgatás lehetőségével és szükségletével számolni.

Az élelmiszer gazdaságban is széles körben alkalmazott rakodólapos anyagmozgatás ebben az ellátási tagozatban mind a komplettek nagyságát, mind a tárolótér által biztosított lehetőségeket tekintve megoldható.

A szabványméretű sík rakodólapra (800x1200 mm) málházott, a népgazdaságban szintén elterjedt 5/1-es (410 jelű) kartonokba csomagolt élelmiszerekből napi javadalmazások (kenyér nélkül) állíthatók össze 400 fő részére.

A különböző anyagmozgató eszközökkel (emelővillás targoncák, FRÁK) történő biztonságos mozgatás érdekében farostlemezből készített ún. köztes lapok alkalmazásával a komplettírozott rakomány pántolható anélkül, hogy a kartonok mechanikailag károsodnának.

(A hadosztály közvetlenek részére a készlet megalakítása a z.-nál leírt elv szerint történhet.)

Egy rakodólapon málházott 400 fős komplett a következő élelmiszerekből tevődik össze:

400 doboz 1/5-ös hidegkonzerv	4 karton
400 doboz 1/2-es készétel konzerv	10 karton
16 csomag 30 adagos félkészétel főzelék	4 karton
16 csomag 30 adagos félkészétel leves	1 karton
15 doboz 10 adagos húsfeltétkonzerv	3 karton
14 csomag 30 adagos kávészer	2 karton

A többretegű, 1, 10, illetve 30 adagos csomagolású élelmiszerek eljuttathatók a katonákhoz, illetve a főzőeszközökhöz úgy, hogy a közvetlen burkoló csomagolást meg kellene bontani. A félkészételek mozgókonyhán történő főzésekor az oszthatóság figyelembevételével célszerű a létszámra történő főzést végrehajtani. Pl. 170 főre 6 csomag 30 adagos félkészételt lehet felhasználni, (a felfelé, vagy lefelé történő kerekítés a létszám függvénye).

A korszerű élelmiszerekkel történő „M” készlet megalakítás nagy előnye még, hogy a benne levő legrövidebb szavatosságú élelmiszerek is 18 hónapig tárolhatók és így tág lehetőség nyílik ezen élelmiszerek gyakorlatokon történő elfogyasztására.

Az eddigi kedvező tapasztalatok, valamint a komplettírozott, tartósított élelmiszerek jellemző sajátosságai alapján úgy vélem, hogy a csapat-ellátási tagozatokban megalakításra kerülő egységcsomagolt, korszerű „M” élelmiszerkészletekkel jelentős mértékben növelhető a csapatok „M” készége és fokozódik az élelem ellátás biztonsága.

Elektrohidraulikus hátsó emelőlap és alkalmazási technológiája

Littomericzky János mk. főhadnagy

A Magyar Néphadsereg anyagi készletezése, csomagolása és a szállítással kapcsolatos anyagmozgatások — mind béke, mind háborús időszakban — igen nagy jelentőséggel bírnak az anyagellátás folyamatának gyorsítása, egyszerűsítése szempontjából.

Az említett tevékenységek jelentőségét fokozza az a körülmény, hogy gyorsan emelkedik a korszerű hadseregekre jellemző bonyolult harci technikával és egyéb katonai anyagokkal való ellátottság. Növekszik, szélesedik a harci technika, valamint egyéb katonai anyagok sokfélesége és felhasználásának mérve, mennyisége.

Ezen körülmények szükségessé tették, hogy fokozottabban foglalkozzunk a rakodási munkák mechanizmusával, a szállítással kapcsolatos anyagmozgatás és raktározási módszerek, valamint a csomagolástechnika korszerűsítésével.

Ezen kérdéskomplexum egészének konkrét megoldása szoros összefüggést mutat az anyagok csomagolása, a szállítási egységek — készletek — kialakítása és ezen egységekkel való manipuláció módjaival mind állandó elhelyezésben, mind tábori viszonyok között.

A megfelelő csomagolástechnikával létrehozott egységakrományok, egyedi csomagok szállításával összefüggő rakodási manipulációk korszerűsítése érdekében a Honvédelmi Minisztérium MN Hadtápfőnökség törzs technikai fejlesztési alosztálya kifejlesztett egy tehergépkocsira szerelhető ELEKTROHIDRAULIKUS HÁTSÓ EMELŐLAP-ot (EHEL).

A rakodási műveleteket jelentős módon megkönnyíti, a korszerű, könnyen kezelhető EHEL, amely bármely gépjárműre felszerelhető. Az EHEL a gépjármű hátsó zárófalaként az alvázra szerelhető. Elektrohidraulikus rendszere a gépjármű dinamójáról tölthető akkumulátoroktól kap maghajtást, így az EHEL üzemeltetése a gépjármű motorjának igénybevétele nélkül történik. Az EHEL a talajszintig leereszthető és bármely közbelső magasságban rögzíthető. Továbbá ferde állásban is rögzíthető és így rámpaként, illetve áthidalólemezként használható, minikonténerek, egyéb egységakrományképző eszközök egyszerű felemelésére, valamint

biztosítja a terepen való könnyű rakodást is. A berendezés előnye, hogy egyetlen ember kezelheti. Az egyedi csomagolású anyagokat különféle rakodási helyekről könnyedén fel lehet rakni a szállítójármű platómagasságáig.

Az EHEL minden szállításnál 1000 kp terhelhetőségig igen gazdaságosan alkalmazható. A gépjármű megrakása gyorsan, kevés fizikai munkával végezhető, ugyanígy biztosítható a gyors lerakodás is.

Főbb harcászati műszaki adatok

Rendeltetése: megfelelő csomagolástechnikával létrehozott egység-
rakományok, nagysúlyú egyedi csomagok szállításával összefüggő rakodási
manipulációk megkönnyítése.

Alkalmazási területe: kötelékben levő és önálló szállítóegységek
gépjárművein.

Működési elv: a gépjármű motorjától és akkumulátorától független
elektrohidraulikus emelés, illetve süllyesztés. A mechanizmus lényegében
egy tartórúd párból és a billenő hengerekből álló paralellogrammára van
csuklósan rögzítve a hátsó emelőlap, így mozgás közben állandóan víz-
szintes helyzetben tartható. Emelőmozgását — a főtartóra támaszkodó —
emelőhengerektől emelőkar közvetítésével kapja. A rakodás befejeztével
a billentő hengerrel függőleges helyzetbe lehet állítani. Ugyanezzel a
hengerrel az emelési művelet közben a vízszintestől eltérő síkba is be-
állítható. Erre azért van szükség, hogy a talajszinten könnyen rá lehessen
tolni a rakományt, illetve egy alacsonyabb rakodóhoz rakodóhídként is
fel lehessen használni.

A hidraulikamotort, ami tulajdonképpen egy fogaskerék-szivattyú a
vele egybeépített 24 V-os egyenfeszültségű motor működteti. Az emelő és
billentő munkahengerekben a hidraulikamotor hozza létre a szükséges
olajnyomást, melynek nagysága az emelőlap terhelésétől függ.

Műszaki adatok

Maximális emelőképeség:	1000 kp
Emelőlap mérete:	980x2350 mm
A hidraulikamotor típusa:	HY/ZFR 1/16 RQL 4000/24 C 101
Max. áramfelvétel 1000 kp terhelésnél:	80—100 A
A hidraulika megengedett munkanyomása:	max. 160 kp/cm ²
A hidraulikaolaj megengedett viszkozitás tartománya:	20—150 cSt
A tápakkumulátor típusa (2 db):	6 E 10
A tápakkumulátor névleges kapacitása (10 órás) kisütésnél:	180 A6
Működtetési mód:	nyomógombbal
Ajánlott olajminőség:	Hidro 45
Ajánlott olajmennyiség:	30 l.

Készletezése: tehergépkocsira szerelt elektrohidraulikus hátsó emelő-
lap. Kiegészítő berendezés egység-
rakományok esetén 1 db HT-1500 kézi hid-
raulikus villástargonca.

Kezelőszemélyzet: 1 fő (gépkocsivezető).

Gyártás helyzete: a népgazdaság részére a sorozatgyártás a megrendelések szerint megkezdődött (1973).

Alkatrész és alapanyag bázisa: hidraulikarendszere vagylagosan szovjet, bolgár és NDK import. Többi részegysége hazai gyártmány. Beszerzési ára: 150 000 Ft $\pm 10^0$.

A konstrukció korszerűsége: a gyártás- és alkalmazástechnológiája korszerű. A konstrukció a 80-as évek végéig korszerűnek tekinthető.

A katonai anyagok szállításával összefüggő rakodási manipulációk területén az EHEL rendkívül széleskörűen alkalmazható, különösen abban az esetben, ha azok egységtrakományba vannak foglalva.

Az EHEL felhasználásával a legkülönbözőbb rakodási technológiák alakíthatók ki. Ezek alkalmazására vonatkozóan az alábbiak számottevők.

A) EHEL alkalmazása egységtrakományok esetén

1. Raktárban be-, illetve kirakodáskor

a) Rampával épített raktárnál (1. a ábra)

A raktárban előkészített rakodólapos egységtrakományokat HT-1500 kézi hidraulikus villástargoncával a rakodórampára húzzuk. Majd a rakodórampáról az áthidalólemezként alkalmazott EHEL-en át az egységtrakományt a gépjármű rakfelületére toljuk. A rakodási műveletet csak abban az esetben lehet megkezdeni, ha az EHEL a rakodórampán legalább 80—100 mm-en felfekszik és a gépjármű kerekei be vannak fékezve, vagy ki vannak ékelve. A lerakodási művelet fordított sorrendben történik.

b) Rampa nélküli raktárnál (1. b ábra)

A raktárban előkészített egységtrakományokat HT-1500 kézi hidraulikus villástargoncával a talajszintre leeresztett EHEL-re toljuk és leengedjük úgy, hogy a trakomány az EHEL-re felfeküdjön.

A trakományt az EHEL segítségével a rakfelület szintjéig emeljük és a rakfelületre előzően felrakott HT-1500 kézi hidraulikus villástargoncával a kívánt helyre toljuk. A lerakodás fordított sorrendben történik.

2. Vasúti kocsiból gépjárműre rakodás esetén

a) Rampával ellátott rakodó esetén (2/a ábra)

A vasúti kocsiból HT-1500 kézi hidraulikus villástargoncával áthidaló lemezen keresztül az egységtrakományt az EHEL-re húzzuk, illetve toljuk, majd ráengedjük. A trakományt az EHEL működtetésével a gépjármű rakfelületéig emeljük, majd onnan a kívánt helyre mozgatjuk. Gépjárműről vasúti kocsiba való berakásnál fordított sorrendben járunk el.

b) Rampa nélküli rakodás esetén (2. b ábra)

Az EHEL-lel úgy manipulálunk, hogy a vasúti kocsi és a gépjármű rakfelülete között, mint áthidaló lemezt alkalmazhassuk. Az áthidaló le-

mezként alkalmazott EHEL a vízszinteshez viszonyítva maximum 5°-os szögben használható előnyösen. A gépjármű és a vasúti kocsi megfelelő rögzítése után, egységtrakományokat a vasúti kocsitól a gépjárműre mozgatjuk HT-1500 kézi hidraulikus villástargonca segítségével.

3. Gépjárműről gépjárműre rakodás esetén (3. ábra)

Ez a technológiai változat különös tekintettel tábori viszonyok között jelentős, amikor is a katonai anyagok átadása gyakran gépjárműről-gépjárműre történik. Az EHEL-lel ellátott gépjárművel úgy állunk a másik gépjárműhöz, vagy fordítva, hogy az EHEL-t a két gépkocsi között áthidaló lemezként lehessen alkalmazni. A gépjárművek megfelelő rögzítése után a HT-1500 kézi hidraulikus villástargoncával az egységtrakományokat az egyik gépjárműről a másikra húzzuk.

Ennek a változatnak szükségessége akkor jelentkezik, amikor a rakott gépjármű típusától, vagy annak terhelésétől adódóan a rakodási manipulációkon résztvevő két gépjármű rakfelületének szintje nem esik egybe.

4. Földről gépjárműre rakodás esetén (4. ábra)

A földről gépjárműre történő rakodás változata szintén tábori viszonyok között jelentős. Ebben az esetben az egységtrakományokat az előre előkészített rakodóhelyre visszük, vagy az EHEL-lel felszerelt gépjárművel közvetlenül a rakományok mellé állunk. Amennyiben az egységtrakomány mozgatása a terepviszonyok miatt HT-1500 kézi hidraulikus villástargoncával nem megoldható, úgy azt szükségeszközökkel pl. görgőkkel kell végrehajtani. Az egységtrakomány EHEL-re helyezése után, végrehajtjuk az emelést a gépjármű rakfelületének szintjéig. majd onnan HT-1500-as berendezéssel a kívánt helyre továbbítjuk.

B) EHEL alkalmazása nehezen kezelhető, 1 tonnát nem meghaladó rakományok esetén

1. Páncélos és gépjármű technikai anyagok rakodásánál

a) Ládázott anyagok esetén (5. ábra)

A ládákból elhelyezett technikai vagy más anyagok tulajdonsága, hogy azok összsúlya általában meghaladja a 100–200 kp-ot. Ezek kézi rakodása jelentős fizikai munkát és ezzel kapcsolatosan jelentős rakodó állományt igényel.

Az ilyen jellegű rakományok kezelését, illetve gépjárműre málházását — a rakomány jellegétől függő segédberendezés felhasználásával — az EHEL-el ellátott gépjármű jelentősen megkönnyíti.

A felhasználásra kerülő segéd berendezések az alábbiak lehetnek:

- kerekekkel, vagy görgőkkel ellátott ládamozgató keretek;
- görgősorok;
- fa- vagy acélgörgők.

Jelentős az EHEL alkalmazása akkor, ha a görgősor szállító magassága és a rakodásra váró gépjármű rakfelületének szintje nem esik egybe.

Ebben az esetben az EHEL-t a görgősor szállítási magasságába állítjuk és a rakományt a görgősorról az EHEL-re toljuk. A rakományt a gépjármű rakfelületének magasságába emelve, egyszerű görgőkön a kívánt helyre továbbítjuk. Hasonló műveletekre lehet felhasználni az EHEL-t akkor is, ha azzal más gépjárművet kívánunk málházni.

b) Fődarabok, részegységek esetén

A fődarabok és részegységek tárolása ma már túlnyomó többségben azok mozgatására alkalmas keretbe történnek. Ezen keretek kialakítása olyan, hogy gépi úton történő mozgatásuk biztosítva van. Az EHEL-el felszerelt gépjárműre való málházásuk HT-1500 kézi hidraulikus villástargoncával az egységtrakományokkal analóg módon végrehajtható.

2. Kialakításuknál fogva gördíthető nagysúlyú anyagok (hordók, kábeldobok stb.) esetén (6. ábra)

A ládázott hajtó- és kenőanyagok, valamint nagysúlyú kábeldobok rakodása célszerű eszközöként alkalmazhatjuk az EHEL-t.

A kialakításuknál fogva gördíthető anyagokat a leeresztett állapotban levő EHEL-re gördítjük, majd az elmozdulás ellen gondosan rögzítjük.

Az emelés befejezése és a rögzítés feloldása után a hengeres csomagolású anyagokat a gépjármű rakfelületére gördítjük és ott szintén rögzítjük azokat.

C) Az EHEL alkalmazása egyedi vagy csomagolás nélküli anyagoknál

1. Egyedi csomagolású anyagok esetén (7. ábra)

Egyedi csomagolású anyagok (zsákok, dobozok, stb.) rakodásánál az EHEL szintén célszerűen alkalmazható, megfelelő segédberendezések (zsáktargonca, kézikocsi, stb.) felhasználásával egyidejűleg.

Ebben az esetben a csomagokat a segédberendezéssel együtt vagy anélkül a leeresztett EHEL-re helyezzük, majd az emelés befejezése után a megfelelő segédberendezéssel vagy kézzel a kívánt helyre továbbítjuk. Ha a gördíthető segédberendezéssel együtt kerül a rakomány az EHEL-re, akkor a segédberendezés megbízható rögzítéséről külön gondoskodni kell.

2. Csomagolás nélküli anyagok esetén (8. ábra)

Az MN viszonylatában nap mint nap jelentkező egyedi jellegű berendezések (pl. zöldségféleségek stb.) rakodásnál összefüggő műveleteinél szintén előnyösen alkalmazható az EHEL-el felszerelt gépjármű.

Kisterjedelmű csomagolás nélkül, ömlesztett anyagok rakodása esetén a mozgatási művelet megkönnyítése érdekében célszerű könnyen mozgatható gyűjtő-csomagoló eszközöket felhasználni. (Pl. dróthálós rakodólap, rekeszes tárolóláda stb.) A gyűjtő-csomagoló eszközök mozgatására célszerűen lehet felhasználni a HT-1500 kézi hidraulikus targoncát.

A rakodási technológia: az ömlesztett anyagot (pl. burgonya, zöldség stb.) helyszíni beszerzéskor a drótháló vagy rekeszes rakodólapba helyez-
zük és a HT-1500 berendezéssel az EHEL-re továbbítjuk. Az emelés befe-
jezése után a kívánt helyre mozgatjuk. A szállítási feladat, illetve a kira-
kodás befejezése után, a segédeszközök tárolóeszközként tovább felhasz-
náljuk.

Végezetül, a bemutatott rakodási technológiák alapján, megállapít-
ható, hogy az EHEL célszerűen alkalmazható mindazon esetekben, amikor
a rakodások végrehajtására nem áll rendelkezésre emelőberendezés (daru,
emelővillás targonca, FRAK-B1 stb.). A fenti körülmények viszont leg-
több esetben bonyolult viszonyok között leginkább tábori raktárak terü-
letén jelentkeznek, amikor is a terepviszonyok miatt az alacsony terep-
járó képességű emelőgépek működésképtelenné válnak.

A terepjáró gépjárművekre felszerelt EHEL a gépjármű terepjáróképes-
séget nem csökkenti, így tábori viszonyok közötti alkalmazása előnyösen
segíti elő a rakodási munkák gépesíthettségének javítását célzó elképzelé-
seket.

(Az ábrák a folyóirat végén található.)

Új típusú „TS” nagyfolyami uszályok felhasználásának lehetőségei

Gavallér Mihály alezredes

A háország védelmének előkészítése és megszervezése során mint minden országban a Magyar Népköztársaságban is megoldásra váró feladat a nagy folyók állandó hídjainak pótlásához szükséges anyagok és felszerelések biztosítása.

Hazánkat két nagy és több közepes szélességű folyó szeli át. A DUNÁN 13, a TISZÁN 14 közúti és vasúti állandó híd képezi a legfontosabb átkelőhelyeket. A fenti nagyfolyami hidak összhossza több mint 14 000 m. Átlag 500—550 m-es folyam szélességet figyelembe véve az állandó hidak helyettesítése rendkívül nagy erők összpontosítását és az anyagi eszközök nagy mennyiségének felhasználását igényli.

Az országos közlekedési műszaki fejlesztési programon belül állandóan kutatjuk annak lehetőségét, hogy a háország követelmények által szabott feladatoknak megfelelően a háországi nagyfolyami állandó hidak gyors helyettesítése, illetve rombolásuk esetén pótlásuk hogyan lehetséges a béke népgazdasági eszközök felhasználásával. Célul tűztük ki egy olyan nagyfolyami új típusú uszály kialakítását, mely békében teljes mértékben kielégíti a polgári, illetve a népgazdasági követelményeket és átalakítás nélkül alkalmas a háország feladatok megoldására is.

Néhány éves műszaki fejlesztési munka után sikerült a polgári és a katonai igényeket gazdaságosan összehozni és létrehozni az úgynevezett „TS” (tank és szárazdarus) uszályt. A fejlesztési munkát két területre terjesztettük ki egyrészt a polgári szállítási (folyékony és szilárd anyagok szállítása) feladatok optimális ellátására, másrészt a katonai szállítási és hídátelési feladatok végrehajtására rendkívüli időszakban.

1. A TS uszály általános leírása

Mind a polgári, mind a katonai követelményeket legoptimálisabban az úgynevezett vegyesárut (folyékony és szilárd árut) szállító fedélzetes uszály biztosította. A kialakított új típusú nagyfolyami uszály lapos fenékel, függőleges oldalfalakkal készült és tolt dereglye típusú.

Az új típusú TS uszály alkalmas:

- a) a fedélzet alatti terekben folyékony áruk;
- b) a fedélzeten ömlesztett árufeleség, darabáru és konténer, valamint különféle jármű vagy munkagép szállítására;
- c) egymáshoz kapcsolva nagyfolyami híd létesítésére (1. ábra);
- d) nagy teherbírású komp létesítésére.

Az uszály főbb műszaki-technikai paraméterei

Megnevezés	Mérték
Az uszály teljes hossza	80,4 m
Szélesség a főbordán	10,0 m
Hordképesség	1600 t
Közepes merülés üresen	0,40 m
Legnagyobb megengedett merülés	2,50 m
Fedélzet terhelhetősége:	
— megoszló terhelés esetén	3 t m ²
— koncentrált terhelés esetén	10 t

Az új típusú TS 1600 tonnás uszály fő méretei megegyeznek az Európai Gazdasági Bizottság Hajózási Albizottság által javasolt úgynevezett „Európai hajó” fő méreteivel, tehát az uszályok a Kelet-európai és Nyugat-európai víziútrendszerek összekapcsolása után, az európai folyók legnagyobb részén korlátozás nélkül üzemeltethetők. Az uszály kialakításánál figyelemmel voltunk a korszerű kis ellenállású hajótest kialakítására, a tolóhajózás követelményeinek kielégítésére és a folyamatos gyártás megvolósításának lehetőségeire is. Az így kialakított uszályok jól beváltak a folyami hajózásban és rendszeres forgalmat bonyolítanak le a Dunán, mint vasérc és olajszállító uszályok. Tapasztalataink szerint az új típusú TS uszályok úgy a polgári, mint a katonai igényeket együttesen is és külön-külön is jól kielégítik. A zárt uszálytestben elkülönített tartályok vannak megfelelő szívó- és töltővezetékekkel, valamint fűtőcsövezetekkel úgy, hogy az uszály alkalmas nehéz olajáruk szállítására is. Az uszályfedélzet megfelelően körülhatárolt 1,3 m magas palánkkal, elsősorban ömlesztett érc, kő, szén vagy egyéb vízmentességet nem igénylő darabáru, konténer vagy különböző járművek szállítására. A szállítás gazdaságossága szempontjából igen előnyös, hogy vasérc és olajszállítás esetén az uszály hordképessége 100 százalékosan kihasználható.

Az uszályok szerkezeti kialakításánál biztosítva lett a közúti híd szabályzatban előírt „A” híd terhelési osztály, (80 Mp) amely a katonai igényeket is teljes mértékben kielégíti, így az uszályok egymáshoz csatolva nagyfolyami hídként előnyösen alkalmazhatók. Az uszályok felszerelése is úgy lettek kialakítva, hogy a hídbaállást maximálisan elősegítsék.

2. A TS uszályok hídként való alkalmazásának főbb tapasztalatai

Az újrendszerű TS uszályok közúti hídként való alkalmazása nem kíván előre kiépített parti csatlakozásokat. Ezért elvileg egy adott folyam

bármely helyén — ahol ponton hidak építhetők — az uszályok egymáshoz kapcsolva hidátkelésre alkalmazhatók. Az előkészített folyampart és szilárd burkolattal kiépített út nagymértékben növeli a hid kapacitását. Az ideiglenes átrakó körletekben és egyéb helyeken is található kiépített partirész hozzá vezető szilárd burkolatú utakkal.

Az uszályhíd terheletlenül 0,4 métert, terhelve 0,8 métert merül, így sekély vízben is alkalmazható. Az uszályok szerkezeti kialakítása lehetővé teszi a partra csatlakozó uszályok „felültetését”, illetve száraz talajrészre való vonzolását is. Az elvi számításokat gyakorlat igazolta, ugyanis a legutóbbi hidépítési gyakorlaton rövid idő alatt a folyó vízszintje olyan mértékben csökkent, hogy a hídba kapcsolt parti uszályok alól, a víz mintegy 30—40 m hosszban leapadt és a parti uszályok a szilárd talajon feküdtek. A „felült” uszályhídon a rendkívül intenzív és nagy volumenű nehéz forgalom sem okozott semminemű káros változást.

A lefolytatott uszályhíd építési gyakorlatok, kísérletek bizonyították, hogy 480—560 m hosszú uszályhíd építése végrehajtható egy századnyi polgári hajós erővel 12—15 óra alatt.

A fenti hosszúságú uszályhíd anyag- és eszközigénye az alábbi:

- 6—7 db TS 1600-as uszály;
- 1—2 db minimum 800 LE-s toló-vontatóhajó;
- 18—21 db 1000 kg-os póthorgony kötelekkel és bolyákkal;
- 1 db nagyméretű átjáróhíd far-far csatlakozáshoz;
- 4 db 40—60 t-s parti csörlő;
- 2 klt. 4,2 m pályaszélességű, 20 m hosszú parti feljáróhíd;
- 2 db 6 t-s közúti darus gépkocsi;
- 1—2 földgyalu (szükség szerint);
- 1 db műhelygépkocsi;
- különböző mérő felszerelés (egyetemes teodolit).

A létesített uszályhídon elért forgalmi paraméterek:

— a hídon való áthaladási sebesség	30 km. ó
— követési távolság	20—35 m
— átbocsátó képesség	12—15 ezer jármű/nap
— kocspálya szélesség	4,2 m
— teherbírás	80 Mp

A TS uszályhíd létesítésének munkafázisai

1. *Az uszályok előkészítése*, a póthorgonyok, a parti csörlők és a nagyméretű billenő híd — melyek nem képezik az uszályok állandó felszerelését — berakása az uszályra. Az uszályok gyülekezési körletbe való vontatása. A hídtengely kitűzése (2. ábra).

2. *Első egység hídtagként való beállítása:*

- alsó és felső póthorgony telepítése;
- 2 db parti csörlő kihajózása és telepítése;
- saját horgony ledobása;

- az uszály hídtengetybe állítása (3. ábra);
- a parti feljáró híd csatlakoztatása.

3. A második és a további egységek hídba állítása:

- alsó és felső póthorgonyok telepítése;
- saját horgony ledobása;
- az uszály hídtengetybe állítása (4. ábra).

4. A híd zárótagjának beállítása:

- felső és alsó póthorgonyok telepítése;
- saját horgony ledobása;
- az uszály hídtengetybe állítása;
- a parti feljáró híd csatlakoztatása (5. ábra).

Az uszály 1 db 1000 kg-os billenőkapás horgonnyal és ehhez csatlakozó 100 m Ø 28-as horgonylánccal rendelkezik. A horgony felvételére kézi indítású Diesel motorral meghajtott horgonycsörlő van beépítve, az orrfedélzet bal oldalán, hogy a járművek áthaladását ne akadályozza. A bárka saját horgonya a hídbeállításához nem elég, hanem még 3 db póthorgonyra van szükség. A póthorgonyok 70 m, Ø 26,5-es kötéllel rendelkeznek és a bárka 3 db csatolócsörlője segítségével nyernek bekötést a bárkához. Ezen csatolócsörlők a polgári forgalomban a tolt kötelék tagjainak egymáshoz való rögzítésére szolgálnak.

Az uszály kikötésére egyes és kettős kikötőbakok vannak beépítve. A hídba állítható új típusú TS uszályok közt már gyárilag zökkenőmentes és folytonos átmenetet létesítettünk. A folytonos pálya kialakítását kisméretű billenőhidak alkalmazásával oldottuk meg. Ezek a 4,2 m szélességű és 1,4 m hosszúságú billenőhidak, polgári használat során az uszályok orrhavdjébe illeszkednek, a hídbeálláskor pedig a következő uszály farán kialakított, megfelelő fészekbe fekszenek bele és az áthidaláson kívül biztosítják azt is, hogy az uszályok egymáshoz képest vízszintes síkban nem mozdulnak el.

Az egymáshoz csatolt két uszály közti erőhatást és a jobb áthaladást segítik elő azok a speciális rögzítő csapok, amelyek a bárka tolóbakjaiban vannak beépítve és nyugalmi helyzetben zárófedéllel ellátva. Ezen csapok működése az alábbi. A billenőhíddal egymáshoz kapcsolt uszályok közti szintkülönbség kialakulását ezen csapok úgy akadályozzák meg, hogy a tolóbakból a csapokat a másik uszály megfelelő üregébe csavaró segítségével áthajtják. Az így áthajtott csap kb. 137 t nyíróerő felvételére képes, így az áthidalás során előálló terheléseket fel tudja venni, illetve biztosítja, hogy a hídba kapcsolt uszályok közt csak függőleges síkú szögtörés állhat elő és szintkülönbség nem.

A billenőhíddal és rögzítő csapokkal létrehozott kapcsolat biztosítására csatoló hurkokat szereltünk fel. Ezek a csatolóhurkok jobb-bal menetes orsó segítségével feszíthetők az egymásmellett levő uszályok kikötőbakjaira és részben tehermentesítik a billenőhidak felfekvő felületeit az uszályok mozgásából adódó igénybevételektől.

Az uszályhíd terheletlenül kb. 0,4 métert, terhelve kb. 0,8 métert mérül, így a folyásra merőleges irányban való megtartáshoz jelentős erőre van szükség. Számítani kell ezen felül a szél és esetleg a jég hatására is. Mindezek figyelembevételével egy-egy uszály rögzítését 4—4 db 1000 kg-os horgonyra bíztuk. A horgonyok kb. 80 m-re helyezkednek el a híd-tengely alatt és felett és eddigi tapasztalatok szerint — ilyen elrendezésben — képesek megtartani a hidat a rendeltetésszerű használat során. Nagyobb vízsebesség és szélnyomás esetére kettős póthorgonyok alkalmazását terveztük.

A hídbeállított TS uszályok partnál levő egysége a parthoz nyer kikötést. A parti kikötés ugyanolyan csatolócsörklő segítségével valósul meg, mint amilyen az uszályokon van beépítve. A csörklők alkalmazása a híd beállítását könnyíti meg, illetve a használat során szükséges utánállítást teszi lehetővé.

A parti feljárók 2—2 hídelemből állnak. A hídelemek kb. 10 t súlyúak és úszóképes kivitelben készülnek. A hídelemek közti részt teherbíró tálcák töltik ki, így a készre szerelt feljáró 4,2 m széles, bárhol terhelhető forgalmi sávot valósít meg. Ez azt jelenti, hogy a teljes áthaladás minden pontján min. 4,2 m széles forgalmi sáv valósul meg és ez a forgalmi sáv a közúti „A” terhelés viselésére alkalmas. A feljárókon ± 1 m-es vízszintingadozás esetén 6%-osnál nagyobb lejtés nem alakul ki. A feljáróhidak parti végét alátámasztó saruk úgy vannak kialakítva, hogy lehetővé teszik több feljáróhid egymás utáni alkalmazását is, továbbá a feljáróhidhoz olyan éktest beiktatását, amely a partról való zökkenőmentes átmenetet biztosítja.

3. Az uszályhidépítés néhány nautikai kérdése

Az uszály hidépítés kritikus fázisát jelenti a horgonyok telepítése, majd a viszonylag nagy méretű egységek hídvonalba való beállítása. A nehézségeket fokozhatja olyan körülmény, hogy az áthidalandó távolság nem az uszályhossz egészszámú többszöröse. Ezen utóbbi esetben a hidat a vízfolyásra ferdén kell megépíteni, ami a póthorgonyok ferde irányú telepítését is magával hozza.

Eddigi tapasztalataink szerint a hídverés első fázisaként a híd és a póthorgonyok tengelyvonalát kell kitűzni. Ezután célszerű valamennyi póthorgonyt ledobni, azokat bolyával megjelölni. A bárkák híd-tengelybe való állítását — viszonylag nagy méretük miatt — egyenként kell elvégezni.

Amennyiben a hídveréshez jó kormányképeségű toló-vontató hajó áll rendelkezésre, a bárkák hídbe állítását célszerű úgy végezni, hogy a tolóhajó a bárkákat harántirányban középen csatolja fel.

Így a manőverező kötelék hossza kisebb és kevésbé van kitéve a szél és az esetleges harántáramlások hatásának. Külön kell kitérni a kompolás kérdésére. Az új típusú TS uszály alkalmas arra is, hogy komp üzemmódban teljesítsen szolgálatot. A TS uszály kompként alkalmazva is jelentős szállítási kapacitással bír. Egy uszály egy fordulóban 18 db harcokocsi vagy ennek megfelelő férőhelyet igénylő gépjárművet képes szállítani. Minthogy azonban az uszály szélessége nem teszi lehetővé, hogy nagyméretű hosszú járművek olalról járjanak rá, így célszerű hosszanti feljárást figyelembe venni. Ez azt jelenti, hogy az uszályt gyakorlatilag a

vízfolyásra merőlegesen kell parthoz állítani a be- és kirakás során. Kompolás során az uszály merülése kb. 0,8 m-t változik, így a parti feljárás és lejárás megoldása problémát jelent. A hadseregben rendszeresített vetőhidak a fenti 0,8 m szintkülönbség mellett is a feljárás megoldására alkalmasak.

Olyan kerekes járművek átkompolása, amelyek a vetőhídon tolatva nem tudnak partra menni, csak úgy lehetséges, ha a másik parton hasonló vetőhíd fogadja az odaérkező uszálykompot.

Az új típusú TS uszály és az uszályokból összeállított híd főbb ismertetése során nem törekedhettem teljességre, így csak néhány általános kérdésre utaltam, igyekeztem röviden és vázlatosan összefoglalni uszályhidunk kialakításának műszaki és nautikai főbb kérdéseit. Az érdeklődők részére megjegyzem, hogy a katonai filmstudio készített egy oktató jellegű filmet „TS uszályhíd és komp” címmel. Az oktató film vizuálisan is jól szemlélteti az új típusú TS uszályok felhasználását.

(Ábrák a folyóirat végén található.)

A vezetés gépesítésének és automatizálásának hatása és követelményei a hadtáp tőrzsek munkájában

Varga József alezredes

Napjainkban a vezetés korszerűsítésére irányuló kutatómunka célkitűzései közé tartozik a tőrzsek munka eljárásainak javítása, másrészt új munkastruktúra kialakítása a vezetés automatizált időszakára.

Az útkeresés bonyolultsága abból fakad, hogy a vezetés gépestítése és automatizálása lépcsőzetesen — minőségileg elhatárolható szakaszokon keresztül — valósul meg, valamennyi időszak adekvát munkamódszereket követel a hadtáp vezetőszervekben, nincs lehetőség — a népgazdasági rendszerszervezési gyakorlathoz hasonlóan — valamennyi tagozatot átfogó automatizált rendszerben megkövetelt eljárás egyidejű bevezetésére. Eltérőek a biztosítási szakaszok automatizált eszközei és változatosak a szintenkénti vezetési módszerek is.

A magasabbegység hadtáptőrzsek mellett működő gépi adatfeldolgozó csoportoktól eltekintve a gépi adatfeldolgozás csak ritkán épül be a tőrzsek munkafolyamatába, ennél fogva a kísérleti eredmények is pontosításra szorulnak. Megbízható tapasztalati adatok összegyűjtését és feldolgozását nehezíti az is, hogy lényegesen differenciált a hadtáptőrzsek munkájához kapcsolódó fegyvernemi és szakcsapat tőrzsek, az összefegyvernemi tőrzsek adatfeldolgozásának gépesítettsége, ebből fakadó munkamódszere.

Az is belátható, hogy az információ átvitel jelenlegi rendszere hagyományos, minőségileg nem képes a kívánt ugrást biztosítani az adatfeldolgozásban, ezért az utóbbi eredményei közelítőleg sincsenek arányban az adatfeldolgozó technikai eszközök lehetőségeivel.

A problémák ellenére a csapatvezetés valamennyi tagozata rendelkezik olyan előfeltételekkel, amelyek az automatizált vezetési rendszer építésének megkezdését biztosítják. A rendszerépítés első szakaszában a célkitűzés felöleli:

— a metodikai alapok kidolgozásának beindítását,

— a törzsmunka módszerei kidolgozásának megkezdését a stacionáris ESZG-k és a tábori automatizált rendszer elemei alkalmazásának figyelembevételével,

— típus harci okmányok további tökéletesítését.¹

A baráti hadseregek ezirányú kutatómunkája eredményeit publikáló irodalom alapján megállapítható, hogy jelen időszakban a stacionáris számítógépek és egységes adatközlő berendezések megfelelő technológiai biztosítással, hadműveleti-harcászati feladatokkal, az alsóbb vezetési szinteken a kis- és középgepek, a törzsmunkát elősegítő egyéb berendezések; (adatrögzítők, másoló-sokszorosító berendezések stb.) a típus harci okmányok megoldhatják a csapattörzsek munkája gépesítésének — automatizálásának feladatait, alkalmazásuk megfelelő tapasztalatokat szolgáltathat a további rendszer építéséhez.²

Gépesítési és automatizálási elemek a hadtáptörzsek munkájában

A hadtáp vezetés korszerűsítésére irányuló munkát a vezetés gépi, mindenek előtt az adatfeldolgozás eszközeinek folyamatos alkalmazásának bevezetése kísérte.

Először az egyszerű eszközök — számítólécek, korongok, majd a mechanikus kézi számológépek jelentek meg a hadtáptörzsek és szolgálati ágak munkahelyein.

Jelentős változást hozott a könyvelő automaták munkába állítása a magasabbegységek és a seregest HVP-on, majd az egység számviteli részek eszközeinek felhasználási lehetősége az egység HVP-on.

A jelenlegi programtári nyilvántartás adatai szerint közel 25 hadtáp középgepi programmal rendelkezünk, amelyek alkalmasak egység, magasabbegység és seregest szintű hadtápbiztosítási számvetések, tervek vagy azok részeinek elkészítésére, nyilvántartási adatok összesítésére, adatszolgáltatási tevékenység elősegítésére különböző tájékoztató jelentések elkészítéséhez. A GACS-ok eszköztárába tartozó más eszközök — íróautomata, másoló-sokszorosító, hangrögzítő berendezések — jól egészítik ki az alapvető gépegységek alkalmazását.

Bár a felsorolt eszközök alkalmazása következetesen igazodott a törzsek hagyományos munkamódszeréhez, mégis felkészítési követelményeket támasztott a törzsek és szolgálati ágak tisztjei irányába, mint:

— az adatszolgáltatási eljárás technikájának elsajátítása, beleértve az adatlapok megszerkesztését, kitöltését és továbbítását is,

— az eredménylapok értékelésének és felhasználási módszerének kialakítása, szabályozása,

¹ Mórocz Lajos vörgy.: A csapatvezetés gépesítésének helyzetéről. Honvédelem 1973. 1. sz. 147. oldal.

² A. G. Morezsko vörgy.: A csapatok vezetésének kérdései e.-ho. HDS szinten és a korszerűsítésük lehetséges útjai. EFE 1970. július 27—28-án megtartott I. hadtudományi konferenciájának anyaggyűjteménye. 16. oldal.

— az adatok folyamatos tárolási rendjének, a feldolgozáshoz szükséges együttműködés formáinak, a parancsnoki munka rendjébe beépülő adatszolgáltatási tevékenység szabályozása, időbeni összehangolása,

— végül el kellett sajátítani a kézi számítógépek kezelését, amelyek a törzsek és szolgálati ágak munkahelyein kerültek alkalmazásra.

1970-ben megjelentek az első hadtáp elektronikus számítógép (ESZG) programok, amelyek először kísérleti céllal kerültek alkalmazásra, később elkezdődött felhasználásuk a hadtápbiztosítás tervezéséhez is. Jelenleg 6 adaptált alkalmazható programmal rendelkezünk, a beérkezett, az első megítélés alapján adaptálásra alkalmas programok száma közel 15, beleértve a lengyel forrásból származó „Polár” elnevezésű és a „Hadtápbiztosítás tervezése” tárgyú programrendszert is. E programok alkalmazásának minőségi előnye a kézi számológépekkel szemben, hogy logikai műveletek elvégzésére is alkalmasak, az emberi döntések alapján vagy azok figyelembevételével képesek célszerű változatok mutatóinak automatikus számítására és kinyomtatására vagy rögzítésére lyukszalagon, kártyán, mágnesszalagon. Az adatbank hiánya az ESZG-re történő adatelőkészítés kis és középgepes eszközeinek széles körű alkalmazását teszi szükségessé.

Az eddigi feldolgozási tapasztalatok azt igazolják, hogy a gépesítés és automatizálás biztosított lehetőségei a hadtáp vezetőszervek hagyományos szervezetében is előnyösen kihasználhatók. Néhány gyakorlat bizonyította tarthatatlanságát az olyan elgondolásnak, hogy a feldolgozás előkészítését a hadtáp törzstől elkülönítve, kizárólag e célra létrehozott munkacsoportban végezzük. Megbízható eredmény kizárólag a törzsbén, szolgálati ágaknál folyó adatelőkészítésből várható.

Gépesíthető és automatizálható folyamatok a hadtápvezetés hagyományos rendszerében

A rendelkezésre álló lehetőségeink figyelembevételével a hadtápvezetés terén gépesíthető — automatizálható folyamatok kiválasztását meghatározzák:

— a feladat matematikai algoritmizálhatósága, a programkészítési, vagy adaptálási lehetőség,

— a gépi feldolgozáshoz *szükséges* és a feladat megoldásához *rendelkezésre álló* idő nagysága (amennyiben a gépi feldolgozási idő nagyobb, mint amennyi a feladat megoldásához rendelkezésre áll — a gépi feldolgozás nem vehető számításba),

— a feladat jellege, megoldásának lehetősége és ideje manuális módszerrel, másrészt a gépi feldolgozástól elvárható hatékonyság.

Jelenleg a feldolgozási idő terjedelme a döntéselőkészítés időszakában korlátozza a közép és elektronikus számítógépek alkalmazását.

A fentiek figyelembevételével a gépi adatfeldolgozásra leginkább alkalmas a tervezés időszaka. Ekkor jelentkezik a legnagyobb tömegű számítási feladat, másrészt a tervezésre rendelkezésre álló idő nemcsak *elegendő* a számítógépes feladatmegoldásra, hanem annak műveleti gyorsasága — még az elektromechanikus középgepeket is beleértve — a manuá-

lis lehetőségeket többszörösen meghaladó részletességet biztosít, ezáltal a hagyományosan végrehajtó munka irányítási hatáskörébe tartozó számvetési, dokumentálási, nyilvántartási stb. feladatok is egyidejűleg megoldhatók. (Elosztók, utalványok, rakjegyzékek, bevételi-kiadási összesítők, raktári nyilvántartók, menetlevelek stb.)

Ez a lehetőség jelentős időmegtakarítást eredményez mind a szolgálatiág-vezetők tervező munkája során, mind a hadtápegységek parancsnokai szervező munkájában, ahol az idő feszítettsége a legnagyobb.

Az időtényezők alapján célszerű áttekinteni a különböző munkafolyamatokban gépesíthető feladatokat (az időtényezőknél a jelenlegi lehetőségeket vettük figyelembe):

A parancsnoki munka elemei	Időtartamától—ig (óra)	Adatfeldolgozási feladat		
		megnevezése	megoldása -tól -ig (óra)	
			ESZG-en	Kézi számológépen
Direktíva (hadtápparancs) tanulmányozása	0—1	—	—	—
Előzetes intézkedés kiadása	1—2	Számvetések kézi számológépen az előzetes intézkedéshez	—	1—2
PK feladattisztázása, helyzetértékelése	0—2	Htp. lehetőségeinek értékelése: — ag.-i bizt. — eü. bizt. — techn. bizt. — száll. kap.	1—4	1—4
Fn-i és szolgálatiág-főnökök tájékoztatása, a hadművelet elgondolásának ismertetése	1,5—3	—	—	—
Az elhatározás kihirdetése, alárendeltek feladatainak meghatározása	2—5	—	—	—
PK HTPH és szolgálatiág-vezetők munkája a hadművelet elgondolása alapján	2,5—6	Hadtápbiztosítási terv Ellátási tervek Szállítási tervek Elosztók, utalványok	3—6	3—6

A parancsnoki munka elemei	Időtar- tama tól—ig (óra)	Adatfeldolgozási feladat		
		megnevezése	megoldása -tól -ig (óra)	
			ESZG-en	Kézi számoló- gépen
Feladat megszabása az alárendelteknek	2—3	Hadtápbiztosítás és kivonatok készítése	—	4—6
Az elhatározás megal- kötésével kapcsolatos munka a magasabb- egységnél	3—7	Számvetések, tervek a hadtápbiztosítási tervhez	—	4—7
Az elhatározás megal- kötésével kapcsolatos munka az egységnél	5—8	Számvetések, tervek az alegységek hadtápbiz- tosítására	—	6—8
Feladatok eljuttatása a személyi állományhoz	6—9	—	—	—
Ellenőrzés-segítés	5—10	—	—	—

Az automatizálható vezetési folyamatokat az alábbiakban csoportosíthatjuk:

- a hadtáp csapatok lehetőségeinek értékelése,
- a döntéshez szükséges alternatívák kimunkálása,
- a hadtápbiztosítás és az ellátás ágazatonkénti tervezése,
- jelentések, tájékoztatók szerkesztése.

A hadtápalegységek, egységek lehetőségeinek értékelése során a számítógépek az alárendelttől beérkezett jelentések, szóbeli tájékoztatók és a vezetőszervek beosztottjainak személyes ellenőrzései során szerzett információk, továbbá az együttműködésre, tájékoztatásra kötelezett parancsnokok, törzsek, főnökök tájékoztatása alapján rögzítik, majd feldolgozzák a harcértéket, az alapszabványok alapján kiszámítják a különböző hadtáp csapatok lehetőségeit olyan dimenzióban, amely a tájékozottsághoz szükséges.

Az adatbankok megjelenésével e programok alkalmazása a mindenkor nyilvántartott adatok lehívására korlátozódik.

Jelenleg rendelkezésre állnak olyan elektronikus számítógépes programok, amelyek biztosítják a hadtáp lehetőségeinek értékelését hadsereg és front szinten, az anyagi biztosítás, technikai biztosítás, egészségügyi biztosítás, a közlekedési biztosítás területén.

A nyilvántartás jelenlegi rendszerében a lehetőségek értékeléséhez szükséges kiinduló adatok feldolgozása a seregtest hadtáptörzsben mintegy 2—3 órát vesz igénybe. A számítógépes feldolgozás, beleértve az adatlapok kitöltését és információ rögzítését lyukszalagon, újabb 2 órát igényel.

nyel. Ugyanakkor a hadtáphelyettes jelentéséig mintegy 2 óra áll rendelkezésre. Az összehasonlításból belátható, hogy a jelenlegi rendszerben a lehetőségek értékelésének számítógépes változata csak kivételes esetekben járható.

Átmeneti megoldásként indokoltnak látszik a helyzetnyilvántartással párhuzamosan a lehetőségeket is folyamatosan rögzíteni. Amikor létrejön az egységes hadtáp adatbank, lehetővé válik a mindenkori állomány-feltöltöttségnek megfelelő lehetőségek számítása.

A döntéshez szükséges adatelőkészítés, számvetések gépi úton történő megoldása, ESZG alkalmazásával jelen időszakban is lehetséges. A rendelkezésre álló programok biztosítják a különböző fogyasztási, készletmutatók kiszámítását, az ellátási források, az utánszállítási útvonalak és a „fogyasztók” figyelembevételével néhány ellátási variáció is kidolgozható, kilométer és szállítási idő minimum érvényesítésével. Rendelkezésre áll egy elektronikus számítógépre kidolgozott lineáris program is, amely különböző önálló optimum keresési feladat megoldását biztosítja. Mind a közép, mind az elektronikus számítógép vonatkozásában legelterjedtebb alkalmazási terület a hadtápbiztosítás tervezése. A rendelkezésre álló programok lehetővé teszik anyagi biztosítási, ágazatonkénti ellátási, szállítási, technikai és egészségügyi biztosítási tervek elkészítését számítógéppel. Jelen időszakban e programok még önállóan kerülnek alkalmazásra, a későbbiekben meg van a reális lehetősége komplex programrendszerek kidolgozásának. (Az anyagi biztosítási terv eredményei, automatikusan az ellátási tervek bemenő adatai, azok eredményei viszont elosztók, utalványok stb. induló adataiként szerepelnek.)

A tervezés gépi megoldása során jelentkező problémák a következők:

— a rendelkezésre álló ESZG operatív memória, másrészt a könyvelőgépeknél a sorszélesség korlátai miatt nincs lehetőség a tervezésnél használt anyagnomenklatúra hagyományos részletességének alkalmazására,

— a készletképzés és fogyasztás számszerű mutatóinak kidolgozásában, meghatározásában szabályzataink szerint különböző vezetőszervek érintettek, ezért a gépi tervezés során is érvényesíteni kell az együttműködési előírásokat,

— anyagnemenként eltérőek az ellátás tervezésének módszerei, különbözőek az ellátási számvetési egységek, valamint a tervadatok kimunkálásának logikai útjai (elég itt utalni a fegyvernemi és szakcsapatok általánosan „egyéb” anyag megnevezéssel összefoglalt anyagfajtáira),

— nehézséget okoz a szükségletszámvetés két alapvető módszerének — az előjáró által engedélyezett keretek bontása és a valóságos felhasználás számítása az aktuális körülmények figyelembevételével — összehangolása.

A problémák áthidalására célszerű megoldások kínálkoznak.

— Feltételezzük, hogy a számítógép programkorlátai között 10 különböző anyagféleség pozíciószáma szerepel. Amennyiben figyelembe vesszük a különböző készlet és fogyasztási normák eltérését, 15—18 anyagféleség feltüntetésére lenne szükség.

Ez esetben a programot két különálló egységnek kell tekinteni, amelyek közül az első állandói között 10, a másikonál 8 anyagfajta adatai sze-

repelnek. Igaz, hogy e megoldásnál növekszik az adatelőkészítési idő (adatlapok száma nő), de gyakorlatilag bármely igény az anyagféleségek számának növelésére kielégíthető. Az eredménylapokat a megkívánt megnevezések szerint helyesbíteni kell.

Lényegében hasonló módszer alkalmazható a könyvelőgépeknél is.

Ami az együttműködést és az eredmény azonosság biztosítását illeti, különböző megoldások kereshetők.

Tekintsük át a lőszerszükségletek és szállításuk számvetésének menetét:

Együttműködésre kötelezettek	Öfn. törzs	Tü. törzs	Lé. törzs	Fe. szolg.	HTPH Htp. törzs
Adatszolgáltatási kötelezettség	Fogyasztás mutató: löv. lősz. hk. lősz.	Fogyasztás mutató: tü. lősz. sv. lősz. pct. rpt. lősz.	Fogyasztás mutató: lé. lősz.	Készletmutatók Közreműködés a fogyasztási mutatók kidolgozásában	— telepítési adatok — szállítási kapacitás — szállítási prioritás — ndm-i harcászati követelmények
Az adatok egységesítésének módszere a számítógépes feldolgozáshoz	$\text{Mutató} = \frac{\text{felhasználás differenciált mennyisége db}}{\text{engedélyezett fogyasztás db}}$			— bázisok, raktárak száma, — készletek nagysága — előljáró kiutalásai	— távolság adatok — szállítási kapacitás — ellátási prioritás — előljáró kiutalásai
Várható eredmények	<p>Ellátás tervezésében:</p> <ul style="list-style-type: none"> — differenciált fogyasztás javadalmazásban — készletek alakulása — kiutalások — raktárak forgalma — szállítandó anyag mennyiségének összegzése 			<p>Szállítás tervezésében:</p> <ul style="list-style-type: none"> — differenciált szállítási feladatok — szállítóalegységek és ellátó raktárak utaltságának rendje — a feladat megoldásához szükséges szállítási idő 	

— A tervezés módszereinek egységesítéséhez dönteni kell az elvárt eredmények részletességében. Kiinduló általános tervezési mutatók számításához célszerű lenne a típuskötelékhez (hadműveleti hadtápban) vagy alapvető anyagokhoz kötött típusnormatívák kidolgozása.

Az ellátás részletes tervezéséhez azonban feltétlenül az egyedi anyagnormákra és a felhasználást befolyásoló körülményekre épülő számvetésre van szükség.

Példaként szolgálhat az üzemanyag számvetések esetében:

— nagyléptékű számvetéshez alkalmazható az átlagos fogyasztás alapján meghatározott szükséglet mutató kötelek nap vagy kötelek tonna dimenzióban,

— részletes ellátási tervhez viszont, mért távolságokra, súlyozási és manőverezési mutatók, konkrét alapnormák alkalmazására van szükség.

Amikor az előljáró a felhasználást korlátozza a csökkentést arányosan kell végrehajtani.

Az elmondottakból következik, hogy számítógépes adatfeldolgozáshoz nagy jelentősége van tervezés részletessége meghatározásának.

A gépi adatfeldolgozás hatása a hadtáptörzsek munkájára

A hagyományos módszerrel történő adatfeldolgozás jelentősen növeli a törzs beosztottjainak manuális munkáját, másrészt a rendelkezésre álló időn belül nem lehet a kívánt részletességet biztosítani a tervezés során.

Gépi eszközök alkalmazásával:

— biztosítható a részlettervek elkészítése valamennyi tagozat, azon belül valamennyi vezetési szint számára,

— növekszik a számvetések pontossága, megbízhatósága,

— lehetőség nyílik több változat kidolgozására,

— az adatfeldolgozás során megoldás csak akkor várható, ha az eredmény kialakítását befolyásoló valamennyi tényező megfogalmazásra kerül és azokat előzetesen értékelték.

A számítógépes eredmények a feladat megfogalmazója által meghatározott formában kerülnek leírásra a számítógép által. Ennek következtében az eredmények bizonyos tipizált formában adódnak, amely gyakran nem elégíti ki a hadtáphelyettesek, szolgálatiág-vezetők által elvárt formákat. Ilyen esetekben a számítógéptől kapott eredményeket olyan adatként kell felfogni, amelyek a hagyományos módszerrel megszerkesztett típusokmányok, táblázatok kitöltéséhez felhasználhatók. Még ebben az esetben is jelentős időmegtakarítás jelentkezik, szabad emberi kapacitás jön létre.

A gépesítés hatásai a döntésekkel szemben jelentkező konkrét igényekben is megfogalmazhatók. A seregtest hadtápbiztosításának tervezése során a hadtáphelyettes tájékoztatójában a következő döntési követelmények jelentkeznek:

— az ellátandók számának, körének pontos meghatározása, (milyen kötelek bontásban és csoportosításban történik a tervezés),

— az előljáró által engedélyezett fogyasztási normák felbontása,

— az ellátandók ellátásban betöltött szerepe feladatuknál, helyüknél, szerepüknél fogva,

— a hadműveleti napok várható feszítettségének megítélése, a biztosítási igények szempontjából,

— a fenntartandó készletek nagyságrendje a hadművelet során vagy a hadművelet egyes etapjaiban,

- az ellátás sorrendje kötelekenként,
- a seregestest részére rendelkezésre bocsátott ellátási források igénybevételenek nagybani rendje,
- a különböző szállítókötélekek szállítási feladat végrehajtásába való bevonásának rendje,
- követelmények meghatározása a tervezés rendjére, részletességére és változataira vonatkozóan.

A leírtakból is belátható, hogy a gépi adatfeldolgozás hatásában javítja a döntések és a feladatszabás konkrétságát.

A hadtáptörzsek munkájában az adatelőkészítés meghatározott tájékoztatási rendszer meglétét követeli meg. Ebben a rendszerben nemcsak a kívánt határidőt megelőzően, hanem folyamatosan fellép az információ gyűjtésének, rendszerezett tárolásának és a számítógépre való feldolgozás követelményei szerinti előkészítésének igénye. Csak példának tüntetjük fel, hogy a hadtáppalegységek, egységek telepítésével — áttelepítésével — egyidejűleg célszerű az egymáshoz viszonyított távolsági mutatókat is feltüntetni.

A tapasztalatok szerint a számítógépről kapott eredmények hadtáppokmányként való felhasználása csökkenti azok terjedelmét, kidolgozható a tipizált harci okmányok alkalmazásával történő összehangolásuk is.

Programrendszereknél és az autonóm programoknál is alapvető jelentősége a hadtáphelyettesi döntéseknek van. A biztosítás általános mutatói, amelyet a döntések alapján a számítógéptől kapunk, az ellátási ágak programjaihoz bemenő adatként történő felhasználásra vertikálisan teljes mélységig megoldja a biztosítás, ezen belül az ellátás tervezésének feladatait. Ennek alapján a törzs és szolgálati ágak tisztjeinek energiáját a hadtáphelyettesi döntések előkészítésére, ahhoz szükséges adatok összegyűjtésére és felhasználására kell összpontosítani. Erősíteni kell a hadműveleti tervezési-szervezési, vezetési elem tevékenységét, felhasználva arra a szolgálati ágaknál felszabaduló erőket.

Célszerűnek látszik a hadtáp vezetőszervek állományából az alábbi funkcionális csoportok szervezése.

- Helyzetnyilvántartó és értékelő csoport, beleértve az összekötő tiszteket is.

- Tervező csoport.

- Operatív szervező csoport az intézkedések, parancsok, tájékoztatók szerkesztésére.

- Esetenként külön csoportok szervezhetők a szolgálati ág vezetőik és a törzs tisztjeinek bevonásával folyamatban levő biztosítási feladatok irányítására.

A gépi adatfeldolgozás a hadtáp törzsmunka hagyományos rendszerben megköveteli az alábbi követelmények érvényesítését.

a) Ki kell dolgozni tagozati vezetési szintenként azokat az adattárakat, amelyek az állandó és változó információ táblázatok kitöltéséhez segítséget nyújthatnak. Ezek az adattárak később eredményesen felhasználhatók lesznek az adatbankok adatigényének kielégítésére is.

b) Tartalmában bővíteni kell a hadtáphelyzet nyilvántartást, amenny-

nyiben a hadtápegységek, egységek helyzetének térképen való rögzítése mellett azok állományának, lehetőségeinek, térbeli elhelyezésének stb. számszerű adatait is nyilván kell tartani. Legcélszerűbb ehhez az adott számítógép típus információ igényéhez legjobban igazodó nyilvántartási forma nyomtatványokat kidolgozni.

c) Szükség van a tervezés során használt anyag-nomenklatúrák, normák, mutatók meghatározására, célszerű ezeket az adattárak mellékleteként kezelni.

d) Szabályozni szükséges az összefegyvernemi törzssel, fegyvernemi és szakcsapat törzsekkel való együttműködés tartalmát és formáit. Annak meghatározása elsődleges, hogy mely kérdésekben szükséges az együttműködő szervek akaratát egyeztetni, másrészt hogyan történjen a közös akaratot kifejező mutató meghatározása.

e) A számítógépes adatfeldolgozás megköveteli egy folyamaton belüli döntések érvényesítését.

Indokolt az adatfeldolgozáshoz szükséges döntések meghozatala érdekében a feladatok olyan áttekintő felvázolása (esetleg grafikus formában is), amelyben a különböző mutatók megbízhatóan kialakíthatók.

A számítógépről kapott eredménylapok olyan okmánygyűjteményt képeznek, amelyek a biztosítási terv vagy bármely más hadtápokmány mellékletét, esetenként annak tartalmát képezhetik. Az adatelőkészítés munkaszervezése törzsenként változhat. A törzs működési utasításához célszerű azt a folyamatot felvázolni, amelyet a számítógépes adatfeldolgozásban követnek, meghatározva azoknak az adatoknak a körét is, amelyek a feldolgozáshoz szükségesek.

A számítógépes adatfeldolgozás eddigi tapasztalatai azt igazolják, hogy a törzsmunka hagyományos rendszerében a munkamódszerek korrekciójával, a törzsek strukturális változtatása nélkül lehetőség nyílik a mobil elektromechanikus középgepek és stacionáris elektronikus számítógépek alkalmazására a hadtápbiztosítás tervezésében — szervezésében, a hadtáp vezetőszervek tevékenységében.

A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia új hadtáp vezetési szaktanterme

Dr. Fábíán Gyula ezredes, a hadtudományok kandidátusa
és
Nán Gyula mk. őrnagy

A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia vezetése a közelmúltban elemezte az akadémián folyó oktató-nevelő munka helyzetét a párhatározat tükrében.

E tevékenység kapcsán — többek között — a kitűzött célok értékelésére és a Központi Bizottság határozatából adódó feladatok meghatározására került sor.

Alapvetően kettős feladatkomplexum került meghatározásra: az egyik *feladatkomplexum* lényege a tananyag tartalmi korszerűsítése, az oktatás-nevelés színvonala hatékonyságának emelése, a minőségi fejlesztés, a másik *feladatkomplexum* az akadémia oktatási rendszerének távlati fejlesztési koncepciója kialakításának szükségességét tartalmazza.

Ez utóbbi feladatkomplexum mintegy tízéves előrelátással határozza meg az oktatási-nevelési feladatokat.

A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia Hadtáp tanszék kollektívája — az akadémia vezetés tervének megfelelően — a felsőfokú hadtáp tisztképzés perspektivikus továbbfejlesztésének kimunkálásán dolgozik, egyrészt felmérések és vizsgálatok útján, másrészt az oktatási bázisok konkrét létrehozásával.

Jelen cikkben a hadtáp vezetési szaktanterem — mint oktatási bázis — létrehozásáról és alkalmazási lehetőségeiről adjuk közre tapasztalatainkat és gondolatainkat.

Tapasztalatunk szerint a vezetési szaktantermek magas fokú hatékonyságot biztosítanak a vezetési tárgykörök oktatásában, elősegítik a vezetés korszerűsítésére irányuló elgondolások realizálását.

A hadtáp vezetési szaktantermet azzal a céllal hoztuk létre, hogy elősegítse a ZMKÁ hadtáp hallgatóinak kiképzésében a hadtáp vezetés tárgyköreinek, valamint a hadtápbiztosítás szervezési folyamatainak korszerű és magasabb szintű oktatását.

A hadtáp vezetési szaktanterem tervezése előtt tanulmányoztuk; a

hadtáp vezetési alrendszer kialakítását tartalmazó — és rendelkezésre álló — koncepciót, a ZMKA-n eddig létrehozott vezetési komplexumokat, illetve azok fejlesztési célkitűzéseit, valamint a „Kossuth Lajos Katonai Főiskola” hasonló jellegű komplexumait.

A konkrét tervek készítésekor maximális mértékben figyelembe vettük a tanszéken nagy oktatói tapasztalattal rendelkező tanárok véleményét.

A hadtáp vezetési szaktanterem a vele szemben támasztott követelmények szerint beilleszkedik az akadémián folyó vezetés-oktatói bázis egységes rendszerébe és megfelel a távlati fejlesztési célkitűzéseknek. Elhelyezése a már működő vezetési szaktantermek közös komplexumában történt. Vezetéstechnikai eszközei lehetővé teszik az összekapcsolt vezetési folyamatok megvalósítását a már meglévő vezetési szaktantermekkel, ennél fogva alkalmas vezetési gyakorlatok levezetésére önállóan, összefegyvernemi és fegyvernemi szakcsapat törzsekkel együttműködésben is.

A berendezések kialakításában azt az elvi követelményt követtük, hogy a vezetési témák oktatása mellett tegye lehetővé a hallgatók gyakorlatát a harcserű viszonyokat, követelményeket megközelítő módon és segítse elő a teljesítményképes tudás objektívebb mérési módszereinek alkalmazását. Ennek megfelelően a komplexumon belül elkülönített munkahelyeket alakítottunk ki, melyek vázlatos rajzát az 1. sz. melléklet tartalmazza.

A hadtáp vezetési szaktanterem belső kialakítása és a funkcionális részek rendeltetése

A hadtáp vezetési szaktanterem kialakításának jellegét egyértelműen meghatározták a kitűzött célok, követelmények és az adott lehetőségek.

A kialakítás során arra törekedtünk, hogy az egész komplexum mentes legyen minden öncélúságtól és a funkcionális részek az oktatás folyamatában jól körülhatárolható szerepet töltsenek be.

A komplexum alapvetően három részre tagozódik, melyek külön-külön is igénybevehetők, de a helyi adottságok következtében egymástól nem teljesen függetlenül.

1. Tantermi rész (1. sz. ábra. I.)

A tantermi rész elsősorban komplex szemléltetést igénylő szakelőadások megtartását teszi lehetővé.

Általános tantermi berendezésén kívül egy „audiós” falat is tartalmaz, melyben elhelyezést nyertek külön mozgatható iskolatáblák, mágneses modellek kirakására alkalmas tábla, mozgófilm és állókép vetítésére és írásvetítésre alkalmas ernyők és táblák.

A tantermi résszel közvetlen kapcsolatban levő ún. vetítőtérben kerülnek elhelyezésre a vetítő berendezések és kiegészítő felszereléseik.

2. Munkahelyek (1. sz. ábra II—V.)

A munkahelyek a tantermi résztől és egymástól hangszigetelt fallal elválasztott, azonos méretű és berendezésű fülkéből állnak. A munka-

helyek alapvető rendeltetése a hallgatók által megszerzett ismeretanyag önálló gyakoroltatása, a teljesítményképes tudás pontosabb mérése, a hallgatókkal különböző szerepökben meghatározott információk alapján történő önálló döntések gyakoroltatása. Ezen kívül a munkahelyek lehetővé teszik csoportok (törzsek) együttes tevékenységének gyakoroltatását, továbbá különböző információkkal szabályozott, ugyanazon feladat esetében több független önálló megoldás létrehozását stb.

A munkahelyeket tábori távbeszélő készülékekkel, hangostelefonokkal és olyan eszközökkel szereljük fel, melyekkel jelenleg vagy perspektivikusan a csapathadtáp törzsek lesznek felszerelve.

3. Gépi adatfeldolgozó terem (1. sz. ábra)

A gépi adatfeldolgozó terem elsősorban kis- és középgepes adatfeldolgozás oktatására, gépi programok készítésére és futtatására, illetve konkrét gépi adatfeldolgozás gyakorlati végrehajtására, továbbá intézkedések, parancskivonatok, vázlatmásolatok stb. készítésére szolgál.

Berendezéséhez tartozik egy könyvelő automata, asztali elektronikus számológépek, sokszorosító berendezés és ezek üzemeltetéséhez szükséges felszerelések tárolására szolgáló szekréynyor.

A felsorolt funkcionális részek — mint már említettük — külön-külön is biztosítják az oktatás folyamatában történő alkalmazásukat, de komplex módon egymással szoros egységben is lehetővé teszik a hadtáp törzsek együttes gyakoroltatását különböző szinteken.

A hadtáp vezetési szaktanteremben elhelyezett és perspektivikusan elhelyezésre tervezett vezetéstechnikai eszközök — nomenklatúrájukat a 2. sz. melléklet tartalmazza — lehetőséget biztosítanak arra, hogy a hadtáp hallgatók gyakorolják az információk vételét, rögzítését és a feldolgozás folyamatát korszerű eszközökkel.

A komplexumba beépített összeköttetési rendszer alapvetően két részre bontható (3. sz. ábra); egyrészt a komplexumon belül a munkahelyek között távbeszélő berendezéssel egy K-10 központon keresztül és hangos telefontal, amely segítségével a munkahelyeken tevékenykedő hallgatók csak a tanárral — egymással nem — léphetnek beszélő kapcsolatba.

Az összeköttetési rendszer másik része lehetővé teszi — távbeszélő, hangos telefon és távíró csatornákon keresztül — más vezetési tantermekkel, a hadtáp alaptantermekkel és az akadémia Számító Központjával az információ váltást. Ezekkel a megoldásokkal olyan lehetőségeket kívánunk biztosítani, melyek lehetővé teszik az alaptantermekben működtető alárendelt hadtáptörzsek vagy aljátápszók gyakoroltatását, illetve elektronikus számítógépes hadtáp programok változó adatainak géptávirón és távbeszélőn történő továbbítását a számítógép felé.

A hadtáp vezetési szaktanterem előadások és gyakorló foglalkozások esetében 12—18 fő részére, törzsvezetési gyakorlatok, illetve hadijátékok esetében 20—25 fő részére teszi lehetővé az elhelyezést.

Előzetes terveink szerint a szaktanterem évi igénybevétele — beleértve a tanárok és a hallgatók önálló felkészülését is — mintegy 1200—1300 óra.

Elgondolás a hadtáp vezetési szaktanterem alkalmazására

Az akadémián folyó katonai vezetőképzés során az oktatási formák változatos kombinációi kerülnek alkalmazásra a képzési célok megvalósítására és a korszerű tartalom feldolgozására.

Ezen oktatási formák tartalmi és formai követelményeit a „Módszertani Irányelvek” rögzítik.

Úgy gondoljuk, hogy a létrehozott hadtáp oktatási komplexum — mint az oktatás egyik fontos anyagi alapja — szükségszerűen megköveteli az oktatási formákban — a Módszertani Irányelvekkel szoros összhangban — az eddigiektől formáiban eltérő új programok és normatívák kidolgozását.

Jelenleg erre vonatkozóan — mivel a hadtáp vezetési szaktanterem konkrét alkalmazásba vételét most kezdjük el — csak előzetes elgondolásokat alakítottunk ki, melyek gyakorlati tapasztalataival együtt kerülhetnek véglegesen rögzítésre.

Mint már előzőleg említést tettünk a hadtáp vezetési szaktanterem tantermi része — kialakításának megfelelően — alkalmas előadások, egyéni tanulások, konzultációk, bemutató foglalkozások, szemináriumok, konferenciák, csoportos foglalkozások stb. levezetésére, mivel technikai felszereltsége lehetővé teszi az audiovizuális hatások maximális érvényesülését és a programozott oktatás egyes elemeinek az alkalmazását. A tanárnak a foglalkozásra történő felkészülés során szem előtt kell tartani és külön „programozni” kell a foglalkozás levezetésekor tervezett szemléltetési módokat.

A hallgatók ismeretének elmélyítése, jártasságok és készségek kialakítása, fejlesztése érdekében a hadtáp vezetési szaktanteremben lehetőség van *röpfeladatok*, *törzsfoglalkozások* levezetésére, amikor a hallgatók gyakorlatlata, a különféle hadtáp helyzetek önálló és gyors elemzése, következtetések levonása, különféle hadtáp számvetések önálló elkészítése a cél. A törzsmunka mechanikus részeinek egyénenkénti, illetve törzsbe beosztott csoportonkénti felosztása — híradó eszközök alkalmazásával — lehetővé teszi a hallgatók parancsnok hadtáphelyettesi, szolgálatvezetői, illetve törzsbe beosztott tisztii kötelemek és módszerek gyakorlatlataát.

A hadtáp vezetési szaktanterem — véleményünk szerint — elsősorban *hadijátékok*, *hadtáp vezetési gyakorlatok*, *harcászati csoportos foglalkozások* levezetésére biztosít nagy lehetőséget, mivel a vezetéshez a való-ságot megközelítő feltételek adottak.

A hadijátékokon és a hadtáp vezetési gyakorlatokon a hallgatók egy gyakorló törzs keretén belül külön kijelölt beosztásokban tevékenykedhetnek. A komplexumban kialakított munkahelyeken — a vezetési eszközök bevonásával — lehetőség van a hallgatók felkészültségi szintjének ellenőrzésére is.

A vezetési komplexum gépi adatfeldolgozó termét — technikai felszerelésével — úgy tervezzük alkalmazni, hogy ott a hadtáp hallgatók kis- és középgepes programokat készítsenek önállóan vagy csoportosan, továbbá begyakorolják a meglévő és perspektivikusan adaptálásra kerülő

programok adatlapjainak kitöltését, azok továbbítását a rendelkezésre álló távbeszélő eszközök segítségével.

Úgy érezzük tehát, hogy az általunk — előljáróink segítségével — létrehozott oktatási bázis időszerű feladattá vált. Sok a tennivalónk azonban annak érdekében, hogy alkalmazása a magasabb hadtáp tisztképzésben hatékony legyen és intenzíven szolgálja az oktatás tartalmi tökéletesítését.

(A mellékletek a foylóirat végén találhatók.)

Zrínyi Miklós katonai akadémiára pályázó hadtáptisztek felkészülése

Buzás Gyula őrnagy

A hivatásos hadtáp tiszti állomány beosztási állománycsoportjainak vizsgálatánál, azok funkcióit tekintve, alapvetően hármas csoportosítás különböztethető meg. Ezek a csoportok

1. A csapatok, intézetek, szervek beosztott hadtáp tiszti állománya.
2. Összefgyvernemi egység, magasabbegység parancsnok hadtáphe-lyettesek, összefgyvernemi magasabbegység hadtáp törzsébe vezető beosztású, seregtest törzsekbe beosztott főtisztek állománya.
3. A seregtestek és a HM vezetőszerveinek hadtáp tiszti állománya.

A különböző funkcionális csoportokhoz való tartozást alapvetően a beosztás dönti el, amely viszont elsősorban a katonai (szakmai) képzettség függvénye. Cikkem tartalmával azon hadtáp tisztekhez kívánok szólni, akik az első csoportba tartoznak, emellett jelentkeztek, illetve jelentkezni kívánnak a ZMKA-ra magasabb szakképzettség és az ezzel járó magasabb beosztás és rendfokozat megszerzése céljából.

A második funkcionális állománycsoporthoz tartozó képesítés megszerzésének szervezetszerű rendszere a ZMKA eredményes elvégzése. A ZMKA-n folyó hadtáp képzéssel szemben alapvető követelmény, hogy a szakharcászati és szakimereti képzés elsődlegessége mellett magas szintű összefgyvernemi képzettség elérését biztosítsa úgy, hogy a végzett hadtáptisztek képesek legyenek összefgyvernemi egység, magasabbegység parancsnok hadtáphehelyettesi, összefgyvernemi magasabbegység hadtáp törzsében vezető beosztású, seregtest és központhadtáp törzsekben főtisztekre háruló feladatkörök ellátására.

A honvédelmi miniszter elvtárs parancsában rögzítettek szerint a ZMKA oktató-nevelő tevékenységének célja — az alaptagozatokon — középszintű vezetőképzés az MN csapatai és központi szervei részére.

A ZMKA-n folyó hadtáp tisztképzés időtartama 3 év. Ezen idő alatt a hadtáp tisztek részére oktatott tananyag százalékos megoszlása a következő:

— Társadalomtudományok (Marxizmus—Leninizmus, Pártpolitikai munka, Szociológia): 14%.

— Hadtudományok (harcászat, hadműveleti művészet, katonai vezetés, csapatok kiképzése, hadművészet története, hadszintér ismeret, katonai rendszer, haditechnika és szakismeretek): 82%, amelyből a szakismeretek (a harctevékenységek hadtápbiztosítása, hadtáp kiképzés, hadtáp technikái és anyagismeret, katonai gazdálkodás, ügyvitel-szervezés) mintegy 45%-ot tesz ki.

— Általános és kiegészítő ismeretek (matematika, orosz nyelv): 4%.

Az oktatott tananyag elsajátítása bizonyos szintű alapismeretet és képességet követel meg, amelyről a felvételre jelentkező tisztek felvételi vizsgán adnak számot. Azonban az akadémia eredményes elvégzése érdekében figyelembe kell venni a jelentkező tisztek személyiségjegyeit, tulajdonságait, egészségi állapotát is. Mindezen feltételeket összevetve a középszintű hadtáp vezető beosztások követelményeivel, bizottság dönt a jelentkezés elfogadásáról. A felvételi vizsgák és az akadémia jelenlegi hadtáp hallgatói állományának ismeret- és tudásszintjéből, személyiségjegyeiből, egészségi állapotából adódó tapasztalatok az alábbiak.

Iskolai végzettség: az akadémián az utóbbi 1—2 évben egyre több fiatal hadtáp tiszt jelentkezik, akik a tiszti főiskolán felsőfokú képesítést nyertek. Tapasztalataim szerint a felsőfokú iskolai képesítés önmagában nem biztosítja az akadémiára történő sikeres felvételt, de még kevésbé az akadémia eredményes elvégzését. Ezen fiatal hadtáp tisztek a 4 éves tiszti iskola után általában 4—6 évet töltöttek el egy szolgálati ágnál, ugyanazon beosztásban. Sajnálatos, hogy egy részük ez idő alatt elhanyagolta önképzését, a tiszti iskolán elsajátított ismereteinek bővítését. Ezzel magyarázható, hogy egy részüknél a felvételi vizsgán, illetve az akadémiai tanulmányaik végzése során az összefegyvernemi harc és a csapathadtáp alapjainak témaköreiben jelentős hiányosságok tapasztalhatók. Az oktatás folyamatában természetesen jelentkezik, hogy kevesebb gyakorlati tapasztalattal rendelkeznek, mint a 4—6 vagy ennél több évvel korábbi hallgatók, akik zömmel még alegységparancsnok hadtáphelyettesi beosztásból kerültek az akadémiára. A most felvételizők ismeretei egysíkúbbak, általában csak saját szakszolgálatukra terjednek ki.

A középiskolai végzettség és képzettség az akadémia eredményes elvégzéséhez ma már nélkülözhetetlen, a szakismereti oktatás egyik bázisát képezi. Következtetésként levonhatjuk, hogy a fiatal hadtáp tisztek akadémián való megjelenése öröndetes, perspektívában igen biztató, de ugyanakkor mind a jelentkező tiszteknek, mind azok parancsnokainak nem szabad figyelmen kívül hagyni a tiszti iskola elvégzésétől kezdve a rendszeres egyéni továbbképzésüket, ismereteik kiterjesztését az egység teljes hadtápbiztosításának problémáira. Saját szolgálati águkon kívül más, a hadtápszolgálathoz tartozó munkakörök problémáinak tanulmányozására és mindennek előtt összefegyvernemi ismereteik állandó és fokozatos emelésére kell törekedniük.

Egészségügyi állapot: a jelentkező tiszteket a felvételi vizsgák időszakában egészségügyileg megvizsgálják. Az orvosi javaslatok legtöbb esetben egyértelműen utalnak a pályázó fizikai állóképességére, egészség-

ügyi állapotára. A jelentkező tiszt elvtársak azon részénél, akiknél az akadémia elvégzése orvosi javaslat alapján nem célszerű, legtöbb esetben meg nem értéssel, eltúlzott presztizs problémákkal találkozunk. Ezen elvtársak nem értik meg, hogy a megromlott egészségügyi állapot nem jelenti katonai pályájuk törését. Az akadémiai tanulmányok elhagyása vagy elhalasztása nem az akadémia, hanem éppen saját érdekük. A jelenlegi és korábbi osztályokban is tapasztalható volt, hogy az egészségügyi vizsgálatok alapján az akadémia elvégzésére nem javasolt tisztek figyelmen kívül hagyva saját és az MN érdekeit mindent elkövettek annak érdekében, hogy bekerüljenek az akadémiára. Nem tárták fel egészségügyi problémáikat, esetenként még meg nem engedhető módszereket is alkalmaztak. Ugyanakkor ezen elvtársak amennyiben mégis sikerült a beiskolázásuk, már az első félévben — általában az első vizsga időszakában — szembe kerültek saját magukkal. Nem voltak képesek egészségügyi állapotuk fenntartására, sőt legtöbb esetben az még tovább romlott. Ennek eredménye lett az egyre nagyobb mérvű távollét (egészségügyi szabadság), aminek viszont természetes következménye lett, hogy a tananyag elsajátításában elmaradtak. Ezt követően állandó időzavarba kerültek a tananyag pótlása, az új ismeretek befogadása mellett egészségügyi állapotuk megfelelő szinten tartásában. Egy olyan körbe kerültek, amelyből rendszerint nem találták meg a kivezető utat. Következtetésként levonható: megromlott egészségi állapottal az akadémiára jelentkezni, illetve bekerülni első sorban az érdekelt tiszt részéről felelőtlenség, mind saját magával, mind családjával és természetesen a hadsereggel szemben is. Véleményem szerint a honvédelmi miniszter elvtárs 15/1971. sz. Utasítása és az ehhez kapcsolódó végrehajtási utasítások biztosítják, hogy a hadtáptisztek tisztipályafutása erkölcsileg és anyagilag sem törnek meg, saját munkakörükben kiváló eredmények elérésével, megbecsülésük, fejlődésük biztosított az akadémia elvégzése nélkül is.

Felvételi vizsga: az akadémiára jelentkező hadtáp tiszteknek a felvételi vizsgákon a marxizmus—leninizmus alapjaiból, az összefegyvernemi harc, a fegyvernemek harcászata, a hadtápbiztosítás alapjaiból, az összefegyvernemi alegységek állományába rendszeresített technika ismeretéből, szakismeretekből és matematikából kell igazolni felkészültségüket. A felvételi vizsgák részben szóbeli, részben írásbeli módszerek alkalmazásával bizottság előtt folynak le.

A felvételi vizsgák követelményeit a ZMKA 2466/70. számon „Szolgálati használatra” minősítéssel egységig bezárólag minden alakulatnak megküldte. Ezen anyag részleteiben tartalmazza a felvételi vizsgák követelményeit. A marxizmus—leninizmus tantárgyainak felvételi vizsgája alól mentesülők figyelmét — az elmúlt évek tapasztalatai alapján — felhívom a „Felvételi vizsgák követelményei” 8. oldal utolsó bekezdésére, mely szerint tájékozottságot kell tanúsítaniok az időszerű kül- és belpolitikai helyzettel kapcsolatosan is. Esetenként a felvételre jelentkező tiszt elvtársak úgy értelmezték a vizsga alóli mentességet, hogy a felkészülés időszakában kizárólag csak az összefegyvernemi, fegyvernemi- és szakismereti kérdésekkel foglalkoztak, elhanyagolva a politikai tájékozottságukat. A vizsgabizottsággal folytatott beszélygetés során a legalapvetőbb elmé-

leti kérdések kifejtésére sem voltak képesek, illetve a napi politikai kérdések terén is tájékozatlanságot árultak el.

A harcászati és szakismereti vizsgákra történő felkészülés során javasolom, a pályázó tisztek tartsák szem előtt, hogy a felvételi vizsgabizottság elsősorban arról kíván meggyőződni, mennyire képes a jelentkező a megadott követelmények alapján az aleggységek harctevékenységeinek, azok hadtápbiztosítása összefüggéseinek, fajtáinak, módjainak, módszereinek feltárására. A harcászati-technikai adatok lexikális ismeretén túl arról kíván meggyőződni, hogy ezen eszközök meghatározó szerepét ismerik-e, a harctevékenységek szervezésében és lefolyásában azokat hogyan tudják alkalmazni. A hangsúlyt tehát ne a lexikális ismeretek el-sajátítására fordítsák, hanem a harctevékenységek, azok hadtápbiztosításának megszervezésére és lefolytatására aleggység tagozat szintjén.

A csapatgazdálkodás ismereteknél alapvető követelmény, hogy a jelentkező hadtáptiszt a csapathadtáptal valamennyi szakszolgálatának anyag-ellátási rendszerét, a gazdálkodás főbb szabályait ismerje. Az ellátási-számvetési mértékegységekkel való munka valamennyi szolgálati ágra vonatkozóan készség szintjén követelmény.

A matematikai felvételi vizsga követelményeinek megfelelő felkészülés érdekében a ZMKA 2489 Klt. számon megküldte az alakulatoknak a matematikai feladatgyűjteményt. A hadtáptiszteknek a feladatgyűjteményből azon példákat célszerű megoldani, amelyek a „Felvételi vizsgák követelményei” 98. oldalán felsorolt témakörökkel kapcsolatosak.

A pályázó hadtáptisztek feladatai és lehetőségei

Minden pályázó hadtáptisztnek szükséges, hogy a felvételi kérelmének benyújtása előtt felmérje saját helyzetét. Ezt célszerű kiterjeszteni: eddigi eredményeire, adottságaira, képességeire, egész katonai pályafutására. Tisztázni kell önmagában, hogy az akadémia elvégzésével nyert magasabb képzés megnövekedett követelményeket is támaszt vele szemben. A célkitűzéseiben világosan látnia kell, hogy a magasabb képzéssel járó magasabb beosztás, rendfokozat, a nagyobb anyagi és erkölcsi megbecsüléssel párhuzamosan lényegesen nagyobb követelmények kielégítését vállalja. A felelősségvállalás azonban nem egyoldalú. A közép-szintű vezetői beosztásban az adott tagozatban jelentős létszámú katona tömeg kielégítő életkörülményei biztosításáért, fenntartásáért, a szolgáltatások egész sorának megszervezéséért vezetéséért felelős közvetlen és közvetett úton. Több milliós értékű javakkal kell gazdálkodnia és mindemellett állandóan készülnie kell, hogy mint katona egysége háborús feladatainak hadtápbiztosítását megszervezze, az anyagi, technikai, egészségügyi ellátást vezesse annak tudatában, hogy döntései esetenként a harctevékenységek kimenetelére, ezen keresztül az emberek életére is kihatnak.

A felvételt megelőzően célszerű a családdal is megbeszélni az akadémiai tanulmányok hatásait a család életére. Az akadémiai tanulmányok végzése nem követel aszkéta életet, de az is tény, hogy a családtól — elsősorban a tiszt feleségétől — többletmunkát követel, mivel a hallgatónak

kevés ideje marad a család, a gyermekek problémáinak intézésére, nevelésére stb. Ezért célszerű, ha a pályázó kellő időben megbeszéli élettársával a várható problémákat és felkészíti őt azok megoldására.

A felvételre jelentkezők és a jelentkezésüket elfogadott tisztek részére felkészülési idő van biztosítva. A felkészülési időt szükséges igénybe venni és kihasználni, ne törődjön senki bele, hogy a mindennapi élet problémái idejét annyira lekössék, hogy ne tudjon rendszeresen készülni a felvételi vizsgákra. A felkészülést tekintse mindenki úgy, mint a rendszeres szervezett tanulás első próbatételét. Saját magán mérheti le a jelentkező, hogy mennyire lesz képes az akadémián tanulni, a tanulmányi (felkészülési) tervének betartása ezt előre jelzi.

A felkészülési időt az elmúlt évben a pályázók részben önállóan, részben összevontan (magasabbegység, seregtest szinten) igyekeztek hasznosítani. Nem kívánom vitatni, hogy melyik megoldás a jobb. A felkészülési idő kihasználása, a tanulás hatékonysága az, ami eldönti, hogy milyen gyakorlati megoldást válasszunk. Célszerű azonban abból kiindulni, hogy minden pályázó elsősorban saját felkészülését biztosítsa, ezért javaslom, hogy csak hozzávetőlegesen azonos ismeretekkel rendelkezők tanuljanak párosan vagy csoportosan.

A ZMKA-n az önképzés, az egyéni tanulás az alapvető módszer. Ezért jó, ha már a felkészülés során hozzászoktatjuk magunkat az önálló tanulásra és igyekszünk kialakítani egyéniségünknek legjobban megfelelő módszereket.

A felvételre jelentkező hadtáp tisztek egy részénél gyakori az a probléma, hogy nem a csapathadtáp tagozatban teljesítenek szolgálatot, így a csapatgazdálkodás kérdéseit, a csapatok hadtáp technikáját nem ismerik. Javaslom ezen hadtáp tiszteknek, hogy a beiskolázásukig rendelkezésre álló idő alatt ismerkedjenek meg a csapathadtápok életével, gazdálkodásukkal, szervezetükkel, technikájukkal. Erre lehetőség adódik oly módon, hogy a csapatokhoz fordulva kérjék az egységparancsnok hadtáphelyetteseket, nyújtsanak részükre segítséget, tegyék lehetővé számukra az alegységek szervezetének, állományának, az egység gazdálkodási kérdéseinek megismerését. Kérjenek konzultációt az egyes szolgálatiág-vezetőktől, illetve parancsnok hadtáphelyettesektől. A katonai gazdálkodás alapkérdéseinek ismerete nélkül az akadémia eredményes elvégzése még az egyébként jó tanulmányi szorgalommal rendelkező hadtáp tiszteknél is kérdésessé válhat.

Beosztás átadása

Kiemelt problémaként kívánom hangsúlyozni, hogy a pályázó hadtáp tisztek kérvényük elfogadásától kezdve, fokozottabb gondot fordítsanak munkakörük (beosztásuk) ellátására. Készüljenek a beosztásuk átadására, ennek érdekében elsősorban az okmányok és anyagi eszközök fokozottabb ellenőrzését tartásák szem előtt. Közismert az a helyzet, hogy a sikeres felvételi vizsgaeredmény megismerését követően már igen rövid idő áll rendelkezésre az átadás előkészítésére. Az átadás végrehajtására az esetek többségében csak egészen minimális idő van biztosítva. Nagyon sok esetben úgy kell a beosztást elhagyni, hogy az átvevő még nem érkezett meg

az egységhez. A rendezetlen átadásból adódó következmények — amelyek esetenként bírói eljárást, pénzbüntetést stb. jelentenek — az akadémiai tanulmányok végzésére utólag rendkívül hátrányosak. Fel kívánom hívní a pályázók figyelmét, hogy az akadémián a tanulmányi év elkezdése után már csak igen korlátozott lehetőség nyílik a rendezetlen átadásából adódó problémák megoldásában a személyes részvételre. Ezért javaslom minden pályázó hadtáp tiszt részére, hogy beosztásuk átadását idejében, lelkiismeretesen készítsék elő. A végrehajtást ugyanakkor egyértelműen és konkrétan rögzítsék jegyzőkönyvben. Utalni kívánok arra, hogy ezen a téren elmulasztott tennivalók következményei hosszú ideig kihatnak katonai pályafutásukra, gyakorlatilag az akadémia elvégzését is kérdésessé teheti.

Élet az akadémián

Nem a teljesség igényével, de néhány tapasztalatom szerint érdeklődésre igényt tartó kérdésben tájékoztatni kívánom a felvételre jelentkező tiszt elvtársakat.

Érthető okokból a legtöbbször feltett kérdés a tanulás módszere, ideje, a hallgatók és a tanárok kapcsolata. Az akadémián napi 6 óra kötelező foglalkozás van, amelyek előadás, csoportos foglalkozás, vita, szeminárium vagy kötelező egyéni tanulás módszerével kerülnek végrehajtásra. Ezen foglalkozások túlnyomódóan az osztály alaptantermében, kisebb részt szaktantermekben vagy összevonó előadói termekben, kabinetekben, terepen kerülnek megtartásra. A tanterem felszerelése korszerű, mind az elhelyezés, mind az oktatási segédeszközöket tekintve. A délutáni idő kihasználása általában nem szabályozott, egyiránt fordítható önképzésre, művelődésre, szórakozásra, pihenésre. A tananyag azonban szükségessé tesz átlag napi 3—5 óra egyéni tanulást. (Ez természetesen egyénenként változik.) Az egyéni tanulás a tananyag tartalmától, tükösségi fokától függően elvégezhető az előbb felsorolt helyiségeken kívül az akadémia könyvtáraiban, olvasótermeiben, az akadémián lakók esetében lakószobáikban, a budapesti lakosok esetében lakásukon.

A gyakorlat azt mutatja, hogy az egyes feladatok más és más megoldást követelnek. Reálisan számolni lehet hetente 3—4 nap olyan tananyag elsajátításával, amit csak az akadémián belül lehet elvégezni.

A tanulás mellett az akadémián gondot fordítanak a művelődésre, a kultúrált szórakozásra és a sportra is. Ezekben a területeken széles körű lehetőségek nyílnak a hallgatók előtt. Így pl. a szórakozás terén: könyvtárak, mozi előadások, kulturális programok és egyéb szórakoztató eszközök vannak biztosítva. Budapest, mint az ország fővárosa a lehetőségeket szinte korlátlanul bővíti. (Opera, hangverseny, színház, múzeum, tárlat, műemlékek stb. látogatása.)

A sportolás területén az akadémia tananyagában szereplő kötelező testnevelési foglalkozáson kívül, az akadémián a testnevelési tanszék szervezésében, továbbá Budapest sport egyesületeiben — külön engedéllyel — számtalan lehetőség nyílik az aktív sportolásra. A cél elsősorban a fizikai állóképesség fenntartása, amit a napi 8—10 órás ülő foglalkozás is meg-

követel. A hangsúly tehát a tömegsporton van, de nincs kizárva a minőségi sportolás lehetősége sem.

A felsorolások természetesen korántsem teljeseek, csak bepillantást adnak az akadémián tanuló hallgatók életébe.

Hogy az akadémián ki mennyit tanul, katonai és általános műveltségét intelligenciáját mennyivel emeli meg, a tanulmányi évek mennyire telítődnek meg tartalommal, mint a tiszti pályafutás egy kis, de igen jelentős ideje alatt azt gyakorlatilag minden hallgató saját maga határozza meg.

Ahhoz, hogy az akadémián eltöltött évek tartalmukban és külsőségükben is eredményesek legyenek, hogy biztosítsák a hadtáp tisztek részére a sikerélményt, felkészülésüket a katonaéletükben újabb, nehezebb, felelősségteljesebb feladatok végrehajtására, ehhez akartam cikkemmel segítséget nyújtani azon hadtáp tisztek részére, akiket ez a kérdés foglalkoztat.

A hadtáp hallgatók tábori kiképzése A Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolán

Sarkadi Mihály őrnagy

A kérdés megértéséhez érintenem kell azokat a képzési területeket is, melyek közvetlenül, vagy közvetve szerepet játszanak a hallgatók tábori kiképzésénél, megalapozzák azt, vagy éppen az itt szerzett ismereteket gyümölcsöztetve más képzési területek eredményességét segítik.

A leendő hadtáp tisztek képzésénél alapvető célkitűzésünk, hogy olyan szakembereket adjunk a csapatoknak, akik a helyi viszonyok ismerése után — az egység szintjén — szolgálatiág-vezetői beosztásban képesek a hadtápegységek harcászati és szakharcászati kiképzését vezetni, a hadtáp katonákat megtanítani azokra a szakalaki ismeretekre és fogásokra, melyek a csapatok ellátását tábori körülmények között biztosítják, továbbá mint a törzsek szaktisztjei rendelkezzenek azokkal az elméleti és törzstechnikai ismeretekkel, melyek szükségesek a harc hadtápbiztosításának megszervezéséhez és végrehajtásához.

E célkitűzés maximális biztosítása érdekében a tanszék kialakította a maga kiképzési rendszerét, módszerét — természetesen a főiskola képzési rendszeréhez igazodva —, melynek lényegét az alábbiakban lehet összegezni.

A főiskolai képzés 8 félév, melyből az első kettőben zömmel az úgynevezett alapozó tárgyakból kapnak többet a hallgatók. Tábori képzésük már itt megkezdődik — a képzés rendszeréhez igazodva —, alapozó szinten. Ez azt jelenti, hogy a hallgató a sorkatona szintjén megismeri a hadtáp technikát, megtanulja üzembhelyezését, kezelését. E képzésnek a tantárgyprogramban itt ugyan még kevés hely van biztosítva, de a tanszék a szombati napokra tervezett szakalaki foglalkozásokon ad lehetőséget az ismeretek alaposabb elsajátítására.

A képzés további menetében a hallgatók tematikájában a tábori képzés alapvetően az összefgyvernemi és szakharcászat keretében — a többi tantárgyakhoz kívánkozó, illetve kapcsolódó arányban és szinten — szerepel.

A képzés tábori jellegű végrehajtását a tematikán túlmenően még biztosítani tudjuk a kiképzési módszerek megválasztásával. Például az összefgyvernemi és szakharcászati csoportos foglalkozásokat végre lehet

hajtani tanteremben, terepen. Terepen végrehajthatjuk úgy, hogy reggel kimegyünk és délután bejövünk, de végrehajthatjuk úgy is, hogy több napos foglalkozást egymásután a terepen tábori körülmények között hajtunk végre. Ha a módszer oldaláról vizsgáljuk a kérdést, akkor a tábori képzés az első évtől a 4. év végéig egyenlő arányban szerepel a hallgatók kiképzésében. A tanszék a kiképzési módszerek megválasztásánál a nehezebbet, de a célravezetőbbet alkalmazza. Ennek alátámasztására néhány konkrét adatot említek.

A négy év alatt az összefegyvernemi és szakharcászati ismereteket a hallgatók 600 órában sajátítják el. A 600 órából 244 óra — az összes óraszám mintegy 40%-a — terepfoglalkozás, ezen belül 150 óra kihelyezés keretében, tábori körülmények között kerül megtartásra. Vagyis az összefegyvernemi és szakharcászati ismeretek 25%-át tábori körülmények között sajátítják el a hallgatók.

Az összefegyvernemi és szakharcászati tárgyon kívül tábori kiképzésben részesülnek a hallgatók a „Kiképzés módszertan” című tantárgy keretében. Ennél a tantárgynál azt az elvet követjük, hogy a hallgató a tanteremben tervezze meg a kiképzést, a terepen vezesse le tancsapat bevonásával és gondoskodjon a kintlevő állomány ellátásáról. Egy ilyen zsúfolt célú kihelyezés mindig használható tapasztalatokat nyújt hallgatóknak és tanárknak egyaránt.

A tábori körülmények között végzett munka megismerését és elsajátítását célozza az a törekvésünk is, mely szerint a magasabb évfolyamú hallgatók törzsvezetési gyakorlatának kiszolgáló állományát az alsóbb évfolyamok hallgatóiból biztosítjuk. Itt egyrészt a hallgató elsajátítja a tábori körülmények között folyó munka feltételeinek megteremtését — és ehhez a magasabb évfolyam a tapasztalatait átadja, másrészt amit a törzsmunkából elsajátít, későbbi tanulmányai során hasznosítani tudja.

Megemlíteném még azokat — a tárgyra vonatkozó — ismereteket, melyeket a más fegyvernemi hallgatókkal közös tervezési gyakorlatokon szereznek a hallgatók. Ugyanis a főiskola más tanszékei zárógyakorlatainak hadtápbiztosítását a hadtáp tanszék hallgatói végzik. Ezek a gyakorlatok színesebbé és konkrétabbá teszik ilyen irányú képzésüket egyrészt azért, mert megismerik más fegyvernemek tevékenységét, másrészt szívesen vállalnak a hallgatók olyan feladatokat, ahol önállóan ténykedhetnek és bizonyítani tudják e munkakörök betöltésére alkalmasságukat. Ez a tevékenységük már nagyban hasonlít ahhoz, amit a csapatokhoz kikerülve a különböző gyakorlatokon fognak végezni.

Ide kapcsolnám a tábori képzésnek azt a formáját, illetve lehetőségét, melyet a hallgatók a csapatgyakorlatok keretében kapnak.

A 2. évtől a hallgatók — kisebb-nagyobb időre — csapatokhoz kerülnek, ahol mint az egység állományába tartozók részt vesznek az adott csapat kiképzési feladatainak megvalósításában.

Természetesen a csapatgyakorlatok elsődleges célja nem az, hogy jártasságot szerezzenek a csapatok tábori körülmények közötti ellátásában, de az ilyen irányú tapasztalatszerzést is a leghasznosabbaknak tartjuk.

A tárgynál maradván ez évben a legtöbb helyen a hallgatókat bevonták a szakharcászati foglalkozások és komplex gyakorlatok kidolgozásába, levezetésébe. Gyakorlatokon vettek részt, ahol — a hadtáphelyettesek tá-

jeleztetése, valamint ellenőrzéseink tapasztalatai alapján — komolyan bekapcsolódtak az egység hadtáptörzsek munkájába. Mind a gyakorlaton, mind a főiskolára visszakerülve a csoportos foglalkozásokon nyújtott produktumaik alapján megállapítható, hogy a hallgatók a 4. év végére felnőnek leendő beosztásuk betöltéséhez. Ezek az eredmények annál meggyőzőbbek és egyértelműbbek, minél nagyobb arányban vonják be őket a hadtáptörzseknél folyó munkába és minél többször állítják olyan helyzetbe, ahol önállóan kell munkájukat végezniük. E megállapítás hitelességét azok a konkrét esetek támasztják alá, ahol a hallgatók betegség vagy más objektív okok miatt szolgálatiág-vezetőket helyettesítettek és a körülmények folytán munkájukat önállóan kellett végezniük.

Következésképpen a hadtáphelyettesek, akik hallgatókat kapnak csapatgyakorlatra, maximális elfoglaltságot biztosítsanak részükre és bátran hasznosítsák őket a kiképzés igényesebb területein is.

Mint ahogyan már fentebb is említettem, a főiskola képzési rendszerében számos olyan tárgy van, amely közvetve, vagy közvetlenül kapcsolódik a hallgatók tábori kiképzéséhez.

Csak néhányat említve:

— a katonai tereptan keretében elsajátítják azokat az ismereteket, melyek nélkül nem tudnának a terepen tájékozódni, mozogni, álláspontot meghatározni;

— a hír. technikai ismeretek keretében megtanulják a csapathadtápnál rendszeresített híradóeszközök fontosabb adatait, üzembehelyezésüket és a velük való forgalmazás menetét, szabályait;

— tömegpusztító fegyverek elleni védelem keretében elsajátítják a sugárszennyezettség fokának megállapítását, a sugárfelderítő és sugárszintmérő készülékek kezelését, a szennyezett terepszakasz leküzdésének és a következmények felszámolásának munkálatait;

— a gépjármű ismeretek keretében megtanulnak gépjárművet vezetni, gépjárművel egyenként és oszlopban mozogni.

A felsoroltakon kívül még számos olyan képzési terület van, mely elősegíti a hallgatók ilyen irányú kiképzését.

A felsorolt képzési területek együttesen biztosítják a fentebb meghatározott alapvető kiképzési cél megvalósítását, mely szerint a leendő hadtáptisztet 4 év alatt kiképezzük mindazon ismeretekre, mely szükséges a hadtápkatonának és az egység szolgálatiág-vezetőnek egyaránt ahhoz, hogy feladatát tábori körülmények között el tudja látni. Vagyis: — ismerje meg a gl. ezrednél rendszeresített hadtápnál technikai eszközök üzembehelyezésének, kezelésének, működtetésének, telepítésének fogásait, — sajátítsa el a munkafeltételek megteremtésének irányítását és végrehajtását tábori körülmények között; — tanulja meg a vezetési eszközök, rejtjelző eszközök kezelését, használatát, — tanuljon meg oszlopot vezetni, mozgatni, megfordítani, szennyezett terepszakaszon átvezetni, alegységek és anyagok mentesítését irányítani és végrehajtani, hadtápallegységeket, illetve objektumokat elhelyezni (telepíteni), azok őrzését-védelmét megszervezni és végrehajtani, tömegpusztító fegyverek elleni védelmét megszervezni, — elsajátítják a különböző harctevékenységek hadtápbiztosí-

tásának megszervezéséhez, vezetéséhez, végrehajtásához szükséges ismereteket, a törzsmunka alapvető fogásait.

A hallgatók tábori képzéséhez rendelkezésünkre álló eszközök és bázisok

A legalapvetőbb technikai és anyagi eszközök biztosítása a főiskola szervezetszerű állományából, illetve készleteiből történik, ami eléggé behatárolt mind a mennyiség, mind a korszerűség tekintetében.

Nagyon hasznos segítséget kapunk a seregtestek hadtáptörzsétől. Ugyanis a jelentősebb és nagyobb gyakorlatainkhoz szükséges eszközöket ezen az úton tudjuk biztosítani. E segítség értékét növeli, hogy a rendelkezésre bocsátott eszközök korszerűek, így a hallgatók megismerhetik azokat a hadtáp technikai eszközöket, melyekkel avatás után dolgozni fognak. Az említett két alapvető forrás mellett természetesen igénybe vesszük az MNHF intézeteinek, köztük a Hadtáp Kiképző Központ, a Központi Élemezési Anyagraktár, az ócsai üzemanyagraktár technikai újdonságait, de a régebbi anyagi és technikai eszközeit is. Ilyen széles területről igénybe vett anyagi, technikai eszközök felhasználása és alkalmazása elég sok nehézséget, problémát vet fel, aminek részletezésére később még visszatérek.

Kiképzési objektumaink a főiskola Ócsán kiépített kiképzési bázisának szerves része. Jelenlegi formájában még nem teljesen kialakult, fejlesztésre szorul, de a jelenlegi állapotában is kiválóan alkalmas a legtöbb összefegyvernemi és szakharcászati foglalkozás levezetésére. Alkalmas egyrészt a jó fedettsége, viszonylagos közelsége és nem utolsó sorban a kiépített települési helyek színvonala miatt.

Ezen a kiképzési bázison hajtjuk végre a terepre tervezett szakalaki foglalkozások, szakharcászati foglalkozások és a szakharcászati komplex gyakorlatok, az alegység szintű harcászati foglalkozások — a zászlóalj harcászati foglalkozások kivételével — jelentős részét. A zászlóalj szintű harcászati foglalkozások levezetésére kevésbé alkalmas.

A bázison kiépítettünk egy gépkocsizó lövészzászlóalj ellátó szakasz, zászlóaljsegélyhely, ezred ellátó század, ezredsegélyhely, ezred sérült gépkocsigyűjtőhely és ezred hadtáp vezetési pont elhelyezésére, telepítésére alkalmas objektumrendszert, mindazokkal a fedezékekkel, óvóhelyekkel, őrzés-védelmi létesítményekkel, melyek tömegpusztító fegyverek alkalmazásának viszonyai között is alkalmasak a felsorolt hadtápegységek elhelyezésére. E kiképzési bázisok értékét csak növeli, hogy a jelenleg bentlevő évfolyamok a KISZ-szervezet által szervezett társadalmi munkában építették.

A kiképzési bázisok felhasználása nagyon előnyös mind a hallgató, mind a tanár szempontjából. A tanár szempontjából előnyös, mert sokkal jobban fel tud készülni a foglalkozás vagy a gyakorlat levezetésére egy olyan terepen, amelyet már részletesen ismer, s minden foglalkozás után tökéletesíteni tudja addigi ismereteit. A hallgató szempontjából előnyös, mert egy jól előkészített foglalkozáson nyilván több marad meg az anyagból, mint egy olyan terepen, ahol még a foglalkozásvezető is bizonytalanul mozog. Előnyös olyan szempontból is, hogy a hallgató az adott körülményekhez képest a legjobb megoldások élményével gazdagodik és ki-

kerülve a csapatokhoz az általa vezetett kiképzéseknél törekszik majd azokhoz hasonló megvalósítani.

Természetesen a kiképzési bázisok felhasználásának lehet egy olyan hátránya — különösen a főiskola viszonylatában, ahol 4 éves kiképzést folytatunk —, hogy a hallgató egyrészt megújja az örökös ugyanazon terepen folytatott tevékenységét, másrészt már annyira ismertté válik a terep, hogy már a főiskolán tudja, mit, hová fog elhelyezni.

Szeretném hangsúlyozni, hogy ennek a veszélye fennáll, de ha a kiképzési bázist helyesen és célszerűen használjuk, ezt a veszélyt megelőzhetjük. Mi ezen a problémán úgy segítünk, hogy két foglalkozást egymás után nem tervezünk Ócsára. Mint ahogy fentebb említettem, Ócsa nem is ideális minden foglalkozás levezetésére. Például, ha raj foglalkozást levezettünk Ócsán, a szakaszfoglalkozást már Pilisborosjenőn vezetjük, a század harcászati foglalkozást ismét Ócsán, a zászlóalj foglalkozást Sóskúton, de a zászlóalj ellátó szakasz szakharcászati foglalkozást már ismét Ócsára tervezzük.

Ugyanilyen megfontolásból állítjuk be az ezred szintű foglalkozásokat, illetve gyakorlatokat is, amit egyébként az összefegyvernemi és szakharcászat keretében oktatott tárgykörök lehetővé is tesznek, ugyanis az ezred tárgykörön belül több különleges harctevékenység és annak hadtápbiztosítása szerepel, ami igényli a változatos terepet.

A kiképzési bázis felhasználásának részletezésével nemcsak azt szerettem volna megismertetni, hogy a tanszék a hallgatók tábori képzésénél milyen eszközök és módszereket alkalmaz, hanem azt is, hogy a kikerülő hadtáptiszteknek van elképzelésük és bizonyos fokú jártasságuk egy kiképzési bázis kialakításáról, berendezéséről és nem utolsósorban a felépítéséről. A kikerülő fiatal tisztekkel ilyen szempontból is lehet és kell is számolni, a szükséges segítség megadása és feltételek megteremtése mellett.

Milyen problémák, nehézségek merülnek fel a hallgatók tábori kiképzésének során, mi lenne az előrelépés iránya?

Már fentebb említettem, hogy a főiskola ellátottsága hadtáp technikai eszközök tekintetében sem mennyiségileg, sem minőségileg nem áll azon a fokon, amely ilyen irányú kiképzésünket technikai eszköz tekintetében egyedül biztosítaná. Ha egy gépkocsizó lövészzászlóalj ellátó szakasz szakharcászati foglalkozását olyan célkitűzéssel és igénnyel akarjuk levezetni, hogy itt a hallgató azt a technikát ismerje meg, mellyel a csapatokhoz kikerülve dolgozni fog, akkor a helyőrségen belül és kívül minden lehetőséget fel kell kutatnunk, hogy a szükséges technikát összegyűjtsük.

Így pl. üzemanyag-utánfutót Ócsáról, vízzsállító-utánfutót a Hadtáp Kiképző Központból, gázolajüzemű mozgókonyhát a Központi Élm. Raktártól, vagy esetleg más forrásokból kell biztosítanunk. Egy ilyen foglalkozás előkészítése nagyon sok időt, fáradságot és türelmet igényel, amit nem mindenki és nem mindig tud végigcsinálni.

A megoldás útja több lehet. A legkényelmesebb az lenne, ha a tanszék állományába lennének rendszeresítve a szükséges eszközök, természetesen állománnyal együtt. Ha a gazdaságosság oldaláról vizsgáljuk a problémát a megoldás ilyen útja túl költséges lenne. Annyi azonban mégis

szükséges, hogy a helyőrség három kiképzési intézetének — a ZMKA, a ZMKMF-nek, a Hadtáp Kiképző Központnak — legalább közösen legyen egy jól felszerelt hadtáp technikai bázisa.

A probléma ilyen irányú megoldása túlhaladja e cikk kereteit, ezért a részletekben nem bonyolodom bele.

A képzés korszerűsége és színvonala igényelné a szorosabb együttműködést. Együttműködést a csapatokkal, együttműködést a már említett kiképzési intézményekkel. A csapatokkal való együttműködésre, azonos tárgyú gyakorlat levezetésére több kísérletet kezdtünk, de objektív és szubjektív akadályok mindig közbejöttek. Ettől függetlenül ezt az utat nem lehet elvetni, mert a 4 év alatt egy-két alkalommal össze lehet hangolni az azonos tárgyú gyakorlatok idejét. A kiképzési intézményekkel az együttműködés elérhetőbb lenne és hasznos is. Pl. mennyivel eredményesebb lenne egy olyan közös gyakorlat, ahol a ZMKA adná a magasabbegység hadtáptörzse, az ezred hadtáphelyetteseket, a ZMKMF az ezred szolgálatiág-vezetőket, a Hadtáp Kiképző Központ a hadtáp tiszthelyettesi állományt. Ez az együttműködés — különösen a végzős hallgatóknál — elősegíthetné egy később alakuló hadtáptörzs összekovácsolását. Mindenképpen előnyös lenne a kiképzési cél, a gazdaságosság, a megszervezés és levezetés tekintetében egyaránt.

Ugyancsak hasznos lenne az együttműködés az említett három oktatási intézménnyel a kiképzési bázisok fejlesztésének és igénybevételének összehangolását illetően. A kiképzési bázisok kölcsönös használatával, a fejlesztés összehangolásával tartalmasabbá és változatosabbá tehetjük a hallgatók tábori kiképzését.

Jelen cikk megírásával azt az alapvető célkitűzést követtem, hogy végzős hallgatóink leendő parancsnokai ismerjék meg a kiképzési folyamatot, módszerbeni szemléletet és követelményt, melyen keresztül a hallgató megszerzi azokat az ismereteket és fogásokat, melyek szükségesek a csapatok ellátásához tábori körülmények között. Tudják azt, hogy mit várhatnak a fiatal hadtáptisztoktól és hol kell segítséget nyújtani. Szerettem volna azt is közre adni, hogy a hadtáp tisztképzés ezen területe nem éppen problémamentes és a felsorolt nehézségek a gyakorlati munkában jelentkeznek, továbbá talán segítséget nyújthatok a hiányosságok felszámolásához.

E cikk keretében csak a kérdés egyik felére, mégpedig a kisebbik felére adtam meg a választ. A kérdés nagyobbik felét, konkrétan azt, hogy a főiskolán a hallgatók tábori képzése mennyire eredményes és hatásos, a választ azoknak a csapatoknál dolgozó parancsnokoknak kell megválaszolni, akik együtt dolgoznak fiatal hadtáptiszteinkkel.

A hadtápegységek tevékenysége a csapatok nagy távolságra végrehajtott menete alatt

(Fordítás a Szovjet Fegyveres Erők Hadtáp és ellátás című folyóirata 1973. 3. számából)

Korszerű viszonyok között, amikor a csapatok harctevékenységeit igen nagyfokú manőverezőkészség és dinamikusság jellemzi, ugrásszerűen megnőtt a menetek szerepe. A fegyveres harc hatalmas térbeli méretei a jövőben oda vezetnek, hogy az alegységek és egységek különböző távolságú, néhány napos meneteket hajthatnak végre. Azt is figyelembe kell venni, hogy a jövő háborújában, ha azt az imperialisták kirobbantják, az ellenség által tömegesen alkalmazásra kerülő rakéta nukleáris, vegyi fegyverek jelentős mértékben megnehezítik a csapatok vasúti szállítását. Következésképpen már a háború első napjaitól a nagy távolságú menetek a csapatok tevékenységében általános jelleget ölthetnek.

A nagy távolságú menetek végrehajtásához igen nagy mennyiségű anyagi eszközre és különösen üzemanyagra van szükség. Ennek pótlása, a csapatok menet alatti mindenoldalú hadtápbiztosítása valamennyi hadtáp tagozattól megfeszített tevékenységet igényel.

A nagy távolságú menetek hadtápbiztosítását különböző körülmények befolyásolják: mégpedig az ellenség behatásának foka, a csapatok és a hadtáp helyzete és állapota a menet előtt, a menet időtartama, további tevékenységek jellege stb. Igen gondosan kell tanulmányozni és figyelembe venni — ahogyan ezt a szabályzatok és utasítások is követelik — a csapatok menetvonalának természeti és éghajlati viszonyait.

Jelentős nehézségek merülhetnek fel a hadtápbiztosítás megszervezése során pl. a hegyes terepen. A hegyes terepet hegyi hágók, szakadékok, kevés út, folyók gyors folyása, egyenetlen és köves partjai, a vízszint gyakori változásai, a sajátos éghajlat és hőmérséklet, a lakosság alacsony sűrűsége és a helyi lehetőségek korlátozottsága jellemzi.

A hegygerinceken át csak néhány gyalog- és talajút vezet. A csapatok és hadtáp alegységek csak azokon mozoghatnak. A hegyes terep bizonyos részén termőtalaj nincs. A sziklás kőzetek a felszín fölé emelkednek, amely az utak építését nehezíti. A hosszú völgyekben és az akadékokban huzamos ideig megmaradnak a mérgező harcanyagok.

Mindezeket a sajátosságokat figyelembe véve, a csapatok — mint azt a lefolytatott gyakorlatok tapasztalatai bizonyítják — kénytelenek a menetet egymástól elszigetelt irányokban levő utakon alegységenként, egységenként végrehajtani.

Az úthiány és az azokon való mozgás nehézségei a hegyekben lefolytatott gyakorlatok során szükségessé tették a menetvonalak átteresztőképességének növelése érdekében a gépjárművek kitéréséhez, a szállító oszlopok várakozásához megfelelő útszakaszok előkészítését, valamint az utak jelzőtáblákkal való berendezését, a forgalomszabályozás feszes megszervezését.

Azokat a szakaszokat, ahol hó és más beomlások, alámosások lehetségesek, rendszeresen ellenőrizték, figyelmeztető táblákat helyeztek el, kitérőket és védőgátakat létesítettek. A menetvonalak tanulmányozása céljából megszervezték az utak, hidak és az egyirányú forgalmi útszakaszok alapos felderítését.

Az útkereszteződéseken, kitérőknél és útleágazásoknál a szállítóeszközök folyamatos forgalma érdekében a csapatok forgalomszabályozó őrsöket vagy jól látható forgalomirányító táblákat helyeztek el. Az után- és hátraszállítási utak nehezen járható szakaszain, főleg a meredek emelkedőkön és lejtőkön ügyeletes vontatókat helyeztek el. A gépjárművezetők nehéz útszakaszokon való, főleg éjjeli tájékozódásának elősegítése érdekében az útmenti fákat fehérre festették.

A menet alatt a hegyes terepviszonyok között igen bonyolulttá válik a személyi állomány étkezésének, a betegek eu. ellátásának és más hadtáp feladatok megszervezése. Ebből kiindulva a hegyekben végrehajtandó menetek biztosításához a hadtáp alegységek és szolgálati ágak mindig igen körültekintően és gondosan kell, hogy készüljenek.

Mindenekelőtt az alegységeknél és egységeknél időben fel kell tölteni az anyagi készleteket az előírt normák szerint, meleg ruha cserekészlet kerül létrehozásra, karbantartásra kerül az a technika, amelynek állapótól függ a menet alatt meghatározott feladatok végrehajtásának sikere, ellenőrizni kell a gépjárművek mentési eszközeinek, fényálcázó berendezéseinek és inframűszereinek meglétét. Rendszabályokat eszközölnék a szállítóeszközök terepjáróképességének fokozására, út áthidaló pallók, csúszásgátló láncok, kötelek, fékezést elősegítő szerkezetek, vonórudak, valamint sánceszekők, tűzoltóeszközök, anyagtakaró ponyvák és más eszközök biztosítására.

A menethez való felkészülés során a gépjárművezetőkkel újlag tanulmányoztatják a hegyes terepen való forgalom szabályait és úthálózatát, a menet alatti biztonság rendszabályait, átveszik velük a kölcsönös segítség módjait, az éberség szabályait és más kérdéseket.

A gyakorlatok és hosszú menetek tapasztalatait elemezve, figyelmet fordítottunk a személyi állomány minél teljesebb ellátására az (előírt ruházati és egyéni vv. eszközök kiegészítése), a másodvezetők felkészítésére a szállító gépjárművek egész napos üzemeltetése érdekében, a zászlóalj ellátó szakaszok élelmezési és más ellátó helyek telepítéshez való kérelmére.

A hosszú menet alatti főtt étel gyors elkészítése érdekében a zászlóalj ellátó szakaszok részére koncentrátumok, konzervek, gyorsan főzhető

cikkek, a főtt étel alegységekhez való eljuttatásához pedig megemelt mennyiségű éthordók kerültek kiadásra.

Az egyik harcászati gyakorlaton a csapatokat igen bonyolult viszonyok között kellett ellátni. A bonyolultságot mindenekelőtt az „ellenség” légierejének behatása jelentette a csapatok és hadtáp alegységek ellen a menet ideje alatt. Az ellenség csapataink előrevonásának megakadályozására törekedve „nukleáris és vegyi csapásokat” mért azok diszlokációs körletei menetoszlopai és az utakon levő műtárgyak ellen.

Ennek következtében a menetvonalakon jelentős kiterjedésű pusztulási sugárszennyezett zónák és tűzgócok keletkeztek. Veszteségeket szenvedtek a hadtáp alegységek is. Mindez jelentősen csökkentette azok lehetőségait a csapatok ellátása terén. Azonban sok tiszt és szakkatona másod-szakképzettséggel rendelkezve helyettesíteni tudta a kiesetteket. A munkában való szoros együttműködés eredményeképpen a hadtápbiztosításban nem volt fennakadás.

A hosszú távolságú menetek hadtápbiztosításának megszervezése során nem lehet figyelmen kívül hagyni azt, hogy az anyagi eszközök fogyasztása hegyekben aránytalan. Így pl. a hajtóanyag fogyasztás 20% és ennél nagyobb is lehet közepesen átszegdelt terepen. Ezt a bonyolult terep, éghajlati és időjárási viszonyok okozzák. Éppen ezért a csapatok folyamatos hajtóanyag ellátása hosszú távolságú menetek hadtápbiztosításában lényegében a főfeladatot jelenti.

A hajtóanyag alegységekhez való eljuttatásának számtalan változata lehetséges. A gyakorlatok tapasztalatai azt bizonyítják, hogy azok közül a legjobb az előjáró tagozat töltőeszközeinek alegységekhez való irányítása. Ez az alegységeknek megerősítésül adott üzemanyaggal megrakott szállítmány, a menetet azokkal együtt hajtja végre a mozgó töltő pontok szerepét is betöltve. Az egyes oszlopokhoz kikülönített szállító eszközök mennyisége függ annak állományától és a lehetséges hajtóanyag fogyasztásától. A gépjárművek hatótávolságának növelése és azok feltöltési idejének csökkentése céljából általában kiegészítő készletek kerülnek létrehozásra kannákban gk. benzinből 0,25, gázolajból 0,4 ja mennyiségben.

Előnyös lehet szintén a kellő időben — ha a helyzet lehetővé teszi — hajtóanyag szállítmányok irányítása a csapatok pihenő körleteibe, azok gyors kiadáshoz való megfelelő előkészítésével.

Ez a változat az elmúlt évben lefolytatott gyakorlaton került alkalmazásra, amikor a helyzetnek megfelelően az alegységek menetet hajtottak végre saját csapataik mögöttes területein. Az egyik pihenő alkalmával a korábban ideérkezett töltőcsoport ésszerűen tagolta a töltő gépkocsikat, szoros kapcsolatot kiépítve az alegység parancsnokokkal és a gépjárművek kísérő személyzetével jelentősen csökkentette a feltöltés időszükségletét. Az alegységek gyorsan végrehajtvá a feltöltést, folytathatták a menetet.

Az anyagi készletek feltöltése ezalatt a menet alatt a hosszú pihenők és nappalozási (éjjelezési) körletekben történt, azok gépkocsi szállítással való eljuttatása útján. A hajtó- és más anyagot szállító eszközök a gépjárművek feltöltése és az anyagi eszközök alegységeknél való átadása után azonnal megrakodtak a közeli raktáraknál vagy az élenjáró szállító eszközöeiről és ezután besoroltak a csapatok menetoszlopaiba, majd azokkal együtt folytatták a menetet.

Ismeretes, hogy a hosszú menetet végrehajtó csapatok egészségügyi biztosítása magába foglalja a személyi állomány megbetegedésének megelőzésével kapcsolatos rendszabályokat, a menetvonalak, összpontosítási körletek, vízelőhelyek eu. felderítését, a sérültek és betegek időben való eu. ellátását és azok hátraszállítását a mögöttes területre.

Szólni kell néhány szót a menet alatti vízellátásról is. A gyakorlatok tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a hegyi körletekben a helyi vízforrások nem mindig alkalmasak a csapatok ivóvíz ellátására. Gyakran kell azt nagy távolságról szállítani. Ezért az alegységeknél levő szervezetszerű eszközök mellett célszerű a víz szállításához és tárolásához pótlólag kánákat, hordókat, termoszokat kiadni. A személyi állomány kulacsait mindig időben meg kell tölteni jöminőségű ivóvízzel.

Nagy szerepe van menet alatt a folyamatos hadtápvezetésnek is, amelyet a HVP-ről kell megszervezni. A HVP a hadtáp menetoszlopának élén halad és állandó összeköttetést tart az egység parancsnokkal és törzsével. A hadtáp alegységek menetoszlopai közötti összeköttetés alapvetően rádió, jelzőeszközök és mozgó összeköttetés útján valósul meg. A feladatok a végrehajtókhoz egyes intézkedések formájában (írásban vagy rádión) jutnak el. Figyelembe kell venni azt, hogy a rádióösszeköttetés hegyes terepen végrehajtott hosszú menetek alatt általában megnehezül a hegyi domborzati viszonyok következtében. Ilyen körülmények között igen fontos a rádióháló átjátszó állomásainak megszervezése és mozgó összeköttetési eszközök megléte.

A hadtáp őrzésének, védelmének, megóvásának megszervezésekor külön gondot kell fordítani a tűzvédelemmel kapcsolatos rendszabályokra, valamint a hadtáp alegységek után- és hátraszállítási utakon meglévő akadályok gyors elhárítására való felkészítésére.

Bizonyos körülmények között a hadtáp védelme érdekében a parancsnok intézkedésére gépkocsizó lövész alegységek is kijelölésre kerülhetnek.

A sugár- és vegyi felderítés végrehajtása érdekében a hadtáp alegységeknél megerősítésül adott dózismérő vegyivédelmi tartózkodtak, akik állandó felderítést folytattak a menet és megállások alatt. A hadtáp tisztek rendelkeztek sugár és vegyi helyzet értékeléséhez szükséges eszközökkel és a meghatározott jelzések vételéhez szükséges rádióeszközökkel.

A személyi állomány a szükséges védőeszközökkel ellátásra került. A szállítóeszközökre máházott anyagi eszközök a sugár- és vegyiszennyezettség megakadályozása céljából ponyvával és más szükségeszközökkel gondosan letakarásra kerültek.

A hegyi terep sok nehézséget támaszt, de egyben elősegíti a csapatok és hadtáp védettségét, megkönnyíti az álcázást, elősegíti az anyagi eszközök rejtett szállítását és az alegységek átteleptését. Mindezt minden esetben kötelesek a hadtáp tisztek a nagytávolságú menetek előkészítése során figyelembe venni.

A cikkben csak néhány, a nagytávolságú menetet végrehajtó csapatok hadtápbiztosításával kapcsolatos kérdés került megvilágításra. Azonban a fent kifejtettek is bizonyítják, milyen széles azon kérdések köre, amelyeket a hadtápnak meg kell oldania ilyen menet előkészítése és végrehajtása során.

A tábori sütödéről

(Fordítás a Szovjet Fegyveres Erők Hadtáp és ellátás című folyóirat 1973. évi 3. számából)

A gyakorlatok tapasztalatai bizonyítják, hogy a korszerű harctevékenységek folyamán az étellemezési szolgálat a csapatok kenyérellátása terén bizonyos nehézségekkel találkozhat. Ezek magyarázhatók a tábori sütődék nagy ütemmel támadó csapatok után lörténő gyakori áttelepülésével, a telepítés és felmálházás időszerűségletével, valamint az új körletbe való beérkezés után a kenyérbélesztés technológiai folyamatának sajátosságai. Mindezek eredményeként a tészta készítés hagyományos módszérének alkalmazása esetén a termelékenység a termelési kapacitás 50—60%-ára csökken. Ez esetben az idő nagyrésztét a kovász és a tészta erjesztésére kell fordítani.

A kenyérbélesztés időráfordításának csökkentése érdekében a technológiai folyamatból ki kell kapcsolni a kovász és a tészta erjesztésének munkafolyamatát.

Jelenleg a csapatok kenyérbélesztési gyakorlatában meghonosodott a tészta készítés gyorsított módszere, étkezési szerves savak (tej, citrom és ecet) felhasználásával, mely lehetővé teszi a kenyérbélesztés időtartamának 3—3,5 órára való lecsökkentését. Ennek a módszernek a lényege abban áll, hogy azokat a szerves savakat, amelyek a kenyérbélesztés hagyományos technológiai folyamata során a tésztában keletkeznek az erjesztés során — kész formába adagoljuk a dagasztáskor. Ebben az esetben dagasztás után a tésztát azonnal adagolni kell és pihentetés céljából formába (tepsibe) helyezni. Ez a folyamat 60—70 percet vesz igénybe. Pihentetés után a formákat a tésztával behelyezzük a kemencébe és a kenyérbélesztés idejéig kb. 180—200 °C-on kisütjük.

Ily módon a technológiai folyamatból teljesen kiesik a tészta adagolás előtti erjesztése és nincs szükség kelesztett tésztára, illetve kovász készítésére. Ez esetben jelentősen csökken a kenyérbélesztés ideje.

Az említett módszer pozitív oldalához tartozik, hogy a kisütött kenyérbélesztés teljesen megfelel a szovjet szabvány követelményeinek. Fajsúlyt, likacsosságot, a kenyérbélesztés állagát, savtartalmát, színét, ízét és aromáját tekintve lényegében nem különbözik a kovászt, illetve kelesztett tésztából készített kenyérbélesztéstől. Sajnos ennél a módszernél nem lehet kiküszö-

bölni, sőt növekszik a tészta pihentetésének ideje. Ezen kívül több élesztőt (a liszt mennyiségéhez viszonyítva 3%) és forró vizet kell felhasználni, melynek előállítása szintén időigényes.

Jelen cikk egyik szerzője — Rzajev mérnök közvetlenül részt vett a búzalisztból kémiai fellazítással történő kenyérbélesztés új, gyorsított módszerének ellenőrzésében.

Ennek a módszernek a sajátossága abban áll, hogy a tésztát nem kell erjeszteni és pihentetni. Összekeverés után azonnal lehet adagolni, formába helyezni és fellazítás, valamint kisütés céljából kemencébe rakni.

Mint hogy a tészta készítéshez ebben az esetben hideg vizet használnak, nincs szükség meleg vízre és meleg helyiségre.

A tészta fellazítására nátrium-hidrokarbonátot (étkezési szódat), kálium-hidrogén-tartarátot és citromsavat használnak. A tészta fellazítását szén-dioxid-gáz végzi, mely a tésztában található savas reagensek és az étkezési szóda egymásrahatása folyamán keletkezik víz jelenlétében.

A kémiai fellazítással történő tészta készítés megközelítő receptúrája és technológiai folyamatának leírása a mellékelt táblázatban található.

A kémiai fellazítással történő tésztakezelés sajátossága, hogy a tésztát a hagyományos módszerrel ellentétben jóminőségű vízzel kell készíteni, ami elősegíti a tészta jobb fellazítását.

Kémiai fellazítók alkalmazása esetén a tésztakészítést és a kenyér kisütését a következők szerint kell végrehajtani. A tészta dagasztása előtt a lisztbe gondosan belekeverjük az étkezési szódat és beöntjük a dagasztógép dobjába, illetve a dagasztóteknőbe. Az étkezési szódat fémszítán törjük át.

A tészta készítéshez felhasználandó vízmennyiségnek kb. egyharmad részében feloldjuk a sót, a citromsavat és a kálium-hidrogén-tartarátot. Az utóbbit vízzel keverve szintén fémszítán törjük át.

Az előállított keveréket és a megmaradt vizet is beöntjük a dagasztógép dobjába és megdagasztjuk a tésztát.

A tészta dagasztásánál szigorúan be kell tartani a javasolt receptúrát, mivel a só és citromsav bővebb adagolása és a víznorma csökkentése a kenyérből likacsosságának romlásához és a kenyér héjának repedezéséhez vezet.

A tészta hőmérséklete nem lehet több 25 °C-nál, mivel a hőmérséklet-növekedés következtében meggyorsul a kémiai reakció, ami negatívan hat a kenyér minőségére. A gépi dagasztás ideje 4—5 perc.

Sütésnél a kemence hőmérséklete: koptató (kenyér-) lisztből készülő kenyéرنél 180—220 °C, I. osztályú lisztből készülő kenyéرنél 160—200 °C legyen. A kisütés időtartama az előzőeknek megfelelően 70—90, illetve 65—80 perc lehet.

A tábori sütőkemencével végrehajtott kísérleti kenyérsütés bebizonyította, hogy az ismertetett módszer alkalmazásával a technológiai folyamat kezdetétől számított 1 óra 30 perc alatt étkezésre alkalmas kenyeret lehet nyerni. Ez azt jelenti, hogy a tábori sütőde áttelepülése esetén az első kisütés átlagos idejét 12—15 órától 6,5—8 órára lehet csökkenteni.

A kenyér készítés ismertetett módszerét jóváhagyta a Szovjetunió Honvédelmi Minisztériuma élelmezési csoportfőnökségének technikai bi-

zottsága és alkalmazását engedélyezte a Szovjetunió Egészségügyi Minisztériuma.

Az ismertetésből észrevehető, hogy a fenti módszer alkalmazása esetén a kenyér készítéshez nem használunk koptató rozslisztet.

A gyorsított módszerrel készülő kenyér minőségének javítása érdekében célszerű az erjesztési reakciót meggyorsító preparátumot alkalmazni. Az erjesztő preparátumot speciális penészgombák tenyésztése és feldolgozása során nyerik és por, illetve tablettá formájában hozzák forgalomba. A liszt-masszához, annak 0,002—0,007%-ában történő hozzáadása jelentősen javítja a kenyér ízét és arómáját. A kenyérbél elasztikusabbá, likacsosabbá válik tőle és lasabban szárad meg.

A kenyér készítés gyorsított módszerét csak az új körletbe áttelepülés utáni első 3—4 kisütéskor célszerű alkalmazni, amíg nem teremtettük meg a hagyományos tészta készítés feltételeit.

Úgy gondoljuk, hogy a kenyérsütés gyorsított módszerét — kémiai fellazítók alkalmazásával — alkalmazni fogják a tábori sütődéknél és ez elősegíti azok termelékenységének fokozását, különösen a téli időszakban.

A tészta készítés receptúrája és technológiai folyamata

Nyersanyagok és a technológiai folyamat	Mértékegység	Kenyér koptató (kenyér) búzalisztből		Kenyér I. osztályú búzalisztből	
		kálium- hidrogén- tartaráttal	citromsavval	kálium- hidrogén- tartaráttal	citromsavval
Liszt	kg	100	100	100	100
Só	kg	1,5	1,5	1,5	1,3
Nátrium-hidrokarbonát (étkezési szóda)	kg	1,2	1,5	1,2	1,2
Kálium-hidrogén-tartarát	kg	2,7	—	2,7	—
Kristályos citromsav	kg	0,2	1,25	0,3	
Víz (hideg)	l	110	110	100	100
A tészta hőmérséklete dagasztás után maximum	°C	25	25	25	25

A kiképzés formái és módszerei

(Fordítás a *Vojennaja Miszl* 1972/5. számából)

A haditechnikában végbemenő forradalom növelte a tiszti állomány felkészítésével szembeni követelményeket, a kiképzés és a továbbképzés rendszerének tökéletesítését, úgy a tanintézeteknél, mint a csapatok továbbképzéseiben.

A Szovjetunió honvédelmi minisztere A. A. Grecskó marsall a „katonai tanintézetek feladatai az SZKP XXIV. kongresszusának határozatai alapján” — a katonai tanintézetek vezetőinek tartott előadásában kiemelte: „A fegyveres erőink előtt álló bonyolult politikai és katonai feladat megköveteli a katonai káderállomány minőségi felkészítésének további javítását.” Az értekezlet résztvevői a tanintézetek kiképzési feladatainak további tökéletesítéséről, a kiképzési módszerek javításáról tárgyaltak. Ezen a téren igen sok összetett megoldatlan probléma van, akár általános didaktikai, illetve a kiképzés egyes részterületeinek vagy egyes tantárgyainak vonatkozásában, különösen a harcászati és hadműveleti tantárgyaknál.

A halgatók kiképzésének formája és rendszere az általános módszertan fontos eleme. A kiképzés folyamatának tökéletesítése véleményünk szerint megköveteli a jelenlegi formák és módszerek további javítását.

A kiképzési folyamat tökéletesítésére a katonai tanintézeteknél megkülönböztetett figyelmet fordít a *Vojennaja Miszl* „Katonai Elmélet” c. folyóirat. Az 1972. évi 1. számban megjelentette a Baszszakov vezérezredes cikket, melynek alapvető mondanivalójával teljes egészében egyetértünk. Ebben a cikkben kifejezésre jut például, hogy a kiképzési folyamat tökéletesítése nem jelentheti a korábban használt és bevált kiképzési módszerek teljes elvetését. Ezzel a felfogással egyet kell értenünk. Meg kell azonban jegyezni azt is, hogy a kiképzés régi formáihoz és módszereihez megfelelően kell viszonyulni.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tényt sem, hogy a mai napig nem alakult ki egységes nézet az oktatás formáiban és módszereiben.

Ahogy a „Pedagógiai enciklopédia”-ban ez a meghatározás szerepel: „Napjainkban nem alakult ki egységes nézet az oktatási módszerek értelmezésében, nincs általánosan elismert nomenklatúrájuk, a megismerési folyamat irányításának módszerei nem rendszerezettek, az objektív törvényszerűségek alapján még nem kellően kimunkáltak”.

Ezt a meghatározást a témával kapcsolatos különböző irodalmak csak alátámasztják. Így például a „Pedagógiai szótár”-ban „az oktatás szervezésének formája” fogalom szerepel (más forrásokban az oktatás formáira változik, egy megint másik irodalomban oktatási foglalkozások szervezésének formáiként szerepel stb.), ami magába foglalja az előadást, a tanulók önálló munkáját, termelési gyakorlati foglalkozásokat, konzultációt, házi feladatot.

Az oktatás módszereit elsősorban az ismereti források alapján különböztetjük meg: szó (szóbeli közlés, írott szöveg), tárgyak vagy azok ábrázolása (fotók, művészeti ábrázolás, szimbólikus ábrázolás) gyakorlati tevékenység, laboratóriumi, illetve gyakorlati munka. Meg kell jegyezni, hogy néhány pedagógus az oktatás módszereit logikai tevékenység jellege szerint különbözteti meg. (Összehasonlítás, analízis, szintézis, indukció, dedukció) és a hallgatók önállóságának színvonala szerint („Pedagógiai szótár”).

Ezeket a kérdéseket megint másképp tárgyalja a „Pedagógiai enciklopédia”.

A „Katonai pedagógusok” szerzői a kiképzés formáiként a tantermi és terepfoglalkozásokat, gyakorlásokat, harcászati lövészeteket és rakéta indításokat, gyakorlatokat, hadijátékokat, ügyviteli munkát határoznak meg. A kiképzés alapvető módszerének az előadást, az oktatott tananyag megvitatását, bemutatását, gyakoroltatást, az önképzést és a gyakorlati munkát tartják.

A „Katonai Főiskola pedagógiai és pszichológiai kérdései” c. könyvben a kiképzés alapvető módszereinek az előadást, az önálló munkát, a tananyag megvitatását, szemináriumokon és tantermi csoportos foglalkozásokon, a bemutatást, a gyakoroltatást, a kutatást és gyakorlati munkát határozzák meg.

A Légvédelmi Parancsnoki Akadémia VI. módszertani tudományos konferenciáján (1971. március) „A hallgatók kiképzése és nevelési módszereinek és formáinak tökéletesítése” c. előadásban a forma és a módszer fogalma azonosképpen van meghatározva. A zárszóban viszont már teljesen más értelmezést adnak a kiképzés formáiról és módszereiről.

A felhozott példák bizonyítják a kiképzés formáinak és módszereinek a különböző értelmezését. Feladatunknak ebben a tanulmányban azt tűztük ki, hogy az általános meghatározások alapján olyan logikusan rendszerezett módszerhez jussunk el, amely lehetővé teszi az adott probléma egyértelműbb megközelítését.

A didaktika alapvető tételeinek tanulmányozása, valamint a katonai pedagógusok nézeteinek általánosítása és a Frunze Katonai Akadémia hadművészeti oktatás tapasztalatainak alapján kidolgozták az oktatási módszerek és formák sajátos rendszerét. Az általuk ajánlott módszerek és formák a kiképzés valamennyi tantárgyára vonatkozóan — meggyőződésszerűen — minden tanintézeti hadművelleti és harcászati kiképzés alapját képezheti.

Abból indulunk ki, hogy a kiképzés, illetve az oktatás meghatározott formák között valósul meg, amely tükrözi a szervezeti struktúrát is. A formák kifejezik: a kiképzendők összetételét és csoportosítását, a foglalkozások felépítését, az egyes foglalkozások helyét és levezetésének rend-

jét, valamint a tanár és a hallgató tevékenységének sajátosságát és szerepét. A hadművészet oktatásának általunk megszerezett szervezeti formáit az 1. sz. vázlat mutatja. A hadművészet oktatásának formája a foglalkozások egyes típusaiban realizálódik.

Akadémiánk oktatási gyakorlata azt bizonyítja, hogy az utóbbi időben a hagyományos foglalkozások mellett (előadás, szeminárium, parancsnoki törzsvezetési gyakorlat stb.) jelentősen megnőtt a hallgatók önálló munkájának a tananyag önálló feldolgozásának szerepe és lényegesen megváltoztak a csoportos foglalkozások is (csoportos foglalkozás és gyakorlat).

A tananyag önálló feldolgozására, vagyis az önképzésre már régebben is megkülönböztetett figyelmet fordítottak. „Az önképzés ismerete nélkül — tanított Lenin — igazán egy komoly kérdés sem tárható fel.”

A korszerű harci tevékenységek bonyolultságának jellege a parancsnoki és törzsmunka terjedelmének jelentős mértékű megnövekedése, továbbá a parancsnok által hozott elhatározással szembeni felelősség megnövekedése megköveteli a hallgatók sokoldalú — a tananyag önálló feldolgozása képességeinek kifejlését — hogy a várható bonyolult feladatoknak kifogástalanul megfeleljenek.

Különös figyelmet kell fordítani — határozta meg a honvédelmi miniszter a hadsereg értekezleten — a parancsnoki állomány sokoldalú felkészítésére. A fentiek szellemében törekszünk megtanítani a tisztjeinket minden feladat kifogástalan végrehajtására, a harc körülmektől előkészítésére és a haditechnika hatékony alkalmazásának megszervezésére.

A jól szervezett és átgondolt önképzés fontos útja a fenti célok megvalósításának. A hallgatók önképzését, idő, terjedelem és jellege szerint szervezzük. Az esti önképzési időben a hallgatók önállóan tanulmányozzák az irodalmat, a kabinetekben, illetve a telephelyeken végeznek önképzést és így készülnek fel a másnapi foglalkozásokra. A tanár által kiadott harcászati feladat alapján az esti önképzési időben a parancsnok szerepében meghozzák az elhatározást.

Tapasztalataink szerint a legnagyobb eredmény a tanár jelenlétében végrehajtott önképzési foglalkozáson érhető el. Nálunk kialakult a foglalkozásoknak az a típusa, hogy a délelőtti tanórákban a hallgatók tanár jelenlétében végeznek önképzést és ezen is önállóan jutnak elhatározásra. Ezeken az önképzési foglalkozásokon a tanár csupán felügyel a hallgatói elhatározások kimunkálásának folyamatára, esetleg egyénileg konzultál az elhatározás kidolgozásának módszerei, illetve más, a hallgatók által felvetett kérdésekben, de nem ismerteti az adott konkrét helyzetre vonatkozó optimális elhatározás lényegét.

Ezzel a tanárnak lehetősége nyílik a hallgató jártasságának, önállóságának, munkaszeretetének, állhatatosságának, valamint az elhatározás kidolgozás egyéni módszereinek megismerésére stb. Ezután a tanár tanulmányozza a hallgatók által hozott elhatározásokat és azokból levonja a megfelelő következtetéseket és általánosításokat.

A foglalkozás logikai rend szerint folytatódik majd befejezésként a hozott elhatározások, valamint a kimunkált okmányok elemzése. Ezen a foglalkozáson a hallgatók jelentik a hozott elhatározást és azt indokolják, amelyet az önképzés során a tanár jelenlétében munkáltak ki.

A tanár elemzi a hallgatók által jelentett elhatározásokat, ismerteti a témával kapcsolatos elvi következtetéseit és ellátja a hallgatókat gyakorlati tanácsokkal, a felmerült hiányosságok kiküszöbölése céljából.

A hallgatók önállóan „belejönnek” a helyzetbe, ugyanakkor a tanár is megismeri a kérdések elsajátításának mértékét, az egyes hallgatók részéről (sajátosan fordított kapcsolat) az önképzés módszereivel a hallgatók az elméleti alapokat mélyebben sajátítják el és nagyobb gyakorlati jártasságra tesznek szert.

Célszerűnek látszik röviden szólni a kiképzés formáiról is, amelyekre napjainkban a pedagógiai irodalom különös figyelmet fordít. Azok a véleménykülönbségek sem hagyhatók figyelmen kívül, amelyek e kérdésben vannak. A mi álláspontunkat ebben a kérdésben a 2. sz. vázlat tartalmazza. Abból indulunk ki, hogy minden oktatás meghatározott módszerekkel valósul meg, ami egyben kifejezi a kiképzési célok elérésének útjait is.

A kiképzési módszer a tanár részéről az ismeretek átadásának, illetve a hallgatók által történő elsajátításának módja, ismeretek és jártasságok, ok és okozat feltáró, képességek, világnézeti szemlélet fejlesztésének módja.

Az oktatás valamennyi módszerének az alapját a marxizmus—leninizmus, a dialektikus materializmus képezi.

A szárazföldi csapatok hadművelati művészete tantárgyat alapul véve a módszerek alapvető csoportjaihoz véleményünk szerint az alábbiak tartoznak: didaktikai, logikai, matematikai, rávezető (heurisztikus) és programozott. A módszerhez tartozik például a tananyag szóbeli közlése, annak megvitatása, bemutatása és a gyakorlás.

Minden módszer meghatározott formákban realizálódik. Például a szóbeli közlés végrehajtható elbeszélő, előadás stb. formában. Minden módszer vagy annak egyik formája feltételez ilyen vagy olyan metodikai beütést (hangsúly, gesztikulálás, mimika, beszéd üteme, a feszültség feloldása stb.).

Mi úgy látjuk, hogy egységes tartalmú, minden tantárgyra egyformán használható módszer nincs, még akkor sem, ha azt módszernek nevezik, mert azok tartalma nem azonos. A módszer tartalmát meghatározza: az adott katonai tanintézet sajátossága és függ a tantárgy oktatásának céljától, tartalmától.

Maradjunk az Akadémiánkon, a nálunk elfogadott és a hadművelati művészet oktatásában alkalmazott módszernél, konkrétan a logikai és a heurisztikus (rávezető) módszereknél.

A logikai módszerekhez tartozik az analízis és szintézis, indukción és dedukción, összehasonlítás, általánosítás, absztrahálás, valamint a konkretizálás stb.

Ezek a módszerek kettős jellegűek, egyrészt a pedagógus és a hallgatók gondolkodását tükrözik, másrészt az oktatás módszereit, amelyeknek a felhasználása nagyon sajátos és más módszerekkel együtt vegyesen kerülnek alkalmazásra. Pl.: A szóbeli ismertetés során egyik vagy másik jelenség megmagyarázása induktív módszerrel történik, majd ezt továbbfejlesztve a részismereteket az általános ismeretekhez és át lehet lépni a deduktív módszerhez, az ismert általános ismeretből a részismeretekhez.

Különféleképpen alkalmazzák a logikai módszereket a tanárok és a hallgatók, de egységes dialektikus kölcsönhatásban. A logikai módszerek kettős jellegüknél fogva néhány kutatót is megzavart és kételkednek a kép-zés módszereihez való tartozás jogosságában. Ez hiábavaló kételkedés. Már Usinszkij is mondta, hogy az olyan logikai műveletek, mint az indukció és dedukció, analízis, szintézis nemcsak a gondolkodás formáját tartal-mazzák, hanem az ismeretátadó által tudott más fogalom átvitelének di-daktikai befogadását is.

A heurisztikus (rávezetési) módszer szerepét a hadművelleti művé-szet sajátossága határozza meg, amelyben lényeges helyet foglal el az el-határozás meghozatala. Az utóbbi feltételezi a várható harci cselekmények gondolati modelljét, ami nem választható el az alkotó folyamattól. A had-művelleti művészet mindig nyitott az új, a sablonmentes szituációk szá-mára. Természetesen algoritmizált elemei is vannak az elhatározás meg-hozatalánál. Pl.: Feladat tisztázás, helyzetmegítélés stb. A hallgatók el-sajátítják az elhatározás kidolgozásának algoritmusát, de ugyanakkor a legfontosabb konkrét helyzetnek megfelelően bonyolult viszonyok között, ésszerűen tudják alkalmazni az elhatározás meghozatalával kapcsolatos elveket. Az ilyen kitűzött cél nem érhető el a rávezető (heurisztikus) módszerek alkalmazása nélkül, amely képessé teszi a jövő parancsnokait a tanultak ésszerű felhasználására.

Egyre inkább alkalmazásra kerülnek a matematikai módszerek is, a harci cselekmények modellezésével, valamint a harcászati és hadművelleti számvetések számítástechnikai eszközökön, elektronikus számítógépeken történő elkészítésével.

A tanár és a hallgató különbözőképpen viszonyulnak ehhez a kérdés-hez. A tanár a kialakult helyzet bizonyítására, a hallgató a parancsnoki tevékenységének megalapozására használja a számítógépeket.

Baszakov elvtárs cikkében megjegyzi, hogy a rész módszerek kimun-kálása szigorú rendszerezést kíván. A hadművelleti művészet oktatási for-mái és módszerei rendszerezésének általunk javasolt változata, az általa elképzelt feladat végrehajtásának egyik változata. Az ilyen rendszerezés nem lehet öncélú. Nagyon fontos nemcsak az oktatás formáinak és mód-szereinek meghatározása, hanem a konkrét alkalmazás területeinek fel-kutatása is, minden tanintézetnél, illetve tantárgynál.

A kutatások, valamint a gyakorlati tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az oktatás formái és módszerei összekapcsoltak, egymást feltételezik és befolyásolják egymást, illetve hatnak a teljes oktatási folyamatra.

A tudás szintjét, az elsajátítandó ismereteket és jártasságokat a ki-képzési célok, a tanintézet profilja, a kibocsátottak tevékenységének vár-ható jellege, az oktatott tantárgy fejlettségének színvonala alapján ha-tározzák meg.

A meghatározott kiképzési célt az ilyen, vagy olyan módszerrel leve-zetett különböző foglalkozásokon érik el.

Minden foglalkozásnak megfelel néhány módszer, de az egyikük kö-zülük a fő, a vezető módszer, ha nem is a teljes foglalkozáson, de egyik részén.

A katonai pedagógusnak annál jobb a gyakorlati tevékenysége, minél több módszert ismer, és az oktatás során minél változatosabban, vegyesen alkalmazza azokat.

Következésképpen a tanár felkészültségét mutatja az a képessége, hogy az oktatás során a különböző módszereket milyen változatossággal tudja alkalmazni.

Az egysíkú módszerekkel vezetett foglalkozás fárasztó a hallgatók részére, fékezik a tananyag elsajátításának folyamatát és megnehezítik annak megértését. Ha a tanár a foglalkozás során helyesen alkalmazza a különböző módszereket, nevezetesen a szóbeli ismertetésnél az elbeszélést, magyarázatot stb., a bemutatást: filmet, diafilmet stb., analízist, szintézist, a hallgatóknak felveti a problémákat és ösztönzi őket a gondolkodásra, feltárja előttük a problémák megoldásának járható útjait, ha a tanár a tananyagot lelkesen adja elő, annak reakciójaként a hallgatók figyelmesen és érdeklődve hallgatják az előadást, akkor a tanár nyugodt lehet, mert a foglalkozása a célját eléri.

Az utóbbi időben a tanszék által készített szociológiai kutatások, valamint a pedagógiai kutatások tapasztalatai eredményeinek általánosítása mutatják, hogy a pedagógusok többsége minden foglalkozáson 4—6 vagy több oktatási módszert szükséges mérvben kombinálva alkalmaz.

A hadművelleti művészet oktatása során a didaktikai módszerek alkalmazására az összoktatási idő több, mint 80%-át, a matematikai módszerekre az összoktatási idő kb. 10—15%-át, heurisztikus (rávezető) módszerekre a fennmaradó 5—10%-át alkalmazzák.

A más módszerekkel kombináltan alkalmazott logikai módszerek tanáronként változóan 40—100% között van. Csupán érdekességként jegyezzük meg, hogy a didaktikai módszereket valamennyi megkérdezett tanár alkalmazta, a matematikai módszereket a megkérdezettek 80%-a, a heurisztikus (rávezető módszereket) nem sokan, a megkérdezettek kb. fele.

A kérdésekre adott válaszok meggyőztek arról a vitathatatlan igazságról is, hogy minél tapasztaltabb a tanár, annál sokrétűbben alkalmazza a módszereket.

A hallgatók hadművelleti és harcászati oktatásának bonyolultsága rákényszerít a módszertan javításának szükségességére és az a tény „hogy a hadsereg és a flotta tisztjének rendelkeznie kell sokoldalú ismeretekkel, mert minden egyszemélyi parancsnok és politikai vezető pedagógus, gazdálkodó, az adott fegyvernemi szakterület specialistája, ismernie kell a haditechnikát és annak harcban hatékony alkalmazását.”

A hallgató, mint a jövő pedagógusa, nevelője elsajátítja a katona pedagógiai és módszertani ismereteket, jártasságra tesz szert. Jelentős mértékben ezeket az ismereteket nemcsak kimondottan a pedagógiai témájú tantárgy foglalkozásai során sajátítja el, hanem a hadművelleti, harcászati, kiképzés alatt is átveszi a vele foglalkozó tanár tapasztalatait is.

Ezért a tanári állomány kiválasztásával és felkészítésével szemben igen magasak a követelmények, akik kellő csapattapasztalattal, tudományos képesítéssel és szakismerettel, pedagógiai felkészültséggel kell rendelkezzenek azért, hogy hatékonyan tudják alkalmazni a képzési cé-

lok elérése érdekében a képzési módszereket és formákat, mert csak így válhatnak jó tanárokká.

Megtisztelő, de sokrétű és bonyolult feladata ez a professzoroknak és a tanári állománynak és ez részükről kemény, lelkes, rendszeres önképzést igényel.

Mi csak az oktatási formák és módszerek néhány kérdését érintettük, valamint azok osztályozását egy konkrét tantárgyra vonatkoztatva és megjelöltük a tökéletesítés útjait is. Ezeknek a problémáknak a fontossága, valamint a továbbfejlesztésük jelentősége úgy a tanintézeteknél, mint a csapatoknál több kérdéssel együtt további körültekintő kutató munkát igényel.

Nálunk még nincsen például megfelelő mennyiségű, alaposan előkészített bemutató terem, ahol bemutatásra kerülnének a képzés optimális módszerei, a módszerek kombinációi, továbbá az oktatás technikai eszközök felhasználásának lehetőségei a foglalkozások egyes fajtáiban, illetve speciális foglalkozások levezetésében.

Még nem teljesen megoldott a képzési folyamat célirányosságának javítása sem, amelynek különös jelentősége van úgy a tiszttel szembeni követelmények megnövekedése, mint az oktatási idő terjedelmének csökkentése szempontjából.

Nem kellően kimunkáltak a pedagógiai tudományos kísérletek módszerei az összefgyvernemi képzést folytató tanintézetekben, a hallgatók hadművelleti és harcászati tudásszintjének és jártasságának megszerzése, pszichológiai lehetőségei, a rendelkezésre álló módszerekkel és oktatás-technikai eszközökkel.

Nincsenek pontos útmutatások az összefgyvernemi tanintézetek hadművelleti és harcászati kiképzési módszertan lehetőségeinek kikísérletezésére, a tudásszint és jártasság további tökéletesítésének lehetőségeire a jelenlegi módszerekkel és oktatástechnikai eszközökkel. A későbbiek során további kimunkálásra vár az összefgyvernemi tisztek kiképzése távlati fejlesztésének problémái, a kiképzés során olyan hivatásból adódó elméleti tevékenységre történő felkészítés is, mint a bonyolult, a korszerű viszonyok közötti elhatározás meghozatala.

Szükséges egynéhány megalapozott, a kiképzési folyamat egységes hatékonyságú mutatójának kimunkálása, amely nélkül a fejlesztés útja és a fejlettség foka nehezen állapítható meg.

Mindezek azt mutatják, hogy szükség van a kiképzés formáinak és módszereinek tökéletesítésére és az elért eredmények célszerű felhasználására az oktatásban, valamint a tanár állomány pedagógiai jártasságának fejlesztésére, többek között az oktatás formái és módszerei széles körű alkalmazásában. Végezetül a hallgatók oktatása és nevelése, hatékonyságának fejlesztése véleményünk szerint továbbra is megmarad, különösen fontos és aktuális kutatási feladatként. A későbbiek során ez kimunkálásra vár és az elért eredmények publikálása is szükséges a Vojennaja Misztr hasábjain.

A pedagógiai tapasztalatok cseréjének, a pedagógiai kutatások eredményeinek publikálására, az oktatási folyamat tökéletesítésére szervezett viták lehetőségei nagyon korlátozottak.

Valószínű, hogy azért jegyezték meg a hadsereg kiképzési értekezletén, hogy „nálunk még az oktatási folyamat tökéletesítésének kutatása igen gyenge szintű”.

Ezért vetődik fel a kérdés, hogy meggondolandó a fenti hiányosságok megszüntetése céljából speciális rendeltetésű katonai pedagógus folyóirat kiadása, lehetőségeinek megvizsgálása és ezen túlmenően az egyes tanintézetek közötti tudományos módszertani konferenciák, szemináriumok szervezése, illetve az ezeken elhangzottak az előbbieken említett folyóirat hasábjain történő publikálása.

(A vázlatok a folyóirat végén találhatóak.)

Az USA katonai költségvetési rendszere és az 1973/74 évi komplex katonai költségvetési programok

Dr. Nagy Tibor
tanszékvezető egyetemi tanár, kandidátus

„Si vis pacem, para bellum.” — Ha békét akarsz, készülj a háborúra. Így hangzik ez a híres mondás, amelyik az ókor egyik leghatalmasabb népeinek történelméből és annak tapasztalatából született. A középkor és a kapitalizmus államai évszázadokon át tetszetős és támadhatatlan politikai tételként hirdették, de tanulságos emlékeztetni arra, hogy menten feladták, ha már kellően felkészültek és a legkülönbélebb célok érdekében okot találtak a békeállapot felszámolására. A modern imperializmus legnagyobb állama: az USA, katonapolitikájának kifelé deklarált képletébe a „bellum” (háború) helyébe a „deterrent” (elrettető erő) követelményét illesztette. Ennek szükséges fokát gyakorlatilag nehéz bizonyítani, az ilyen igény politikai oldalának és gazdasági nyomatókának érvényesítése pedig egyenesen a tőkés uralkodóosztály érdekében áll. Így a „deterrent” lett az amerikai militarista közgazdaság alapeszméje, hangoztatott főcélja és relatív előrelendítő tényezője is. Ebben lehet röviden összefoglalni az USA katonai-pénzügyi helyzetéről készített mostani tanulmányok következtetéseit.¹

Az USA katonai-közgazdasági rendszerének fejlődése és pénzügyi programjai a gyakorlati politika szempontjából is figyelmet érdemelnek és igénylik azok szakadatlan szemmel tartását más államok részéről. A világtörténelem további alakulása szempontjából nem közömbös, hogy ez a hatalmas gépezet hogyan fejlődik, milyen készenléti állapotban van, fegyvernemei milyen arányúak, hol vannak beruházásainak súlypontjai stb. *Mindezek szakmai elemzése és naprakész beható ismerete teszi lehetővé a megfelelő ellentételek felállítását (katonai ellentervezést stb.), a*

¹ Nem foglalkozunk a katonai kiadások hatásával a gazdasági növekedésre, mert ez behatóbb közgazdasági vizsgálatot igényelne. Nem vitatható azonban, hogy a nagy katonai „fogyasztás” a polgári rendeltetésű javakkal való ellátásban korlátozó tényező. Emellett még más tényezőket is kellene vizsgálni (pl. a foglalkoztatottságot, a katonai kutatás-fejlesztés polgári célú hasznosítását stb.) a közgazdasági oldal eredményes értékelése végett.

szocialista államok reális katonapolitikájának meghatározását, ezzel összefüggésben a honvédelem közgazdasági alapjainak kialakítását, a fejlesztési programok kitűzését, ezek összehangolását a hazai népgazdaságokkal és a Varsói Szerződés államainak összesített katonai potenciáljával.

I. Az amerikai költségvetési rendszer

Ebben a tanulmányban az USA komplex katonai-pénzügyi programjait vizsgáljuk meg az 1972/73. és 1973/74. évi adatok részbeni összehasonlításával. (Az USA-ban a költségvetési év július hó 1-vel kezdődik.) A komplexitás azt jelenti, hogy katonai célú előirányzatokat nemcsak a szigorú értelemben vett honvédelmi költségvetés keretében kell keresni, hanem ezek jelentkeznek más költségvetési tagozat keretében is, így pl. az atomenergia- és űrkutatási intézmények előirányzataiban, továbbá más hatóságok speciális költségvetési alapjaiban. Az elszórtág oka részben az, hogy ezek a katonai kiadások más technikai célú kutatási-fejlesztési programokkal is kapcsolatban vannak és így irányító-tervező hatóságuk nem kizárólag a hadügyminisztérium. Ezenkívül ilyen módon belpolitikai szempontból tetszetősebbnek is tűnik a katonai tételek alacsonyabb szintű kimutatása. Ezen túl bizonyos tételek — viszonylag nem nagy számban — az amerikai állambiztonság, felderítés és esetleges szükségállapot bekövetkezésével kapcsolatban, illetőleg céljai miatt titkosan kezelendők.

Az USA föderatív állam, amelyben a szövetségi kormánynak és az 50 szövetségi államnak saját költségvetése van. A hadügyi kiadások — elenyésző tételek kivételével, mint pl. a Nemzeti Gárda alkalmi igénybevételével összefüggő kiadások — a szövetségi kormány előirányzatában szerepelnek. Ezt azért kell figyelembe venni, mert az USA elnöke által a kongresszus elé bocsátott költségvetési tervezet csak a kormány programjait tartalmazza és így ennek végösszegéhez kell hasonlítani a katonai előirányzatokat. A szövetségi államok összes költségvetése a szövetségi kormány előirányzatának kb. 40⁰/₀-át teszi ki². Nem térünk ki a költségvetés bevételi oldalának kimutatására, csupán jelezzük, hogy az USA-ban külön törvény szabályozza a szövetségi államok részéről igénybe vehető adók nemeit és a részesedést, továbbá a szövetségi kormány költségvetéséből részükre juttatandó kulturális, egészségügyi stb. célokra szolgáló szubvenciók és más államsegélyek (grants) kereteit. Ezzel szemben a központi költségvetés intézményeinek jogukban áll működési bevételeket is beszedni és felhasználni, ami csökkenti az összköltségvetési bevételekből részükre juttatandó hitel mértékét.

Közgazdasági szempontból nyilvánvaló, hogy nem elegendő csupán az állami költségvetés és a katonai költségvetés egymáshoz viszonyított arányait vizsgálni. Általában az a tendencia, hogy az abszolút összegek emelkednek, de a hadiköltségvetések volumene is növekszik különféle tényezők hatására. Az amerikai katonapolitika megítélése szempontjából tehát nem az arányok értékelése lehet a döntő, hanem a költségvetés belső

² Összehasonlításul: a Szovjetunió állami költségvetése az egész államterület kiadásait és bevételeit összesíti; 1973 évben 181,6 milliárd az összkiadás, amelyből 17,9 milliárd a honvédelemre jutó keret rész; lásd Pravda, 1972. dec. 20-i, 355. számában megjelent költségvetési törvény adatait.

tételeinek értékelése, így pl. a kiadások fajai, a konkrét programok, ezek arányai, illetőleg változásai. Ezeken keresztül lehet lemérni az amerikai hadsereg erejét, gyakorlatilag ezek a leghasználhatóbb mutatók a külföldi katonai szakemberek számára. A költségvetés tételdzsungelében azonban nehéz eligazodni, mert ismerni kell az új amerikai rendszert, valamint a hadügyi költségvetés különleges szerkezetét és kapcsolódását a többi állami pénzügyi programhoz.

A bevezetőben jeleztük, hogy a komplex katonai költségvetési programokat mutatjuk be. A program, mint új pénzügyi szakmai kategória, külön vizsgálatot igényel, mert ez került a költségvetési tervezés és általában az egész költségvetési eljárás központjába. Az USA-ban a kialakult alkotmányos gyakorlat szerint minden minisztérium költségvetését, így a hadügyét is külön törvény erősíti meg (tehát a törvény jelölése: „Department of Defense, Appropriation Act, 1974). Ezekben terjedelmesen felsorolják a finanszírozási célokat, jelzik a felhasználható kereteket, és hivatkoznak a többi érintett, illetve végrehajtandó törvényre, illetőleg más jogforrásra, amelyek a programokat eredetileg beállították.

Az USA állami költségvetésében, eltérően a hagyományos „kontinentális” rendszertől, nemcsak természetük szerint sorolják fel a kiadásokat és illesztik azokat az érdekelt intézmények költségvetési kereteibe, hanem programokat sorakoztatnak fel fontossági sorrendben és közgazdasági folyamatok szerint is kategorizálva. Így tehát a költségvetés a programok összessége, illetőleg egy költségvetési év kiadási összege tartalmazza a már régebben futó programok, valamint a szóbanforgó évben kezdődő új programok költségvetési évre vonatkozó kiadásait.

Ezek szerint tehát a törvényhozás minden évben tulajdonképpen kétféle költségvetési keretet rögzít — mint ez a törvényből és mellékleteiből is kitűnik. A minisztériumok által megállapított programok összes költségvetéseit jóváhagyják (ez a „budget authority” — tehát a felhatalmazás — összege), ugyanekkor meghatározzák azt, hogy ebből mennyi költhető el a szóbanforgó évben (outlay — tehát a ténylegesen kifizethető, elkölthető összeg). A felhatalmazási keret és a kiadási keret szükségképpen eltérhetnek egymástól, mert a programok rendszerint több évre húzódnak át, illetőleg az előző programok kihatásai a szóbanforgó évben még jelentkezhetnek. Mindezt azért kell figyelembe venni a hadügyi költségvetés vizsgálatánál is, mert *nem elegendő csupán a kiadási tételeket „felismerni” és értékelni a hozzá kapcsoló kiadási összeget, hanem ki kell kutatni, hogy az milyen időre szóló és milyen volumenű program része.* Ezzel a gondolkodásmóddal lehet nyomon követni az ilyen rendszert alkalmazó hadiköltségvetések „titkait” és reálisan értékelni az azokban bekövetkező változásokat.

Szükségesnek tartjuk fentieket az 1973 74. évi költségvetési tervezet adatai alapján konkretizálni.

Az 1973 74. évi költségvetési *felhatalmazás végösszege: 288 md.* (Ez tehát tartalmazza az új programok költségeit, illetőleg az állandóan viszatérő, folyamatos programok kihatását.) Ezt figyelembe véve az 1974. évben 173,9 milliárdot lehet elkölteni, viszont az előző években már törvénybe iktatott felhatalmazás mögötti programokból még nem használtak fel 298,5 milliárdot, amelyből a törvényhozás mostani rendelkezése sze-

rint 94,8 milliárdot kell igénybe venni. Az 1974. évi ténylegesen teljesíthető kiadás (outlay) tehát 268,7 milliárd (173,9 + 94,8). Az 1974. évi új programból a következő évekre áthúzódik tehát 114,1 milliárd, ez viszont a következő évekre még fölhasználható, régebbi felhatalmazások megmaradt összegével (191,6) 305,7 milliárdra duzzad. Ez a meglehetősen komplikált rendszer teszi nehezzé az áttekintést, de lehetőséget ad a programok részbeni eltitkolására is; az igazság az, hogy ezeket még az amerikai képviselőház sem tudja pontosan áttekinteni (ezt amerikai szakemberek állítják).

II. A katonai kiadások a költségvetés kereteiben

Nixon elnök az 1973. január 29-én előterjesztett és július hó 1-én hatályba lépett költségvetéssel kapcsolatban nemcsak az előző évi adatokkal közölt összehasonlítást, hanem — először az USA pénzügyi történetében — az 1975. évi perspektívát is jelezte. Ez nem azt jelenti, hogy az USA-ban tervgazdálkodás lenne, hanem azt, hogy az elnök a jelenlegi intézkedéseket az inflációellenes harc szempontjából is indokoltnak kívánja elfogadtatni és ezért az 1975. évi pénzügyi „perspektíva” főbb adatai is nyilvánosságra kerültek. Ebben reálisnak tarthatjuk azokat a részeket, amelyek már az előző években elfogadott programokra támaszkodnak, tehát azok finansiális kihatásai. A törvényhozásnak így lehetőségében áll majd a jövődő felhatalmazás és teljesíthető kiadás végösszegeit is áttekinteni, amelyek keretében szerepelnek a „nemzetvédelmi” kiadások is. Az adatokból kitűnik, hogy a költségek emelkednek, amely mögött nem hihető, hogy csupán az inflatórikus hatással számoltak. Ismerni kell az 1975. évi program számai mögötti katonapolitikai koncepciókat, tekintettel arra, hogy az 1974. évben több katonai program (pl. legutóbbi a délkelet-ázsiai) erős leszűkítése várható. Az alábbi táblázat a szövetségi kormány költségvetése mellett csupán a katonai kiadásokat tünteti fel:

		Milliárd dollár		
		1973	1974	1975
Törvényhozási felhatalmazás összege		280,4	288	313,5
Teljesíthető kiadás		249,8	268,7	288
Nemzetvédelmi kiadás	felhatalmazás összege	81,7	87,3	91,9
	kiadás	76,4	81,1	85,5

1. táblázat

A „nemzetvédelmi kiadás” az amerikai törvényhozás és katonapolitika terminus technikus. Gyakorlatilag komplex katonai programok kihatását jelenti; az amerikai politika ismeretében állíthatjuk, hogy a nemzetvédelmi meghatározást inkább a „hadügyi” fedi. A kongresszu elé terjesztett tervezetek anyagából kitűnik, hogy a katonai kiadások keretében

számolják el a külföldi katonai segélyeket és az atomenergiaügy költségeinek egy részét is. Az atomenergia békés felhasználása mellett annak stratégiai vonatkozásai tehát kellő nyomatékkal szerepelnek.

	Milliárd dollár		
	1973	1974	1974 felhatalmazás
	kiadás		
Nemzetvédelmi kiadások	74 200	78 200	83 481
Katonai segély	600	800	1 664
Atomenergia	2 194	2 374	2 429
Egyéb katonai jellegű tevékenység	192	83	91
Levonandó kiegyenlítő tételek	— 751	— 382	— 382
Összesen:	76 435	81 074	87 303

2. táblázat

Az 1973. és 1974. évi nemzetvédelmi kiadások fenti táblázat szerinti első két tételének közgazdasági szempontból való vizsgálata (3. táblázat) mutatja azt, hogy a személyi kiadások magasak, az összköltség keretében azonban — hasonlóan a működési költségekhez és beruházásokhoz — törekszenek állandó arányok fenntartására. Ez az értékelés elsősorban általános közgazdasági szempontból hasznosítható, illetőleg ebből lehet következtetni arra, hogy a közületi fogyasztából a nemzetvédelem milyen értéket „köt le”. Tulajdonképpen ezek az adatok azok, amelyek alapján az amerikai törvényhozás értékítéleteket alkot a hadügyi költségekről, mert a következőkben tárgyalt PPBS rendszer már összekuszálja és a laikusok felé felismerhetetlenné teszi a szálat.

A hadügyminisztérium előirányzott kiadásai (milliárd dollár)

	1973	1974	⁰ ₀ -ban 1973 és 1974
A) Személyi kiadások	41,8	43,9	56
B) Működési költségek	11,2	11,5	15
C) Beruházás (beszerzés, kutatás, fejlesztés stb.)	21,8	23,6	29
Összesen:	74,8	79,0	100 ⁰ ₀

3. táblázat

III. A katonai PPBS-programköltségvetés

Az előbbieken még nem konkretizáltuk a programköltségvetés fogalmát, pedig ez a lényege és a lelke az új amerikai állampénzügyi szer-

kozetnek. Ennek ismeretében lehet eligazodni a katonai költségvetés útvesztőiben és abban értékeléseket végezni. A PPBS (Planning Programming Budgeting System) tervszerű programozott költségvetési rendszer, amely új szerkezetet, módszert és gondolkodásmódot vezetett be az USA-ban és már több európai állam követi ugyanezt az utat. Már ezért is érdemes a programköltségvetés lényegével megismerkedni.³

1961-ben McNamara, aki akkor hadügyminiszter volt, a *Pentagon intézményeinél bevezette a PPBS rendszert*. Már előbb, kb. egy évtizeddel a Rand Corporationnál kísérleteket végeztek ezzel s az eredményekre tekintettel Johnson elnök 1965-ben elrendelte kötelező alkalmazását a szövetségi kormány valamennyi intézményénél.

A rendszer lényege az, hogy szakít a hagyományos költségvetési gyakorlattal, s az állami kiadásokat nem a szervekhez osztja be, hanem azokat programok szerint csoportosítja. (Így tehát elképzelhető, hogy egy program költségeit több minisztérium is finanszírozza.) Ugyanakkor a PPBS szakít az éves költségvetési szemlélettel, mert a programok több évig is eltarthatnak. Ezek szerint tehát meg kell állapítani egy program teljes költségeit, illetőleg az elérendő célt és kiválasztani azt a közgazdasági-technikai módszert, amellyel a cél a legkisebb kiadásokkal elérhető. (Ezt jelenti a PPBS a hadügyminisztérium keretében.) Ugyanakkor a program a politikai és szakmai döntések integrálását feltételezi, ami témánk szempontjából azt jelenti, hogy a hadügyi cél kijelölése is politikai folyamat eredménye. Még tágabb értelemben: a PPBS arra is célt vesz, hogy adott költségekkel minél nagyobb hatékonyságot érjenek el, ami azt feltételezi, hogy közgazdasági variánsokat kell kidolgozni, számításokat végezni és nem feltétlenül a legolcsóbb megoldást választani, hanem azt, amelyik hatékonyság, eredményesség szempontjából a legcélravezetőbb. A rendszer azt feltételezi, hogy a gazdálkodó szerveknek nagyobb szabadságuk legyen a rendelkezésre bocsátott keretek felhasználásában. Az általunk később megjelölt proramelemek (kiadási klasszifikációk) így csak iránymutatók és azoktól a cél érdekében szabadon el lehet térni. (Az elszámolásnál, a kiadások igazolásánál — belégelésénél — azonban kötelező használatuk, mert e nélkül nem lehetne pénzügyi revíziót végezni.)

A katonai programokat tehát ki kell dolgozni és jóvá kell hagyni, de ezeket nem szükséges minden évben újból felülvizsgálni, csak az esetleges változásokat kell (+ —) figyelembe venni. Ugyanakkor a PPBS rendszer szakít azzal a hagyományos gyakorlattal is, hogy a költségvetésbe már egyszer (régebben) bekerült intézményt „örökéletűnek” kell tekinteni, tehát bátran alkalmazza a nulla-bázisról való elindítást, azaz megszüntetnek programokat, ezzel kapcsolatban intézményeket s újabbakat indítanak be, ha ez politikai és közgazdasági szempontból indokolt. Az USA-ban a *PPBS alkalmazására alapos kiképzésben részesítik a katonai pénzügyi és hadtáp személyzetet*, mert ők gyűjtik össze a jelen és jövő költségeire vonatkozó információkat és készítik elő a döntéshozatalt. Természetesen a katonapolitika kidolgozóitól származik az indítóeszmé a

³ 1. Szántó Anikó — Borbély László: A PPBS — programköltségvetés. Pénzügyi Szemle, 1971. 3. szám.

programok létesítésére, a meglévő programkeretek bővítésére. A rendszer nem állandó, hanem állandóan változásban van, mint erre példa a programok „finomítása” is a hadügyi költségvetésben.

A továbbiakban ismertetjük az 1973/74. évi katonai célokat és azok költségvetési nyomatékát; szükséges azonban még ez előtt a programstruktúra felépítését is bemutatni. Ehhez még egy Code-jelzőszámú rendszer is tartozik, amely a tervezésénél, gépi adatfeldolgozásnál, számvitel-nél és a számlarendszernél is irányadó. (Ezt most nem ismertetjük.)

Programstruktúrában (amely tehát közgazdasági-pénzügyi gyűjtőfogalom) az egyes kormánytevékenységek mint pl. nemzetvédelem, közoktatás stb. a nagy egységek, amelyeket általában *programnak* nevezünk. Például ilyen a nemzetvédelmi minisztérium „összesített programja”. (4. táblázat)

A hadügyminisztérium költségvetési programja

Programelemek	Költségvetési felhatalmazás összege (előirányzott)	
	1973	1974
	milliárd dollár	
1. Stratégiai erők	7,4	7,4
2. Általános katonai célok	25,7	26,4
3. Távközlés, hírszerzés	5,7	6,0
4. Tengeri és légi szállítás	0,9	0,8
5. Nemzeti Gárda és tartalékerők	4,0	4,4
6. Kutatás és fejlesztés	6,5	7,4
7. Központi anyagellátás és fenntartás	8,7	8,4
8. Kiképzés, egészségügyi és egyéb tevékenység	16,4	18,2
9. Igazgatás és kapcsolódó feladatok	1,7	1,7
10. Más nemzetek támogatása	2,9	2,9
Felhatalmazás összesen	80,0	83,7
Levonás (előző évi alapok és kiegyenlítő tételek)	— 2,2	— 0,2
Költségvetési felhatalmazás összege:	77,8	83,5

4. táblázat

Megjegyzés: A kivetített végösszeg nem tartalmazza az ún. katonai segélyprogramot, a 6. sz. program pedig a többi programhoz kapcsolódó termelési költségeket.

A programon belül szerepelnek a *programkategóriák*, amelyek a közgazdasági tevékenység főirányai szerint csoportosítják a költségeket, illetőleg kötelezettségeket. (Pl. személyi kiadások, működés-fenntartás, beszerzés stb.) A *programalkategóriák* már a fegyvernemek gazdasági feladatai (pl. haditengerészet fegyverbeszerzése) szerint sorolják fel a célo-

kat; ezek összesített végösszegét még a katonai tevékenység szerinti *programelemek* bontásában (pl. ballisztikus rakéták) is megadja a költségvetés. A programelemek végösszegét a *kiadási osztályozási csoportok* szerint is felbontják (object classification), amelyeknek az operatív gazdálkodás és ellenőrzés szempontjából van jelentősége. (5. táblázat.) A programelemek nem feltétlenül egyformák minden alkategóriában, de a kiadási osztályozás az egész USA rendszerben állandó és egyforma.

A KATONAI KÖLTSÉGVETÉS KLASSZIFIKÁCIÓJA (1974)

Kiadási és bevételi csoportok

- 10 *Személyi kiadások és juttatások*
 - 11 *béralap*
 - 11.1 állandó béralap
 - 11.3 ideiglenes béralap
 - 11.5 egyéb személyi térítések
 - 11.7 kat. személyzet
 - 11.8 spec. személyi szolg. díjazások
 - 12 *díjazások*
 - 12.1 polgári alkalmazottaknak
 - 12.2 katonai személyeknek
 - 13 *állományon kívüliek díjazása*
- 20 *Szerződéses szolgáltatás és ellátás*
 - 21 utazási és személyszállítási költség
 - 22 fuvarozás
 - 23 bérleti díj, távközlés, közművek
 - 24 nyomda és sokszorosítás
 - 25 egyéb szolgáltatás
 - 26 ellátás és anyagköltségek
- 30 *Tőkejavak beszerzése*
 - 31 felszerelés
 - 32 telek és épület
 - 33 beruházás és kölcsönök
- 40 *Kiutalások és rögzített költségek*
 - 41 szubvenciók, támogatások, dotációk
 - 42 biztosítási igények és kártérítés
 - 43 érdekeltségek és osztalékok
 - 44 térítmények

 - 91 nem nyugtázott tételek
 - 96 alapok közötti tételek (levonandó)
 - 99 összes kötelezettség

Összesítve: A költségvetési törvény mellékletét képező hivatalos kormánykiadványban a katonai programkategóriákon belül szerepelnek az alkategóriák és programelemek. Ez utóbbiak összege a teljes direkt program, amely mellett még kimutatják a megtérülő költségeket is.

Igy jön ki a teljes kötelezettség, amelyből levonhatók az elszámolható ún. saját működési bevételek. Ez adja ki a költségvetési felhatalmazás összegét, amelyet még kiigazítanak év elejei és évvégi hozzáadandó és levonandó tételekkel; így jelenik meg végül a program összes kiadása.

IV. Az 1973/74. évi katonai kiadások a programstruktúra keretében⁴

A) Személyi kiadások (programkategória)

1. A költségvetési rendszerekben hagyományosan a személyi kiadások szerepelnek az első helyen — ezt a rendszert követi az USA programköltségvetése is. A személyi kiadások (bérek, fizetések, kiküldetési és ruházati költségek stb.) azonban nem az intézményekhez kapcsolódnak, hanem ez egyes fegyvernemekhez (programalkategóriák) és ezek költségeit osztják fel a 4. sz. táblázatban jelzett programelemek között. Így át lehet tekinteni, hogy pl. a tengerészgyalogság a tengeri és légi szállításban milyen személyi kiadási „súlyal” szerepel (közvetve, a béreken keresztül vissza lehet számolni az átlagos létszámot is). A költségvetési felhatalmazás 1973/74. évre a következő összegeket mutatja. Ez a kb. 2,3 milliós létszámú katonaság személyi kiadásainak végösszege:

hadsereg	7,17 milliárd dollár
haditengerészet	5,29 milliárd dollár
tengerészgyalogság	1,54 milliárd dollár
légierők	6,92 milliárd dollár.

A személyi költségek mind a négy fegyvernemnél 8 programelemre vannak felosztva, kivéve a tengerészgyalogságot, ahol a „stratégiai erők” keretében előirányzat nem szerepel. (A stratégiai erők fogalmába ui. kizárólag csak a támadó és védő légierő és rakétaegységek tartoznak.) Mint említettük, a programelemek összköltségeit a kongresszus által megszavazott felhatalmazás alapján felosztják még a kiadások fajtái szerint is, ez tehát a kiadások nemei szerinti csoportosítás, ami az elszámolások és a személyi kiadások pontos tervezése végett is fontos mutatószám. Közzöljük az 1973. és 1974. évi tervezett átlagos létszámot, amelyből kb. 600 000 fő

⁴ A hadsereg finanszírozása (személyi és dologi) az USA területén az 5 kontinensi katonai kerület parancsnoksága (1. hadsereg: Fort George G. Meade, Md.; 3. hadsereg: Fort McPherson Ga.; 4. hadsereg: Fort Sam Houston, Texas; 5. hadsereg: Fort Sheridan, Chicago; 6. hadsereg: Presidio of San Francisco), továbbá a Washington-i hadseregparancsnokság, valamint az Európában és a Koreában lévő 7. és 8. hadseregparancsnokság pénzügyi és hadtápszolgálatán át bonyolódik. A haderő nagyobb egységei: a hadseregcsoport, amelyben 2—2 hadsereg, ezeken belül 3—3 hadtest van, a hadtest hadosztályainak (kb 8—10 zászlóalj) létszáma 16 000 fő, a deszant alakulatnál 13 000 fő. A flotta keretében mintegy 3 400 hajó üzemel, ezek közül 2 000 állandó operatív hadicélú rendelkezésű. A légierők keretében 14 600 gép szolgál.

tartózkodik külföldön: Európában és más támaszpontokon. Évi 30 milliárdba kerül a katonaság és a támaszpontok fenntartása, ebből 17 milliárd jut Európában a fegyveres erőkre. (Világ gazdaság, 1973. március 21-i, 56. szám.)

KATONAI LÉTSZÁMADATOK
(tervezett átlagos létszám)

	1973	1974
A) Haderő		
tiszt	120 274	114 560
sorkatona	719 670	702 596
kat. akadémia	2 933	4 067
Összesen:	843 877	821 223
B) Haditengerészet		
tiszt	71 918	71 056
sorkatona	506 832	500 738
kadet	4 243	4 243
Összesen:	582 993	576 037
C) Tengerészgyalogság		
tiszt	19 362	19 048
sorkatona	178 266	177 985
Összesen:	197 630	197 033
D) Légierő		
tiszt	119 854	115 785
sorkatona	584 662	562 797
kat. akadémia	4 184	4 184
Összesen:	708 700	682 766
Összesítés (A—D)		
tiszt	331 403	320 449
sorkatona	1 989 432	1 944 116
kat. akadémia	12 360	12 494
Összes létszám:	2 333 200	2 277 059

6. táblázat

2. A katonai költségvetés elkülönített tagozata hasonló rendszerben közli a tartalékerők személyi kiadásait. A fogalom nemcsak az ún. készenléti tartalékokra vonatkozik, hanem a Nemzeti Gárdára is. A készenléti tartalék személyi állománya a mozgósítás pillanatában azonnal fegyverbe állítható és tagjainak a Nemzeti Gárdával együtt évenként általában két hét továbbképzésben (48 vagy 24 kötelező gyakorlatban) kell résztvenniük. A teljes tartalék létszáma 1973-ban 970 052, 1974-ben pedig 993 704, amiből kitűnik, hogy a létszám növekedett — ez valójában „pénzügyi taktikai” ellensúlyozását jelenti az aktív létszám csökkentésének, amelyeket Nixon elnök olyan látványosan jelentett be az 1973/74. évi költségvetési

üzenetében. A költségvetés külön tünteti fel a hadsereg, a haditengerészet, a tengerészgyalogság és a légierők tartalékosainak személyi költségeit (a gyakorlatok alatt juttatott fizetést, ruházati és utazási térítést stb.). A programelemek rendszerezése itt azonban egyszerűbb, mert csupán a tiszti kiképzésben részesülők, valamint az egyéb kategóriák között tesznek különbséget.

A Nemzeti Gárda — speciális fegyveres testület, európai fogalom szerint hasonlít a nemzetőrséghez — kizárólag az amerikai kontinens területén használható fel, mégpedig a szövetségi államok kormányzóinak rendelkezése alapján rendkívüli szükségállapot esetén, illetőleg az USA elnökének rendelkezésére állítható fegyverbe akkor, ha „a szövetségi törvények végrehajtását veszély fenyegeti” vagy ha az államot támadás éri. A Nemzeti Gárda költségvetésének tagozatai a hadsereg és a légierő megosztásában jelentkeznek (további bontás nélkül). Az otthoni Nemzeti Gárda létszámának fele általában a légvédelmi szolgálathoz kerül, kivéve Hawai szigetét, ahol az egész Nemzeti Gárda a légvédelmi parancsnokság alá tartozik.

A teljesség kedvéért megemlítjük, hogy a nyugdíjas katonai személyzet fizetései — ideértve a hátramaradottak, családtagok részére járó juttatásokat is — a hadügyi költségvetés keretében szerepelnek. Csupán pénzügyi súlyát kívánjuk jelezni: a felhatalmazás összege 1973. évben 4,3, az 1974. évben már 4,7 milliárd dollárt ér el.

B) Működés és fenntartás

Ez alatt a programkategória alatt az állandó költségeket (day-to day costs) foglalják rendszerbe, mégpedig valamennyi fegyvernem és a tartalékerők működésének dologi költségeit, illetőleg az ezekhez kapcsolódó civil személyzet költségeit (hadianyag, szolgáltatások, pótlások, javítások, szerződéses kötelezettségek kiegyenlítése stb.). Újra elkülönítik az aktív erők és tartalékerők költségvetési igényét. Ezáltal áttekinthetőbb lesz a költségvetés, viszont az is kitűnik, hogy a tartalékerők szükségleteinek finanszírozására nagy gondot fordítanak, nemcsak a készenléti tartalék, hanem a kiegészítő tartalék számára is gondoskodnak a szükségletekről ebben a költségvetési tagozatban.

Az aktív erők költségvetési működési és fenntartási programjában a négy fegyvernem a 4. táblázatban feltüntetett programelemekkel szerepel, tehát pl. meg lehet állapítani, hogy a légierő idevonatkozó költségei milyen súllyal jelentkeznek a tengeri és légiszállításban. A külföldi „szemlélők” számára igen érdekes áttekinteni ezt a költségvetési csoportot, mert ebből kitűnik, hogy az USA katonai gépezetének egész világra kiterjedő hálózatát milyen aprólékos gondossággal tartják állandó készenléti állapotban és gondoskodnak a fegyverzet „színvonalának” megőrzéséről. A programból kitűnik, hogy 0,6 milliárdot fordítanak a nagyobb fegyverzet modernizálására, továbbá az 1974. évben 140 milliót költenek majd a 31 000 katonára helyébe lépő polgári szakszemélyzetre (technikusok, mérnökök stb.). Ezzel biztosítani kívánják a színvonalasabb „műszaki” kiszolgálást. A következőkben nem részletezzük a négy fegyvernem kiadásait programelemek szerint, csupán megjegyezzük, hogy valamennyinél szere-

pel a 4. táblázatban jelzett csoportosítás, kivéve a tengerészgyalogságot, ahol az 1. számú hiányzik.

A stratégiai erők keretében működtetnek és kezelnek több mint 450 B-52-es, valamint FB111-es bombázót, továbbá a légierők keretében 1054 interkontinentális ballisztikus rakétát; a haditengerészethez tartozik a tengeralattjáró flotta 656 Poseidon, illetőleg Polaris rakétájának „gondozása”. Az 1974. évi költségvetés előirányozza a Minuteman III. rakéták számának növelését, továbbá több Polaris rakétának Poseidonokkal való felváltását. Az általános hadicélok keretébe (lásd 4. táblázat 2. pont) tartoznak a különböző parancsnokságok operatív kiadásai Európában, a tengerentúl és a NATO keretében is. Külön kiemeli a költségvetés, hogy 1974. év folyamán az F-4 Phantom típusú gépeket valamennyi taktikai célra alkalmassá kell fejleszteni, az F-14-eseket be kell vezetni a haditengerészetnél, több F-4-es pótlására, a légvédelem hatásfokának növelésére a légi erőknel az A-7-es gépeket a régi támadógépek helyébe kell sorozni. A tengerészgyalogság is igényel újabb gépeket, így pl. az 1974. évben az F-4-esek helyett az alkalmasabb F-4-J rendszerű gépeket. Feltűnő tempóban törekszenek a tengeri erők modernizálására.⁵ 1974. év folyamán a flotta több nukleáris meghajtású hajót igényel. Ezek közé tartozik a Nimitz repülőgé anyahajó, továbbá 5 tengeralattjáró, ugyanekkor több a II. világháború idejéből származó hajót kicseleztezenk, egyes csatahajókat pedig több célra alkalmas hajókká alakítanak át. Külön alapot létesítenek a felderítés, biztonság és távközelsi tevékenység kiszélesítésére (a költségvetés részletesen felsorolja az érdekelt intézményeket, így pl. a Nemzetbiztonsági Hivatalt, a Nemzeti Térképészeti Intézetet, a Hírszerző Hivatalt stb.).

A 7-es számú programkategória az egész világra kiterjedő raktározási, bázis és ellátási központok kiadásait, továbbá javítóüzemek, kereskedelmi egységek fenntartását biztosítja. Fel kell figyelni arra, hogy igen fejlett a katonai anyag szállításának megszervezése — erre különösen sokat költenek az USA-ban. A katonai ellátási szolgálat finanszírozza egyben az állami tulajdonban álló ipari üzemek felszerelését is, amelyek a fenti feladatokkal foglalkoznak. Az egészségügyi, kiképzési költségek, a kiképzési intézmények és központok, valamint gyakorlóterek fenntartásának költségeit a 8. sz. programalkategória tünteti fel az említett négy fejezernemnél. Újre jelezzük, hogy a programelemek végösszegét kiadási csoportok szerint felosztják, amelyből a közzgazdászok és katonák további következtetéseket vonhatnak le a fenntartási színvonalról és a különböző feladatok közötti arányok alakulásáról.

A négy fejezernem mellett a „nemzetvédelmi hivatalok” külön alkategóriaként szerepelnek. Ide tartozik a Minisztérium, a Vezérkar, a Tájékoztatósi Hivatal, az Ellenőrzési Hivatal, az Elhárítószolgálat, a Nuk-

⁵ Az USA flotta keretében 15 repülőgépanyahajó szolgál, amelyek közül több már irányított rakétákkal van felszerelve. (Kennedy, America, Constellation, Kitty Hawk stb. Ellátó repülőgépanyahajók száma 12, helikopterhordozó: 7, csatahajó: 4, cirkáló: 32, fregatt: 33, torpedóromboló: 289 stb.) A hadihajók egy része még 1942—49 közötti építésű, így ezek átalakítása indokolt. Több csatahajót újra átalakítva állítottak szolgálatba. Az USA Parti Őrsége kb. 360 hajóval működik, ezek is a haditengerészethez tartoznak kb. 35 000 fővel.

leáris Hivatal és az Ellátószolgálat költségvetése — ezen belül 3, 7, 8 és 9 programelemekben szerepelnek a költségek, de itt még az intézmények közötti felosztást is feltüntetik. Így például kiderül, hogy a vezérkar szükségletei 8,3 millió dollárba kerülnek az 1974-es évben. 57,8 milliót fizetnek ki a szerződéses munkák finanszírozására — ezek részletes felsorolását már csak a Pentagon irásztalaiban lehet megtalálni.

Említettük, hogy a tartalékkeret (hadsereg, tengerészet, tengerészgyalogság és légierők, továbbá a Nemzeti Gárda hadsereg és légierő részlege) elkülönítetten szerepelnek a költségvetésben. A működés és fenntartás programjában emellett szerepelnek olyan intézmények is, amelyek közvetett katonai célúak, így pl. a hadbírótság költségei, továbbá a berlini Magistratus USA-ra jutó katonai költségei (77 millió). Nem érdektelen viszont felfigyelni a 4,6 milliós „rendkívüli” cím alatt (további elembontás nélkül) jelzett programalkategóriára, amely rendkívüli és szükségállapottól eredő, valamint a nemzetbiztonság szempontjából szükséges költségvetések finanszírozására hatalmazza fel a hadügyminisztert. Ennek nem lehet további részletezését kideríteni, s így ez egyike azon tételeknek, amelyet a kongresszus is kénytelen fejbőlintással megszavazni.

C) Beszerzések

Az előző programkategória az állandó helyzet fenntartásának kiadásaira hivatott, az itt tárgyalandó programkategória pedig az új beszerzések — elsősorban fegyverzet — költségeit foglalja magába (repülőgépek, rakéták, hajók, gépjárművek, lőszer stb.) Nem kerülheti el a figyelmet az a mondat, amely utal a szövetséges hadseregek támogatásának igényére. A fegyverzet teljes leltára a konvencionális és támadó hadműveletek céljára alakul: a direkt program a fegyverek főcsoportjai tekintetében a következő adatokat tartalmazza:

	tervezett összeg (milliárd dollár)	
	1973	1974
repülőgépek	5,74	6,05
rakéták	3,10	2,88
hajók	2,97	3,90

A szövetségi kormány alapjaiból finanszírozzák az alábbi programalkategóriákat (ez a legjobban bontott rész, ami azt mutatja, hogy aprólkosan tervezték meg a kiadásokat).

Hadsereg repülőgép beszerzései (ide tartozik taktikai és szolgálati repülőgépek és helikopterek, valamint kapcsolatos elektronikus szerkezetek beszerzése, raktári készletek biztosítása, alkatrészek stb.). Négy programelem tartalmazza a közel félmilliárdos költségeket (repülőgépek; repülőgépek modernizálása; tartalék- és pótalkatrészek; kiegészítő felszerelések és szerelvények).

Hadsereg rakétabeszerezései (5 elemre felbontva, amelyek közül az antiballisztikus rakéta rendszerre 201, egyéb rakétákra 364 milliót költenek.) Elsősorban a föld-levegő rakéták érdekesek ebben a programban; 1974-ben folytatják a Safeguard rendszer továbbfejlesztését, továbbá az Improved Hawk középhatósugarú légvédelmi rendszer, valamint a Dragon és a TOW tankelhárító rakétarendszer, valamint a Lance és a Pershing föld-föld rakétarendszerek bővítését.

Hadsereg fegyver és szállítóeszköz beszerzéseit két programelemmel (szállítógépjárművek és vontatásos hadijárművek) finanszírozzák a 377 milliós keretből; elsősorban tankok és felderítőjárművek, valamint M60A1 középtankok, M 578 könnyűfelderítők, M 60 és M 219 M 73 gépfegyverek, az M 551 Sheridan tankhoz lézerberendezés beszerzését stb.

A *hadsereg lőszerbeszerzése* nemcsak a saját, hanem a NATO igényeket is kielégítő kereteket tartalmaz és kontingenst biztosít már az 1976—78. évi bázisszükségletekre (!). Tehát nemcsak a szűkebb értelemben vett lőszer és anyag, hanem a támaszponti ellátás, illetve ennek biztosítása is idetartozó feladatok, pl. csövezetékek létesítése üzemanyag szállítására stb.

A *hadsereg egyéb beszerzése*i című programalkategória 744 millióval elsősorban vontatók, szállítóeszközök és minden más célú gépjármű beszerzésére szolgál, ideértve a szükséges alkatrészeket is.

A *haditengerészet repülőgép beszerzése*i című programalkategória 7 programelembe tartalmazza az 1974. évi igényeket, amelyek végösszege 2,3 milliárd.

A *haditengerészet fegyverbészerezéseinek programjában* (önálló kategória) ballisztikus rakéták; egyéb rakéták; torpedók; más fegyverek című programelemek szerint kell 811 milliót költeni. Csupán a rakétaszükséglet közel 550 millió. A ballisztikus rakétákat állami vállalatok állítják elő, amelyek részbeni költségeit is innen fedezik. Az egyéb rakéták programkeretében szerepelnek a műbolygók, amelyek feladata támogatni a flotta távközlési programját is.

A *haditengerészeti hajóépítés és felújítás* című programalkategóriában már kezdetét veszi egy hosszútávú program (az 1974. évben 3,4 milliárd költséggel) a haditengerészet modernizálására. Külön alapot létesítettek 5 ballisztikus rakétákkal ellátott tengeralattjáró Poseidon rakétákkal való ellátására és az első Trident osztályú ballisztikus rakétákkal ellátott tengeralattjáró készítésére. Ez lesz a leghatalmasabb tengeralattjárókat kilövő úszótámaszpont, amelyet kiegészít még az egyéb hadihajók c. programelem keretében szereplő harmadik Nimitz osztályú nukleáris repülőgépanyahajó, további öt nagyobbsebességű nukleáris tengeralattjáró és 7 új DD-963 osztályú romboló. 1973-ra már összesen 110 nukleáris tengeralattjárónak kell üzemelnie, ezekből 41 ballisztikus rakétákkal ellátott, emellett még kb. 60 tengeralattjáróval lehet kalkulálni. Már előre jelzi a költségvetés, hogy 1975-ben az aknásítási hadműveletek céljára további hajók építése szükséges. (Ennek a programalkategóriának részei: ballisztikus rakétájú hadihajók; egyéb hadihajók; partraszállító járművek; aknarakó és őrhajók; kisegítő hajók.) További alkategóriák: *hadi-*

tengerészet egyéb beszerzései: 1,6 milliárd, továbbá a tengerészgyalogság beszerzései (174 millió).

A költségvetés egyik legtekintélyesebb tételét a „légierők repülőgép beszerzései” című programalkategória tartalmazza: 3,2 milliárdos keretben közel a felét harcigépekre költik. A beszerzés tempójának indoka a veszteségek pótlása (az US News & World Report 1973. február 5-i számában közöltek szerint a teljes vietnami veszteség: harci gép 1646, helikopter 2280, más okból megsemmisült 4686, összesen: 8612), továbbá szó szerint tartalmazza a költségvetési előirányzat azt is, hogy alapokat kell létesíteni a Dél-vietnami légierő F 5-ös gépekkel való növekvő ellátására.

Ez a programalkategória 7 elemre tagozódik, amelyből kiemelkedő tételek még a 4. számúban találhatók, így pl. UH-1 H és CH-47 helikopterek beszerzésére, amelyek a Dél-Vietnam-i hadseregnek átadott helikoptereket szolgálgják pótolni.

A *légierő rakétabeszerzés* című programalkategória (1,5 milliárd) 5 elemre osztja fel a költségeket, ezek között 642 millióval szerepelnek a ballisztikus rakéták (elsősorban a Minuteman interkontinentális rendszer kiegészítésére és ennek modernizálására); az egyéb rakéták című programelem alatt a Shrike és a rövidtávú támadórakéták (SRAM), valamint a Sparrow levegő-levegő és a Maverick levegő-föld rakéták beszerzése eléri a 300 millió dollárt. A légierő költségvetéséhez tartozó további programalkategóriák: *egyéb beszerzések* (2 md), valamint önálló programalkategóriaként szerepel még a *nemzetvédelmi intézmények beszerzése* 77 millióval. Ezek elsősorban az intézményi működtetés tőkeberuházási kiadásai.

D) Kutatás és fejlesztés

A fegyvernekem és a nemzetvédelmi intézmények számára új és fejlesztett fegyverrendszerek kikísérletezése, kifejlesztése, s ezek kipróbálása tartozik ennek a programrésznek a keretébe. Az 1974. évi költségvetés 536 millióval haladja meg az 1973. évit: 8,5 milliárdot. Valójában itt fedezhetők fel az amerikai katonapolitika távolabbi céljai és ambíciói. A költségvetés a kongresszus számára egy összesítést is tartalmaz, amely szerint katonai tudományos kutatásokra kb. 509 milliót, légügyi kutatásokra 1,7 milliárdot, rakétafejlesztésre 2,2 milliárdot, katonai űrkutatásra 600 milliót stb. kívánnak felhasználni. A katonai tudományos kutatásban szerepelnek a matematikai, orvoscémiai, környezetvédelmi és szociológiai kutatások is, amelyeket szükségesnek tartanak egy fejlett katonai gépezet számára.

Ebben a programban 4 programalkategória van: a hadsereg kutatási, fejlesztési és kísérletezési céljai, továbbá a haditengerészeté és a légierőé, valamint ugyanilyen célra különítenek el még összegeket a Nemzetvédelmi Hivatalok számára is.

Minden programalkategóriának 8 programeleme van: katonai tudományok; légierő; rakéták; űrkutatás; gépjárművek; egyéb felszerelés; illetőleg az egész programra kiterjedő igazgatási és támogató tevékenység.

Az új tervek között szerepel az, hogy az 1974. évben megnövelik a légierő részére az A-x, továbbá az E-F-111 A repülőgépek fejlesztési programját, óriási szállítóhelikoptereket terveznek a hadsereg és a tengerészet

számára (a haditengerészetnek a CH53E helikoptert, a hadseregnek pedig UTTAS szállítóhelikoptert, továbbá még egy támadó helikoptertípust). Figyelmet érdemelnek még: a B-1 továbbfejlesztett stratégiai bombázó kiterjesztett programja, a légierő F-15 és F-5E hosszútávú gépei, valamint a haditengerészet F-14A és F-14B elfogógépei, nemkülönben az S-3A tengeralattjáró elleni harcra alkalmas repülőgép. Floridában, Pennsylvániában, Virginiában, Ohio államban és Californiában vannak ilyen kutató és fejlesztőközpontok, amelyek szerződéses hálózattal is dolgoznak ezeken a feladatokon. A rakétafejlesztési program keretében a Trident tengeralattjáró ballisztikus rakétarendszere mutat nagyobb növekedést, de itt finanszírozzák a Safeguard és a Minuteman további fejlesztési költségeit is. A jelzett és minden programalkategóriában szereplő programelemek egyike: „a katonai űrkutatási felszerelés és hasonló eszközök”: idetartozik a ballisztikus rakéták támadását riasztó rendszer és egy új taktikai távközlési műbolygó kifejlesztése. Ez az alap közvetlenül kapcsolódik a NASA űrkutatási programjához, de ebből elsősorban katonai célú használatra végzett kutatások költségeit finanszírozzák. A hadsereg részére adott felhatalmazás kerete 2,1 milliárd, a haditengerészeté 2,7 md, a légierőé 3,2 md, a kapcsolódó nemzetvédelmi hivataloké pedig 574 millió lesz az 1974-es évben.

E) Katonai építmények

Gyakorlatilag ez alatt a cím alatt szerepeltetik az ingatlanberuházásokat, nemcsak az USA hadserege, hanem a NATO infrastruktúra számára is. A katonai építési program megosztása a következő:

	milliárd dollár	
	1973	1974
	tervezett összeg	
fegyvernemek	1,39	1,71
tartalékerők	0,12	0,12
egyéb tevékenység	0,04	0,04

A beruházási program megkülönböztet: nagy és kisebb beruházásokat. Az előbbieket csoportjába tartoznak azok az építmények, illetőleg ingatlanberuházások, amelyek egyedi értéke meghaladja az 50 000 dollárt. Finanszírozási célok: tervezési költségek, úthálózat fejlesztési költségei, vízvédelem, valamint a NATO egeysített védelmi céljához szükséges kapcsolódó beruházási programok kiadásai.

A programalkategóriákat a hadsereg, a haditengerészet, légierő, valamint a nemzetvédelmi intézmények, a Nemzeti Gárda (hadsereg és légierő), továbbá a tartalékerők (hadsereg, tengerészet és légierő) számára alakították ki. A NATO számára elkülönítet keret csupán a hadsereg alkategóriában szerepel, az 1974. évben 60 millió dollárral.

F) Lakásépítési és más programok

A hadügyminisztérium pénzügyi programjában külön programkategoría alakult ki erre a célra. A költségvetési felhatalmazás összege 1974. évre 1,2 milliárd dollár, amely lakóházak építésére és berendezésére, továbbá magánereiből épített házak költségeihez való hozzájárulásra szolgál. Nemcsak amerikai, hanem külföldi területeken is felhasználják ezeket a hitelkereteket.

G) Polgári védelem

Szövetségi alapból finanszírozzák a riasztórendszert, és a sugárzás elleni védelemhez szükséges eszközök beszerzését. A dolog természete szerint ezeket az összegeket a szövetségi tagállamok rendelkezésére bocsátják államsegélyként, amelyek azt egy 1950. évi törvény alapján használhatják fel. Ilyen célok pl. légvédelmi óvóhelyek és más védelmi létesítmények stb.

H) Speciális valutaprogram

Az USA világméretű katonai programjának lebonyolításához kellő mennyiségű valutára, illetőleg valutatartalékra is szükség van. Elsősorban a pénzügyminisztériummal történt együttműködés révén szerzi meg a hadügyminisztérium a valutamennyiséget, amelyet speciális hálózatával és speciális banki előírások alapján használnak fel. Az 1974. évben a költségvetési felhatalmazás összege 2,6 milliárd dollár. Természetesen ezt a keretet érinti majd a külföldi valuták fel- és leértékelésnek folyamata, amelyre a kongresszus vagy a dollárkeret felemelésével reagálhat, vagy pedig tudomásul veszi, hogy a dollár értékváltozása előre nem látható arányokban engedi átváltani külföldi valutára az amerikai dollárt.

I) Speciális alapok

Érdekes és sajátos vonása az amerikai katonai pénzügyi rendszernek az, hogy számos alapot működtet. „Hagyományos” költségvetési terminológiával ezeket kiegyenlítő alapoknak lehetne nevezni, de gyakorlatilag kereskedelmi és szolgáltatási funkciót betöltő intézmények pénzügyi szervezeti formái. A hadügyminisztérium „árualap alapja” például értékesíti a már nem szükséges, elavult vagy más okból nem használható katonai anyagokat hazai és külföldi vásárlók felé. Így az alap állandó bevételt szerez (valutából is). Rendkívüli szükség esetén az alap anyagkészlete tartalékkul szolgál. Ilyen alappal rendelkezik a hadsereg, a haditengerészet, a tengerészgyalogság és a légierő is.

Az „ipari alapok” rendszere (valamennyi fegyvernemnél) nemcsak a hadsereg, hanem a katonai személyekhez tartozó családtagok és más igénybevevők számára is működtet intézményeket, így pl. mosodákat, nyomdákat stb. Bizonyos államközi szerződések alapján az USA arra kötelezi a külföldi államokat, hogy egyes szállításiikat (áruvásárlással kapcsolatban) az USA haditengerészeti egységein keresztül bonyolítanak le. Ez a szellemes és külföldiek felé kényszerintézkedés profitot hoz a had-

seregnek, segít a hajótér kihasználásában békeidőben és hozzájárul az amerikai fizetési mérleg javításához, amelyről pedig köztudomású, hogy már hosszú idő óta deficitese.⁶

V. A hadügyminisztérium civil költségvetési programja

Ez a költségvetési program szinte teljesen a mérnökkar irányítása és ellenőrzése alatt áll. Alkategóriák: *általános kutatások* (főleg hajózási, folyami, partvédelmi, vízhasznosítási célból, de ide tartozik a vad- és halvédelem is), kb. 52 milliós kerettel; továbbá a vízépitési program (csatornák, kikötők — létesítményhelyek szerinti részletes felsorolással és költségbonntással); *igazgatás és fenntartás; folyamellenőrzés* stb. Az összesen 8 programalkategória kb. 30 ezer embert foglalkoztat. *További alkategóriák:* katonai temetők, katonai elhelyező intézetek (otthonok stb.).

A világpolitika mai fejleményei miatt nem érdektelen megemlíteni, hogy a *Panama csatornaövezet* fenntartása is ebben a programban kapott helyet költségeivel; az általános igazgatási és működési kiadások kb. 60 millió dollárba kerülnek az 1974-es évben. A Csatornatársasággal való kb. 200 milliós pénzügyi együttműködést ugyancsak elárulják a költségvetés oldalai.

VI. Az Atomenergia Bizottság költségvetése

Az 1954. évi atomenergia törvény új alapokra helyezte az USA-ban az atomkutatást és az ezzel kapcsolatos ipari és közigazgatási tevékenységet. Az atomenergia békés felhasználása mellett a jelenlegi költségvetésből is döbbenetesen bizonyítható az, hogy az emberi szellem eme nemes törekvése katonai komplex költségvetés része lett. Az Atomenergia Bizottság költségvetése direkt programjával 1974-re 2,5 milliárdot irányoz elő, többet mint az előző évben és úgy néz ki, hogy ezek a költségek a távoli jövőben még emelkedni fognak. Saját *programstruktúrájában két programalkategóriája van:* az operatív kiadások, valamint a felszerelési-beruházási programalkategória. Az előzőben 13 programelem szerepel, amelyek közül sorrendben a nukleáris anyagok 540 millió, a fegyverek 883 millió, a polgári reaktorfejlesztés 320 millió, a fizikai kutatás 250 millió stb. költségűek. Az űrkutatás nukleáris vonatkozásai viszonylag csekély összeggel, 28 millióval szerepelnek az 1974-es évben.

A komplex katonai költségvetésbe való beillesztést indokolja a költségvetés kongresszus elé terjesztett kísérőjelentése is: e szerint az Atomenergia Bizottság az atomenergia békés és nemzetvédelmi felhasználás céljából folytat termelő, kutató és fejlesztő munkát és ezzel kapcsolatos tevékenységet. Tüzetesen megvizsgálva az első számú programelemet kiderül, hogy a nukleáris anyagok termelésére szánt 540 millió nagyobbik

⁶ Az ipari alapok készletétől függetlenül is van hadászati tartalék, ezek elsősorban nyersanyagok, amelyek értéke kb 6 milliárd dollár (az állami raktárakban levő 40 féle nyersanyag értéke). Az USA kormánya 1973 január 12-én úgy döntött, hogy a hadászati tartalékból fémanyagot bocsájt áruba külföldi államok számára. Ennek háterében az inflációs nyomás csökkentése, illetőleg a fémárak emelkedése áll. Eddig korábban 450 000 tonna hadászati tartalékot tartottak szükségesnek (Világgazdaság, 1973. március 16-i 53. szám).

része nukleáris fegyverek és nukleáris reaktorok céljára szolgál. A fő termelőhelyek, amelyeket a költségvetésni javaslat is kiemel: Richland, Savannah River, Paducah, Portsmouth. Ezekben U235-t állítanak elő, amely termelését 1974-re még növelik. Plutonium és más reaktortermékek ugyancsak növekvő programmal szerepelnek kifejezetten a fegyverek számára 1974-ben. Így dúsított urániumra 318 milliót, plutóniumra 171 milliót, más anyagokra 34 milliót költenek, ami a teljes termelési értéket: 523 milliót eredményezi, amelyhez még biztonsági intézkedések költségei és más kezelési költségek járulnak. Így alakul ki az 540 millió operatív kiadási keret.

A fegyverek című programelem tulajdonképpen az atomfegyverkezési program központi pénzügyi része. Cél: a megfelelő készlet biztosítása és készletléti állapotban való tartása. Ebből finanszírozzák a földalatti kísérletek költségeit, továbbá a másutt folytatott ilyen kísérletek ellenőrzési módszereinek kutatását. A 883 millió költségvetés az alábbi tételekből komponálódik: termelésre 425 millió, kutatás és fejlesztés 277 millió, kísérletekre 176 millió, összesen tehát 878 millió, amelyhez még több mint 4 millió biztonsági intézkedéseket fedező költségtétel csatlakozik. Gyakorlatilag tehát az Atomenergia Bizottság említett két költségvetési program alkategóriájában kell keresni a békét fenyegető veszélyt megtestesítő nyílt vagy rejtett költségvetési tételeket. Tudományos, gyakorlati és katonai szempontból is figyelmet érdemel még a 6. számú programelem, amely a nukleáris űrkutatással kapcsolatos. 1974-ben kevesebb (26 millió), de az előző évben (1973. június 30-ai záródó évben) 38 millió összeget meghaladó keretet irányoztak elő nukleáris rakétaszervezetekre, amelyek természetesen bármilyen célra igénybevehetők. A téma egészének vonatkozásában nehéz szétválasztani a békés és háborús alkalmazási lehetőségeket, tekintettel arra, hogy az energiát termelő atomreaktorok mellékterméke olyan hulladékokat tartalmaz, amely közvetve az atom- és hidrogénbombák alapanyaga is lehet (ezért van értelme és szüksége a nemzetközi ellenőrzésnek ezen a területen).

A költségvetés másik programalkategóriája „a telepítés és tökéjavak” című, amelyben 12 programelem szerepel. Ezek elsősorban a területfelhasználással, ingatlanlétesítményekkel függnek össze; itt létesítendő termelő és kísérleti tevékenység terepei ezek, amelyeknek helyeit (városait) a kongresszus elé terjesztett belső költségvetési ún. Függelékötet részletesen felsorolja. A nukleáris anyagok c. rész 205, a fegyverek 191, a hajózási atomerőfelhasználás fejlesztése 64 millióval jelentkezik a 675 millió körében. Utalás történik a költségvetésben a lézerrel foglalkozó laboratóriumok költségeire, s hogy ennek keretei magasak az azt jelzi: a jövőbeni fegyverek egyik fontos alkatrészét fejlesztik ki a lézerprogram kapcsán.

VII. Az űrkutatás katonai vonatkozásai — a költségvetés tükrében

Az űrkutatás eredményeiről ismert NASA 1958-ban jött létre. A létrehozó törvény békés célú űrkutatás programjára utal, azonban az 1974. évi költségvetésből szó szerint is kiderül egyik kapcsolódó célja: a kutatás és fejlesztésnek mindkét, tehát a *civil* és a *katonai* igényeknek megfele-

lően kell alakulnia, ezt különben a költségvetés materiális eszközeivel is biztosítja. A nagyvonalú és „ég felé törő” tervek számdzsungelében lehet felfedezni a szovjet és amerikai tervezett közös űrvállalkozás pénzügyi feltételeinek nyomait, amelyre ugyan 1975-ben kerül sor, de annak technikai stb. előkészítése már megkezdődött és komoly összegeket emészt fel.

A NASA költségvetése három részből áll. Az első alkategória a kutatás és fejlesztés című (ezen belül 6 programelem: űrrepüléskísérletek személynél; tudományos kutatás az űrben; űrtechnológia alkalmazása; űr- és nukleáris kutatás és technológia; űrrepülési vonatkozású kutatás és technológia; előzőeket támogató tevékenység). A költségvetési indokolás fogalmazásából úgy tűnik, hogy a 3. számú elem költségeiből több célra alkalmas műbolygókat céloznak előállítani, így pl. idetartozik a Nimbusz-program, továbbá a Lageos lézerreflektoros műbolygó-program. Nyoma van a költségvetésben azoknak a terveknek is, amelyek szerint amerikai és nyugatnémet közös kísérletet hajtanak majd végre 1974-ben és 1976-ban a Helios űrrakétával, továbbá hogy 1975-ben a Viking rakéta a Marsra kíván landolni.

Ha visszatérünk a realitás talajára és megvizsgáljuk a költségvetés második programalkategóriáját, tehát a berendezések létesítése című részt, kiderül, hogy itt a fejlesztés már nem olyan nagyütemű, 110 millió az 1974. évben, ami többek között azzal is indokolható, hogy a kilövőterek már kellő számban elkészültek, s csupán a politikán múlik, hogy mikor helyezik ezeket elsősztályú akcióképes állapotba. A NASA költségvetésének „záró” programalkategóriája: a kutatás és igazgatás című. Az USA területén elszórt űrkutatási központok és kilövőhelyek egyben tudományos-igazgatási laboratóriumok is. A költségvetés a 10 legfontosabb központ között osztja fel a 707 milliós keretet. A NASA költségvetése a nem katonai célú űrkutatási résszel kapcsolatban van más államok költségvetéseivel, mint ezt az 1958. évi törvény lehetővé is teszi. Ez részben bevételt jelent az USA-nak, részben pedig szerződéses szálak szövevényes rendszerén magához kapcsolja a külföldi államok hasonló célú intézményeit, amelyekben kitermelt szellemi eredményeket szinte ellenőrizhetetlenül használhatja fel világpolitikai és ezen belül katonapolitikai céljaira.

(Forrásanyagok: The Budget of the United States Government, Fiscal Year 1973. és 1974., továbbá az 1973/74. évi Appendix kötetek (Washington D. C.). Az USA hadsereg részletes adatait lásd még: The Statesman's Year-book, 1972—73. London, 1973.)

TARTALOMJEGYZÉK

A hadtápbiztosítás elmélete

Babarci T. alez.	A hadtudományi kutató munka jelenlegi helyzete és célkitűzései az MN hadtápjában — — —	3
Sovány J. őrgy.	Tüzérsztály támadó harcának hadtápbiztosítása	10
Bagdács Gy. őrgy.	A gl. z. menetének hadtápbiztosítása — — —	18
Kentner L. alez. Király K. alez.	A központ üzemanyag raktárak őrzési rendszerének korszerűsítésével kapcsolatos tapasztalatok és feladatok — — — — — — — — —	24

Harckészültség és hadtápkiképzés

Tóth L. alez.	Javítsuk a tartalékos hadtáp tisztek, tiszthelyettesek csapatgyakorlati kiképzésének színvonalát	34
Tóth J. alez.	A hadtápkiképzés új normatívái — — — —	41

Csapatgazdálkodás elmélete, ellátás, gazdálkodás

Dr. Zimonyi I. ezds.	A szocialista gazdálkodás általános törvényei és törvényszerűségei a hadtáp ellátásban — —	50
K. Tóth L. alez. Dr. Kajdi J. őrgy.	A költségvetési gazdálkodás rendje, helye és szerepe a csapatok hadtápbiztosításában — —	56
Balogh L. alez. Bogyay I. alez.	A csapatgazdálkodás fejlődésének eredményei és továbbfejlesztésének elgondolásai az üzemanyag szolgálatban — — — — — — — —	70
László L. alez. Dr. Busmann S. szds.	A csapatgazdálkodás fejlődésében a szállítás helyzetének problémái és továbbfejlesztésének elgondolásai a közlekedési szolgálatban — —	77
Fodor L. őrgy.	A csapatgazdálkodás fejlődésének eredményei és továbbfejlesztésének elgondolásai az elhelyezési szolgálatban — — — — — — — —	86
Megyeri Gy. gy. őrgy.	A gyógyszer ellátás rendszere és sajátosságai az MN-ben — — — — — — — —	93
Lapos M. ezds. Miller J. alez.	A csapatgazdálkodás tapasztalatai az MN 5232 alárendeltjeinél — — — — — — — —	102
Réhó L. alez.	A csapatgazdálkodás tapasztalatai az MN 6025 alárendeltjeinél — — — — — — — —	111
Balaskó L. mk. őrgy.	Korszerű élelmiszerek alkalmazása az MN-ben —	117

Hadtáp technika

Littomericzky J. mk. fhggy.	Elektrohidraulikus hátsó emelőlap és alkalmazási technológiája — — — — —	122
Gavallér M. alez.	Újtípusú „TS” nagyfolyami uszályok felhasználásának lehetőségei — — — — —	128

Hadtápvezetés

Varga J. alez.	A vezetés gépesítésének és automatizálásának hatása és követelményei a hadtáp törzsek munkájában — — — — —	134
----------------	--	-----

A tanintézetek életéből

Dr. Fábíán Gy. ezds. Nán Gy. mk. őrgy.	A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia új hadtápvezetési szaktanterme — — — — —	144
Búzás Gy. alez.	A ZMK-ra pályázó hadtáp tisztek felkészülése —	149
Sarkadi M. őrgy.	A hadtáp hallgatók tábori kiképzése a ZMKMF-n	156

Külföldi folyóirat szemle

Dr. Csabai K. ezds. (fordítás)	A hadtápalegységek tevékenysége a csapatok nagy távolságra végrehajtott menete alatt — — —	162
Jónás I. őrgy. (fordítás)	A tábori sütődéről — — — — —	166
Sinkó I. alez. (fordítás)	A kiképzés formái és módszerei — — — —	170
Dr. Nagy T. egyetemi tanár	Az USA katonai költségvetési rendszere és az 1973/74. évi komplex katonai költségvetési programok — — — — —	178

О Г Л А В Л Е Н И Е

Теория тылового обеспечения

Бабарци Тивадар	Состояние и цели военной научно-исследовательской работы в тылу ВНА в настоящее время —	3
Шовань Янош	Тыловое обеспечение наступательного боя артиллерийского дивизиона — — — — —	10
Багдач Дьюла	Тыловое обеспечение марша мотострелкового батальона — — — — —	18
Кирай Кальман Кентнер Ласло	Совершенствование системы охраны центральных складов ГСМ — — — — —	24

Боевая готовность и тыловая подготовка

Тот Ласло	Улучшить уровень войсковой стажировки офицеров и подофицеров запаса службы тыла —	34
Тот Йожеф	Новые нормативы тыловой подготовки — — —	41

Теория войскового хозяйства, снабжение, хозяйствование

Д-р Эпмонн Иштван	Общие законы и закономерности социалистической экономики в тыловой обеспечении — — —	50
К. Тот Лайош Д-р Кайди Йожеф	Порядок, место и роль бюджетного хозяйствования в тыловом обеспечении войск — — — — —	56
Балог Лайош Бодяи Иштван	Результаты развития и концепции совершенствования войскового хозяйства в службе снабжения ГСМ — — — — —	70
Ласло Ласло Д-р Бушман Шандор	Проблемы положения транспорта в войсковом хозяйстве и концепции совершенствования его в службе ВОСО — — — — —	77
Фодор Лайош	Результаты развития и концепции совершенствования войскового хозяйства в квартирной службе	86
Медьери Дьёрдь	Система и особенности снабжения медикаментами в ВНА — — — — —	93
Лапаш Михай Миллер Енё	Опыт войскового хозяйства в подчиненных частях в/ч 5232. — — — — —	102
Рехо Ласло	Опыт войскового хозяйства в подчиненных частях в/ч 6025. — — — — —	111
Балашко Лайош	Применение современных продуктов питания в ВНА	117

Технические средства службы тыла

Литтомерицки Янош	Электрогидравлический задний подъемник и технология его применения — — — — —	122
Гаваллер Михай	Возможности использования крупных речных барж нового типа „ТШ” — — — — —	128

Управление тылом

Варга Йозеф	Влияние и требования автоматизации и механизации управления в работе штабов тыла — —	134
-------------	--	-----

Из жизни учебных заведений

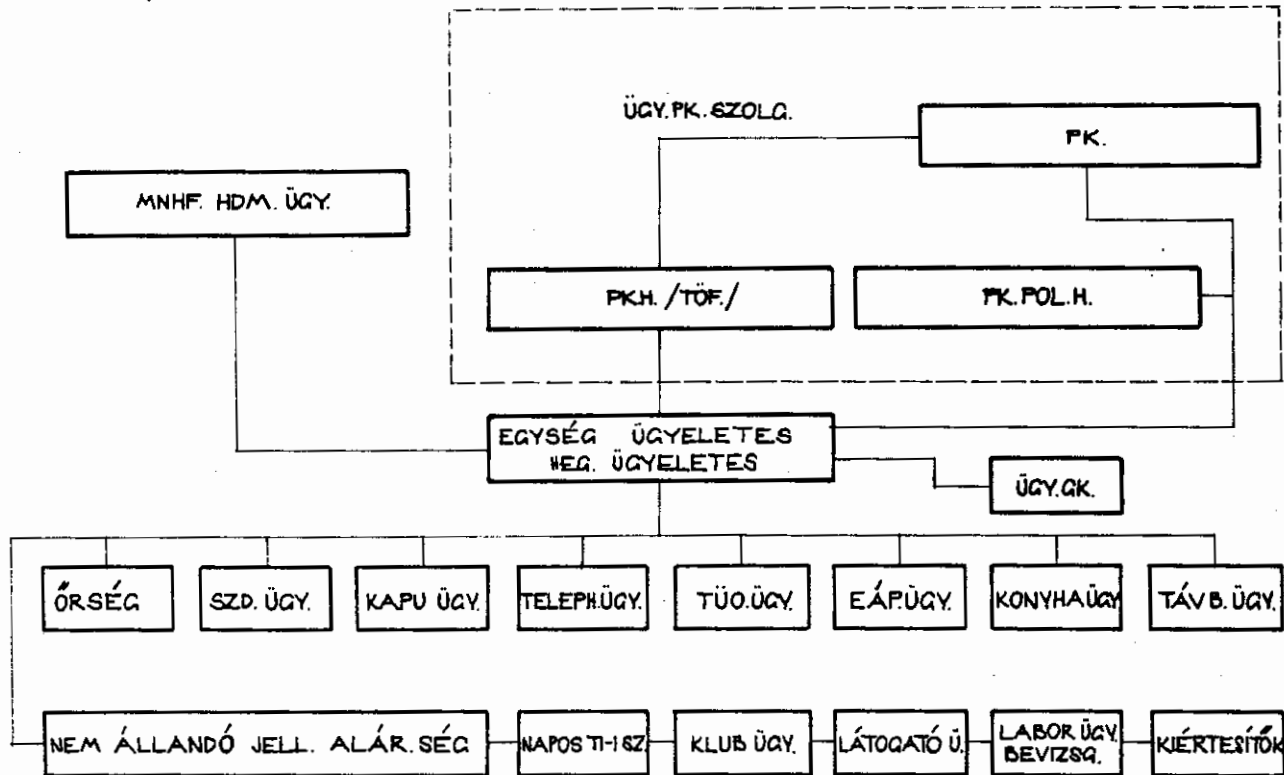
Д-р Фабян Дьюла Нан Дьюла	Новый кабинет управления тылом в Военной Академии им. Зриньи Миклош — — — — —	144
Бузаш Дьюла	Подготовка офицеров службы тыла к приемным экзаменам в Военную Академию им. Зриньи Миклош — — — — —	149
Шаркади Михай	Полевая подготовка слушателей службы тыла в Высшем военном училище имени Матэ Залка	156

Обзор зарубежных журналов

Д-р Чабан Карой	Действие тыловых подразделений при совершении марша на большие расстояния — — — — —	162
Йонаш Имре	О полевых хлебопекарнях — — — — —	166
Шинко Иштван	Формы и способы подготовки — — — — —	170
Д-р Надь Тибор	Система военного бюджета США и комплексные программы военного бюджета 1973—1974 гг. —	178

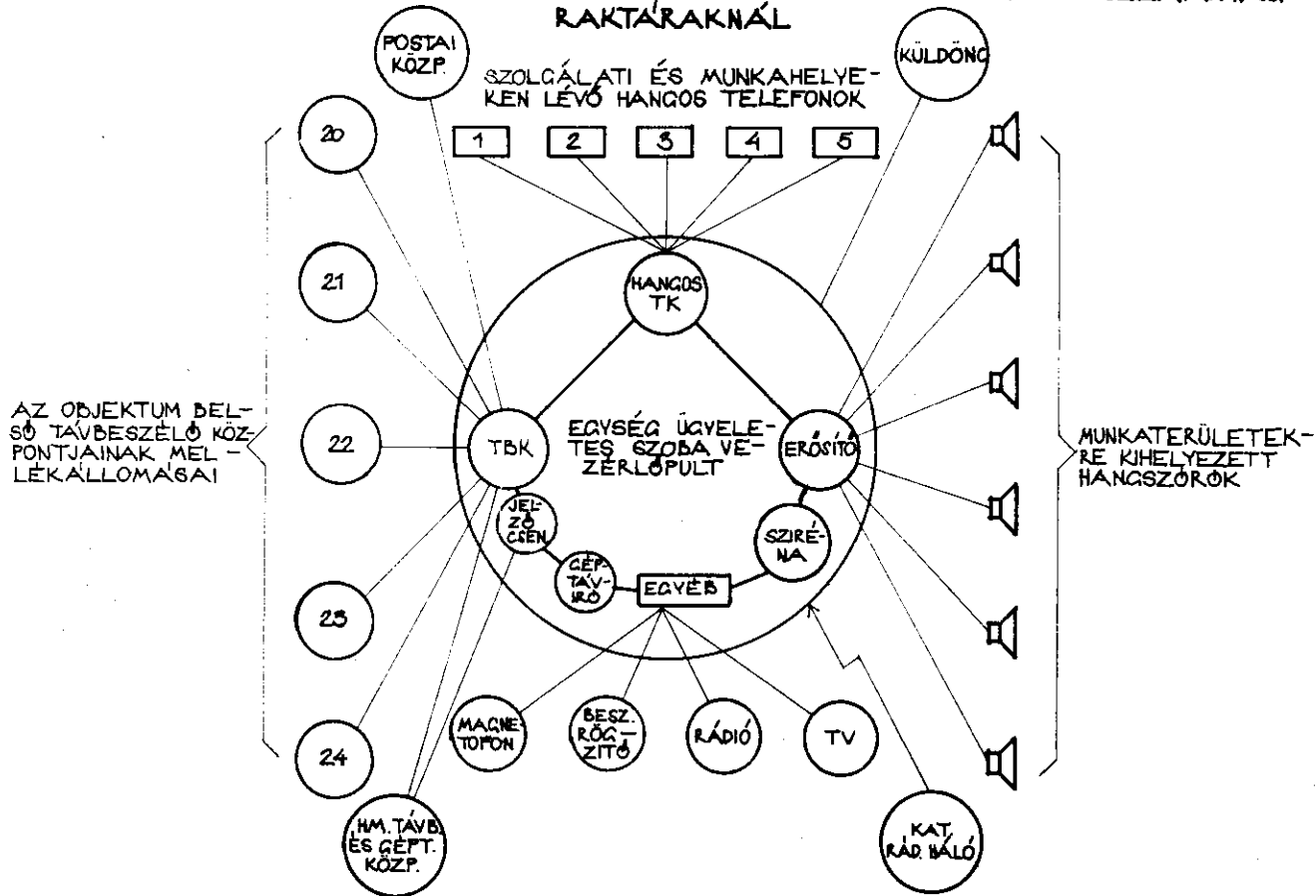
1.sz. Vázlat! "A központ üzemanyagraktárak őrzési rendszerének korszerűsítésével kapcsolatos tapasztalatok és feladatok" c. cikkhez

A KÖZPONT ÜZEMANYAG RAKTÁRAK 24.00. ÓRÁS SZOLGÁLATAI ÉS ALÁRENDELTSÉCÜK

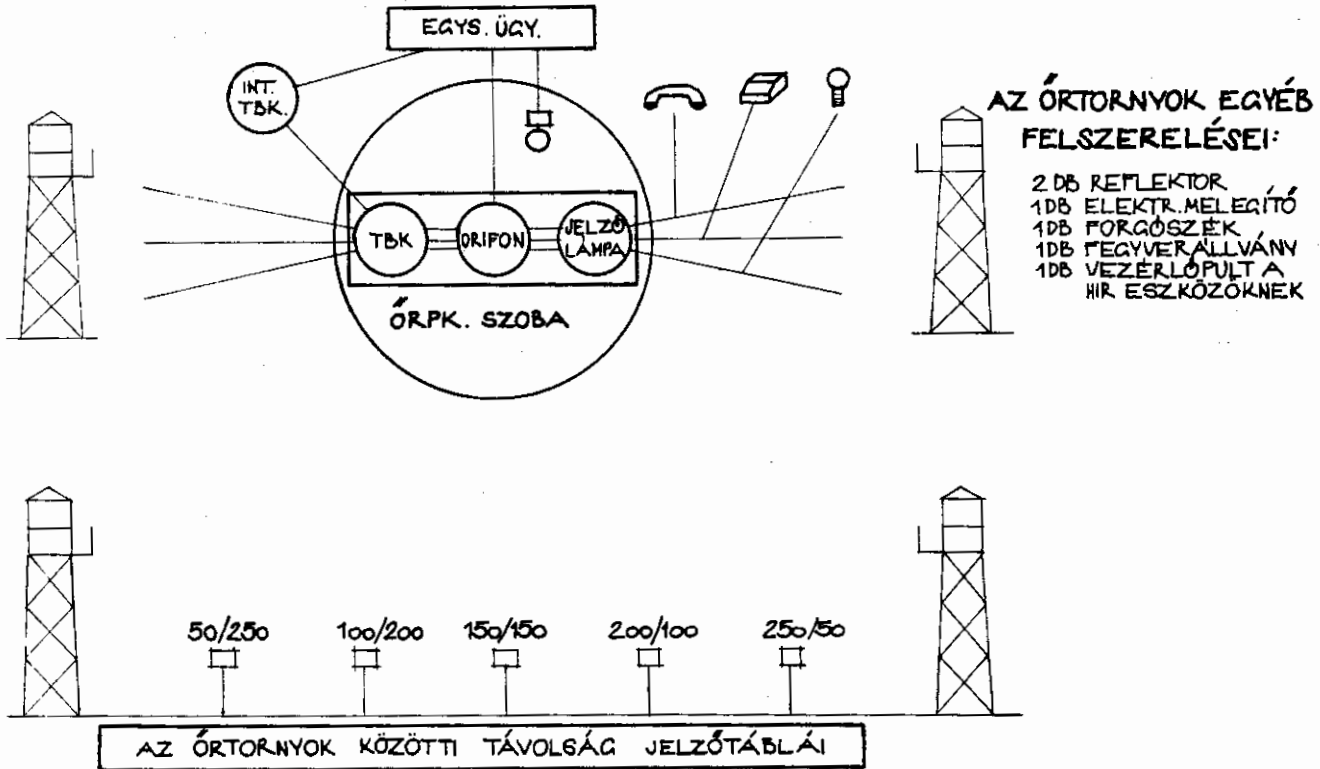
2.sz. Vázlat! "A központ üzemanyagraktárak őrzési rendszerének korszerűsítésével kapcsolatos tapasztalatok és felad." o.cikkhez

AZ EGYSÉG ÜGYELETES HÍRADÓRENDSZERÉNEK ELMI VÁZLATA A KÖZPONT ÜZEMANYAG RAKTÁRAKNÁL

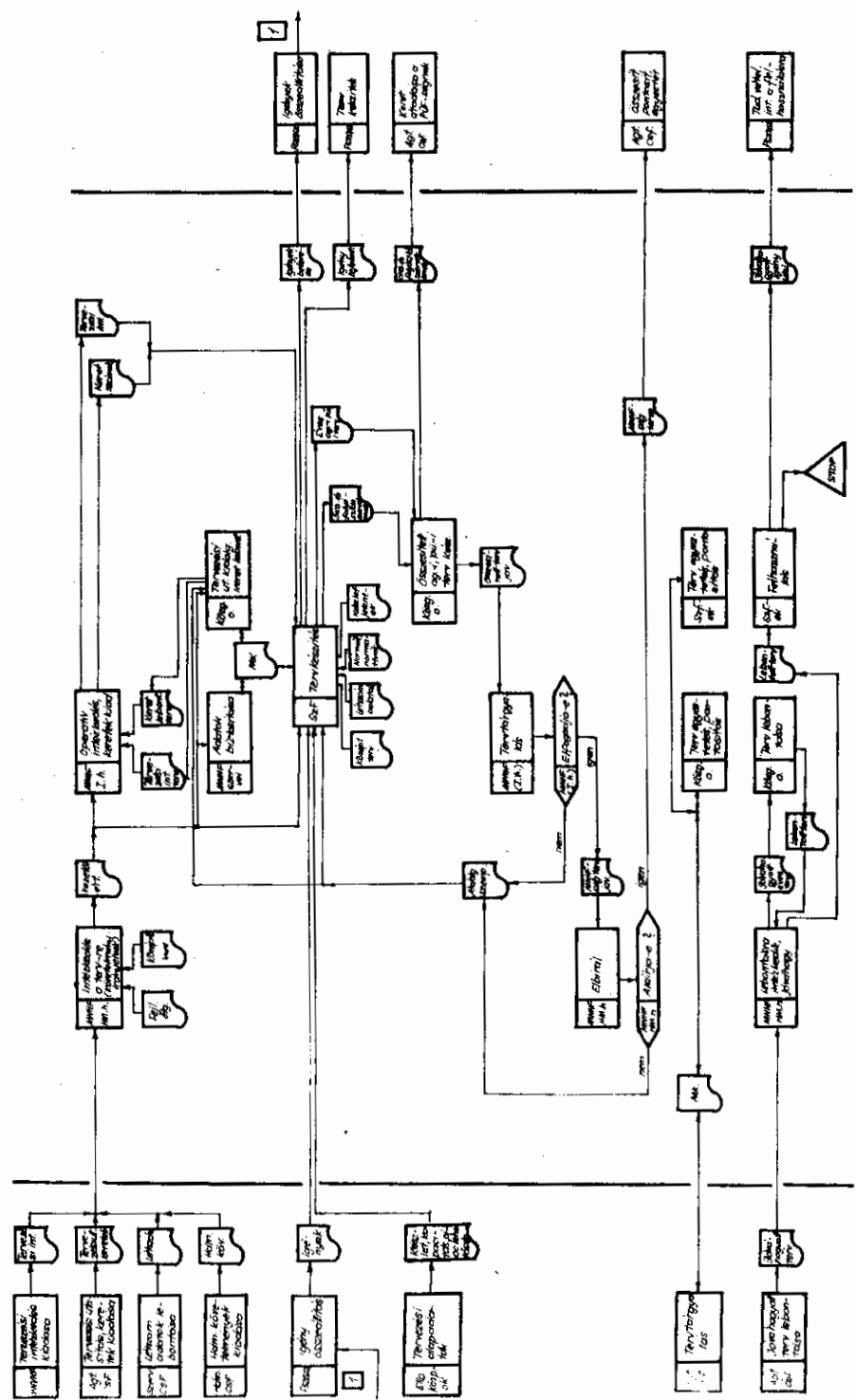
3.sz. Vázlati "A központ üzemanyagraktárak őrzési rendszerének korszerűsítésével kapcsolatos tapasztalatok és feladatok" c. cikkhez

A KÖZPONT ÜZEMANYAG RAKTÁRAK KORSZERŰSÍTETT ŐRZÉSÉNEK ÉRTE- SÍTÉSI ÉS HÍRADÓ RENDSZERE, VALAMINT AZ ŐRTORNYPONTSOK EGYÉB FELSZERELÉSEI

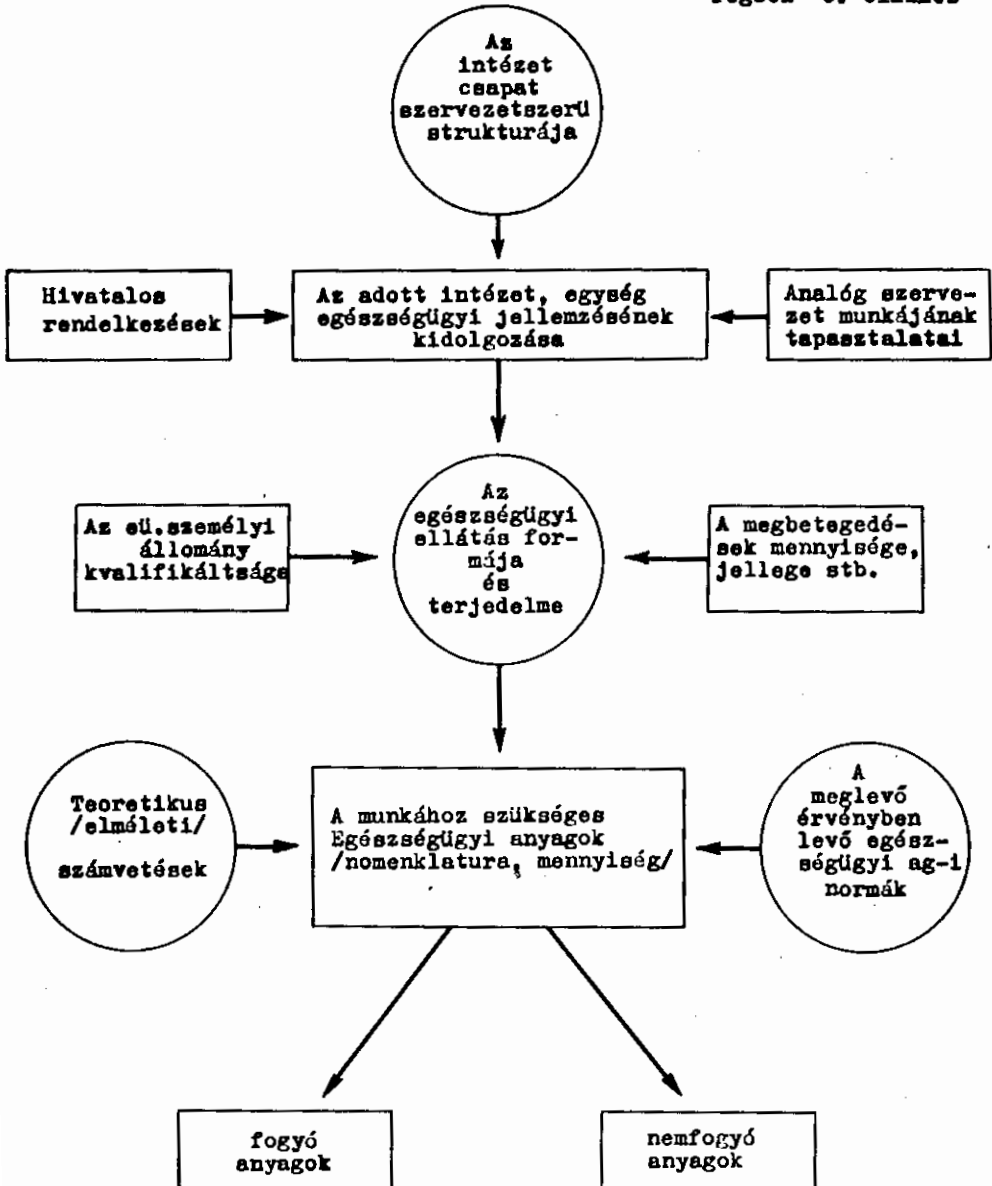
AZ MNHF-SÉG ÉVES ANYAGI - PÉNZÜGYI (KV) TERV KÉSZÍTÉSÉNEK FOLYAMATA

" A költségrátételi gazdálkodás rendje, helye, szerepe a csapatok heftépbiztosításában c. cikkhez.

A normák kidolgozásának sémája

"A gyógyszer /egészségügyi anyag/ ellátás rendszere és sajátosságai a Magyar Néphadseregben" c. cikkhez

2. sz. melléklet

"A gyógyszer /egészségügyi anyag/ ellátás rendszere és sajátosságai a Magyar Néphadseregben" c. cikkhez

2.sz.melléklet

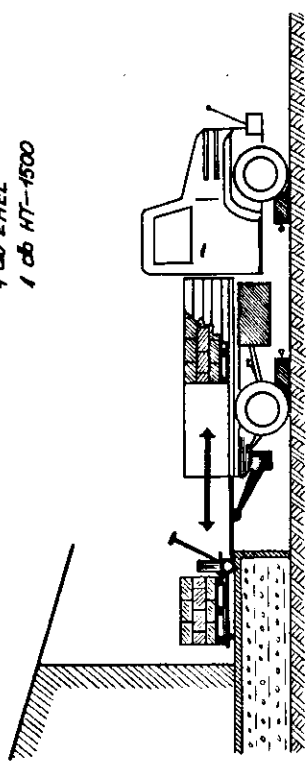
SZÁMADÁS IGÉNYLÉSI KIMUTATÁS

Sor.	Cikk-szám	A CIKK		egy- sé- ge.	A számadási idő- szakra vonatkozó biz- sági illetményes	A számadá- si időszak alatt ünn- szekenti		A készítése A kiv. készítése napján van:	A köv. számadási időszakra kell:	Kiv- talva.	Meg- jegy- zés:
		Megnevezése				bevé- te- les- ve.	fel- hasz- nálva				
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	

Ábrák az "Elektronhidraulikus hűtő emelőlap és alkalmazási technológiája" c. cikkhez

Erdő-eszköz szükséglet:

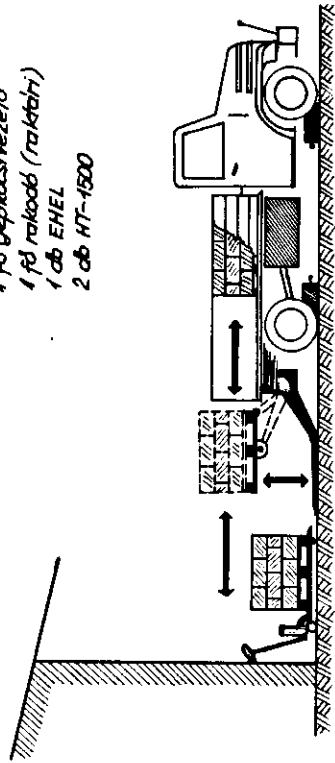
- 1 fő gépkocsivezető
- 1 db EHEL
- 1 db HT-1500

1/a. ábra

Erdő-eszköz szükséglet:

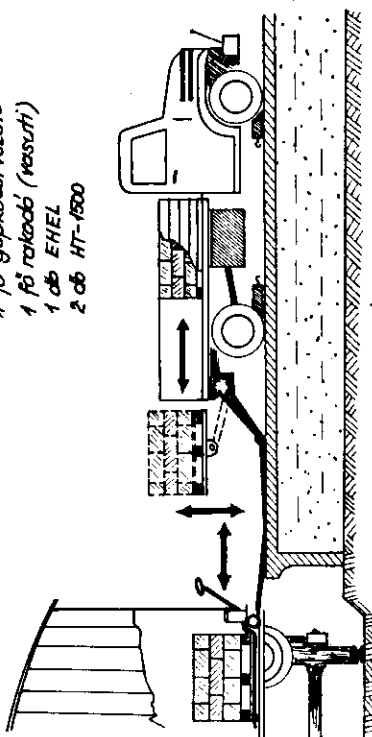
- 1 fő gépkocsivezető
- 1 fő rakodó (raktári)
- 1 db EHEL
- 2 db HT-1500

1/b. ábra

Erdő-eszköz szükséglet:

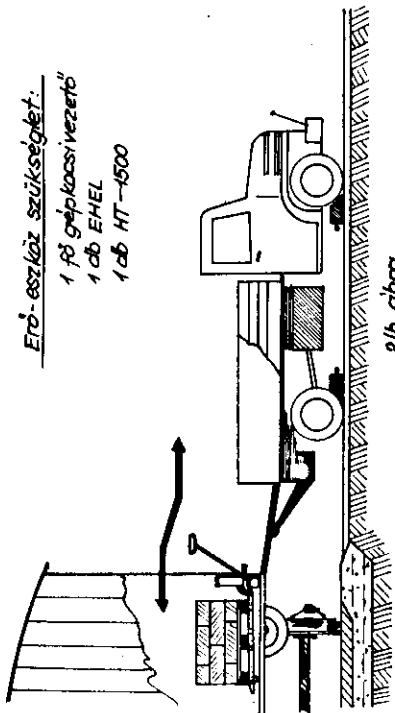
- 1 fő gépkocsivezető
- 1 fő rakodó (vasúti)
- 1 db EHEL
- 2 db HT-1500

2/a. ábra

Erdő-eszköz szükséglet:

- 1 fő gépkocsivezető
- 1 db EHEL
- 1 db HT-1500

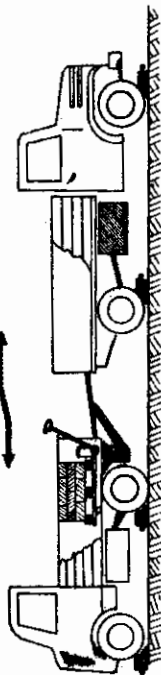

2/b. ábra

Ábrák az "Elektrohidraulikus békés emelőlap és állítmósai technológiája" c. cikkhez.

Erő-eszköz szükséglet:

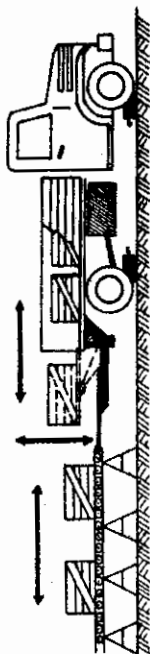
- 1 fő gépkocsivezető
- 1 fő rakodó (rakóhíri)
- 1 db ENEL
- 1 db göngyolór
- 3-4 db gőrgő

3. ábra

Erő-eszköz szükséglet:

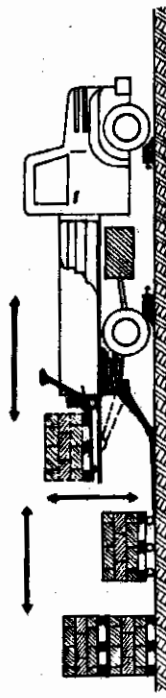
- 2 fő gépkocsivezető
- 1 db ENEL
- 1 db HT-1520

5. ábra

Erő-eszköz szükséglet:

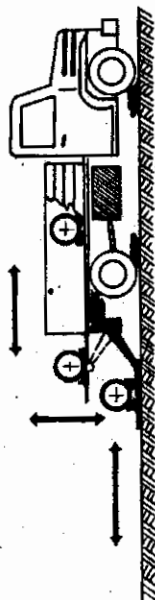
- 1 fő gépkocsivezető
- 1 fő rakodó (rakóhíri)
- 1 db ENEL
- 1 db HT-1520
- 3-4 db gőrgő

4. ábra

Erő-eszköz szükséglet:

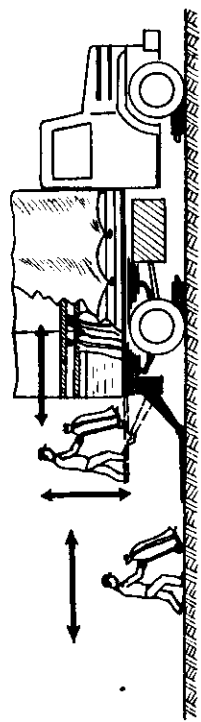
- 1 fő gépkocsivezető
- 1 fő rakodó (rakóhíri)
- 1 db ENEL

6. ábra

Erő-eszköz szükséglet:

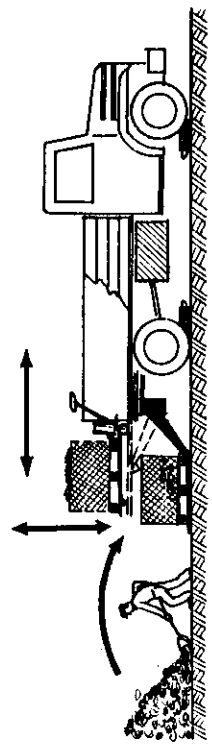
- 1 fő gépkocsivezető
- 1-2 fő rakodó (raktári)
- 1 db EHEL
- 1-2 db zsáktargonca

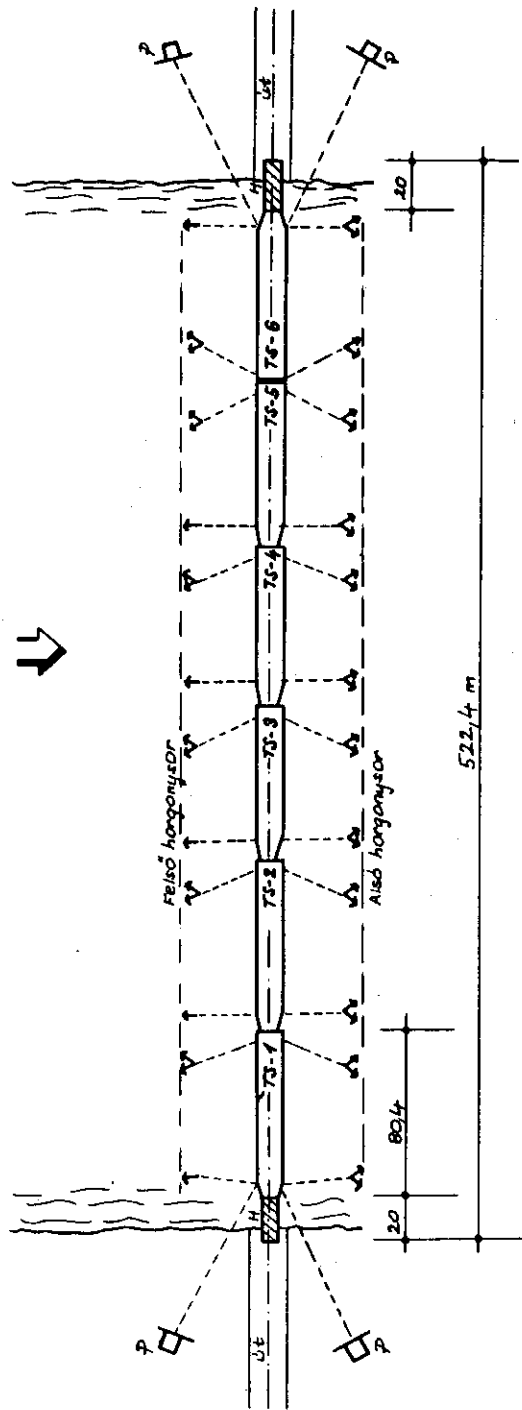
7. ábra

Erő-eszköz szükséglet:

- 1 fő gépkocsivezető
- 1 db EHEL
- 1-6 db aránytűkés rakodólapp
- 1 db HT-4500
- 1 db lapát

8. ábra

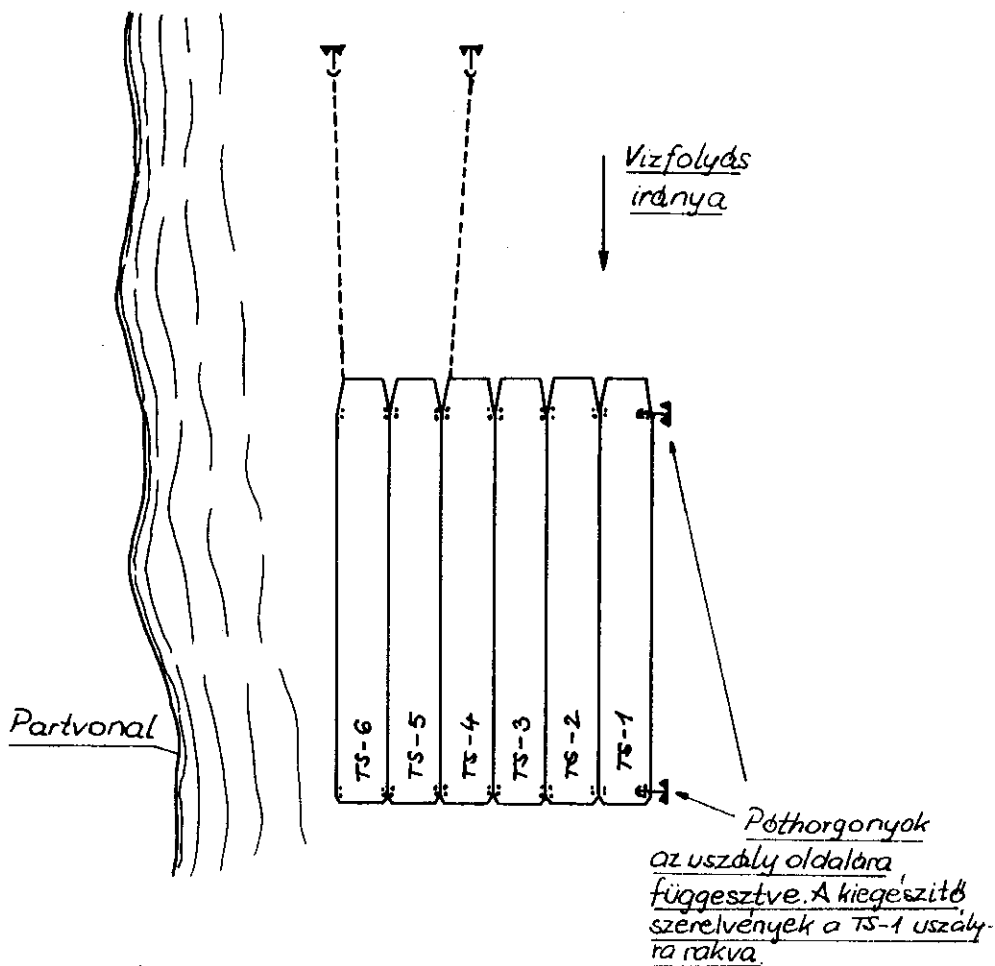

H ~ Rakt. fejéno hidak
 P ~ Rakt. horgonyok (csömök)
 73-1-6 Uzzelny

73. USZÁSVÁHID ÁLTALÁNOS TERVE

/ 1. számú tábla a nagyforgalmi uszályok felhasználásának terjedéséről /
 É. C. K. H. Z.

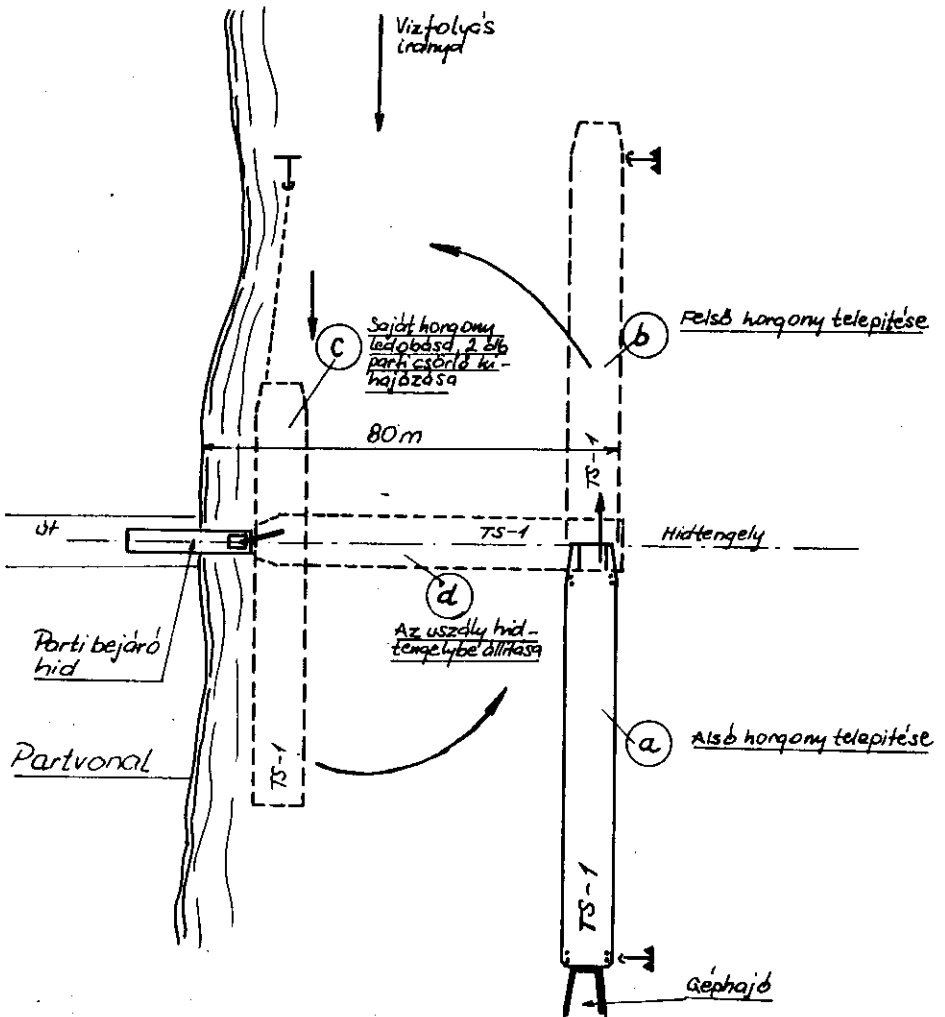
TS. USZÁLYHID LÉTESÍTÉSÉNEK 1. FÁZISA
[USZÁLYOK BEÖVÜLEKEZTETÉSE]

2. számú tábla / a nagyfolyami uszályok felhasználásának
kérdései c. táblához /

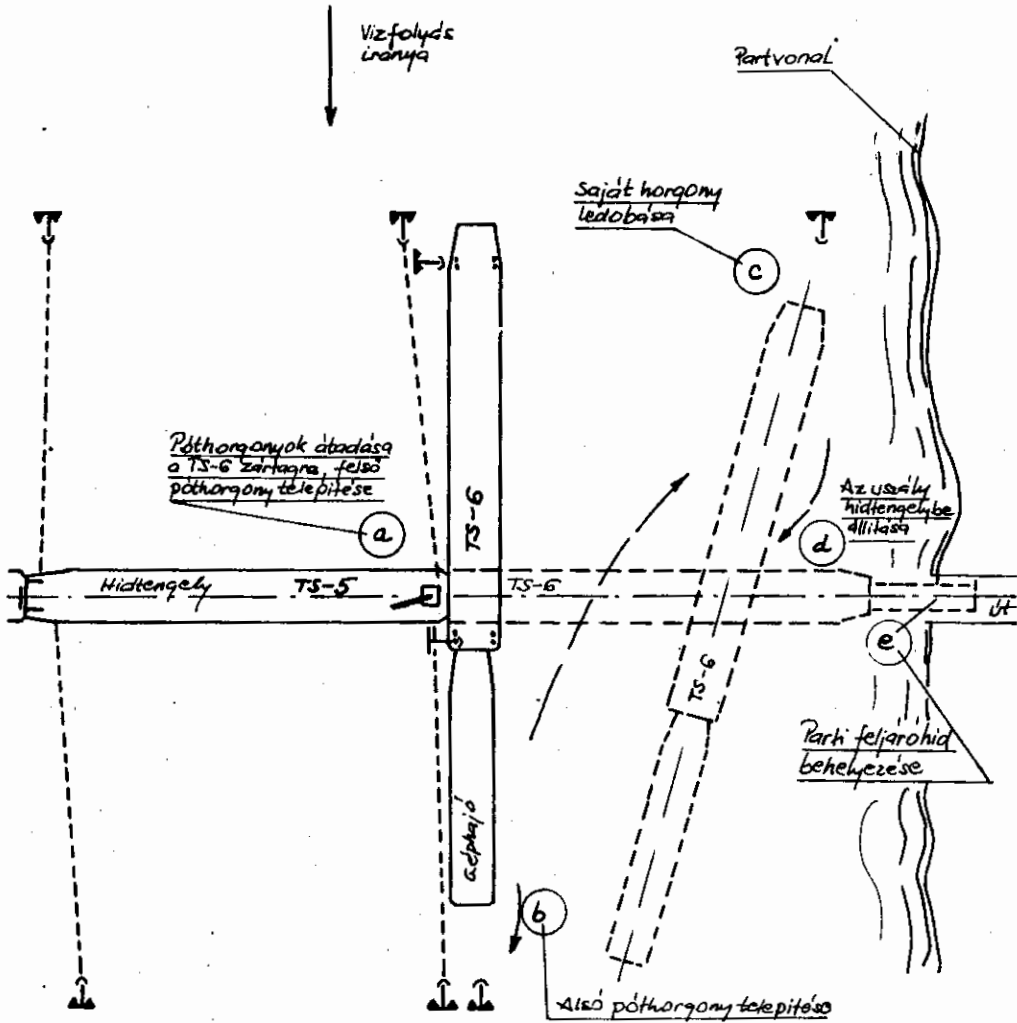
TS. USZÁLYHID LÉTESÍTÉSÉNEK II. FÁZISA

ELSŐ USZÁLY HIDTARKENT VALÓ BEÁLLÍTÁSA

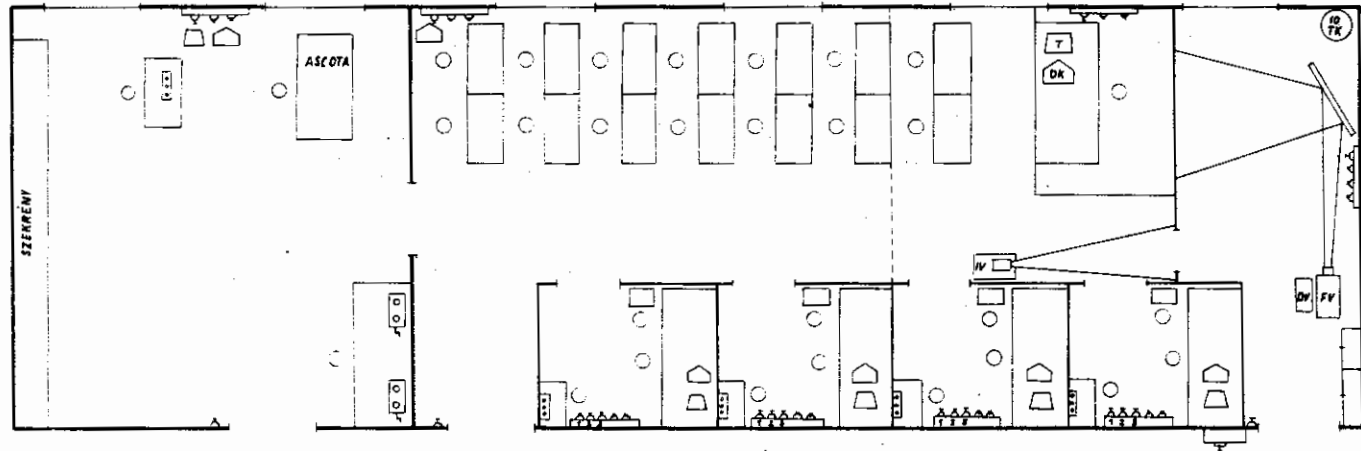
3. számú ábra /nagyfolyami uszályok felhasználásának kérdései c. árhoz/

TS. USZÁLYHID LÉTESÍTÉSÉNEK IV. FÁZISA
/A HÍD ZÁRÓTAGJÁNAK BEÁLLÍTÁSA/

5. számú terv / a nagyfolyami uszályok felhasználásának
 lehetőségét c. cikkhez /

HADTÁP VEZETÉSI SZAKTEREM VÁZLATA

- Mangos-telefon
- Távbeszélő állomás
- Ülőhelyek
- Elektronikus asztali számológépek
- Kézi asztali számológépek
- K-10 távbeszélő központ
- Kapcsolók
- Fali dugaszok

HADTÁP VEZETÉSI SZAKTANTEREM VEZETÉS-TECHNIKAI
FELSZERELÉSE

I. Vezetés-technikai eszközök

1. Adatrögzítő eszközök

- Magnetofon
- Diktafon
- Színes sokszorosítógép
- Fényképezőgépek
- Írógép
- Tervtáblák, programtáblák
- Ratex felszerelés

2. Adatfeldolgozó eszközök

- Négyműveletes, mechanikus /kézi/
számológépek
- Asztali elektronikus számológépek
- Könyvelő automata

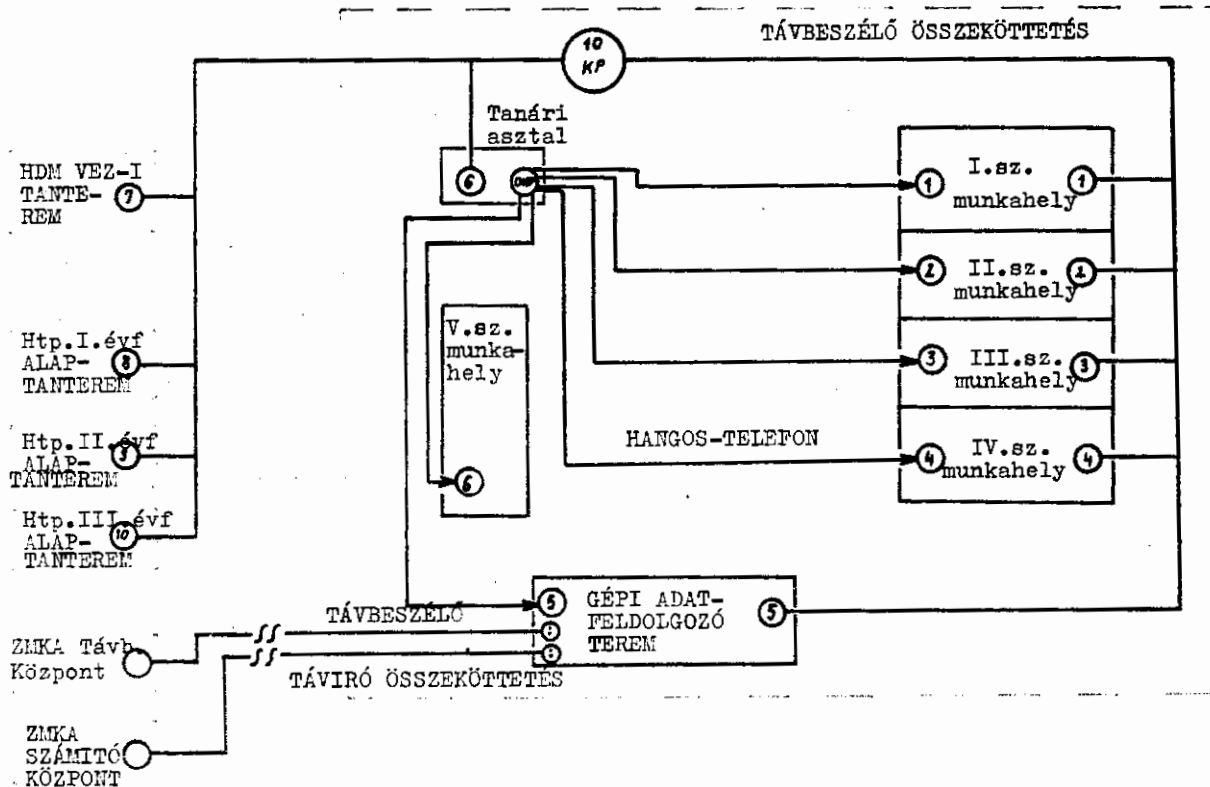
3. Híradóeszközök

- Távbeszélő berendezések
- Hangos telefonok

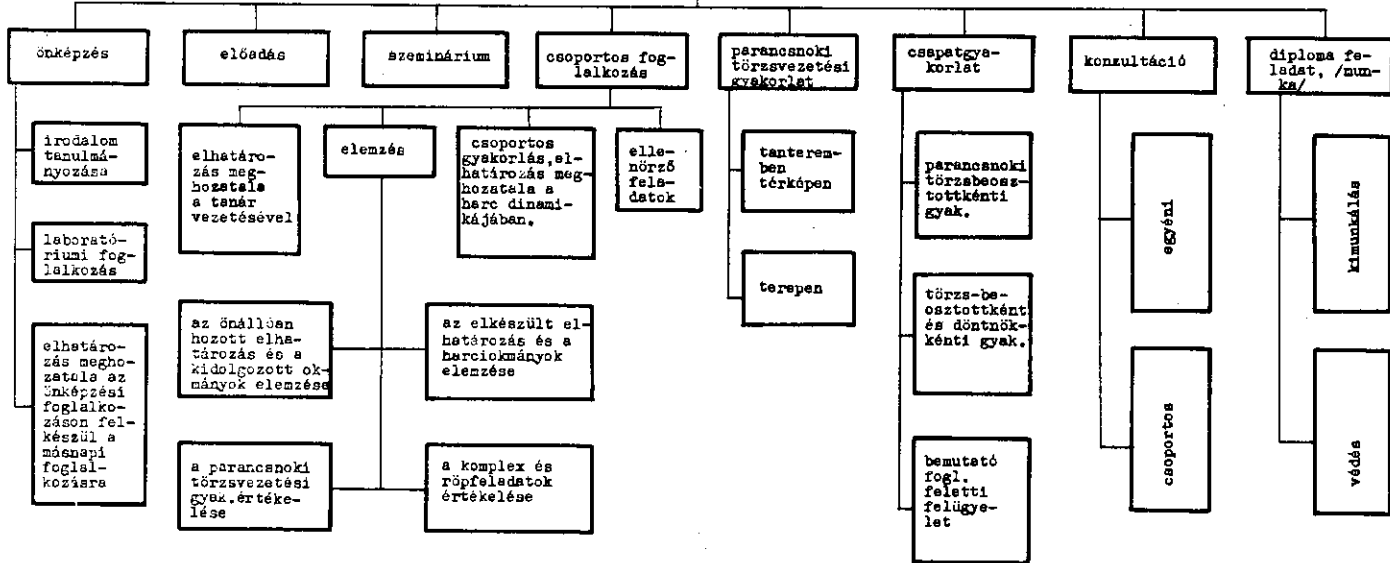
II. A hadtápbiztosítás tervezését elősegítő eszközök

- Gépi programok
- Nomogramok, számológécek és korongok
- Diasorozatok
- Adattárak
- Express okmányok

HADTÁP VEZETÉSI SZAKTANTEREM ÖSSZERÖTTETÉSI VÁZLATA

A kiképzési foglalkozások típusai a hadműveleti művészet oktatásának szervezeti formái.

A hadművelleti művészet oktatásának módszerei.

